

**EVALUATIE VAN
ANTI-VANDALISME
EXPERIMENTEN**

**RAPPORTAGE ONDERZOEK
JEUGDVANDALISME**

DEEL 5

83 / 10

OKTOBER 1983

EVALUATIERAPPORT

Verslag van de anti-vandalisme experimenten die
in één Amsterdamse buurt zijn gehouden

Rapportage actie-onderzoek jeugdvandalisme, deel 5

oktober 1983

Martin Walop

met medewerking van:

Bram van Dijk en
Paul van Soomeren

"Wat is ie weer dik, wat is ie weer dik!" zult u wellicht geschrokken uitroepen, als u deze vijfde rapportage van het actie-onderzoek op uw bureau getild hebt.

Inderdaad! Om al het papier te kunnen leveren voor dit verslag over anti-vandalisme experimenten moest zeker weer een boom worden omgehakt." Kan het dan allemaal niet wat korter en beknopter?", vraagt u zich misschien af. Die mogelijkheid hebben wij serieus overwogen, maar uiteindelijk toch gekozen voor deze uitgebreide verslaglegging.

Ten eerste om het zeer vele werk dat door degenen die de experimenten uitgevoerd hebben voor het voetlicht te halen (dat gebeurt zelden).

Het tweede - en voor ons doorslaggevende argument - is dat maatregelen tegen vandalisme nog nooit uitgebreid zijn geëvalueerd. Wel worden elders in Nederland en in het buitenland regelmatig (experimentele) maatregelen tegen vandalisme ondernomen. De zeer weinige evaluaties die daarvan bestaan, blijken zeer beknopt. Dat laatste heeft het voordeel dat je een verslag snel doorleest. Maar het nadeel merk je pas wanneer je maatregelen zelf wilt gaan uitvoeren. Dan blijken opeens allerlei kleine en 'simpele' problemen op te doemen. Die problemen zijn echter vaak zo belangrijk dat een maatregel daardoor geheel misloopt.... Vandaar dat deze volledige rapportage vooral bestemd is voor degenen die met de uitvoering van anti-vandalisme maatregelen te maken hebben, of ermee te maken zullen krijgen.

Indien u zich echter wilt beperken tot een beknopt overzicht van de experiment-fase, dan kunt u volstaan met het lezen van hoofdstuk 1, de conclusies (die in hoofdstuk 2 en 3 steeds na elk experiment zijn opgenomen) en hoofdstuk 5 (algemene conclusies).

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING		1
I	Voorgeschiedenis van het actie-onderzoek	1
II	Globale opzet van het gehele actie-onderzoek	2
III	Opbouw van deze rapportage	4
HOOFDSTUK 1.	DE EXPERIMENTFASE VAN HET ACTIE-ONDERZOEK	5
1.1.	Doel en uitgangspunten in de experimentfase	5
1.2.	Samenwerkingsstructuur	6
1.3.	Gevolgte procedure	9
1.4.	De verschillende soorten experimenten	10
1.5.	Opzet van de evaluatie	11
HOOFDSTUK 2.	PROJECTEN OP SCHOLEN	13
	EDUCATIE	13
HOOFDSTUK 3.	BUURTEXPERIMENTEN	35
A.	RECREATIE	35
A1.	Sleutelwerkplaats	36
A4.	Afstemming sluitingsperioden jongerencentra in de zomervakantie	47
B.	HET OVERDRAGEN VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN AAN JONGEREN	51
B7.	Kinderen proberen leefomgeving vorm te geven	52
B8.	Jongeren maken speelvoorziening voor andere jongeren	59
B9.	Videoproject	64
D.	NEGATIEVE SANCTIES	73
D1-D4, D6	Gerichte surveillance van de politie en maatregelen voor de afhandeling van vandalisme-delicten	74
D7.	Inzet kaartcontroleurs tegen vandalisme in het openbaar vervoer	87
E.	OBJECTVERSTEVIGING	95
E1.	Steviger lantaarnpalen	96
E5.	Leerlingen ontwerpen een nieuwe sluiting op lantaarnpalen	99
F.	INTEGRATIE	105
F1./F2.	Feestweek/Dienstenmarkt	106
F3.	Jongerendag	122
F5.	Publiciteit (extern)	133
F6.	Publiciteit (intern)	136

VOORGESTELDE EXPERIMENTEN DIE NIET ZIJN UITGEVOERD	140
HOOFDSTUK 4. TOTAALEFFECT VAN DE EXPERIMENTEN	145
4.1. Vernielregistratie	145
4.1.1. Centrale vraagstelling	145
4.1.2. Opzet van de registratie	146
4.1.3. Uitkomsten	150
4.2. Meldingen van buurtbewoners	153
4.3. Conclusies	154
HOOFDSTUK 5. ALGEMENE CONCLUSIES	155
5.1. In hoeverre is de doelgroep door de experimenten bereikt?	155
5.2. Evaluatieresultaten van de verschillende soorten experimenten	156
5.2.1. Educatie	156
5.2.2. Recreatie	157
5.2.3. Overdragen van verantwoordelijkheden aan jongeren	157
5.2.4. Positieve sancties	158
5.2.5. Negatieve sancties	159
5.2.6. Objectverstevinging	160
5.2.7. Integratie	161
5.3. Totaaleffect van de experimenten	162
De rapportages van het actie-onderzoek	165

VOORWOORD

Deze vijfde rapportage van het actie-onderzoek naar de achtergronden van jeugd-vandalisme is het verslag van experimenten die ter vermindering van vandalisme in één buurt van Amsterdam (Osdorp) zijn gehouden.

De experimenten konden gerealiseerd worden dank zij de medewerking van honderden personen (leerkrachten, jongerenwerkers, ambtenaren, buurtbewoners) die veelal naast hun dagelijkse werk bij de voorbereiding en uitvoering betrokken zijn geweest. Een apart woord van dank gaat ook uit naar degenen die de registraties van vernielingen zo nauwgezet voor hun rekening hebben genomen. Via de computer van de Gemeentelijke Dienst Volkshuisvesting konden uitkomsten van de evaluatiegesprekken onder jongeren worden verwerkt.

Een belangrijke schakel bij het opzetten van de experimenten vormde de gemeentelijke begeleidingscommissie van het onderzoek, onder het voorzitterschap van Frits ter Brugge en met als secretaris Piet Roemer. De grapjes over ambtenaren die ook ten stadhuize wel de ronde doen ("Weet je hoe ambtenaren mikado spelen? - Door te kijken wie het eerst beweegt") gingen voor de leden van deze commissie in ieder geval niet op.

De samenstelling van de onderzoeksgroep onderging in januari 1983 een drastische wijziging. Het Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven, dat tot die tijd Bram van Dijk en Paul van Soomerem voor één dag per week voor het actie-onderzoek had ingezet, verlegde haar prioriteiten. Dit had tot gevolg dat deze departementsambtenaren niet meer als "onderzoekers" konden fungeren, wel konden zij zitting houden in de begeleidingscommissie. Bram van Dijk nam overigens kort daarop ontslag bij het Landelijk Bureau om zelfstandig het 'Bureau Criminaliteitspreventie' op te zetten. In die hoedanigheid is hij via nuttige suggesties en kritisch commentaar nog nauw bij deze rapportage betrokken geweest.

De telefonische enquête onder buurtbewoners is uitgevoerd door Ank Boer en Nelleke de Lange. Zij hebben een hondertal Osdorpers over vandalisme en de experimenten het hemd van het lijf gevraagd.

Het typewerk is - snel, zorgvuldig en zonder te mopperen over de soms moeilijk leesbare concepten - verzorgd door Evi Cheung, Wilma Hille, Linda Hornung, Thea Kroeskamp, Wanda Oosterwaal en Ankie Peijzel. De grafieken en het ontwerp voor de voorpagina zijn gemaakt door Jozef Küssel.

INLEIDING

In deze inleiding* vatten we allereerst de voorgeschiedenis van het onderzoek beknopt samen. Vervolgens besteden we aandacht aan de opzet van het gehele actie-onderzoek en aan hetgeen tot dusver zoal gedaan en gerapporteerd is. We besluiten met een weergave van de opbouw van de hoofdstukken die de lezer nog voor de boeg heeft.

I Voorgeschiedenis van het actie-onderzoek

Vanzelfsprekend speelt het ontstaan en het organiseren van een actie-onderzoek naar jeugdvandalisme zich af tegen een bepaalde achtergrond, waarbij het verschijnsel vandalisme** op een of andere wijze in de belangstelling staat. Deze belangstelling is goed te begrijpen wanneer we beseffen dat gemiddeld één op de zeven Amsterdammers tenminste éénmaal per jaar persoonlijk het slachtoffer van een vernieling wordt (cijfers over 1977; Van Dijk en Steinmetz, 1979). Dit betreft dan met name vernielingen aan auto's, fietsen, deuren en ramen van het huis en tuinbeplanting. In Amsterdam is de kans dat men persoonlijk het slachtoffer van vandalisme wordt, tweemaal zo groot als in de drie andere grote steden en driemaal zo groot als in overige gemeenten (cijfers over 1977).

Maar Amsterdammers worden niet alleen op deze zeer persoonlijke wijze geconfronteerd met vernielingen. Ook de diverse gemeentelijke diensten hebben er erg veel mee te maken. De schade bedraagt jaarlijks tientallen miljoenen guldens. Alleen al aan de openbare scholen bedroeg de glasschade in 1978 1,7 miljoen gulden, terwijl er door brandstichting 4,8 miljoen in rook opging. De ellende en hinder die ten gevolge van vernielingen ontstaat, zijn overigens niet in bedragen uit te drukken.

Tegen deze achtergronden stelde B en W in 1978 een commissie in (de Commissie Jeugdvandalisme) met als opdracht "aanbevelingen te doen met betrekking tot het voorkomen en tegengaan van vandalistisch en agressief gedrag van jongeren in groepsverband". In april 1981 kwam deze commissie met haar eindrapport (Commissie Jeugdvandalisme, 1981). Dit rapport bevat een pakket concrete voorstellen, waarmee het vandalisme op korte, maar ook op lange termijn beperkt zou kunnen worden. De voortgangsbewaking van de uitvoering van de maatregelen berust nu bij het Secretariaat voor de coördinatie van het jeugdbeleid binnen de afdeling Jeugdzaken en Volksontwikkeling.

* Deze inleiding komt grotendeels overeen met de inleiding van deel 4.

** 'Vandalisme' hebben we gedefinieerd als: het opzettelijk plegen van vernielingen, zonder dat dit voor de vernieler aanwijsbaar materieel voordeel oplevert. Onder het plegen van vernielingen verstaan we: 'het in zijn bedoelde functie onbruikbaar maken van een bepaald object. We merken op, dat we ons niet hebben bezig gehouden met vernielingen die ontstaan na Kronings- en Stoperarellen. Dit zijn vrij uitzonderlijke gevallen, die qua aard en achtergrond verschillen met het meer 'dagelijkse' vandalisme. Dit dagelijkse vandalisme haalt weliswaar zelden de krantenkoppen, maar komt erg veel en constant vrijwel overal in Amsterdam voor. In praktijk hebben we ons in dit onderzoek gericht op 'jeugd' tussen 8 en 25 jaar. De belangrijkste definities van begrippen die we in dit onderzoek gebruiken zijn overigens opgenomen in de vierde rapportage van het actie-onderzoek ('Amsterdammertjes vernielen !?' - pagina 153 - 158).

In de reacties op een eerste versie (1979) van het rapport van de Commissie Jeugdvandalisme werd, zowel vanuit de gemeente als vanuit particuliere organisaties, tevens aangedrongen op een onderzoek naar de achtergronden van vandalisme. Op basis daarvan zouden aanvullende maatregelen kunnen worden getroffen om vandalisme tegen te gaan. Dat zou uiteindelijk dit actie-onderzoek worden.

Los van het voorgaande startten Bram van Dijk en Paul van Soomeren in 1979, in het kader van een sociaal-geografische doctoraalscriptie, een onderzoek naar "Vandalisme in Amsterdam" (april 1980). Het onderzoek richtte zich op de vraag hoe het gesteld was met de ruimtelijke spreiding van de hoeveelheid vandalisme in Amsterdam en hoe deze spreiding van vandalisme te verklaren zou zijn. Van Dijk en Van Soomeren ontwikkelden in de loop van 1980 in overleg met gemeentelijke instanties een voorstel voor een actie-onderzoek en leken hiermee te kunnen gaan starten. Het Rijk stak hier echter op onverwachte wijze een stokje voor. Van Dijk en Van Soomeren aanvaardden namelijk een aan hun aangeboden baan bij het Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven (dat ressorteert onder de Ministeries van Binnenlandse Zaken en Justitie), waardoor de fundamentele onder het actie-onderzoek bij voorbaat gesloopt leken.

Van Dijk en Van Soomeren zochten daarop contact met Martin Walop, die op dat moment zijn studie Sociologie van de Hulpverlening aan de Vrije Universiteit afrondde. Gedrieën zetten zij een definitief voorstel voor een actie-onderzoek op papier, waarvoor het Amsterdamse college van B en W het sein op groen zette.

Zo kon in maart 1981 het actie-onderzoek naar de achtergronden van jeugdvandalisme van start gaan. Het onderzoek valt onder de afdeling Jeugdzaken en Volksontwikkeling en de afdeling Onderwijs van de gemeente Amsterdam. De gemeente riep een breed samengestelde begeleidingscommissie in het leven. De taak van deze commissie is om de contacten tussen de onderzoekers en de diverse gemeentelijke diensten te vergemakkelijken. Ook heeft deze commissie een controlerende functie en adviseert zij na afloop van bepaalde fases over de voortgang van het onderzoek.

Martin Walop is voor de duur van het onderzoek werkzaam bij de sector beleidvoorbereiding van de afdeling Jeugdzaken en Volksontwikkeling en full-time voor het onderzoek aangesteld.

Bram van Dijk en Paul van Soomeren zijn sinds de start van het onderzoek door het Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven voor één dag per week voor het onderzoek ingezet. Zoals u in het voorwoord kon lezen, moesten zij vanaf januari 1983 als 'onderzoekers' terugtreden. Bij de voorbereiding en uitvoering van de experimenten waren zij uiteraard nog volop aanwezig.

II Globale opzet van het gehele actie-onderzoek

Het doel van het actie-onderzoek is het verkrijgen van meer inzicht in de achtergronden van jeugdvandalisme, in de hoop op basis hiervan beleids-suggesties te kunnen doen om vandalisme te voorkomen en/of te beperken. In dit doel zijn reeds de twee belangrijkste onderdelen van het actie-onderzoek te herkennen: onderzoek en beleid. Deze tweedeling kreeg binnen het actie-onderzoek als volgt gestalte*.

* Vanzelfsprekend kunnen we hier slechts enige hoofdlijnen van het onderzoek schetsen. Van de gehele opzet van het actie-onderzoek en doelstellingen per fase is verslag gedaan in de tweede rapportage: deel 2 - Definitieve opzet.

-- Onderzoek

- Allereerst zijn we binnen Nederland nagegaan welk onderzoek naar vandalisme al verricht was, welke maatregelen ter voorkoming en/of beperking van vandalisme al waren voorgesteld en wat de ervaringen daarmee waren.

De resultaten van deze inventarisatie werden neergelegd in een eerste rapportage: deel 1 - Inventarisatie nota (mei 1981). Terzijde kan hierbij opgemerkt worden dat wel eens de suggestie gewekt wordt dat over vandalisme reeds boekenkasten vol geschreven zijn. Bij nadere beschouwing bleek ons dat deze indruk niet geheel correct is. Diepgravend onderzoek naar de achtergronden van vandalisme bleek niet of nauwelijks te bestaan. Goede evaluaties van maatregelen die zijn uitgevoerd om vandalisme te voorkomen of te beperken zijn eveneens schaars. Waar men echter inderdaad wel langzamerhand een behoorlijke boekenplank mee zou kunnen vullen, zijn publicaties waarin aangetoond wordt dat er (ter plaatse) sprake is van een "vandalisme probleem" en waarbij vervolgens een serie voorstellen gedaan worden om daar iets aan te doen.

- Vervolgens zijn we begonnen aan het leeuwedeel van het onderzoek: het interviewen van 239 jongeren, 28 schoolhoofden en 11 jongerenwerkers. Gedurende twee maanden trokken de onderzoekers gewapend met cassetterecorders en microfoons van school naar school en van buurthuis naar jongerencentrum in twee Amsterdamse buurten (Osdorp en de Rivierenbuurt). Tevens werd een uitgebreide vernielregistratie opgezet, waardoor het ook mogelijk was om uitspraken te doen over de relatie tussen de aard van de gebouwde omgeving en de mate van vandalisme in beide buurten. Een voorlopige beschrijving vond plaats in de 3e rapportage van het actie-onderzoek (augustus 1981), het definitieve verslag in deel 4 ('Amsterdamertjes vernielen' - achtergronden van Jeugd vandalisme - december 1982).^{*} Naast het feit dat de interviewuitkomsten ons iets vertellen over de achtergronden van vandalisme, vormden ze tevens een belangrijke onderbouwing voor de serie experimenten die daarna in Osdorp zijn opgezet om vandalisme te verminderen.

-- Actie (de experimenten)

Natuurlijk kan onderzoek dienen om beleidssuggesties op te stellen waarmee vandalisme voorkomen en/of beperkt kan worden. In dit actie-onderzoek is echter nog een stap verder gedaan dan alleen het doen van onderzoek.

Onder andere op basis van de onderzoeksuitkomsten (inventarisatie; interviews onder jongeren, schoolhoofden en jongerenwerkers) werden een aantal experimenten ontwikkeld door schoolhoofden, gemeentelijke diensten, jongerenwerkers, de begeleidingscommissie en de onderzoekers zelf. De experimenten vonden plaats in Osdorp (de "experimentbuurt"). Het doel van de experimenten was om het vandalisme te beperken.

* In deze fase zijn de onderzoeksgelieden versterkt met Ans van Assema en Mariet van IJzendoorn, studentes Sociale Pedagogie van de Universiteit van Amsterdam. Zij hebben het meeste denk-, interview-, en schrijfwerk voor hun rekening genomen, dat betrekking had op de jongerencentra.

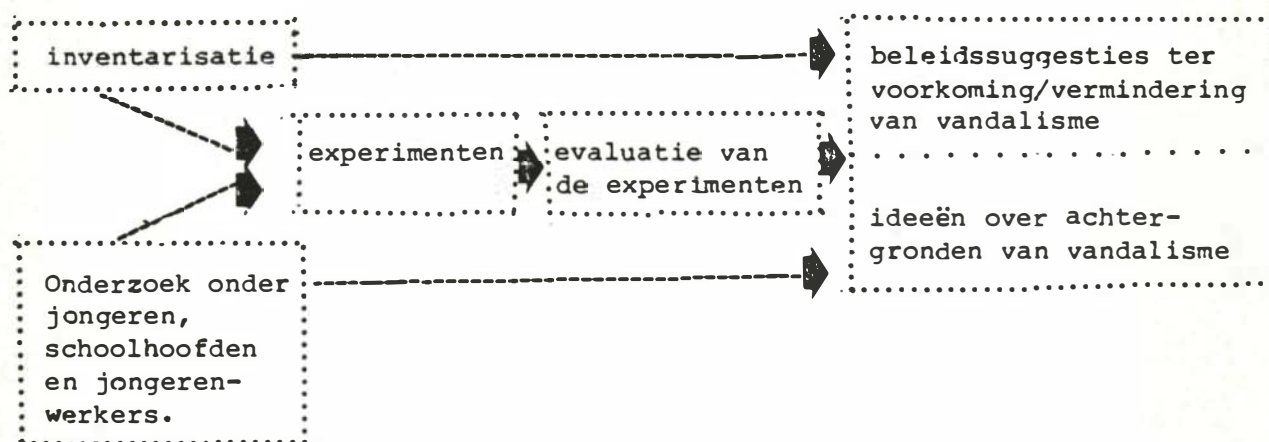
Voor de evaluatie was het belangrijkste doel om van deze experimenten te leren. Door na te gaan wat er bij het opzetten ervan komt kijken, wat mogelijk beter zou kunnen en uiteraard wat de effectiviteit van de experimenten is.

-- Aanbevelingen

In december 1983 zal het actie-onderzoek worden afgerond met het eindrapport. In dit rapport worden de belangrijkste bevindingen uit het voorgaande onderzoek samengevat. Op grond van deze bevindingen (over de achtergronden van jeugdvandalisme en over de experimenten) zullen beleidssuggesties worden gedaan om vandalisme in Amsterdam te beperken.

In grote lijnen ziet de opbouw van het actie-onderzoek er als volgt uit:

Schema 1: De opbouw van het actie-onderzoek

III OPBOUW VAN DEZE RAPPORTAGE

Deze rapportage ziet er als volgt uit.

In hoofdstuk 1 gaan we in op de doelstellingen en uitgangspunten van de evaluatiefase van het actie-onderzoek, geven we in grote lijnen aan welke procedure er in deze fase gevolgd is en hoe de evaluatie is opgezet.

In hoofdstuk 2 bespreken we de projecten die vallen onder de noemer 'educatie' (projecten op scholen), en in hoofdstuk 3 de (overige) buurt-experimenten. Per experiment komt achtereenvolgens aan de orde: opzet en beknopte inhoud (1), voorbereiding (2), uitvoering (3), evaluatie van de doelstellingen (4), mogelijke verbeteringen (5) en onze conclusies (6). Hoofdstuk 4 is gewijd aan de uitkomsten van de registratie van vernielingen. Op basis daarvan kunnen we uitspraken doen over het totaal-effect van de experimenten.

Hoofdstuk 5 bevat suggesties voor anti-vandalisme maatregelen, die gedaan zijn door de uitvoerders van de experimenten en door buurtbewoners.

We besluiten in hoofdstuk 6 met onze algemene conclusies naar aanleiding van de experimentfase.

HOOFDSTUK 1. DE EXPERIMENTFASE VAN HET ACTIE-ONDERZOEK.

De experimentfase van het actie-onderzoek bestond uit drie onderdelen: voorbereiding, (okt. '81 - april '82) uitvoering (mei '82 - sept. '82) en evaluatie (okt. '82 - april '83).*

In dit hoofdstuk bespreken we de algemene aspecten van de experimentfase. Allereerst gaan we in op wat in deze fase beoogd werd en welke uitgangspunten daarbij zijn gehanteerd (1.1). Vervolgens geven we aan welke samenwerkingsstructuur er bestond tussen 'uitvoerders', 'contactpersonen', 'begeleidingscommissie' en 'onderzoekers' (1.2) en wat voor procedure bij het opzetten van de experimenten gevolgd is (1.3). In (1.4) brengen we de experimenten in een aantal categorieën onder. In (1.5) is weergegeven hoe de evaluatie van de experimenten in grote lijnen is opgezet.

1.1. DOEL EN UITGANGSPUNTEN IN DE EXPERIMENTFASE

Met dit gedeelte van het actie-onderzoek werd beoogd om door het opzetten en uitvoeren van experimenten om vandalisme tegen te gaan - inzicht te krijgen in het effect en het verloop van deze experimenten.

In de bovenstaande zin zijn een tweetal doelstellingen vervat:

- Bij de uitvoering van de experimenten was het doel om vandalisme (het aantal vernielingen in Osdorp) te verminderen. Deze doelstelling stond bij de uitvoerders meestal centraal.
- Bij de evaluatie van de experimenten was het belangrijkste doel om van de experimenten te leren.

Dit leren zal uiteindelijk moeten resulteren in doen, dit is de strekking van het gehele actie-onderzoek. Om te bepalen wat het best gedaan zou kunnen worden, zijn criteria nodig.

Deze criteria liggen zowel aan de proceskant als aan de effectkant.

Aan de proceskant zijn de belangrijkste criteria: de kosten (geld), tijd (aantal uren dat de voorbereiding en uitvoering in beslag neemt) en de regels (mag het, is het ook ambtelijk te realiseren).

Aan de effectkant is het belangrijkste criterium of van een experiment een vandalisme-verminderende werking uitgaat. Een tweede criterium betreft eventuele andere gevolgen van een experiment.**

Bij de evaluatie van de experimenten moeten we dus zien te achterhalen welke middelen er nodig zijn om wat voor effect te bereiken. Wanneer dit wordt vastgesteld, is het mogelijk om op grond van deze criteria aan te geven van welke soort maatregelen het zinnig is om in een breder verband (in Amsterdam) uit te voeren. De finale keus welke maatregelen daadwerkelijk uitgevoerd zullen worden, ligt uiteraard bij de politici.

* De hier gegeven tijdsindeling is vrij grof: enkele experimenten begonnen bijvoorbeeld al in april 1982, terwijl één experiment (B8) nu zelfs nog niet geheel is afgerond.

** Soms wordt door de uitvoerders meer beoogd dan alleen het verminderen van vandalisme (bijvoorbeeld bij de "sleutelclub": tieners meer betrekken bij het buurthuis). Ook kunnen bij een experiment onbedoelde effecten optreden. Deze neveneffecten kunnen negatief zijn (bijvoorbeeld indien in de sleutelclub aan gestolen brommers zou worden gesleuteld) of positief (bijvoorbeeld indien door het opzetten van een experiment een samenwerking tussen verschillende instanties op gang komt).

Bij de opzet van de experimenten hebben we de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- De experimenten zouden vanuit verschillende invalshoeken (zoals onderwijs, jongerenwerk, voorzieningen, politieoptreden) plaats moeten vinden. De verwachting was dat maatregelen, die in eenzelfde periode vanuit vele kanten worden opgezet, meer effect zullen sorteren dan wanneer ze geïsoleerd plaats vinden. Bovendien was het in het kader van het actie-onderzoek wenselijk om zoveel mogelijk soorten maatregelen "uit te testen".
- Van elk experiment dienen in ieder geval de doelstellingen vooraf bekend te zijn. Bij de evaluatie kan dan worden nagegaan in hoeverre deze doelstellingen zijn gerealiseerd. Eén van de doelstellingen van een experiment hoort in ieder geval zijn dat ermee getracht wordt vandalisme te beperken.
- Het is wenselijk dat zoveel mogelijk van te voren bekend is, met welke middelen (financiën/de te investeren tijd) getracht werd de doelen te bereiken.
Op de verschillende gemeentebegrotingen is voor het uitvoeren van de experimenten in totaal f 75.000 gereserveerd (Jeugdzaken/Volksontwikkeling f 55.000, Onderwijs f 10.000, Openbare Werken f 10.000).^{*} Formeel werd hierover in de begrotingsbehandeling door de gemeenteraad pas in april 1982 beslist, zodat de experimenten in praktijk moeilijk eerder konden beginnen. Overigens zijn van sommige experimenten ook de kosten uit 'lopende begrotingen' van gemeentelijke diensten betaald.
- De uitvoering van de verschillende experimenten wordt door de onderzoekers niet zelf ter hand genomen. Dit om te voorkomen dat de onderzoekers zouden moeten oordelen over de experimenten die zij zelf hadden uitgevoerd, waardoor de objectiviteit in de knel zou komen. Ook zou ons voor de feitelijke uitvoering de tijd eenvoudig ontbreken.
- De experimenten moeten uiteraard op hun verloop en effect kunnen worden geëvalueerd. Maatregelen, die een dusdanige voorbereidings- en uitvoeringstijd in beslag zouden nemen, dat ze niet meer tijdens het actie-onderzoek geëvalueerd konden worden, vielen dus uit de boot. Dat betekende in praktijk dat de experimenten beperkt zouden blijven tot maatregelen op middellange termijn. Maatregelen op lange termijn zouden bij de aanbevelingen van het actie-onderzoek wel aan bod kunnen komen.

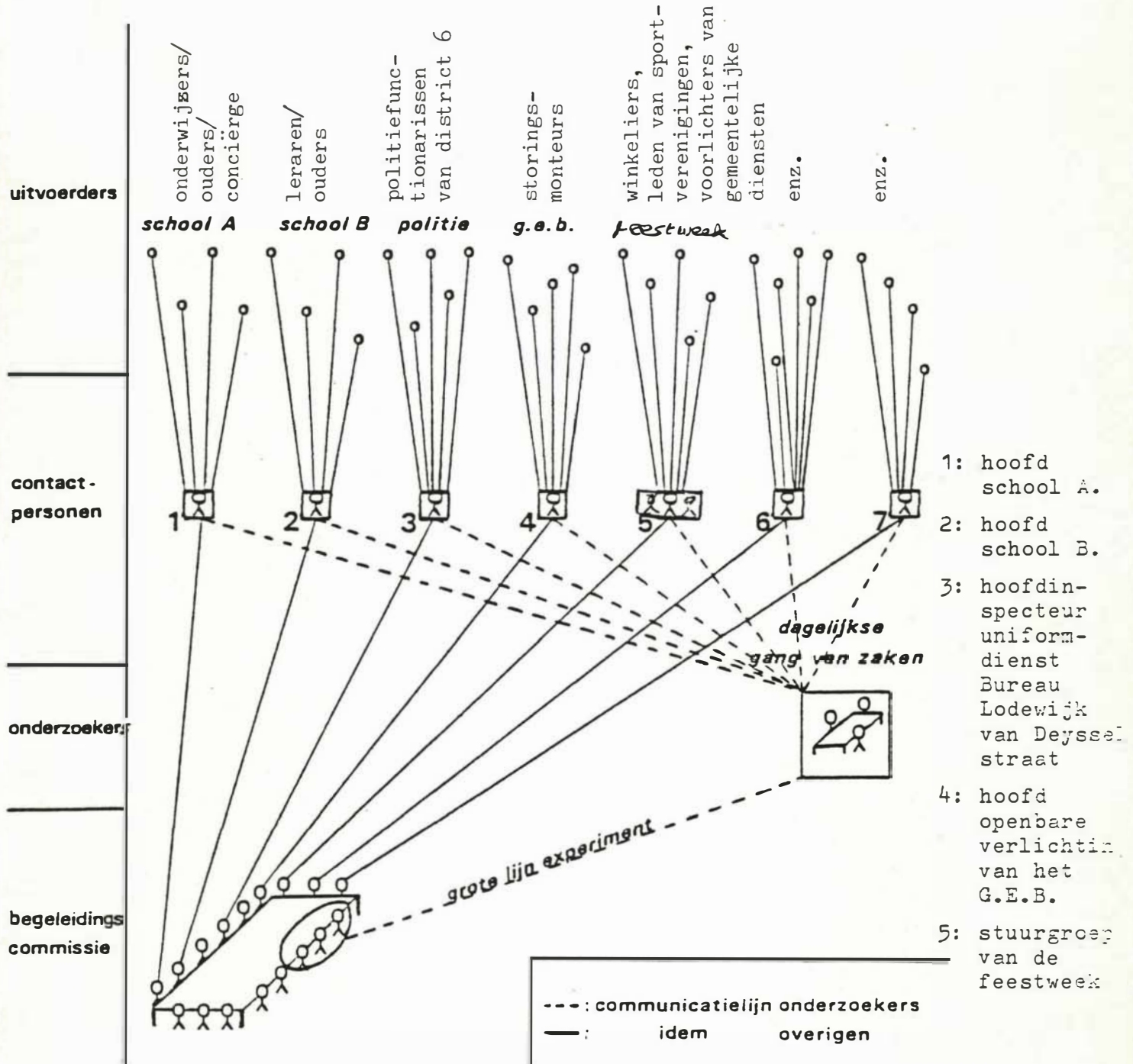
2. DE SAMENWERKINGSSTRUCTUUR

Tal van personen en instanties leverden een bijdrage aan de experimenten. In totaal betrof het honderden mensen: buurtbewoners, leerkrachten, jongerenwerkers, winkeliers, voorlichters van gemeentelijke diensten, politiefunctionarissen, ouders, leden van de begeleidingscommissie, enz. Voordat we ingaan op de gevolgde procedure bespreken we eerst in hoofdlijnen de rol die zij bij de experimenten speelden.

^{*} We merken op dat hoewel de experimenten plaatsgevonden in Osdorp, zij van 'stedelijk belang' werden geacht. Daarom werden de kosten gedragen door de gemeente Amsterdam en niet door de Osdorpse deelraad. De deelraad ging wel akkoord met de uitvoering van het "actie-plan".

De samenwerkingsstructuur en de rol van de verschillende mensen, zijn in schema 2 samengevat.

Schema 2: Samenwerkingsstructuur.

- Ten eerste zijn er de uitvoerders van de experimenten. Zoals een leerkracht van klas 6 op school A, een ouder die het project begeleidde op school B, een surveillerende politieagent, een monteur van het Gemeente Energie Bedrijf, en een winkelier, die betrokken was bij de feestweek.
- Uiteraard was het voor de onderzoekers onmogelijk om met al deze personen direct te communiceren. Daarom was van elke instantie een contactpersoon aanspreekbaar. Bij de uitvoerders in het voorgaande voorbeeld betrof

het de volgende contactpersonen: het schoolhoofd van school A, het schoolhoofd van school B, de hoofdinspecteur van de uniformdienst van het Bureau Lodewijk van Deysselstraat, een ambtenaar van het G.E.B. een lid van de stuurgroep van de feestweek. De onderzoekers bespraken met de contactpersonen de opzet van de experimenten (die zij onder hun hoede hadden) en de voortgang bij de uitvoering.

- Ten derde waren er de leden van de begeleidingscommissie, die in het begin van het actie-onderzoek in het leven geroepen was. In deze commissie zijn verschillende gemeentelijke diensten en bedrijven vertegenwoordigd. De leden van deze commissie traden meestal op als contactpersoon voor hun dienst. Ook had (en heeft) deze commissie een sturende de begeleidende taak: met name de grote lijnen van het actie-onderzoek en de experimenten kwamen en komen in vergaderingen van de begeleidingscommissie aan de orde.
- De onderzoekers hadden bij het ontwikkelen en uitvoeren van de experimenten een ondersteunende en coördinerende rol.

1.3. GEVOLGDE PROCEDURE

De voorbereidingsfase voor de experimenten startte in oktober 1981. In de experimentbuurt (Osdorp) hebben de onderzoekers gesprekken gevoerd met diverse contactpersonen (vertegenwoordigers van scholen, jongerenwerk en andere instanties in de buurt, zoals het wijkorgaan). Ook met contactpersonen van gemeentelijke instanties vonden gesprekken plaats.* Aan al deze contactpersonen hebben wij de vraag voorgelegd of zij - op grond van de bevindingen van het actie-onderzoek én op grond van hun specifieke kennis van hun doelgroep (bij gemeentelijke diensten: hun dienst) voorstellen voor experimenten hadden en of zij mogelijkheden zagen om deze experimenten te (laten) uitvoeren.

Deze inleidende besprekingen werden gevolgd door nieuwe gesprekken, waarin de plannen verder konden worden uitgewerkt en geconcretiseerd.** Het mogelijke pakket experimenten werd door de onderzoekers samengevat in een zogenaamd 'actie-plan', waarvan de eerste versie verscheen in januari '82 en een bijgewerkte versie in maart '82.

De voorbereidingen voor de experimenten (evenals de uitvoering ervan) geschiedde door de betrokkenen meestal naast de dagelijkse werkzaamheden. Toch bleek de bereidheid tot medewerking opmerkelijk en kwam er een groot aantal mogelijke experimenten uit de bus rollen. Het feit dat tijdens de interviewfase van het onderzoek in de buurt door de onderzoekers reeds veel contacten waren gelegd heeft hier waarschijnlijk toe bijgedragen. Ons verzoek tot medewerking bij de uitvoering van experimenten, kwam niet uit de lucht vallen. Ook het gegeven dat de uitkomsten van de evaluatie een rol zouden spelen bij een door de gemeente te ontwikkelen (anti-vandalisme) beleid, kan de medewerking van zovelen verklaren.***

-
- * Basis voor deze gesprekken waren twee eerdere rapportages van het actie-onderzoek (deel 1 - Inventarisatienota, waarin maatregelen die elders tegen vandalisme waren ondernomen zijn besproken en deel 3 - het voorlopig verslag van de interviews met jongeren, jongerenwerkers en schoolhoofden). Aan vertegenwoordigers van scholen en van het jongerenwerk zijn tevens brieven gestuurd, waarin concrete mogelijkheden voor experimenten op hun terrein werden samengevat. Deze mogelijkheden zijn meestal ook elders toepasbaar. Daarom hebben we deze brieven opgenomen in bijlagen 5, 6, 7 en 11. Ook bij de gesprekken met vertegenwoordigers van gemeentelijke diensten brachten de onderzoekers suggesties voor experimenten in.
 - ** In deze zin is een proces van enige maanden samengevat. In praktijk kwam het er op neer dat de contactpersonen hierover overleg voerden met de 'achterban'. Bijvoorbeeld in het geval van een school besprak het schoolhoofd de wenselijkheid en haalbaarheid van de plannen met de oudercommissie en het lerarenteam. Vervolgens werd weer met de onderzoekers overlegd, die op hun beurt - via gesprekken met gemeentelijke instanties of instanties uit de buurt - trachten de voorwaarden te scheppen dat het experiment goed kon plaatsvinden.
 - *** Door de voor het onderzoek verantwoordelijke wethouder is over de opzet en het doel van het actie-onderzoek een brief naar de belangrijkste contactpersonen verzonden.

De uitvoeringsfase startte in mei 1982 en duurde tot en met september 1982. Een aantal experimenten liep nog wat langer door.

De dagelijkse leiding over de uitvoering van de experimenten lag in handen van gemeentelijke diensten, jongerenwerkers, leerkrachten en hoofden van scholen. De werkzaamheden van de onderzoekers lagen in deze fase op het terrein van de coördinatie, organisatie en het toeleveren van materiaal. Per experiment kon het verloop (qua kosten, enthousiasme van de uitvoerders, knelpunten, tijdsduur e.d.) sterk verschillen. We kunnen hierover moeilijk algemene uitspraken doen en verwijzen hiervoor naar de hoofdstukken 2 en 3.

1.4. DE VERSCHILLENDE SOORTEN EXPERIMENTEN

De experimenten zijn op verschillende aspecten van vandalisme gericht.* We hebben deze experimenten in de volgende categorieën ondergebracht.

- educatie

Op een twaalf van de vijftien Osorpse scholen zijn projecten over vandalisme gehouden.

Het algemene doel van deze projecten was het verhogen van de interne drempel, door de norm 'dat vernielen niet hoort' over te dragen.

Op sommige scholen werd hiervoor een directe aanpak gevolgd: men wees op de negatieve gevolgen van vandalisme (bijvoorbeeld via lezingen van politie of monteurs; het maken van rekenopgaven over schadebedragen).

Op andere scholen volgde men een 'indirecte' of 'brede' aanpak: leerlingen gingen na wat hun buurt voor positieve dingen te bieden had. Ook zijn deze twee benaderingen op scholen gecombineerd.

- recreatie

Dit betreft vervelingsverdrijvende activiteiten, met name activiteiten die qua spanning en sensatie enigszins met vandalisme kunnen wedijveren. Voorbeelden van experimenten die in dit kader zijn gepland, zijn: een werkplaats waar tieners aan fietsen en bromfietsen kunnen sleutelen, een betere afstemming van buurthuizen en jongerencentra van hun sluitingsperiode in de zomer en de aanleg van een fietscrossbaan.

- het overdragen van verantwoordelijkheden aan jongeren

In de eerdere fase van het actie-onderzoek bleek dat onvrede één van de belangrijkste motieven voor vandalisme was. Ook kwam naar voren dat naarmate jongeren zich meer geaccepteerd voelen, zij over het algemeen minder vandalisme plegen. Wanneer volwassenen aan jongeren verantwoordelijkheid overdragen, blijkt pas dat zij jongeren echt accepteren. Indien jongeren verantwoordelijkheden krijgen toebedeeld, zou dit tevens kunnen leiden tot een verhoging van hun betrokkenheid bij datgene waarvoor zij die verantwoordelijkheid krijgen (verhoging van de interne drempel).**

* Voor een meer uitgebreide onderbouwing van de begrippen die in deze paragraaf worden gebruikt, verwijzen wij naar het theoretisch hoofdstuk van 'Amsterdammertjes vernielen' (pagina 13-31).

** Zie: 'Amsterdammertjes vernielen?!', pagina 144.

- negatieve sancties*

Met dit soort experimenten werd een verhoging van de externe drempel beoogd.

Deze experimenten betreffen onder andere een op vandalisme gerichte surveillance van de politie en inzet van kaartcontroleurs in het openbaar vervoer die speciaal op vandalisme letten.

- objectverstevinging

Door het gebruik van steviger materialen zouden de mogelijkheden om vandalisme te plegen kunnen worden verkleind.

Zo is door het G.E.B. een steviger type lantaarnpalen geplaatst en door leerlingen van een technische school een ander sluiting op lantaarnpalen ontwikkeld, die moeilijker door 'vandalen' te openen is.

- integratie

Dit betreft experimenten (zoals een jongerendag, een leefbaarheidsweek). om de buurtgedachte te versterken. Van een verhoging van de betrokkenheid bij de buurt werd een vandalisme-verminderend effect verwacht. Enerzijds zouden jongeren in een buurt waarmee zij zich betrokken voelen minder gauw vernielingen plegen, anderzijds zouden buurtbewoners wanneer zij 'trots' zijn op hun buurt, bij vandalisme eerder kunnen optreden (eventueel via het inschakelen van de politie). Deze experimenten hebben dus zowel betrekking op de interne als op de externe drempel.

In de bovenstaande indeling zijn de experimenten in verschillende categorieën ondergebracht. Bij de meeste experimenten zijn door de uitvoerders echter meerdere doelstellingen genoemd. Sommige van deze doelstellingen hebben in feite betrekking op verschillende categorieën. Experiment E5 (jongeren ontwerpen een ander sluiting op een lantaarnpaal) heeft bijvoorbeeld niet alleen betrekking op objectverstevinging, maar ook op het overdragen van verantwoordelijkheden aan jongeren. De indeling mag dus niet te strak worden geïnterpreteerd.

1.5. OPZET VAN DE EVALUATIE

De evaluatie vond langs verschillende wegen plaats.

Vernielregistratie

Om zicht te krijgen om het totaal-effect van de experimenten is een vernielregistratie opgezet. Door diverse (gemeentelijke) instanties zijn de aantallen vernielingen bijgehouden in Osdorp en (ter controle) in overig Amsterdam. Deze registratie begon al ruim voor de experimentfase (januari 1981) en liep door tot april 1983.

Door deze vernielregistratie kunnen we te weten komen of sinds de start van de experimenten het aantal vernielingen in de experimentbuurt (Osdorp) al dan niet is afgenomen. Tevens kan de vernielregistratie uitsluitsel geven of een verschil valt te constateren met het "controlegebied" (overig Amsterdam). In hoofdstuk 4 bespreken we de uitkomsten van deze registratie.

* We merken op dat 'positieve sancties' op niet-vernielen, wel zijn voorgesteld, maar niet als experiment zijn uitgevoerd. We komen - onder andere in de conclusies - nog op deze voorgestelde experimenten terug.

De registratie van vernielingen is een uitstekend middel om uitspraken te doen over het totaal-effect van de experimenten, het verschaft geen uitsluitsel over het effect van de experimenten afzonderlijk. Over het verloop en effect van de afzonderlijke experimenten hebben aparte evaluaties plaats gevonden onder circa 100 uitvoerders en contactpersonen, ruim 200 jongeren en 100 buurtbewoners. De meeste interviews vonden plaats tussen oktober 1982 en april 1983.

Contactpersonen en uitvoerders

De contactpersonen en uitvoerders hebben we na afloop van de verschillende experimenten geïnterviewd. Ten eerste om een duidelijk beeld te krijgen van de voorbereiding en uitvoering van elk experiment: hoe dit verlopen was, hoeveel tijd en geld geïnvesteerd was, wat de eventuele knelpunten waren en hoe het experiment mogelijk beter opgezet had kunnen worden (proces-evaluatie). Ten tweede om na te gaan in hoeverre de doelgroep is bereikt en in hoeverre naar hun mening de doelstellingen van het betreffende experiment zijn gerealiseerd (effect-evaluatie).

Jongeren

Aan jongeren - behorend tot de doelgroep van elk experiment - hebben we vragen voorgelegd. Deze vragen gingen onder andere over hun betrokkenheid bij bepaalde objecten en over vandalisme. Vergelijkbare vragen zijn gesteld aan controlegroepen. Dit betrof jongeren op scholen in de Rivierenbuurt, alsmede jongeren uit Osdorp uit klassen en scholen waar geen anti-vandalisme experiment was gehouden. Deze jongeren hadden dezelfde leeftijd als jongeren uit de experimentgroep en volgden doorgaans dezelfde opleiding. Dit maakte een vrij goede vergelijking mogelijk. We konden zo nagaan welke verschillen er bestonden tussen de jongeren die wél en de jongeren die niet door de experimenten waren bereikt.

Aan de jongeren die bij de experimenten betrokken waren, hebben we tevens gevraagd wat zij van het experiment vonden en wat er volgens hen beter had gekund.

Buurtbewoners

Onder een honderdtal buurtbewoners - van 17 jaar en ouder - is in december 1982 een telefonische enquête gehouden. De P.T.T. trok voor ons een steekproef uit het totale Osdorpse telefoonbestand.

Naast vragen over slachtofferschap, angstgevoelens en actie-bereidheid tegen vandalisme, is de buurtbewoners gevraagd wat ze van de experimenten gemerkt hadden, wat ze ervan vonden en wat volgens hen de effecten waren. De enquête is opgenomen in bijlage 1.

De uitkomsten van de evaluatie onder contactpersonen, uitvoerders, jongeren en buurtbewoners zijn verwerkt in de hoofdstukken 2, 3 en 5.

HOOFDSTUK 2. PROJECTEN OP SCHOLEN

Deze experimenten vallen onder de noemer:

'EDUCATIE'

Projecten zijn uitgevoerd op:

- Heinsiusschool
- Kraemerschool
- Lukasschool
- Paulusschool
- Jac. P. Thijsseschool
- Van Tienhovenschool
- Visser 't Hooftschool
- Johanna Westerdijkschool
- Gijsbrecht van Aemstel MTS
- MAVO Nieuw West
- MAVO Osdorp
- Osdorper Scholen Gemeenschap

HOOFDSTUK 2. PROJECTEN OP SCHOLEN

2.1. OPZET EN BEKNOPT INHOUD

In het voorjaar van 1982 zijn op een twaalfstal scholen in Osdorp anti-vandalisme projecten gehouden. Projecten op scholen vormen de basis van de experimenten, omdat daarmee veel kinderen en tieners uit Osdorp* - het best te bereiken is.

Vrijwel alle scholen die leerlingen uit Osdorp trokken verleenden hun medewerking. Via de projecten zijn ruim 1500 Osdorpse jongeren bereikt. De voorbereiding vond plaats via overleg tussen contactpersonen van scholen, de onderzoekers en vertegenwoordigers van gemeentelijke diensten. De uitvoering en de definitieve invulling van de projecten lag in handen van de scholen zelf: leerkrachten, schoolhoofden, overig personeel en ouders. Op verzoek van scholen zijn de projecten van "buitenaf" ondersteund: zo werden bijvoorbeeld lezingen gegeven door politie, PTT en Stadsreiniging. Andere instanties die bij de projecten betrokken zijn geweest, waren onder meer: Openbare Werken, Advies en Begeleidingscentra voor het Onderwijs (A.B.C.), Gemeentevervoerbedrijf, bibliotheek De Meervaart, buurthuis Osdorp en buurthuis De Aker.

Door de afdeling Onderwijs is als bijdrage voor de projecten gereserveerd een bedrag van f 10.000,--.

2.2. VOORBEREIDING

De eerste contacten met de scholen werden reeds gelegd in de eerste maand van het actie-onderzoek (maart '81). Alle scholen in Osdorp werden benaderd om mee te doen aan het onderzoek.**

In de "interviewfase" van het actie-onderzoek werd gesproken met leerlingen én schoolhoofden. De schoolhoofden werd tevens gepolst of zij op hun school in de "experimentfase" op één of andere manier extra aandacht aan vandalisme wilden besteden. Op al deze scholen was men hier in principe toe bereid.

* De doelgroep kon nader geprecisieerd worden in het onderzoek dat in 1981 onder Osdorpse jongeren is gehouden: daar bleek dat jongeren vanaf 8 tot 17 jaar ongeveer twee op de drie jongens en één op de drie meisjes vernielingen pleegde. ('Amsterdammertjes vernielen'- pag. 39).

** In principe kwamen alle scholen in aanmerking die leerlingen uit Osdorp trokken. Op drie scholen was dat niet het geval, waarna na overleg met de hoofden van deze scholen werd besloten om deze scholen niet verder bij het onderzoek en projecten te betrekken. Dit betrof de volgende (streek)scholen:
De Johan Ammanschool (voor dove kinderen), Mr. G.T.H. de Jonghschool (voor zeer moeilijk opvoedbare kinderen), Oranje Nassauschool (voor de Rijn-, Binnen- en Kustvaart).
Daarnaast haakte de Ichthusschool (lagere school) in deze fase af, omdat men vreesde dat de onderzoekers, door met kinderen over vandalisme te spreken, de kinderen op verkeerde ideeën zouden brengen.

In de zomer van 1981 werd aan alle scholen de onderzoeksrapporten toegezonden. Met name de "Inventarisatienota" (deel 1) en het "Tussentijds verslag van de interviews" (deel 3) waren voor het opzetten van experimenten van belang. In oktober 1982 werd met alle contactpersonen op scholen* een afspraak gemaakt om mogelijkheden tot het opzetten van projecten op scholen nader te bespreken. Deze afspraken werden ingeleid door brieven naar lagere scholen (zie bijlage 5) en scholen voor voortgezet onderwijs (bijlage 6). De onderzoekers stelden in deze brieven de procedure voor de verdere samenwerking voor en deden een aantal suggesties voor projecten.

In de loop van 1981 en in het voorjaar van 1982 werden er tussen de contactpersonen van de scholen en de onderzoekers nog verschillende besprekingen gehouden (tussen de 2 en 4 besprekingen per school).**

In die besprekingen werden de plannen van de diverse scholen steeds nader geconcretiseerd (zie bijlage 7). Na de gesprekken tussen contactpersoon en onderzoeker(s) door werd door de contactpersonen hun "achterban"*** geraadpleegd. Wanneer het door de contactpersonen van de school gewenst werd, werd door de onderzoekers de bedoeling van het actie-onderzoek op ouderavonden of in het lerarenteam nader uiteengezet.

Door de school werd in laatste instantie de opzet en het programma bepaald. Met de onderzoekers werd besproken welke aanpak en onderdelen wenselijk en uitvoerbaar konden zijn. De assistentie die van buitenaf door de scholen gevraagd was (zoals diaserie politie, lezing PTT, hulp van Openbare Werken, toneelvoorstelling, de beschikbaarheid van films, video en apparatuur) werd door de onderzoekers gecoördineerd.

Uiteindelijk werd op 12 scholen besloten om een project over vandalisme te starten of op een andere manier speciale aandacht aan vandalisme te besteden. Een drietal scholen haakte om verschillende redenen af.* De twaalf resterende scholen leken in ieder geval een breed draagvlak te vormen voor de experimenten in de buurt.

De voorbereidingstijd die per school aan het project werd besteed, bedroeg voor de leerkrachten meestal twee of drie dagdelen (minimaal was dat zes uur, maximaal twintig uur). Deze tijd werd voornamelijk besteed aan teamvergaderingen.

* Deze contactpersonen waren meestal hoofden van scholen.

** Doorgaans werden de gesprekken per school afzonderlijk gevoerd. Soms, zoals bij de openbare lagere scholen, vonden de vergaderingen met verschillende schoolhoofden tegelijk plaats.

*** Die "achterban" bestond meestal uit het lerarenteam, soms uit het technisch personeel (conciërge bijvoorbeeld) en veelal ook de ouders.

De volgende - positieve en negatieve - punten in de voorbereidingsfase kunnen het meest opmerkelijk genoemd worden:

- de voorbereiding geschiedde door de leerkrachten en schoolhoofden naast de "dagelijkse" werkzaamheden. Dat zijn niet alleen de lesprogramma's, maar tevens vergaderingen met oudercommissies, A.B.C. en dergelijke en de daarbij behorende stukken en rapporten.
De lijvige rapporten van het actie-onderzoek (deel 1 en deel 3) bleken vanwege hun omvang als handvatten voor het opzetten van het project onvoldoende te functioneren. De brieven met voorbeelden van projecten voldeden over het algemeen wel goed (bijlage 6 en 7).
- de besprekingen tussen de onderzoekers en contactpersonen (schoolhoofden) werden niet in alle gevallen goed "teruggekoppeld" naar de uitvoerders (leerkrachten en ouders). In de nagesprekken met leerkrachten werd verschillende malen door hen gesteld dat zij te laat van het één en ander op de hoogte waren gebracht. Ook zouden zij meer inspraak gehad willen hebben in de opzet van het project op hun school. Op een tweetal scholen werd het project door de leerkrachten als "van buitenaf opgelegd" beschouwd.
- de ondersteuning die door de diverse gemeentelijke diensten en bedrijven aan de projecten werd gegeven, werd door de leerkrachten en schoolhoofden als erg opbouwend ervaren. Zo werd bijvoorbeeld door de politie ter voorbereiding van de projecten speciaal een diaserie over vernielingen in Osdorp gemaakt. (Deze serie werd door de politie gecombineerd met een diaserie met begeleidende tekst uit de gemeente Zaanstad).
- in de voorbereidingsfase was een toneelvoorstelling gepland door de groep Dubbeldwars, die over vandalisme zou gaan. Met alle scholen gezamenlijk zou een voorstelling in De Meervaart plaatsvinden. Helaas werd kort voor de geplande voorstelling één van de hoofdrolspelers ziek, waardoor deze gezamenlijke activiteit geen doorgang kon vinden. Dit werd op de meeste scholen als teleurstellend ervaren.
- door het Bureau Voorlichting is voorgesteld om een "persconferentie" te organiseren voor de redacties van schoolkranten (actieplan - F7). Dit is door de onderzoekers voorgelegd aan de contactpersonen van scholen. Vanuit de scholen bleek onvoldoende belangstelling te bestaan voor de persconferentie, zodat deze helaas niet doorging.
- via de voorlichters van diverse gemeentelijke diensten en bedrijven verscheen in april 1982 in De Westerpost (de buurtkrant van Osdorp) een twee pagina's lang artikel over de experimenten. De tekst is opgenomen als bijlage 14. De krant is op veel scholen gebruikt en droeg waarschijnlijk bij tot het overzicht dat leerkrachten en ouders van het totaalpakket experimenten kregen. Volgens verschillende schoolhoofden en leerkrachten werkte dit erg stimulerend.

* De Kohnstammschool kon niet meedoen omdat deze school in de zomer van 1981 werd opgeheven. De Heimansschool had in 1980 reeds een project over vandalisme gehouden. Op de Johannesschool, waar aanvankelijk wel medewerking was toegezegd, bleek achteraf bij de leerkrachten toch onvoldoende animo te bestaan. Ook is de Ichthusschool, waar geen medewerking werd verleend om interviews af te nemen, opnieuw benaderd. Men zag hier van het houden van een project af, omdat men stelde onvoldoende tijd te hebben voor het degelijk voorbereiden ervan.

2.3. UITVOERING

Per school waren verschillende typen projecten mogelijk. Op sommige scholen ging men uit van de "directe benadering" *. Daarbij werd de meeste nadruk gelegd op de negatieve gevolgen van vandalisme. Bijvoorbeeld door kinderen uit te laten rekenen wat de kosten zijn van materiële schade of door in te gaan op immateriële gevolgen van vandalisme. Een aansprekend voorbeeld is een kapotte openbare telefoon, waardoor bij een ernstig ongeval niet snel een ambulance opgeroepen kan worden. Ook kan men bij de immateriële gevolgen denken aan het "zinloze" werk van monteurs, die week in week uit, ruiten in hetzelfde haltehuisje vervangen.

Op andere scholen werd gekozen voor de "indirecte" of "brede" benadering. Daarbij stond het negatieve van het vandalisme niet centraal, maar werd de nadruk gelegd op (positieve aspecten) van de buurt waarin men leeft. Bijvoorbeeld door vanuit de school te kijken wat de buurt te bieden heeft of (met) leerlingen actief te laten proberen de leefomgeving vorm te geven. Via het gezamenlijk inrichten van het schoolplein bijvoorbeeld.

Beide benaderingen zijn er in feite op gericht om de interne drempel om niet te vernielen te verhogen**. Bij de directe benadering wordt de norm "dat vandalisme niet hoort" heel duidelijk naar voren gebracht, door op de negatieve gevolgen te wijzen. Bij de brede benadering wordt deze norm op een meer indirecte wijze overgedragen, namelijk door de positieve aspecten van de leefomgeving te benadrukken.

Op veel scholen is langs twee sporen gewerkt en zijn aspecten van de directe en de brede benadering gecombineerd (de "gemengde" benadering).

De meeste projecten vonden plaats in het voorjaar van 1982. Per school geven we beknopt aan wat elk project globaal inhield en welke klassen bij het project betrokken waren. Eerst komen de lagere scholen aan bod, vervolgens de scholen voor voortgezet onderwijs. De scholen zijn alfabetisch gerangschikt.

- HEINSIUSSCHOOL (openbaar lager onderwijs)

Klassen: 1,2,3,4,5,6, alsmede kleuteronderwijs ("De Tjif-tjaf")
Totaal aantal kinderen bereikt: ca. 100.
Benadering: breed.

Voornaamste doelstelling: benadrukken dat de buurt ook mooie aspecten heeft. Project gericht op de integratie van de school in de buurt.

* In de Inventarisatienota werd ook wel gesproken van de "beperkte aanpak"

** Zie "Amsterdammertjes vernielen", pagina 18 e.v.

Belangrijkste onderdelen:

- werkstuk milieu (in samenwerking met "Stadsreiniging"),
- lezingen en diaserie politie (wijkagent),
- foto's maken van "de mooie en leuke dingen in de buurt".
- maken van affiches ("Houd de buurt schoon"), om thuis voor de ruiten te hangen.

Het maken van foto's werd door de leerlingen meestal als het leukste onderdeel bestempeld. Bij de uitvoering van dit onderdeel zijn circa 12 ouders betrokken geweest.

- KRAEMERSCHOOL (P.C. lager onderwijs)

Klassen: 1, 2, 3, 4, 5, 6.

Totaal aantal leerlingen bereikt: circa 180.

Benadering: (overwegend) direct

Doelstellingen: - signaleren van vandalisme en het kinderen bewust maken van de negatieve gevolgen,
- leefbaar maken van de omgeving van de school,
- kinderen positieve invulling van vrije tijd laten zien.

Belangrijkste onderdelen:

- introductie van het project in alle klassen (op basis van gedichtje Annie M.G. Schmidt)
- kringgesprek
- statistische cijfers (glasschade op school)/geschiedenis ('De vanden')
- verkenningen buiten (huis/eigen bezit, school/buurt). Het maken van foto's van vernielingen in de buurt.
- krantenonderzoek over vandalisme m.b.t. kostenfactor
- gesprekken en interviews met buurtbewoners. (Er zijn ruim 750 enquêtes m.b.t. vandalisme onder buurtbewoners gehouden - de uitkomsten staan vermeld in bijlage 8).
- gesprekken met politie en groenvoorzieningen. Zelf met prikkers de omgeving van de school 'rommelvrij' maken. Politie vertoonde diaserie.
- kringgesprek over oorzaken.
- pogingen tot een tegenwicht. Hoe kun je ook je vrije tijd doorbrengen? Bezoeken aan de Meervaart (bibliotheek), kinderboerderij, buurthuis Osdorp.

Als meest geslaagde onderdelen werd door de leerkrachten genoemd: het laten zien van de glasschade (maakte veel indruk) en de interviews met buurtbewoners.

Door de leerlingen werd de enquête (naast het maken van foto's, de bezoeken aan de Meervaart, kinderboerderij en het buurthuis en het bezoek van de politie) het meest interessant genoemd.

- LUKASSCHOOL (R.K. - lager onderwijs)

Klassen: 1, 2, 3, 4, 5, 6.

Totaal aantal leerlingen bereikt: circa 150.

Benadering: gemengd.

Voornaamste doelstelling: een stukje bij te dragen aan de verbetering van de sfeer in de buurt en daarmee het aantal vernielingen terug te dringen.

Belangrijkste onderdelen:

- Video 'De Vandalen' (in samenwerking met ABC - team Slotterplas en ABC Tolstraat, die respectievelijk de video en de apparatuur ter beschikking stelden),
- 'Dagblad van Midden-Nederland' (Deze krant diende als begeleidend materiaal bij de IKON-serie 'Allemaal Tuig'), maar fungeerde ook zelfstandig als ondersteunend materiaal voor een project.
- Inventarisatie van vernielingen in de buurt (hiervan een lijst gemaakt),
- krantenknipsels over vandalisme verzameld, tekeningen gemaakt, in de geschiedenisles aan 'de Vandalen' aandacht besteed,
- kringgesprekken,
- schoolkrant over vandalisme gemaakt.

Op de leerlingen maakte de video 'De Vandalen' veel indruk, zo bleek uit de nagesprekken; ook hun eigen 'vandalismeonderzoekje' (Inventarisatie van vernielingen') sprak aan.

Door de leerkrachten werd benadrukt dat alle gewenste materialen steeds tijdig aanwezig waren en daardoor het project 'soepel' kon verlopen.

- ST. PAULUSSCHOOL (R.K. - lager onderwijs)

Klassen: 1, 2, 3, 4, 5, 6, alsmede kleuteronderwijs ('t Paulineke).

Totaal aantal leerlingen bereikt: circa 250 (+ 60 kleuters).

Benadering: gemengd.

Doelstelling: "Kinderen duidelijk maken dat leven ondraaglijk wordt, als dingen die je ten nutte staan vernield worden."

Belangrijkste onderdelen:

- Diverse groepen zijn de wijk ingetrokken en hebben met een 'kritisch oog' naar de gevolgen van vandalisme gekeken,
- Uit deze bezoeken zijn verslagen voortgekomen,
- In de eerste klas de 'Okki' gebruikt om aan de hand van de 'de bewoners van de Koestraat' het probleem duidelijk te maken,
- Er is een fotorapportage gemaakt van vernielde objecten in de buurt (o.a. de speelplaats),
- Door leerlingen zijn collages, tekeningen en een kwartetspel gemaakt, waarbij op speelse wijze op de gevolgen van vandalisme is ingegaan.
- Op grond van het geproduceerde materiaal is een tentoonstelling gemaakt, die in de hal van de school stond opgesteld,

Om buurtbewoners bij het gebeuren in de school te betrekken zijn de volgende stappen ondernomen:

- Bij zo veel mogelijk buurtbewoners is door leerlingen een brief in de bus gestopt over vandalisme,
- aan de Stadsdeelraad en de Wijkraad is mededeling gedaan over het project,
- Aan het wijkblad 'De Westerpost' is informatie verstrekt,

N.B. Een beknopt verslag van het project op de kleuterschool is ter illustratie opgenomen in bijlage 9.

- de tentoonstelling werd precies tegelijk gepland met en de rapport-uitreiking en de verkiezingen. Bij het betreden van het stemlokaal in de school, passeerden de buurtbewoners de tentoonstelling.*
- in april verscheen een schoolkrant over vandalisme, met een enquête over vandalisme onder de ouders van de leerlingen. De resultaten zijn opgenomen in bijlage 8b.

Door de leerkrachten werd benadrukt dat het als zeer positief werd ervaren dat het een gemeenschappelijk project was, en dat men - ook vanuit de school - met zijn allen iets tegen vandalisme probeerde te doen.

Op deze school was het 'anti-vandalismelied' ingestudeerd. Dit anti-vandalismelied stond opgenomen op een plaatje van Martin Brozius, dat deel uitmaakt van de brochure 'Scholen en Vandalisme'. Opmerkelijk was dat één van de geïnterviewde leerlingen het lied na een half jaar nog uit het hoofd kende.

- JAC. P. THIJSSESCHOOL (openbaar lager onderwijs)

Klassen: 1, 2, 3, 4, 5, 6.

Totaal aantal leerlingen bereikt: circa 200.

Benadering: direct.

Doelstelling: kinderen zich te laten realiseren dat ze - bewust of onbewust - ook dingen vernielen.

Belangrijkste onderdelen:

- diaserie en lezing politie
- klasseggesprek
- opstel
- tekeningen
- schoolkrant over vandalisme.

Ook is samengewerkt met de Migros, de Osdorpse milieuorganisatie, aan een schoonmaakactie in de buurt.

- VAN TIENHOVENSCHOOL (openbaar lager onderwijs)

Klassen: 3, 4, 5, 6.

Totaal aantal leerlingen bereikt: circa 180.

Benadering: gemengd.

Doelstelling: bij kinderen een bewustwordingsproces op gang te brengen, zodat ze in de toekomst ten aanzien van hun fysieke omgeving bewuster zullen handelen.

Belangrijkste onderdelen:

- lezing functionarissen van de P.T.T.,
- diaserie en lezing politie,
- foto's maken in de buurt,
- opstellen en werkstukken,
- film vertoond door Stadsreiniging,
- schoolkrant.

* Daarmee werd het probleem - dat ouders en buurtbewoners soms moeilijk te bereiken zijn - opmerkelijk goed ondervangen.

Op een ouderavond is het project bij de ouders door één van de onderzoekers geïntroduceerd. Daarbij is een lezing gehouden over de onderzoeksresultaten en zijn films vertoond, die ter beschikking waren gesteld via het Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven. Er waren circa zeventig ouders aanwezig.

Uit de nagesprekken met de leerlingen bleek dat zij de lezingen van 'externen' hoog gewaardeerd hadden. Vooral het bezoek van de P.T.T. (die het één en ander uitdeelde) viel in de smaak.

- VISSER 'T HOOFTSCHOOL (p.c. lager onderwijs)

Klassen: 1, 2, 3, 4, 5, 6.

Totaal aantal leerlingen bereikt: circa 150.

Benadering: breed.

Doelstelling: de kinderen meer bij de omgeving te betrekken en de leefwereld van het kind te verbeteren door met de kinderen samen aan hun leefomgeving te werken.

Belangrijkste onderdelen:

- beschilderen van het schoolplein (spelletjes),
- beschilderen van het voorportaal van de school,
- inrichten van de zandbak (schaakbord)

N.B. Deze punten zijn apart behandeld als experiment B7.

- gesprek en tekeningen waar je het liefste speelt,
- speelplekken van verschillende kinderen bezocht, over gepraat,
- kringgesprek over conflict - omgang met elkaar,
- klas heringericht,
- buurthuis De Aker bezocht,
- kaartje gemaakt van Osdorp met vlaggetjes waar iedereen woont,
- omgeving school schoongemaakt (met papierprikkers),
- kringgesprek over vandalisme,
- lijsten gemaakt van vernielingen in de buurt,
- enquête in de buurt, waar je al dan niet mag spelen,
- speurtocht in de buurt.

Het project kwam op deze school van de grond toen een leerling met een steen een ruit van lijn 1 inkegelde. Later bezocht deze leerling de werkplaats van het G.V.B en maakte ook een werkstukje over het vervoerbedrijf. De samenwerking met het G.V.B. liep volgens de school prima. Het project heeft overigens nog een periodiek gevolg. Er is een "corveeploeg" ingesteld die zorg draagt voor het schoonmaken van de rommel en papiertjes rond het gebouw. Dit gebeurt elke week door leerlingen van een andere klas.

JOHANNA WESTERDIJKSCHOOL (openbaar lager onderwijs)

Klassen: 3,4,5.

Totaal aantal leerlingen bereikt: circa 50.

Benadering: direct

Doelstelling: "de kinderen confronteren met vernielingen, waardoor de jeugd in problemen komt."

Belangrijkste onderdelen:

- lezing en dia's politie,
- lezing van de P.T.T.,
- lezing van Stadsreiniging (met "milieuspel"),
- foto's van (de totaal verwoeste) speeltuin achter de school,
- het maken van opstellen,
- Dagblad van Midden Nederland,
- schookrant.

Door de kinderen viel vooral het bezoek van de Stadsreiniging (milieuspel) in de smaak. Door het schoolhoofd werd nog benadrukt dat het zeer belangrijk was dat (met name de politie) visueel zeer herkenbaar de vandalismematerie presenteerde.

In de voorbereidingsfase van de experimenten werd (vanuit de wijkraad in Osdorp) na overleg met de onderzoekers door het WITO* op verschillende scholen een enquête gehouden naar de behoeften van kinderen aan speelvoorzieningen.

De verwoeste speeltuin 'De Belhamel' achter de school, bleek een voor de hand liggend aangrijpingspunt voor het vandalismeproject. Een nieuw project vanuit de school (in samenwerking met de Amsterdamse Speeltuin Vereniging en buurthuis Osdorp) richt zich nu overigens op het herstel van de speeltuin. (zie bijlage 10).

- GIJSBRECHT VAN AEMSTEL MTS

De projecten op deze school zijn behandeld onder B8 (maken van een speeltoestel), en E5 (ontwerpen van een ander slot voor een lantaarnpaal).

- MAVO NIEUW WEST (R.K. Voortgezet Onderwijs)

Klassen: 4.

Totaal aantal leerlingen bereikt: circa 100.

Benadering: direct**.

Doelstelling: het bespreekbaar maken van vandalisme en het onzinnige ervan proberen duidelijk te maken.

Belangrijkste onderdelen/materialen:

- Rapporten actie-onderzoek (vooral deel 3 en deel 1),
- Dagblad van Midden Nederland,
- 'Allemaal Tuig' (video),

* Werkgroep Inrichting Tuinstad Osdorp (= onderdeel van wijkopbouworgaan).

** We merken op dat de 'directe benadering' hier een wat andere betekenis had dan tot dusver gebruikelijk. Bij de directe benadering wordt de nadruk gelegd op de negatieve gevolgen van vandalisme. Dat gebeurt meestal door te wijzen op de financiële gevolgen of op de immateriële gevolgen voor de slachtoffers.

Op deze school draaide het project ook wel rond vandalisme, maar werd de nadruk gelegd op het feit dat het voor de ouders nogal 'kinderachtig' en 'dom' was.

Ook hier is dus wel de bedoeling om de interne drempel (de norm dat 'vandalisme niet hoort') te verhogen, maar via een andere invalshoek.

- Babylon valt (documentaire van Frank Wiering) over de perspectiefloosheid van jongeren,
- Babylon Abt (parodie van Koot en Bie op bovengenoemde documentaire),
- Kringgesprekken.

Vooraf het derde rapport van het actie-onderzoek dat als lesmateriaal werd gebruikt, viel bij de leerlingen in de smaak.

"Ze konden er niet met hun vingers vanaf blijven" aldus een leerkracht.

- MAVO OSDORP (P.C. - voortgezet onderwijs)

Klassen 1, 2, 3.

Aantal leerlingen bereikt: circa 80.

Benadering: direct.

Doelstelling: 'Het terugdringen van vernielingen in en rond de school en 'het leerlingen doordringen van hun eigen leefgemeenschap'.

Belangrijkste onderdelen:

- lezing en diaserie politie,
- video:
- Dagblad van midden Nederland/opstellen
- maken van foto's in de buurt,
- maken van tentoonstelling.

Het maken van foto's van vernielde objecten zou volgens enkele leerlingen juist tot vernielingen geleid hebben: eerst iets vernielen om een mooie foto te maken. De tentoonstelling viel overigens grotendeels in het water. In de studio (aan de Overtoom) waar de foto's ontwikkeld werden, werd namelijk ingebroken en vernielingen aangericht. Dit was overigens toeval en stond los van het project. Veel foto's werden de volgende dag verscheurd of in de goot aangetroffen, hetgeen voor de meeste leerlingen een grote teleurstelling betekende.

- OSDORPER SCHOLEN GEMEENSCHAP (openbaar voortgezet onderwijs)

Klas: 3.

Aantal leerlingen bereikt: circa 100.

Benadering: bespreekbaar maken van vandalisme.

Doelstelling: het 'bespreekbaar' maken van agressie.

Onderdelen: In verschillende lessen maatschappijleer werden tekststen over agressie, geweld en vandalisme besproken. Ook werd via een enquête nagegaan in hoeverre de leerlingen zelf vandalisme als een probleem zagen. Over het algemeen bleek dat niet het geval, wel werd (persoonlijke) bedreiging door fysiek geweld als een probleem ervaren.

Overigens ging het geplande artikel in de schoolkrant ('De Schakel') niet door, omdat de redactieraad vreesde dat een dergelijk stukje een negatief beeld van de school zou kunnen oproepen.

- OUDERS

Over de rol van de ouders bij de projecten kunnen we het volgende zeggen. Bij projecten, waarbij kinderen er in de buurt op uittrokken om foto's te maken, konden (begeleidende) ouders meestal ook goed worden betrokken.

Bij de Paulusschool bespraken we reeds hoe deze school - via een tentoonstelling die tegelijk met de verkiezingen en de uitreiking van de rapporten gehouden werd - er goed in slaagde ouders (en buurtbewoners) te bereiken.

In de enquête die we gehouden hebben onder buurtbewoners waren enkele aparte vragen opgenomen voor ouders van schoolgaande kinderen. Er werden twaalf buurtbewoners, die kinderen hadden welke op een school zaten waar een vandalismeproject was gehouden, geïnterviewd. De meeste ouders wisten (na 8 maanden) nog één of meer onderdelen op te noemen.

Eén van de ouders (een vader) was actief bij de organisatie van het schoolproject betrokken. Van de overige acht ouders (allen moeders), die zich het project nog konden herinneren, bleek er geen bij de organisatie betrokken. Drie van hen vonden dat spijtig en zeiden graag nauwer bij de uitvoering betrokken te zijn geweest.

- KOSTEN/TIJD

Door de afdeling Onderwijs was als ondersteuning voor de projecten een bedrag van f 10.000,-- gereserveerd. Uiteindelijk is hiervan circa f 3.500,-- uitgegeven, dat hoofdzakelijk besteed is aan de fotografische onderdelen van de projecten (ontwikkelen, afdrukken filmpjes), de huur van films en de aanschaf van lesmaterialen. Alle overige kosten werden voldaan uit 'lopende begrotingen'.

De kosten vielen dus lager uit dan gepland. Voor een belangrijk deel is dit te verklaren omdat de toneelvoorstelling van 'Dubbelwars' niet doorging. Doordat de scholen verschillende activiteiten hebben gebundeld, konden de kosten eveneens beperkt blijven.

De tijd die vanuit de scholen in de voorbereiding en uitvoering van de projecten is gestoken kan ruwweg geschat worden op 1400 uur*. Door de politie is exact bijgehouden hoeveel tijd in de uitvoering is gestoken: 80 uur. Van de overige diensten is deze tijd niet precies bekend, maar kan waarschijnlijk ook op ongeveer 80 uur worden geschat.

* Projecten vonden plaats in circa 60 klassen. Per klas (leerkracht) bedroeg de geïnvesteerde tijd voor voorbereiding circa 10 uur en ook de uitvoering kan op gemiddeld 10 uur worden geschat. Door elk schoolhoofd is tussen de 15 en 20 uur aan de voorbereiding en coördinatie besteed. Van de onderwijsactiviteiten is in totaal dus 1400 uur, of te wel 35 weken, aan vandalisme besteed.

2.4. EVALUATIE VAN DE DOELSTELLINGEN

In deze paragraaf gaan we allereerst in op het effect van de projecten in het lager onderwijs. Dat gebeurt aan de hand van gesprekken met uitvoerders (leerkrachten, schoolhoofden, politie) en door een evaluatie onder leerlingen. Vervolgens komt de effect-evaluatie in het voortgezet onderwijs aan de orde. Dit geschiedt eveneens op grond van gesprekken met uitvoerders en leerlingen.

Onder de uitvoerders hebben we nagesprekken gevoerd met 10 schoolhoofden en 42 leerkrachten. Aangezien de politie bij de uitvoering van veel projecten een rol heeft gespeeld, heeft met de betrokken politiefunctionarissen ook een nagesprek plaats gevonden.

Als belangrijkste criterium voor de (effect)evaluatie kan het interview-gedeelte onder leerlingen worden beschouwd. Op alle (lagere) scholen vonden met leerlingen een half jaar na de projecten gesprekken plaats. Ook zijn leerlingen geïnterviewd die niet bij een project betrokken zijn geweest, een controlegroep.*

In totaal zijn gesprekken gevoerd met 73 lagere scholieren die een project gevolgd hebben en met 41 kinderen uit de controlegroep. De gesprekken vonden op een vergelijkbare manier plaats als in het 'hoofdonderzoek': met twee jongens en één meisje tegelijk. Ditmaal werden de gesprekken niet op band opgenomen, maar direct door de onderzoekers op formulieren opgeschreven. Later zijn deze antwoorden uitgewerkt, gecodeerd en uiteindelijk verwerkt via de computer van 'Volkshuisvesting'. De voornaamste uitkomsten zijn opgenomen in bijlage 2, 3 en 4.

LAGER ONDERWIJS: UITVOERDERS

Ten aanzien van de projecten op lagere scholen is de mening van de meerderheid van de schoolhoofden en leerkrachten als volgt samen te vatten.

De projecten hadden vrijwel zeker effect, maar waarschijnlijk zal het effect op korte termijn (enkele weken of maximaal twee of drie maanden) weer wegebben.

Volgens een (klein) gedeelte van de leerkrachten had het project helemaal geen effect ('Ze zitten nog niet rustig op hun stoel').

Een ander (klein) gedeelte verwachtte van de projecten een effect op lange(re) termijn. "Dat vernielen niet normaal is, dat wordt eigenlijk nooit gezegd. Toch zien de kinderen het overal om hen heen gebeuren. Daarom moet een project waar de negatieve gevolgen van vandalisme aan de orde komen, ook op langere termijn zin hebben."

* De controlegroep bestond uit Osdorpse leerlingen die niet bij een project betrokken bleken te zijn geweest (bijvoorbeeld omdat ze pas onlangs op school waren gekomen) en uit leerlingen van twee scholen in de Rivierenbuurt (een openbare en een bijzondere school). Qua leeftijd en geslacht is de controlegroep vergelijkbaar met de groep die een project volgde.

Door de leerkrachten worden twee groepen leerlingen genoemd op wie de projecten vermoedelijk het meeste effect heeft gehad:

- de bovenbouw ('daarbij maakte de politie de meeste indruk') en
- kinderen die 'toch al aanspreekbaar waren'. Op 'probleemkinderen' zou het project minder effect hebben gehad.

Daarbij tekenen de leerkrachten en schoolhoofden wel aan, dat het voor hen moeilijk is om betrouwbare uitspraken te doen over (vandalistisch) gedrag van hun leerlingen, omdat ze de leerlingen vrijwel uitsluitend in de klas meemaken en ze soms moeilijk kunnen aangeven hoe hun leerlingen zich buiten schooltijd gedragen.

We waren tevens geïnteresseerd of het project iets in de houding van de leerkrachten ten opzichte van vandalisme veranderd had.

Volgens ongeveer de helft van hen is dat inderdaad het geval. Enkele uitspraken: "Vandalisme is nu beter te benoemen"

"Het onderwerp wordt nu nog regelmatig aangesneden".

Eén van de neveneffecten (op de Visser 't Hooftschool) noemden we reeds. Tijdens het project is men op school met een 'corvee' begonnen, waarbij steeds één klas de verantwoordelijkheid heeft voor het schoonhouden van de omgeving van het schoolgebouw. Bij het begin van het project was van triplex een afvalbakje gefiguurzaagd en beschilderd, dat aan de deur van de 'corvee-klas' kwam te hangen. Dit symbool (en dus ook de periodieke schoonmaakbeurt) rouleert nog steeds van klas tot klas.

Door de politie werd circa 80 uur gestoken in het geven van lezingen en het vertonen van dia's op scholen. De mening van de politie sluit aan bij de mening van de meeste leerkrachten: de lezingen hadden vermoedelijk hoofdzakelijk effect op korte termijn.

De politiefunctionarissen maken daarbij nog de volgende opmerkingen:

- de diaserie uit Zaanstad (met begeleidende tekst) was voor de meeste tweede en derde klassers waarschijnlijk te hoog gegrepen,
- in de hogere klassen werd meer naar de gevolgen van vandalisme gevraagd, daarom hadden de projecten waarschijnlijk meer zin.
- de diaserie die door de politie zelf over Osdorp gemaakt was, sloeg over de hele linie erg aan. Het was van groot belang dat de buurt en objecten herkenbaar waren.

LAGER ONDERWIJS: LEERLINGEN

Vooraf de interviews met leerlingen leverden interessant materiaal op.

De belangrijkste uitkomsten zijn opgenomen in bijlage 3 en 4.

Eén van de onderdelen van de interviews met leerlingen ging uiteraard over vandalisme. Er is aan hen gevraagd of ze zelf ooit wel eens iets buiten vernield hadden, wat dat was en waarom, hoe het toeging en wanneer de laatste vernieling plaats vond.

In tabel 1 (in bijlage 4) hebben we de leerlingen die een project volgden (we spreken voortaan van 'de experimentgroep') vergeleken met leerlingen die geen project hebben gevolgd ('de controlegroep'). De vraag was hier of de kinderen ooit iets vernield hadden. De twee groepen verschillen op dit

punt niet wezenlijk. Van de experimentgroep zegt 64% wel eens wat vernield te hebben, van de controlegroep is dit percentage 66%.*

De kernvraag met betrekking tot het mogelijke effect van de projecten is wanneer de leerlingen voor de laatste keer wat vernield hebben. Aangezien de evaluatie een half jaar na de projecten plaats vond, is het van belang of de kinderen het laatste half jaar wat vernield hebben. De uitkomsten zijn weergegeven in de volgende tabel:

Tabel 1. Het verband tussen het volgen van een schoolproject en het plegen van vernielingen (lagere scholieren).

	wel project gevolgd		geen project gevolgd	
het afgelopen half jaar geen vernielingen gepleegd	62	(85%)	25	(61%)
het afgelopen half jaar wel wat vernield	11	(15%)	16	(39%)
totaal	73	(100%)	41	(100%)

$r = 0.2704$

$x^2 = 8.3359$

aantal vrijheidsgraden = 1

$n = 114$

Uit de tabel komt een opmerkelijk verschil naar voren tussen de 'experiment-groep' en de 'controlegroep'. Bij de kinderen die een project hebben gevolgd, blijkt het aantal dat sindsdien nog vernielingen pleegt duidelijk is afgenomen. Van de controlegroep heeft 39% het afgelopen half jaar wat vernield, bij de experimentgroep bedraagt dit percentage nog slechts 15%. Dit verschil is significant.**

Uit tabel 3 (bijlage 4) komt naar voren dat het nauwelijks verschil maakt of bij het project de 'directe' of 'brede' benadering is gevolgd. Beide benaderingen blijken effect te hebben, zo blijkt uit de vergelijking met tabel 2 (bijlage 4).

Het maakt evenmin veel verschil of de projecten iets meer of iets minder intensief waren (tabel 4 en tabel 5 in bijlage 4).

* We hadden verwacht dat kinderen die een project gevolgd hadden niet zo gauw zouden toegeven dat ze ooit een vernieling hadden gepleegd. M.a.w. dat ze door het volgen van de projecten 'sociaal wenselijker' antwoorden zouden geven. Kennelijk is dit dus niet het geval.

Mede door de ontspannen sfeer waarop de nagesprekken plaats vonden, waren de antwoorden waarschijnlijk dus meer 'eerlijk' dan 'sociaal wenselijk'.

** De kans dat dit verschil op toeval berust is kleiner dan 0,005.

Aan de kinderen die de projecten gevolgd hebben, is ook de vraag voorgelegd of zij dachten dat door het project hun medeleerlingen minder zouden gaan vernielen én of het project bij henzelf iets veranderd had. De tabellen van de uitkomsten zijn opgenomen in 3 (variabele 43, 44 en 45). Volgens 39% van de leerlingen had het project op medeleerlingen effect, terwijl volgens 48% van de leerlingen het project bij henzelf wat veranderd had.

Enkele uitspraken:

"Vroeger als we door het bos liepen, zat ik altijd bomen te slopen. Nu pas ik wel een beetje op wat ik doe" (meisje - 10)
"Ik verniel nu niks meer - behalve als ik héél kwaad word" (jongen - 10)
"Nu weet je wat het kost" (jongen - 11)
"Ik let op als anderen wat vernielen en zeg er dan wat van" (jongen - 11)
"Je weet nu wat de gevolgen zijn" (meisje - 12)
"Anders kom je later in de gevangenis" (jongen - 9)
"Ik ben nu pas gaan begrijpen wat het inhoudt wat ik deed" (jongen - 11)
"Als ik eraan terugdenk wat ik vroeger gedaan heb, krijg ik een heel naar gevoel van binnen" (meisje - 11)
"Ook door dit project, als je over dingen die stuk gaan praat, dat helpt volgens mij ook wel." -onderzoeker: "Dit project?" - "Ja, als ik er zo met u over napraat dan denk je er weer over na." (jongen - 12).

Maar ook:

"Als ik met een groepje ben en je hebt lol met elkaar - zit er een beetje pit in, dan gaat het gauw te ver." (jongen - 11).

De activiteiten van de politie (lezing, dia's) vormde een belangrijk onderdeel van de meeste projecten. We vroegen ons af, of projecten die door deze bijdrage van de politie ondersteund werden, mogelijk meer effect zouden sorteren dan andere projecten.

Volgens de meeste leerlingen hadden de projecten, waar de politie deel van uitmaakte inderdaad meer effect (zie tabel 6 en 7 van bijlage 4).

Wat betreft het feit of kinderen het afgelopen half jaar vernielingen gepleegd hebben, bestaat echter geen duidelijk verschil wat betreft de aan- of afwezigheid van politie bij de projecten.

Op twee scholen werden in het kader van het project lezingen gegeven door de PTT. We zijn nagegaan of deze bijdrage van de PTT effect had, door leerlingen kaartjes voor te leggen met vernielde objecten.

Eén reeks met kaartjes bevatte de volgende objecten: telefooncel, een vernielde boom, politieauto, bank, bouwkeet, lantaarnpaal en schommel. Aan de leerlingen is gevraagd de kaartjes op volgorde te leggen en kaartjes hoger te rangschikken naarmate ze het erg of minder erg vonden indien deze objecten vernield waren. De verwachting was dat leerlingen die een project hadden gevolgd, waar de lezing van de PTT deel van uitmaakte, een vernielde telefooncel erger zouden vinden dan leerlingen die geen 'PTT-project' hadden gevolgd.

De uitkomst is weergegeven in de volgende tabel:

Tabel 2. De mate waarin kinderen die al dan niet een 'PTT-project' gevolgd hebben, het erg vinden indien een telefooncel vernield is.

	PTT-project	geen PTT-project	
0 ('niet zo erg')	-	1 (2%)	
1	-	2 (4%)	
2	-	5 (9%)	
3	-	5 (9%)	
4	3 (23%)	12 (21%)	
5	3 (23%)	16 (28%)	
6 ('heel erg')	7 (54%)	15 (27%)	
gemiddelde score	5,3	4,4	n = 79

Toets van Wilcoxon Q = 271

Kritieke waarde bij een significantiegrens van 5 % = 139

Het verband is dus statistisch significant.

We zien dat kinderen die een 'PTT-project' volgden het verhoudingsgewijs veel erger vinden indien een telefooncel vernield is. Het verschil is significant. We kunnen hieruit afleiden dat lezingen van de PTT-functionarissen een drempelverhogende werking hebben gehad. *

In de reeks kaartjes kwam ook een politieauto voor. Kinderen die een project hadden gevolgd, waar de politie een lezing gaf, vonden een vernielde politieauto echter niet 'erger' dan leerlingen waar de politie geen lezing op school had gegeven (tabel 8 in bijlage 4). Dit is waarschijnlijk te verklaren uit het feit dat de politie speciaal is ingegaan op vernielingen in de buurt en niet op vernielingen van 'eigen' objecten.

De projecten op scholen hadden meestal ten doel om de drempel om niet te vernielen te verhogen. **

We zijn nagegaan waarom de leerlingen niet vernielden door hen een viertal nieuwe kaartjes voor te leggen. Daarop stonden redenen vermeld (die in het 'hoofdonderzoek' het meest genoemd werden) waarom jongeren géén vernielingen plegen:

- het is zonde. Als iets stuk is moet het weer gemaakt en betaald worden,
- het is link: je kunt gepakt en gestraft worden,
- het mag niet, bijvoorbeeld omdat het door mijn ouders of meester verboden is,
- het 'hoort niet', bijvoorbeeld mijn familie doet het ook niet.

We hebben leerlingen vervolgens gevraagd welk van deze redenen zij het meest op hunzelf van toepassing vonden.

De eerste twee redenen werden het meest door de leerlingen aangegeven.

Bij de leerlingen die vernielingen bleken te plegen, kwamen de redenen 'hoort niet' en 'mag niet' verhoudingsgewijs meer voor. (De uitkomsten zijn opgenomen in bijlage 4: tabel 11a en 11b).

* We hebben de kinderen een andere serie kaartjes voorgelegd met een reeks 'vernielde deuren'. Behalve de deur van een postkantoor, betrof dit deuren van een slagerswinkel, stadsdeelkantoor, de buurman, het buurthuis en van de kantine van de sportvereniging. Ook hier scoorde de deur van het postkantoor bij leerlingen die een 'PTT-project' volgden significant hoger. De bijbehorende tabel (9) is opgenomen in bijlage 4.

** Zie de rapportages van het actie-onderzoek deel 3 en deel 4.

Tot slot van deze evaluatie willen we nog een aspect van de projecten op lagere scholen onderzoeken, namelijk of de projecten alleen op bepaalde leerlingen effect zouden hebben.

In het 'hoofdonderzoek' bleek een achterliggende factor: 'een hekel aan school' sterk met vandalisme samen te gaan. Ook bij de onderzochte leerlingen in de evaluatiefase blijkt deze factor een rol te spelen (zie tabel 12 in bijlage 4).

Daarom hebben we een aparte selectie gemaakt voor leerlingen met een 'positieve', 'neutrale' en 'negatieve' houding ten opzichte van school (tabellen 13a, 13b en 13c in bijlage 4). Vervolgens is het effect van het project nagegaan, wat betreft het feit of leerlingen het afgelopen half jaar al dan niet vernield hebben.

De verschillen zijn opmerkelijk.

Bij verreweg de meeste kinderen die zich op school al 'prettig' voelen, blijkt het project heel duidelijk zoden aan de dijk te zetten. Bij kinderen die school zeggen 'noch leuk, noch vervelend' te vinden is het verband ook duidelijk, maar iets minder sterk. Op kinderen die een uitgesproken 'hekel aan school' hebben lijkt het project echter nauwelijks effect te sorteren.

VOORTGEZET ONDERWIJS: UITVOERDERS

In het voortgezet onderwijs is op een viertal scholen aandacht aan vandalisme gespeeld. Op de MAVO Nieuw West, de MAVO Osdorp en de Osdorper scholen Gemeenschap zijn gesprekken gevoerd met leerkrachten en/of schoolhoofden.*

Een directe benadering - gericht op de negatieve gevolgen van vandalisme voor de slachtoffers - vond plaats op MAVO Osdorp. Door de leerkrachten werd verwacht dat het project een tijdelijk (een paar maanden) effect had. Vermoed werd dat de leerlingen uit de onderbouw het meest 'opgepikt' zouden hebben, omdat zij nog het meest in de opvoedingfase zitten. Van het praatje van de politie zou waarschijnlijk het meeste effect zijn uitgegaan.**

Op de MAVO-Nieuw West was de opzet van het project er allereerst op gericht om het onderwerp vandalisme bespreekbaar te maken. Vervolgens werd de sfeer geschapen dat het wel erg kinderachtig was en dat je er niet helemaal bij hoorde wanneer je je nog met zoiets doms als vandalisme bezig hield. Volgens de betrokken leerkrachten sloeg deze aanpak erg aan en had vermoedelijk ook op langere termijn effect.

Op de Osdorper Scholen Gemeenschap was de opzet van het project om vandalisme en geweld bespreekbaar te maken, niet om vandalisme te verminderen. Daarom zal volgens de betrokken leerkrachten een dergelijk effect er ook niet van zijn uitgegaan.

* De activiteiten op de Gijsbrecht van Aemstel MTS worden besproken onder buurtprojecten.

** De politie voegt hieraan toe dat in het Voortgezet Onderwijs zij meer serieus genomen werden en er beter geluisterd werd, wanneer zij in uniform verschenen.

VOORTGEZET ONDERWIJS: LEERLINGEN

De interviews met leerlingen zijn beperkt tot leerlingen van MAVO Osdorp. De MAVO Nieuw West is namelijk in de zomer van 1982 opgeheven, terwijl op de Osdorper Scholen Gemeenschap de opzet niet primair was om vandalisme te verminderen.

Op de MAVO Osdorp is met een 18-tal Osdorpse leerlingen gesproken. Negen van hen hadden wel eens wat vernield, waarvan 5 van de 18 het laatste half jaar wat vernield bleek te hebben (28%).

Wanneer we deze cijfers vergelijken met de uitkomsten van de interviews onder MAVO-leerlingen in het 'hoofdonderzoek' zien we dat de leerlingen die het project gevolgd hebben, iets, maar niet veel minder vernielen.*

We hebben de leerlingen ook de vraag voorgelegd of zij denken dat door het project medeleerlingen minder zijn gaan vernielen en of het project bij hen-zelf iets veranderd heeft.

Over de vraag 'of anderen door het project minder zijn gaan vernielen' zijn de leerlingen eenstemmig: allen zeggen neen.

Op de vraag 'of zij denken dat het project bij henzelf iets veranderd heeft' zeggen 16 eveneens: neen. Eén leerling zei door wat de politie verteld had niet meer te vernielen, een andere leerling zei juist meer te vernielen ("ben op wat leuke ideeën gekomen"). Twee leerlingen vertelden dat er bij een andere gelegenheid op school (een door één klas gegeven voorstelling op een schoolavond) een 'imitatieshow' werd gedaan. Het gedrag van de leerlingen tijdens een gymnastiekles werd geïmiteerd, waarbij ook enkelen zaken (zoals een badmintonracket) werden vernield. "Je ziet dan in feite hoe je jezelf gedraagt en hoe dom dat is" (meisje - 16), "Je wordt als het ware een spiegel voorgehouden, dat helpt wel" (jongen - 17).

Dit laatste doet enigszins denken aan de aanpak die op de MAVO Nieuw West is gevolgd: op een speelse wijze vandalisme afschilderen als iets "stoms" en 'puberachtig'.

5. MOGELIJKE VERBETERINGEN

We hebben de schoolhoofden en leerkrachten in het lager en voortgezet onderwijs gevraagd de opzet of bepaalde onderdelen anders zouden aanpakken, indien ze het project opnieuw zouden opzetten.

Het meest genoemd (4x) werd: de voorbereiding van het project binnen de school zelf (meer onderling overleg en meer gemeenschappelijke vergaderingen tussen de leerkrachten).

Andere opmerkingen vanuit de scholen:

- het project meer proberen te integreren in het lesprogramma,
- meer inspelen op de slechte economische situatie,
- langere termijn kiezen voor voorbereiding en uitvoering,
- grootscheepser opzetten,
- door verschillende leerkrachten werd gesteld dat zij de behoefte hadden gehad aan meer kant-en-klare materialen (sommities bijvoorbeeld). De meeste voorbeelden die door de onderzoekers werden aangereikt moesten vanuit de scholen nog worden uitgewerkt. Volgens sommige leerkrachten koste het samenstellen en uitwerken van hun eigen programma verhoudingsgewijs veel

* Zie: deel 4, bijlage 10, tabel 3. We tekenen hierbij wel aan dat de gegevens echter niet helemaal vergelijkbaar zijn omdat we in het hoofdonderzoek niet de grens van een half jaar waarop de laatste vernieling gepleegd is, hebben aangehouden.

voorbereidingstijd, zodat de voorbereiding van andere onderdelen in knel raakte. Dat zou kunnen betekenen dat (bijvoorbeeld via de sectie 'Leer en hulpmiddelen' van de afdeling Onderwijs) in de toekomst kant-en-klare materialen voor scholen ter beschikking staan, zodat onderdelen van anti-vandalismeprojecten efficiënter kunnen worden opgezet.

Vanuit alle scholen (op één na) wordt het wenselijk geacht dat het project op één of andere manier nog eens herhaald wordt. Als meest geschikte tijd wordt daarvoor overwegend een periode van twee jaar na het voorgaande project genoemd.

Naast de voorgaande punten (die per school zijn genoemd) zien we nog enkele problemen en verbeteringen die op verschillende scholen van toepassing zijn. Eén van de belangrijkste problemen was waarschijnlijk dat de 'afstand' tussen onderzoekers en uitvoerders (met name de leerkrachten) te groot was. Leerkrachten bleken bijvoorbeeld soms laat van de voorbereidende gesprekken tussen de hoofden en onderzoekers op de hoogte gebracht, waardoor zij zich dan (terecht) gepasseerd voelden. Ook kwam het voor dat de informatie vanuit het onderzoek niet goed doorkwam naar de uitvoerders.

De volgende wijzigingen hadden dit (deels) kunnen ondervangen:

- de eerste brief die aan schoolhoofden is gezonden over de opzet van de experimenten (projecten), had waarschijnlijk door de onderzoekers in een grotere oplage verspreid moeten worden, zodat voor alle leerkrachten een afschrift beschikbaar was.
- de eerste drie nota's waren erg omvangrijk en hadden een beknopt uittreksel moeten bevatten. Daarmee waren de nota's meer toegankelijk geworden voor de uitvoerders.
- het zou waarschijnlijk nuttig zijn geweest, indien voor de aanvang van de schoolprojecten (bijvoorbeeld in het stadsdeelkantoor of in De Meervaart) een soort 'party' georganiseerd zou zijn, waarop tussen alle uitvoerders (leerkrachten, vertegenwoordigers van politie, PTT, stadsreiniging, Openbare werken) informatie over de opzet van de experimenten uitgewisseld kon worden.*

* Hoewel een dergelijke bijeenkomst waarschijnlijk zinrijk geweest zou zijn om onderling informatie uit te wisselen en de onderlinge samenhang te versterken, is het de vraag of een dergelijke bijeenkomst voldoende belangstelling had getrokken. Zo bleek bijvoorbeeld dat voor een 'persconferentie' voor redacteurs van schoolkranten (experiment F7) vanuit de scholen onvoldoende animo bestond.

6. CONCLUSIES

De projecten op scholen kunnen worden beschouwd als de basis voor de experimenten in de buurt omdat daardoor veel jongeren intensief te bereiken bleken. De medewerking van de scholen aan de projecten was daarvoor van fundamenteel belang.

De medewerking bleek opvallend groot, vrijwel alle scholen besteedden op één of andere manier in projectvorm aandacht aan vandalisme. In totaal werden ruim 1500 Osdorpse kinderen en tieners bereikt.

De voorbereidende werkzaamheden van leerkrachten en schoolhoofden geschieden bovenop het normale dagelijkse werk. Per leerkracht werd gemiddeld circa tien uur aan de voorbereiding besteed. Achteraf werd op verschillende scholen gesteld dat een intensievere voorbereidingsperiode wenselijk geweest was. De toegezegde medewerking van buitenaf (gemeentelijke diensten) werd als bijzonder stimulerend ervaren. De uitvoering van de projecten vond plaats tussen maart en juni 1982 en verliep over het algemeen vrij soepel. De bijdrage van de afdeling Onderwijs aan de projecten bedroeg ca. f 3.500,--.

In het lager onderwijs was de verwachting van de meeste uitvoerders (leerkrachten, schoolhoofden, politie), dat van de projecten wel een vandalisme-verminderend effect zou uitgaan, maar dat dit effect maar van tamelijk korte duur (tussen de twee weken en drie maanden) zou zijn. Een half jaar na de projecten zijn interviews gehouden met leerlingen die de projecten gevolgd hebben en met leerlingen van een 'controlegroep'. Leerlingen die de projecten gevolgd hadden bleken het laatste half jaar significant minder te vernielen, dan leerlingen van de controlegroep.

Zowel projecten volgens de 'directe', de 'brede' en de 'gemengde' benadering bleken op langere termijn een vandalismeverminderend effect te sorteren. Ook bleek een half jaar na de projecten dat op scholen waar een functionaris van de PTT een lezing had gehouden, dat leerlingen op deze scholen vernielingen aan telefooncellen significant erger vonden dan leerlingen van andere scholen. Dat lijkt erop te duiden dat van dergelijke voordrachten een drem-pelverhogende werking uitgaat.

De vier scholen voor voortgezet onderwijs in Osdorp besteedden in het kader van de experimenten allen op één of andere manier aandacht aan vandalisme. Toch is het bereik waarschijnlijk minder omvattend geweest dan op lagere scholen, omdat slechts op één school voor voortgezet onderwijs in alle klassen een vandalisme-project plaats vond. In het voortgezet onderwijs blijkt het moeilijker om een vandalisme-project in het lesprogramma van een klas te integreren, omdat leerlingen op een dag steeds wisselende leerkrachten hebben.

De uitkomsten van de interviews met leerkrachten en jongeren duiden erop dat van een directe benadering (waarin de negatieve gevolgen van vandalisme voor het slachtoffer worden benadrukt) weinig effect zal uitgaan en soms zelfs een tegenovergesteld effect hebben. Projecten, waarbij vandalisme wat meer op een speelse manier aan de orde werd gesteld, en waarbij ingegaan werd op de negatieve gevolgen voor de dader ('dom', 'kinderachtig') snijden in het voortgezet onderwijs waarschijnlijk meer hout.

Doelgroep - ca. 1500 jongeren bereikt (lager onderwijs: 1200/voortgezet onderwijs: 300)

Tijd - ca. 1600 uur (door leerkrachten, schoolhoofden en gemeentelijke diensten samen)

Kosten - ca. f 3.500,--

Effect - vandalisme-verminderd effect (ook op een wat langere termijn), echter geen effect op leerlingen met een uitgesproken hekel aan school.

HOOFDSTUK 3. BUURTEXPERIMENTEN.

A. 'RECREATIE'

Vervelingsverdrijvende activiteiten die qua spanning en sensatie enigszins met vandalisme kunnen wedijveren.

Uitgevoerd zijn:

A1. Sleutelwerkplaats

A4. Afstemming sluitingsperioden van buurthuizen/jongeren-centra in de zomervakantie.

A1. SLEUTELWERKPLAATS

1. OPZET EN BEKNOPT INHOUD

Sinds eind april 1982 is een sleutelclub opgericht waarbij tieners aan fietsen en bromfietsen konden sleutelen. De organisatie hiervan lag in handen van buurthuis JES. De sleutelwerkplaats is ondergebracht in een grote container die speciaal voor deze gelegenheid is gehuurd en vlak naast het buurthuis is geplaatst.

Voor deze activiteit meldde zich in december 1981 spontaan een groep tieners (jongens in de leeftijd tussen 13 en 16 jaar) bij het buurthuis aan.

De doelstellingen van dit experiment waren de volgende:

- zoveel mogelijk aan te sluiten bij de interesses van de tieners,
- tieners meer betrekken bij het buurthuis,
- het vanuit de sleutelclub opzetten van een klussendienst.

Als experiment in het kader van het actie-onderzoek was de sleutelclub gepland tot en met december 1982. In praktijk blijkt er tussen april en augustus 1982 veel van de sleutelwerkplaats te zijn gebruik gemaakt. De laatste maanden van 1982 gebeurde dat minder.

De begrote kosten bedroegen f 10.000,-- (waarvan f 7.000,-- voor de sleutelclub en f 3.000,-- voor de klussendienst). Dit bedrag is door Jeugdzaken en Volksontwikkeling voor dit experiment gereserveerd.

2. VOORBEREIDING

De achterliggende gedachte van dit experiment werd door de onderzoekers reeds onder woorden gebracht in de eerste rapportage van het actie-onderzoek:

"Wij denken vooral aan kleinschalige recreatieve voorzieningen. Daarbij zal men in de eerste plaats moeten uitgaan van de wensen die onder de groepen jongeren leven. Er dient ons inziens ruim plaats gemaakt te worden voor de eigen verantwoordelijkheid van deze groepen bij het zelf maken en beheren van de recreatieve voorzieningen". (Inventarisatienota - pagina 40).

Uit de interviews die met jongeren en jongerenwerkers in Osdorp zijn gehouden (zie 3e rapportage) kwam naar voren dat er met name voor jongeren in de tienerleeftijd nauwelijks voorzieningen waren.

Een sleutelwerkplaats leek bij uitstek aan de bovengenoemde voorwaarden (kleinschaligheid, uitgaan van de behoeften van jongeren) te voldoen.

Tijdens de voorbereidende besprekingen voor de experimenten met de jongerenwerkers, werd in eerste instantie zowel vanuit jongerencentrum Kwak als vanuit buurthuis JES positief op het opzetten van een sleutelwerkplaats gereageerd.

Bij Kwak - met als doelgroep hoofdzakelijk jong-volwassenen - zou vooral belangstelling bestaan voor het sleutelen aan auto's. Er was reeds een kleine garage aanwezig. Noodzakelijk zou nog zijn: de aanleg van een luifel, aanschaf van gereedschap en het verzorgen van begeleiding.

Bij JES meldde zich voor het plan om een sleutelclub op te richten spontaan een groep tieners aan. Een probleem was dat in het gebouw van JES zelf geen geschikte ruimte om te sleutelen aanwezig was.

Afgesproken werd met vertegenwoordigers van Kwak en JES dat zij voor het opzetten van een sleutelclub een concreet plan zouden uitwerken.

Door Kwak is een dergelijk plan - ondanks toezeggingen - echter nooit gemaakt, zodat het experiment in dit jongerencentrum niet van de grond is gekomen.

Door buurthuis JES werd heel snel - binnen een week - een conceptplan ingediend. Op verzoek van het Bureau Jeugdzaken en Volksontwikkeling is dit plan door JES op een aantal punten nog nader uitgewerkt en geconcretiseerd.

In verband met brandvoorschriften bleek het niet mogelijk om binnen het buurthuis JES een bruikbare werkplaats in te richten. Daarom werd door JES voorgesteld om de sleutelwerkplaats onder te brengen in een container en die naast het buurthuis te plaatsen. De container zou gehuurd of gekocht moeten worden.

De doelstellingen van de sleutelclub werden door de medewerkers van JES als volgt omschreven:

- door middel van deze activiteit zoveel mogelijk aan te sluiten bij de interessen van tieners.
Wanneer tieners met gerichte en (ook in hun eigen ogen) met zinvolle activiteiten bezig zijn, kunnen deze activiteiten een vervanging voor vandalisme betekenen.
De tieners die zich voor de sleutelclub hebben aangemeld, sleutelen graag aan fietsen en bromfietsen. Privé bestaat daar echter weinig ruimte voor, de behoefte om een eigen werkplaats te hebben is daarom erg groot. Ook omdat de meesten van deze tieners op de L.T.S. en andere vakgerichte opleidingen zitten, lijkt deze activiteit goed bij hun belangstelling en opleiding aan te sluiten.
- tieners meer betrekken bij het buurthuis.
De meeste jongeren beschouwen het buurthuis als een soort gemeentelijke of overheidsinstantie. Door het presenteren van een activiteit in het buurthuis die hen aanspreekt, kan de kloof tussen jongeren en (de voor hen) anonieme overheid verkleind worden.
- het vanuit de sleutelclub opzetten van een klussendienst.
De klussendienst zou in de buurt kleine reparaties gaan verrichten voor bejaarden en mensen met een klein inkomen. De verwachting is, dat wanneer tieners in de praktijk met deze buurtbewoners in aanraking komen, zij meer begrip kunnen opbrengen voor hun leefsituatie en problemen.

De doelgroep betrof jongens in de leeftijd van 13 tot 16 jaar.

In het plan werden ten aanzien van de aanschaf van gereedschap, verantwoordelijkheid, openingstijden en de op te zetten klussendienst, de volgende uitgangspunten genoemd.

- een set basisgereedschap zal in de sleutelwerkplaats aanwezig moeten zijn. Daarnaast is het de bedoeling dat het handgereedschap door de tieners aangeschaft wordt. Zij zijn daartoe bereid. In overleg met de tieners is de contributie vastgesteld op f 2,50 per activiteit.

Daarbij willen de tieners wekelijks f 2,50 in een pot doen om daarmee het handgereedschap te financieren.

- De verantwoordelijkheid van de sleutelclub komt te liggen bij de staf van buurthuis JES; tijdens de openingstijden bij één der beroepskrachten (de conciërge van het gebouw), die ook het bovengenoemd geld zal beheren. (N.B. De verantwoordelijkheid kwam dus niet bij de tieners te liggen - MW)
- De openingstijden zullen aanvankelijk beperkt blijven tot drie uur per week (donderdagavond van zeven tot tien uur). Voor deze beperking is gekozen om aan de sleutelclub een maximum aan begeleiding te kunnen geven. Ervaring in andere bestaande sleutelclubs is, dat als er geen goede begeleiding en programmatische opzet is, de tieners snel hun interesse kunnen verliezen en zij alleen gebruik gaan maken van de ruimte om incidenteel reparaties aan fietsen en brommers te verrichten. Verder bestaat het gevaar dat zij uiteindelijk gestolen motoren e.d. gaan ombouwen, hetgeen niet de bedoeling is van de sleutelclub.
- Het plan is om met de leden van de sleutelclub vanaf september 1982 een klussendienst op te zetten. Vanaf mei en juni zullen in het programma hiervoor een aantal uren worden benut om vaardigheden zoals loodgieterswerk, timmerwerk en electriciteit, aan te leren.

Volgens de oorspronkelijke tijdsplanning zou de club eind januari moeten starten. Het enthousiasme van de tieners was bijzonder groot en iedere week uitstel werd als teleurstellend ervaren. Uiteindelijk is de start verschoven naar april. Als 'vandalisme-experiment' zou de sleutelclub beëindigd worden in december 1982. Bij een eventuele continuering van de sleutelclub na december 1982 zouden de nog benodigde middelen elders - in principe vanuit de Stadsdeelraad Osdorp - moeten komen.

Van de kant van het Bureau Jeugdzaken en Volksontwikkeling en door de begeleidingscommissie van het actie-onderzoek werden op twee onderdelen van het plan kritiek geleverd. Door de consultant van het B.J.V. werd het betreurd dat de verantwoordelijkheid van de sleutelclub niet bij de tieners zelf lag, maar bij de staf van het buurthuis, waardoor het experiment neerkwam op een 'extra' activiteit van buurthuis JES. Door verschillende leden van de begeleidingscommissie werd kritiek geuit op het feit dat de openingstijden erg beperkt zouden zijn. Deze kritiek is doorgegeven aan de staf van JES, die toezegde te streven naar een uitbreiding van openingstijden, mits dat ook ten aanzien van personeel verantwoord kon worden.

Het ingediende plan werd door het Bureau Jeugdzaken en Volksontwikkeling (na overleg met de onderzoekers) goedgekeurd. Daarbij moest echter nog wel het voorbehoud gemaakt worden dat de gemeenteraad akkoord zou gaan met het beschikbaar stellen van middelen voor de experimenten. Op de gemeentebegroting stond dit onderdeel bij Jeugdzaken en Volksontwikkeling namelijk opgenomen onder 'vrij beslisbaar' en de gemeenteraad zou daar pas in april formeel een besluit over nemen. Hierdoor dreigde de datum voor de geplande start van de sleutelclub flink opgeschoven te moeten worden. Vooruitlopend

op het te verwachten positieve besluit van de raad, bleek de Stichting Anker (de stedelijke organisatie voor club een buurthuiswerk, waar JES onder valt) bereid het benodigde geld voor te schieten. Mede hierdoor kon worden voorkomen dat de start van dit experiment in het gedrang kwam.

Tevens is bij de Dienst der Gemeentebelastingen een vergunning aangevraagd om het recht te krijgen de container te plaatsen. Van de Wethouder voor Jeugdzaken en Volksontwikkeling ging een brief naar deze Dienst uit met het verzoek medewerking te verlenen voor het spoedig afgeven van een vergunning, opdat het experiment op korte termijn zou kunnen starten. Vervolgens togen de medewerkers van JES met een zogenaamd 'loopbriefje' langs circa tien gemeentelijke diensten en bedrijven (zoals G.E.B., brandweer, politie) die voor verschillende aspecten van de sleutelwerkplaats toestemming moesten verlenen. Vanwege het bestemmingsplan bleek de vergunning voor het plaatsen van de container geen permanent, maar een tijdelijk karakter te kunnen krijgen. Daarop is door JES besloten de container te huren in plaats van te kopen.

De vergunning werd afgegeven, waarop de feitelijke voorbereidingen konden beginnen. Eind maart werd de container geplaatst. Er moest een enorme hijskraan aan te pas komen om de container (afmetingen 6 x 2 1/2 meter) op zijn plaats te krijgen. Vervolgens vonden de inrichtingswerkzaamheden plaats (aanleg van elektriciteit, installatie van werkbanken e.d.). De meeste werkzaamheden zijn uitgevoerd door één van de medewerkers van JES, deels in samenwerking met de tieners. Tot slot werd het benodigde gereedschap aangeschaft.

De officiële opening werd gepland op 26 mei 1982. In praktijk ging de club reeds een maand eerder open.

De voorbereidingsfase is volgens de medewerkers van JES goed verlopen en al met al toch tamelijk snel rond gekomen. De tieners werden van elke stap in de voorbereidingsfase en het overleg van de gemeente op de hoogte gehouden. Zij popelden om te beginnen. Eén onderdeel van de voorbereidingsfase werd door de medewerkers van JES als negatief beoordeeld: het loopbriefje, waar voor het verkrijgen van een vergunning langs tien instanties verspreid over de gehele stad moest worden gegaan. Hiervan zei men 'doodziek' te zijn geworden.

De tijd die door de medewerkers van JES in de totale voorbereiding is gestoken, werd geschat op ongeveer vijf weken (200 uur). Verreweg de meeste tijd hiervan is besteed aan het verzorgen van de inrichting van de container.

3. UITVOERING

Eind april 1982 werd de club officieus geopend. De inrichting was rond en er kon door de tieners reeds aan bromfietsen gesleuteld worden. Niet alleen op donderdagavond tussen zeven en tien uur, zoals volgens de oorspronkelijke planning. In praktijk konden de jongeren er namelijk ook op andere tijden terecht.

De jongeren van de club konden dan de sleutel van de container bij één van de leden van de staf van JES ophalen.

De officiële opening vond plaats op 26 mei. Het werd een feestelijk gebeuren. Het lint voor de keet werd doorgeknipt door één van de tieners, Stadsdeelraadvoorzitter Roobeek en Wethouder Van der Wall.

De feestvreugde werd echter getemperd door het feit dat een week voor de officiële opening - op 16 mei - een inbraak in de keet had plaatsgevonden. Het slot was doorgeknapt en een belangrijk gedeelte van het gereedschap gestolen. De jongeren waren 'hels' volgens de begeleiders van JES. Het betekende een eerste gevoelige klap die de sleutelclub werd toegebracht. Er werd door JES een subsidieverzoek ingediend voor nieuw gereedschap (f 1.600,--), hetgeen door het college van B en W op 29 juni 1982 werd goedgekeurd.

In de zomermaanden werd druk door de tieners gesleuteld. De kerngroep bestond uit circa acht leden, met 'randleden' mee betrof het in totaal ongeveer het dubbele aantal tieners. Vrijwel dagelijks is van de sleutelwerkplaats gebruik gemaakt, door tussen de twee en vier leden per keer. De leeftijd van de tieners varieerde tussen de 13 en 16 jaar.

In augustus kreeg de club echter een tweede klap te verduren. Allereerst viel (vanwege een meniscusoperatie) de vaste begeleider van JES uit. Daarnaast kreeg JES dagelijks een grote groep jongeren (uit de 'Punt' van Osdorp) op bezoek. Deze groep (leeftijd tussen de 18 en 23 jaar) terroriseerde de gang van zaken in het buurthuis, ook werd de helft van de staf ziek.

Dit had tot gevolg dat aan alle jongeren de toegang in JES ontzegd werd, ook de jongeren van de sleutelclub. Vanaf de laatste drie maanden van 1982 is door enkele leden van de kerngroep weer, maar dan incidenteel, van de sleutelwerkplaats gebruik gemaakt.

Sinds juni 1983 is de club weer echt geopend. Er is voor tien uur per week een speciale begeleider aangetrokken en de werkplaats is op vaste tijden geopend. De middelen hiervoor (met name voor het aantrekken van de begeleider) zijn voldaan uit de Rijksbijdrageregeling voor Jeugdige Werklozen en is bestemd voor een half jaar.

De uiteindelijke kosten van dit experiment bedroegen f 8.600,--.

Het aantal uren dat in de uitvoeringsfase door de staf van JES in de begeleiding is gestoken, kan geschat worden op ca. 150 uur.

Samengevat kunnen we stellen dat de club tussen eind april en eind augustus druk bezocht is en van de werkplaats in de tijd veel gebruik is gemaakt. Externe factoren (ziekte begeleider, overlast van jongeren in het buurthuis, de ontzegging van de toegang aan alle jongeren) hebben ertoe bijgedragen dat de activiteiten in de werkplaats daarna zeer sterk zijn beperkt.

In nagesprekken met leden van de staf van JES en met jongeren van de sleutelclub werden over de uitvoering nog de volgende positieve en negatieve punten genoemd.

Als positieve punten:

- het enthousiasme van de tieners was zeer groot, de sleutelclub sloeg uitstekend aan,
- na een oproep in de 'Westerpost' (het huis aan huis verspreide weekblad in Osdorp) om oude bromfietsen ter beschikking te stellen, werd door diverse buurtbewoners gereageerd. De bromfietsen werden door de tieners opgehaald,
- de bromfietsen zijn door de tieners omgebouwd, over het algemeen is dit goed gelukt. Daarnaast zijn in de werkplaats ook de eigen bromfietsen gerepareerd.
- er zijn géén gestolen bromfietsen opgelapt of verhandeld,
- de club had een grote uitstraling op andere tieners in de buurt, sinds de opening van de club trokken naar JES veel meer tieners, dan alleen de leden van de sleutelclub. Rond het buurthuis was sprake van een veel grotere drukte dan normaal. Wel had dit soms klachten van omwonenden tot gevolg, met name ten aanzien van geluidshinder.

- het contact met de politie verliep volgens de tieners uitstekend, de wijkagent reed ook wel eens een rondje op een brommer. Daarnaast werd het crossen tijdens het Ostival (zie experiment F3), waar ook door leden van de sleutelclub aan werd deelgenomen, positief gewaardeerd: "Bij het crossen daar deed de politie gewoon mee, dat was hartstikke leuk" (jongen - 15)

Als negatieve punten tijdens de uitvoering werden genoemd:

- de begeleiding was (zowel volgens de tieners als de staf) onvoldoende. "Maar dat kon ook niet anders" zoals één van de tieners achteraf stelde, vanwege ziekte van de begeleider.
- de klussendienst kwam niet van de grond, evenmin als de daarvoor in geplande extra werkzaamheden (aanleren van vaardigheden, zoals elektriciteit, loodgieterswerk en timmerwerk). Dit educatieve gedeelte van de sleutelclub ontbrak dus.
- de eigen bijdrage van de leden en het door hen zelf deels financieren van het handgereedschap (door daarvoor wekelijks f 2,50 in een potje te doen) zoals dit in het plan van JES genoemd stond, is niet gebeurd. Volgens de staf van JES was dit niet goed te realiseren omdat de sleutelwerkplaats niet wekelijks op een vaste tijd open was, maar er naar behoefte gebruik van kon worden gemaakt. Het was dus geen geregelde activiteit, waarvoor op vaste tijden een bijdrage kon worden verlangd. De tieners bleken er zelf nogal vreemd tegenaan te kijken dat de club in praktijk gratis toegankelijk was: "Voor niks open blijven is flauwekul, we moeten er zelf ook aan bijdragen".
- na de grote inbraak in mei werd er ook later nog regelmatig gereedschap gestolen. Volgens de tieners soms door vreemden, maar ook wel door leden van de club ("Ik weet dat.....de hele sleutelset thuis heeft liggen"). Wellicht heeft dit te maken met het feit dat zij zelf daarvoor geen bijdrage hadden betaald en het gereedschap dus niet 'echt' van de club zelf was. Ook vonden wel eens diefstallen plaats door vreemden wanneer de tieners vijf of tien minuten weg waren om de bromfiets te testen. Al met al bleek na het experiment een belangrijk gedeelte van het gereedschap verdwenen. Daarnaast is het wel eens gebeurd dat bromfietsen die door sommige tieners fraai waren opgeknapt, uit jaloezie door een ander lid van de club werden vernield.

4. EVALUATIE VAN DE DOELSTELLINGEN

De evaluatie van dit experiment is gebaseerd op een nagesprek met twee leden van de staf van JES (de begeleider van de sleutelclub en de coördinator van het buurthuis) en op nagesprekken met twee tieners, leden van de 'kerngroep' van de sleutelclub.

De gesprekken met de tieners duurden circa drie uur. Wij hebben de voorkeur gegeven aan deze meer diepgaande evaluatie met twee leden van de kerngroep, boven een kortere en derhalve meer oppervlakkige evaluatie onder een groter aantal tieners. Met de tieners is o.a. gesproken over het verloop van de voorbereiding en uitvoering, mogelijke verbeteringen in de opzet, hun patroon van vrijetijdsbesteding en uiteraard over vandalisme. De nagesprekken vonden plaats in december 1982.

Voordat we bespreken in hoeverre de doelstellingen van dit experiment zijn bereikt, gaan we eerst in op de doelgroep.

De leden van de sleutelclub waren jongens in de leeftijd van 13 tot 16 jaar. Uit een eerdere rapportage van het actie-onderzoek* bleek dat juist door de jongens in deze leeftijdscategorie, meer dan bij kinderen en jongvolwassenen, veel 'zware' vernielingen worden gepleegd. De geïnterviewde tieners hadden beiden een 'hekel aan school' en brachten hun vrije tijd hoofdzakelijk 'buitenshuis' door, 'keten' maakte veelal onderdeel uit van de vrijetijdsbesteding. Zoals uit het eerdere onderzoek naar voren kwam, zijn dit factoren die meestal met vandalisme samengaan.

We zouden dus kunnen stellen dat met dit experiment speciaal die jongeren bereikt zijn, waarvan gezien hun leeftijd, geslacht en patroon van vrijetijdsbesteding, de kans groot is dat zij wel eens vernielingen plegen.

De eerste doelstelling van het experiment was de activiteit zoveel mogelijk aan te sluiten bij de interesses van tieners.

Gezien het enthousiasme van de tieners voor de sleutelclub is deze doelstelling volgens de betrokken medewerkers van JES inderdaad gehaald. Daarbij was het belangrijk dat de tieners voor het sleutelen een eigen plek hadden waar zij terecht konden.

Ook uit de gesprekken met de tieners bleek dat de sleutelclub bij hun belangstelling aansloot. Eén van hen zat op de LTS-afdeling van de Osdorper Scholengemeenschap. Hij vond daar de praktijkervaring tegenvallen en wilde later iets gaan doen in de autotechniek. De tweede zat op de Willemsen-LTS, had tijdens zijn vakantie op een autosloperij gewerkt ("daar kan ik mij lekker uitleven") en wilde later automonteur worden.

We kunnen ons tevens afvragen of het sleutelen aan brommers een 'vervanging' voor vandalisme is geweest. De geïnterviewde tieners bleken in het verleden inderdaad wel vernielingen te hebben gepleegd. Genoemd werden:

- het inkegelen van ruiten (op één avond een keer 20 stuks),
- fiets om lantaarnpaal 'gebonden',
- ruitje van een brandalarm,
- brommer in de fik gestoken.

Vervolgens hebben we gevraagd wanneer deze vernielingen hadden plaatsgevonden. Slechts één van deze vernielingen ('brommer in de fik') was het afgelopen half jaar gepleegd, dus sinds de opening van de club, de overige vernielingen hadden het jaar daarvoor plaatsgevonden.

Dit lijkt een indicatie te zijn, dat de club tot een vermindering van vandalisme heeft bijgedragen. De tieners zeggen hier nog over:

"Als je bezig bent, kun je niet slopen", en
"Ik heb geen zin meer in een fik tegenwoordig".

* Zie: Amsterdammertjes vernielen?! - pagina 141.

Als tweede doelstelling van de club werd genoemd: tieners meer betrekken bij het buurthuis.

Volgens de staf van het buurthuis was er nu een band ontstaan tussen de tieners en het buurthuis en zijn de tieners meer dan voorheen bij de gang van zaken in het buurthuis betrokken. Daar zou ook een preventieve werking van zijn uitgegaan: "In het verleden vloog er nog wel eens een steen door de ramen wanneer jongeren weggingen, dat is bij de jongeren van de sleutel-club nooit gebeurd".

In de vierde rapportage van het actie-onderzoek kwam naar voren dat wanneer jongeren invloed op de gang van zaken in het buurthuis hadden zij duidelijk minder vernielden dan degenen die daar geen invloed op hadden. Dit ondersteunt de door JES genoemde doelstelling. De bevindingen van de staf sluiten hier goed bij aan.

De reacties van de teners over hun relatie met het buurthuis:

"Door de sleutelclub ben ik vaak gaan praten met de jongerenwerkers en medewerkers van het buurthuis. Als ik met iets zit kan ik dat hier heel goed uitpraten. Ik help nu ook met het kinderwerk in het buurthuis."

Maar ook: "Ik heb nog aangeboden om medewerker te worden hier, maar dan kunnen ze je niet gebruiken....."

De tweede doelstelling is dus grotendeels geslaagd te noemen.

De derde doelstelling betrof het opzetten van een klussendienst.

Dat is niet gebeurd en deze doelstelling is dus niet gehaald. Volgens de medewerkers van JES is ook het educatieve aspect van de sleutelclub (het aanleren van nieuwe technische vaardigheden) onvoldoende uit de verf gekomen.

Mogelijke neveneffecten van de sleutelclub kwamen onder punt 3 ('Uitvoering') reeds aan de orde. Als positief neveneffect zouden we de uitstraling die de club had op andere tieners en jongeren uit de buurt kunnen noemen. Sinds de opening van de club was het rond het buurthuis veel drukker dan normaal. Een negatief neveneffect is diefstal van het materiaal (deels door leden van de club zelf) en het feit dat in de werkplaats ook wel bromfietsen zijn vernield.

5. MOGELIJKE VERBETERINGEN

Aan de tieners hebben we (in december 1982) gevraagd - indien de club opnieuw opgezet zou worden en indien zij het voor het zeggen zouden hebben - wat zij dan in de opzet zouden veranderen. Zij hadden hier heel concrete ideeën over en noemden de volgende punten:

- Op de container moet een alarm komen, dit alarm zou doorverbonden moeten worden met het reeds bestaande alarm op JES.

Dit in verband met diefstal, de aanleg van een alarm had volgens de tieners de hoogste prioriteit. Het feit dat in mei 1982 een belangrijk deel van het gereedschap bij een inbraak in de container gestolen was, betekende voor de tieners een heel nare ervaring, die zij in de toekomst in ieder geval wilden vermijden.

Volgens de begeleider van de club zouden de kosten van een alarm ongeveer f 600,-- bedragen en zou vanuit de onderhoudsbegroting van JES in januari 1983 kunnen worden aangelegd.

- Er moet een regelmatige en technisch deskundige begeleiding komen.
Dit punt werd ook door de medewerkers van JES genoemd.
Voor een periode van een half jaar zou er voor 10 uur per week iemand kunnen worden aangetrokken. De tieners zouden inspraak in de sollicitatie krijgen. Aangezien de desbetreffende kracht na een half jaar zou wegvallen, diende voor de periode daarna naar iemand (bijvoorbeeld een werkloze) uit de buurt gezocht worden om de continuering van de club veilig te stellen.
- De club moet op vaste dag en op vaste tijden open zijn, bij voorkeur twee of drie maal per week.
Een dus niet (wat vanuit de begeleidingscommissie van het actie-onderzoek en door de onderzoekers was voorgesteld) dat elk lid van de club die aan een brommer wilde sleutelen, naar binnen kon. Zo ging het wel in de praktijk, maar functioneerde volgens de tieners niet goed, omdat er geen oog op het gereedschap kan worden gehouden.
- leden van de club moeten zelf een financiële bijdrage leveren.
Volgens het oorspronkelijke plan zou dit ook gebeuren, maar het geschiedde in praktijk niet. Door de tieners werd nu voorgesteld een bedrag van f 1,50 te betalen voor elke keer dat ze aanwezig waren. Met een vaste begeleider en regelmatige openingstijden zou dit (gemakkelijker dan voorheen) te realiseren zijn.
- Er zou nieuw gereedschap moeten komen.
Eén van de tieners stelde: "Het gereedschap was niet van ons (de club). Daarom het bestaande gereedschap aan JES teruggeven en met de nieuwe leden en JES gezamenlijk nieuw gereedschap aanschaffen".
Bijvoorbeeld door een startbijdrage aan de leden te vragen en voor elke gulden die de tieners bijdragen (zie het voorgaande punt) een gulden van JES bij te leggen.
Volgens de medewerker van JES (die het experiment in 1982 begeleidde) was het bestaande gereedschap wel degelijk van de club en het bovengenoemde citaat dus niet juist. Toch geeft het citaat een indicatie dat de tieners niet het gevoel hadden dat het gereedschap van 'de club' en dus van 'henzelf' was.

Deze door de tieners voorgestelde verbeteringen komen ons zinnig voor. Deze punten zijn door de onderzoekers in januari 1983 op papier gezet en voorgelegd aan de staf van JES.

Omdat sinds 8 juni 1983 de sleutelclub weer 'echt' geopend is, is het interessant om na te gaan in hoeverre deze punten inmiddels zijn gerealiseerd. De club is nu op vaste dagen en op vaste tijden open: driemaal per week (woensdag tussen 1 en 5 uur, donderdag tussen 7 en 10, en vrijdag tussen 4 en 7 uur). De club zal ook tijdens de zomervakantie geopend blijven. Ook is (voor tien uur per week) een technisch deskundige begeleider aangetrokken. Er staan een aantal concrete projecten op het programma, zoals het bouwen van kart (skelter) en van een crossdriewieler. Daarmee lijkt ook het educatieve element in de sleutelclub teruggebracht. Inmiddels is in de 'Westerpost' weer een oproep verschenen aan buurtbewoners om oude brommers en onderdelen ter beschikking te stellen. Ook hebben zes tieners inmiddels een eigen 'crossclub' opgericht.
(Nog) niet gerealiseerd is de aanleg van de alarm op de keet en de periodieke eigen bijdrage van de leden van de club voor de aanschaf van nieuw gereedschap. Vooral dit laatste lijkt de onderzoekers een belangrijke voorwaarde om de tieners meer het gevoel te geven dat de club ook daadwerkelijk van henzelf is. Wel hebben alle tieners een startbijdrage (vijf gulden) betaald.

6. CONCLUSIES

De voorbereiding van dit experiment vond plaats tussen december 1981 en april 1982. In deze fase zijn plannen voor de club door JES ingediend en uitgewerkt, is de vergunning voor het plaatsen van de container rond gekomen en is de container geïnstalleerd en ingericht. Al met al is de voorbereiding vrij snel gegaan, dit is te danken aan de grote inzet van de kant van JES en een vlotte medewerking van gemeentelijke zijde.

De uitvoering verliep tussen april en augustus 1982 vrij goed. In die periode werd er door de tieners vrijwel dagelijks van de werkplaats gebruik gemaakt. Wel kregen de leden van de club in mei een vervelende tegenslag te verwerken toen bij een inbraak een belangrijk deel van het gereedschap werd gestolen. In augustus ondervond het buurthuis veel overlast van een grote groep oudere jongeren uit een ander gedeelte van Osdorp en werden veel medewerkers van JES ziek. Daarop zijn alle jongeren uit het buurthuis geweerd en kon de laatste maanden van 1982 nog maar incidenteel door de tieners van de sleutelwerkplaats gebruik worden gemaakt.

De definitieve kosten van het experiment bedroegen in totaal f 8.600,--

De doelgroep van dit experiment waren jongens tussen 13 en 16 jaar. Zowel qua leeftijd als geslacht, als qua patroon van vrijetijdsbesteding horen de leden van de sleutelclub tot een 'vandalisme-gevoelige categorie'. Deze categorie is door dit experiment dus uitstekend bereikt. Het aantal tieners dat lid was, bleef echter wel beperkt.

De eerste doelstelling van dit experiment - zoveel mogelijk aansluiten bij de interesses van tieners - is blijkens de gesprekken met jongeren en jongerenwerkers geheel gehaald. Deze interviews met jongeren geven ook een indicatie dat de sleutelclub een vermindering van vandalisme heeft teweeggebracht.

De tweede doelstelling - tieners meer betrekken bij het buurthuis - blijkt grotendeels gehaald.

De derde doelstelling - vanuit de sleutelclub opzetten van een klusdienst - is niet gerealiseerd.

Mogelijke verbeteringen, die door de tieners werden aangegeven, betroffen:

- de sleutelwerkplaats alleen op vaste dagen en tijden open,
- op deze tijden steeds een technisch deskundige begeleider aanwezig,
- een alarm op de container, om een nieuwe inbraak te voorkomen,
- het leveren van een eigen financiële bijdrage voor de aanschaf van nieuw gereedschap.

Sinds juni 1983 is de sleutelwerkplaats weer 'echt' geopend. De eerste twee genoemde verbeteringen hebben plaatsgevonden, de laatste twee (nog) niet.

Samengevat kunnen we dit experiment als redelijk geslaagd beschouwen. Ook kunnen we ervan leren hoe de opzet van een dergelijk experiment de meeste kans op succes heeft.

Doelgroep	- 10 tieners ('vandalismegevoelige categorie') direct bereikt + 10 tieners incidenteel bereikt
Tijd	- ca. 350 uur (begeleiding vanuit JES in voorbereiding en uitvoering)
Kosten	- f 8.600,--
Effect	- enig vandalismeverminderend effect - tieners meer betrokken geraakt bij het buurthuis

A4. AFSTEMMING VAN SLUITINGSPERIODEN VAN BUURTHUIZEN/JONGERENCENTRA IN DE ZOMERVAKANTIE.*

De uitvoering van dit experiment vond uiteraard plaats in de zomer ('82) door de buurthuizen en jongerencentra in Osdorp. Daarvoor vond overleg plaats met het Bureau Jeugdzaken en Volksontwikkeling.

De doelstelling van dit experiment was om - vanuit het sociaal-culturele werk in Osdorp - vandalisme uit verveling tegen te gaan.

In de interviewfase van het onderzoek (zie deel 3) werd door veel jongeren in de buurt kritiek geuit op het feit dat vooral in zomer zo weinig te beleven viel in Osdorp en dat de jongerencentra vaak gesloten bleken.

De oorspronkelijke opzet van dit experiment was tenminste één jongerencentrum gedurende de zomer open te houden en hier extra activiteiten te organiseren. Hiertegen bestond echter bezwaar vanuit het Jeugdwelzijnsproject Osdorp: een jongerencentrum zou dan jongeren vanuit andere centra kunnen trekken, hetgeen haaks stond op de doelstellingen van de afzonderlijke centra.

Daarom werd de opzet veranderd en ernaar gestreefd om de openings- en sluitings-tijden van de centra beter op elkaar af te stemmen.

De coördinatie hiervan vond plaats vanuit het Bureau Jeugdzaken en Volksontwikkeling.

2. VOORBEREIDING

Een oorspronkelijk voorstel met betrekking tot dit experiment was om één jongerencentrum in Osdorp gedurende de gehele zomer open te houden. Dit voorstel was afkomstig van het Bureau Jeugdzaken en Volksontwikkeling en vond zijn oorsprong in het derde rapport van het actie-onderzoek. Uit de interviews met Osdorpse jongeren (op scholen en in jongerencentra) werd nogal gemopperd op het feit dat - vooral in de zomerperiode de - jongerencentra zo lang gesloten waren.

Een citaat:

"In de vakantie gaan ze dicht en is er in Osdorp helemaal niks te doen. Het is dan ook hun schuld dat er zoveel vernield wordt in Osdorp" (jongen - 15)

Het voorstel om één jongerencentrum open te houden is door de onderzoekers opgenomen met de jongerenwerkers uit Osdorp, op een vergadering van het 'Jeugd Welzijns Project Osdorp'.

De reacties vanuit de verschillende jongerencentra waren als volgt:

De Link: we zijn maar een korte periode gesloten en trekken een ander publiek dan de overige centra.

Kwak : in theorie is dit voorstel wel te realiseren. Binnen het centrum zouden personeelsleden hun eigen vakanties op elkaar af kunnen stemmen, maar dan zou de uitvoering van de lopende activiteiten, waar deze personeelsleden verantwoordelijk voor zijn, in de knel komen. Ook werd betwijfeld of de belangstelling van de kant van de jongeren wel groot genoeg is.

* We merken op dat het enigszins arbitrair is om dit experiment onder de noemer 'recreatie' te laten vallen, omdat in buurthuizen en jongerencentra uiteraard meer gebeurt. Ook 'vorming' en 'hulpverlening' horen tot de doelstellingen van het sociaal-culturele werk.

JES : acht het wenselijker om de sluitingsperioden van de centra onderling op elkaar af te stemmen, in plaats van één centrum de gehele zomer open te houden.

Het bovengenoemde voorstel werd van de hand gewezen door het Jeugd Welzijns Project Osdorp. Het gemeenschappelijke standpunt van de jongerenwerkers was als volgt. Indien één jongerencentrum in de vakantie open zou blijven, zou dit centrum mogelijk jongeren van andere Osdorpse centra aantrekken. Dit is strijdig met de doelstellingen van de afzonderlijke centra. Daarmee verdween het voorstel in de ijskast.

Op de eerstvolgende vergadering van de begeleidingscommissie van het actieonderzoek werd dit betreurd en tevens naar nieuwe wegen gezocht om het voorstel in een andere vorm te laten doorgaan. Als nieuw voorstel werd het van JES afkomstige idee overgenomen.

Dat hield in dat de sluitingstijden zoveel mogelijk op elkaar afgestemd zouden worden en de sluitingsperiode in elk centrum zo kort mogelijk te laten zijn. Afgesproken werd dat het Bureau Jeugdzaken en Volksontwikkeling een bemiddelende rol zou spelen.

Deze bemiddelende rol bleek er uiteindelijk op neer te komen dat naar alle centra een brief uitging met de vraag wat de geplande zomersluitingstijden zouden zijn. Na de zomer werd om een definitieve opgave van de openings- en sluitingstijden gevraagd.

3/4. UITVOERING/EVALUATIE VAN DE DOELSTELLING

Voor de uitkomsten van de feitelijke afstemming van de sluitingsperioden baseren we ons op het verslag van het Bureau Jeugdzaken en Volksontwikkeling. Naast de openingsperioden van 1982 zetten we de openingstijden van 1981, zodat deze paragraaf tevens het karakter heeft van een evaluatie. We citeren uit het verslag van het B.J.V.

JES	1981	Periodieke activiteiten zijn in de zomer doorgegaan.
	1982	Jongerensactiviteiten zijn sinds augustus stopgezet vanwege overlast van jongeren (vergelijk pagina 40) en vanwege ziektes stafleden.
Kwak	1981	Lange zomersluiting: meer dan één maand.
	1982	Van 4 tot 20 juli gesloten. Het bezoekersaantal is verder aardig op peil gebleven. Er zijn geen grote of bijzondere activiteiten georganiseerd.
De Link	1981	Volgens de consultant van het BJV minstens twee maanden dicht, volgens De Link continu leuke buitenprogramma's. Vermoedelijk zijn de buitenprogramma's met een frequentie van + twee per week geprobeerd.
	1982	Weer twee maanden buitenprogramma's, die volgens het verslag van De Link zeer slecht bezocht zijn. Tussen 1 en 14 augustus geheel dicht.

Met betrekking tot de openingstijden in de zomer van de twee buurthuizen in Osdorp, meldt het B.J.V. het volgende:

De Aker	Het jongerenwerk/tienerwerk is drie jaar geleden teruggebracht tot alleen tienerwerk. Van medio 1981 tot medio 1982 bestond er een vacature voor het tienerwerk, de full-time formatieplaats is toen vervuld en is een geleidelijke opzet voor nieuw tienerwerk gekomen (13-14-15 jaar). Vanouds

komen tamelijk veel oudere jongeren in kleine groepjes binnen, drinken koffie e.d. en verrichten hand- en span-diensten. In principe was De Aker in 1981 en 1982 de gehele zomer geopend.

Buurthuis
Osdorp

Heeft nooit tiener-/jongerenwerk gehad. Wel is er een ruimte voor tienerwerk. Sinds jaren is er geen geld voor een werker, hoewel wel steeds op de prioriteitenlijst. Sinds september 1982 doet de kinderwerker op bescheiden schaal (circa 20 uur per week) tienerwerk (10 tot circa 15 jaar).

In 1981 is buurthuis Osdorp circa vijf weken dicht geweest. Redenen: verbouwing en te warm. In het gebouw is het bij mooi warm weer niet om uit te houden. In 1982 is het de hele zomer open geweest. Dit bleek overigens geen succes: het was weer veel te warm om erin te werken, er waren dan ook vrijwel geen mensen te zien.

Samenvattend kunnen we stellen dat in jongerencentrum Kwak de zomersluiting duidelijk is bekort (tot 2 weken) en dat buurthuis Osdorp in 1982 nu wel de gehele zomer is opengebleven. Ook buurthuis De Aker was in 1982 (evenals in 1981) zomers geopend.

Hiertegenover staat dat in augustus 1982 in JES de jongerenactiviteiten moesten worden stopgezet. Waarschijnlijk komt dit doordat in de Punt (De Aker) specifiek jongerenwerk ontbreekt. Bij jongerencentrum De Link vonden geen verschillen in de zomer-activiteiten plaats.

5. MOGELIJKE VERBETERINGEN

Door het B.J.V. worden twee mogelijke verbeteringen genoemd hoe - in het algemeen - een betere afstemming van zomersluiting geregeld zou kunnen worden.

1. Het stimuleren van buurtgericht overleg tussen de verschillende centra. Bijvoorbeeld via een gezamenlijk platform, waarin professionele en vrijwillige werkers zitting hebben.
2. Een meer flexibele inzetbaarheid van medewerkers binnen meerdere centra. Op dit moment is dat niet goed mogelijk, omdat professionele werkers in dienst treden bij één centrum. Indien er in de zomerperiode in één jongerencentrum erg veel toeloop is en een ander centrum vanwege een gebrek aan toeloop grotendeels gesloten is, blijven de medewerkers toch alleen in hun eigen centrum inzetbaar. Daarom wordt er door het B.J.V. voor gepleit om bij het vervullen van nieuwe vacatures van andere arbeidscontracten gebruik te maken, waarbij nieuwe medewerkers niet aan één centrum verbonden worden, maar de ruimte open te laten dat medewerkers binnen één koepel * eventueel bij meerdere centra gedetacheerd kunnen worden.
3. Een derde mogelijkheid is de inzet van meer (beroeps)krachten en eventueel vrijwilligers. Dit heeft niet zozeer betrekking op een betere afstemming, alswel op een verkorting van de sluitingsperioden.

* Een koepel is een (stedelijke) organisatie van club- en buurt-huiswerk en voor jeugd- en jongerenwerk.

De onderzoekers sluiten zich bij deze aanbevelingen aan.

Daarbij tekenen we wel aan dat het eerste punt - het stimuleren van buurtgericht overleg tussen de verschillende centra, bijvoorbeeld via een gezamenlijk platform - voor Osdorp wat ongelukkig klinkt. Een dergelijk platform is juist per 31-12-1981 opgeheven, terwijl een specifieke afstemming van de sluitingsperioden in de zomer voorheen niet had plaats gevonden.

Ook vragen de onderzoekers zich af of het afstemmen van elkaars openingstijden niet gewoon kan geschieden, wanneer jongerenwerkers uit één buurt een dag met agenda's rond de tafel gaan zitten.

In praktijk zal dit vaak toch moeilijk van de grond kunnen komen, omdat jongerenwerk in één buurt doorgaans georganiseerd is via verschillende koepels. We vermoeden dat overleg - ook over iets eenvoudigs als het afstemmen van elkaars openingstijden - beter tot stand komt, indien de koepels per buurt georganiseerd zouden zijn, in plaats van zoals nu het geval is, dat de club- en buurthuizen van elke koepel over de gehele stad gespreid zijn. Zolang dat niet het geval is, lijkt het wenselijk dat waar nog geen afstemming plaats vindt, dit door het B.J.V. wordt gestimuleerd.

6. CONCLUSIES

Jongerencentrum 'Kwak' bleek de zomer van 1982 aanzienlijk korter gesloten dan in 1981, terwijl het bezoekersaantal op peil is gebleven. Buurthuis 'Osdorp' bleef de zomer van 1982 in tegenstelling tot 1981 de gehele zomer geopend.

In zoverre is het experiment geslaagd. Daar staat echter tegenover dat (door externe factoren) de jongerenactiviteiten in buurthuis 'JES' in augustus werden stopgezet en dat de opkomst in buurthuis Osdorp tegen bleek te vallen.

Het verdient aanbeveling dat de afstemming van sluitingsperioden van jongerencentra door het B.J.V. wordt gestimuleerd, waarbij speciaal gelet wordt op de afstemming per buurt. Daarnaast lijkt het wenselijk dat professionele medewerkers meer flexibel inzetbaar zijn.

B. HET OVERDRAGEN VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN AAN JONGEREN

Uitgevoerd zijn:

- B7. Kinderen proberen hun leefomgeving vorm te geven
- B8. Jongeren maken een speelvoorziening voor andere jongeren
in de buurt.
- B9. Videoproject

B7. KINDEREN PROBEREN HUN LEEFOMGEVING VORM TE GEVEN.

1. OPZET EN BEKNOPT INHOUD

Dit experiment vond plaats vanaf medio april tot eind mei 1982 op de Visser 't Hooftschool. Door de leerlingen zijn in samenwerking met de leerkrachten diverse activiteiten uitgevoerd om de omgeving van de school meer 'leefbaar' te maken.

Het voorportaal van de school (dat beklad was) is door leerlingen beschilderd, rommel rond de school werd door een klas periodiek opgeruimd, de zandbak op het schoolplein is opgehoogd, er is een ontwerp gemaakt om er een levensgroot schaakbord op te plaatsen en op het schoolplein zijn door leerlingen diverse spelletjes geschilderd.

De doelstellingen van dit experiment zijn door de leerkrachten als volgt omschreven:

"Verbetering van de leefwereld van het kind" en "Kinderen meer bij hun omgeving te betrekken door hen er zelf aan te laten werken".

De materialen (verf voor het voorportaal en het schoolplein en het zand voor de zandbak) zijn geleverd door de Dienst Openbare Werken.

2 VOORBEREIDING

In het najaar van 1981 zijn met vertegenwoordigers van de Osdorpse scholen de grote lijnen besproken voor de uitvoering van een project om vandalisme tegen te gaan. Op de Visser 't Hooftschool stelde men een 'brede benadering' voor, waarbij er naar gestreefd zou moeten worden om de kinderen zelf de omgeving van de school vorm te laten geven.

In maart 1982 kregen de ideeën nader gestalte. Zo werd er aan gedacht om de schoolkinderen in overleg met omwonenden en de afdeling Groenvoorzieningen een plan te laten ontwikkelen om de bosjes rond de school anders te plaatsen opdat daar door leerlingen gespeeld kan worden. Een ander idee was om kinderen spelletjes te laten ontwerpen en te laten schilderen op het schoolplein.

Bij het begin van dit project werden in de klassen de volgende plannen uitgewerkt:

- schilderen van het voorportaal en toegangsdeuren van de school.
Dit gedeelte van de school was nogal bekrast en besmeurd. Het idee om het te gaan schilderen was van de kinderen zelf afkomstig.
- door leerlingen spelletjes te laten ontwerpen die door hen op het schoolplein kunnen worden geschilderd (zoals een hinkelbaan).
- het ontwerpen van een groot schaakspel, te plaatsen op de zandbak.
- het maken van een tuintje vlakbij school.
- het per klas periodiek op laten ruimen van de rommel rond de school.
- het (in enkele klassen) herinrichten van het klaslokaal.

N.B. In het kader van het project vonden ook nog andere activiteiten plaats, die beschreven zijn in hoofdstuk 2.

Per leerkracht is - naast het gewone werk - circa 12 uur in de voorbereiding van het project gestoken. Deze tijd is voornamelijk besteed aan vergaderingen over de invulling van de verschillende onderdelen. Achteraf werd de voorbereidingstijd door de leerkrachten als onvoldoende beschouwd om de onderdelen van het project in de verschillende klassen goed op elkaar af te stemmen.

3. UITVOERING

Het project startte op 19 april en duurde tot eind mei 1982.

Ten aanzien van de geplande onderdelen is het volgende gebeurd:

- schilderen school (voorportaal).
Na een ontwerp in de klas (tekeningen) is dit door een groepje van zes leerlingen gedaan.
- schilderen spelletjes op schoolplein.
In de klas (bovenbouw) zijn de spelletjes ontworpen. Vervolgens is een plattegrond van het schoolplein gemaakt met de geplande spelletjes. De gewenste betonverf werd na aanvraag zeer snel door Openbare Werken geleverd. Dagelijks ging een groepje leerlingen met betonverf aan de slag.
- schaakspel ontwerpen op de zandbak.
Daarvoor moest eerst het zand in de zandbak opgehoogd worden. Tijdens de rekenles is de inhoud van de bak, de hoeveelheid benodigd zand en de oppervlakte van de tegels (velden) berekend. Eind mei is na verzoek van de school door Openbare Werken het zand gebracht en de zandbak opgevuld. Er restte dan nog de tegels en het maken van schaakstukken. Hiervoor bleek in de desbetreffende klas de tijd te ontbreken, zodat dit onderdeel nog slechts gedeeltelijk werd afgerond.
- het maken van een tuintje vlakbij school.
Dit is aangelegd door een groepje leerlingen uit de bovenbouw.
- het per klas periodiek op laten ruimen van rommel rond de school.
Wekelijks werd door leerlingen van een steeds wisselende klas rommel rond de school opgeruimd. Er is een triplex prullenbak gefiguurzaagd dat aan de binnenkant van de deur van het lokaal van de klas die op dat moment aan de beurt is, hangt.
- het laten herinrichten van het klaslokaal.
Dit is in twee klassen geschied.

Door alle leerkrachten op de Visser 't Hooftschool is bijgehouden hoeveel tijd per klas aan welke onderdelen is besteed. Per klas varieert de tijd die aan de uitvoering besteed is tussen de 10 en 30 uur.

Voor de uitvoering van onderdelen van het project door de Dienst Openbare Werken verf en zand (voor de zandbak) geleverd. De kosten hiervan bedroegen circa f. 300,-- en is voldaan uit het deel onderhoudsbegroting van deze dienst, dat voor de experimenten is gereserveerd.

Door de leerkrachten werden als opmerkelijke punten tijdens de uitvoering genoemd:

- de planning verliep niet goed, een aantal onderdelen kostte veel meer tijd dan was ingeschat. Mede daardoor was er geen gemeenschappelijke afsluiting van het project. Volgens de leerkrachten was het daarom wenselijk geweest indien vanuit de school een duidelijke projectbewaking had plaatsgevonden.

- het contact met de buurt(bewoners) kwam niet goed tot stand. Vandaar dat de geplande verandering van de opstelling van de bosjes rond de school - in overleg tussen leerlingen en buurtbewoners zou daarvoor een plan gemaakt worden - niet werd gerealiseerd.
- voor een aantal groepsleiders en kinderen was het project waterig, niet actueel ("Oh ja, vandaag weer een project"). Toch waren er op onderdelen best positieve veranderingen merkbaar: "De school deed bijvoorbeeld wel aan norm-omdraaiing. De aandacht van kinderen voor tuin, groen en andere kinderen was in ieder geval ontspannen".*
- Men was aangenaam verrast over de snelle resultaten van het directe contact met de Dienst Openbare Werken.

We hebben ook aan de leerlingen gevraagd wat zij van de uitvoering vonden. Van de circa twintig onderdelen die het project in totaal omvatte (zie ook hoofdstuk 2) werden de onderdelen 'ontwerpen' ("We moesten wel een goed plan maken, anders zou de gemeente het niet goedkeuren") en 'schilderen' door de leerlingen zelf duidelijk het hoogst gewaardeerd.

4. EVALUATIE VAN DE DOELSTELLINGEN

De evaluatie heeft plaatsgevonden op basis van een nagesprek met leerkrachten en het hoofd, een schriftelijk verslag naar aanleiding van een eigen evaluatie van het project door het lerarenteam, nagesprekken met een negental leerlingen en opstellen en tekeningen van de leerlingen naar aanleiding van het project. De nagesprekken vonden een half jaar na de afronding van het project plaats.

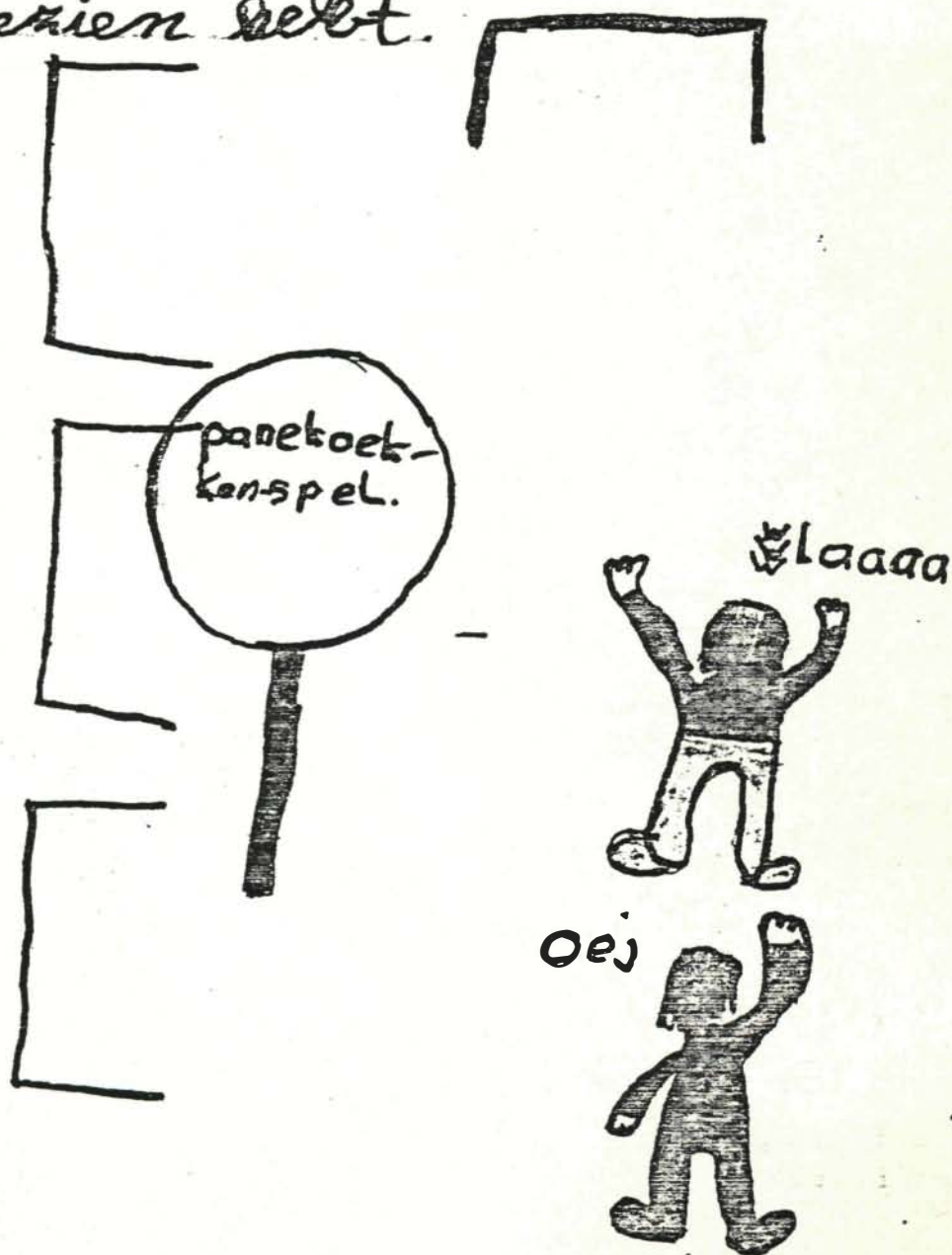
De hoofddoelstelling van dit experiment was 'verbetering van de leefwereld van het kind'.

Wellicht geeft het bijgaand opstel en tekening van één van de leerlingen hierop het meeste zicht.

* Aldus het schriftelijke verslag van de school. Met 'norm-omdraaiing' wordt hier waarschijnlijk bedoeld dat leerlingen (en leerkrachten) minder onverschillig kwamen te staan tegenover de omgeving van de school en er meer bij betrokken raakten.

- 55 -

ik vind het fijn, dat
er om de school weer wat
op-geknapt is. het is
weer leker schoon, en er
is ~~er~~ een mooie tekening
naast de deur, en aan de
andere kant ook. de
kinderen zijn nu ook in
het speel-kwartier leuker
aan het spelen. want er
zijn spelletjes op het
speelplein gemaakt.
Dijk maar buiten als je het
nog niet gezien hebt.

We kunnen ons afvragen in hoeverre van het project een drempelverhogende werking is uitgegaan.

Aan de leerlingen die het voorportaal van de school hadden beschilderd, hebben we gevraagd hoe ze het zouden vinden indien dit gedeelte net als voorheen weer bekrast en besmeurd zou worden. De eerste reactie was:

"heel naar", de tweede reactie - vrolijk - "maar misschien is het toch niet zo erg, want dan mogen we het misschien nog een keer schilderen".

Voorts hebben we een negental leerlingen na het project de vraag voorgelegd hoe erg ze het vonden indien een ruit van hun school vernield zou worden.

Uiteraard is dit geen absoluut gegeven. Daarom hebben we de leerlingen een zestal kaartjes voorgelegd met daarop een vernielde ruit van hun eigen school en een vernielde ruit bij een vijftal andere objecten.*. Dezelfde procedure hebben we gevolgd bij 63 leerlingen van 'controle-scholen' in Osdorp.

De verwachting was dat leerlingen die aan dit experiment hadden meegedaan, een vernieling (van een ruit) aan hun schoolgebouw verhoudingsgewijs erger zouden vinden dan de leerlingen uit de controlegroep.

De uitkomsten zijn weergegeven in tabel 3:

Tabel 3. Het verband tussen het feit of leerlingen al dan niet bij dit experiment om de omgeving van de school in te richten waren betrokken en de mate waarin ze het erg vinden indien een ruit van hun school is vernield.

	experimentgroep	controlegroep	
0 ('niet zo erg')	1 (11%)	22 (35%)	
1	2 (22%)	10 (16%)	
2	1 (11%)	5 (6%)	
3	0 -	13 (21%)	
4	0 -	6 (9%)	
5 ('wel erg')	5 (56%)	7 (11%)	
Gemiddelde score	3,2	1,9	n=72

Toets van Wilcoxon. $Q = 229$

Kritieke waarde bij een significantiegrens van 5% = 142

Het verband is dus statistisch significant.

Uit tabel 3 kunnen we afleiden dat de leerlingen die (de omgeving van) hun school hebben ingericht meer bij hun school betrokken zijn dan de leerlingen uit de controlegroep. Ten aanzien van vandalisme aan het eigen schoolgebouw lijkt het experiment dus een drempelverhogende werking te hebben gehad.**

* Andere kaartjes betroffen vernielde ruiten van de universiteit, het Stadsdeelkantoor in Osdorp, het stadhuis, een bakker uit de buurt en een bakker uit Haarlem. Zie hierover ook bijlage 3.

** In hoofdstuk 2 bleek dat van leerlingen (van andere scholen) die geen project hadden gevolgd, 39% het afgelopen jaar wat vernield had. Op de Visser 't Hooftschool ligt dit percentage op 22%, hetgeen een indicatie vormt dat van het project een vandalisme-verminderende werking is uitgegaan. Maar ook niet meer dan een indicatie, omdat het aantal leerlingen dat we op deze school hebben geïnterviewd (negen) te beperkt is om hierover 'hardere' uitspraken te doen.

Aan de leerkrachten hebben we gevraagd of naar hun mening de genoemde doelstellingen gerealiseerd waren. Dat was volgens hen wel het geval. Ook bij leerkrachten zou de betrokkenheid bij school groter zijn geworden.

Dit neemt niet weg dat door de leerkrachten sterk werd betwijfeld of het project geleid heeft tot 'een grotere zorg voor omgeving en materiaal en tot een attentere omgang met de medemens'.

Zo bleek bijvoorbeeld dat bij één van de andere onderdelen van het schoolproject (een speurtocht door de buurt) dat door een kras met een viltstift op een deur een deel van de route was aangegeven en bij het schilderen op het schoolplein bleek met verf geknoeid te zijn.

De leerkrachten concluderen dat het project vermoedelijk alleen een vandalismeverminderend effect heeft gehad op leerlingen' die toch al aanspreekbaar waren en dan mogelijk alleen op korte termijn*.

Toch lijkt ook op een langere termijn het project wel effecten gehad te hebben.

Zo is de schildering van het voorportaal van de school - een suggestie van de leerlingen zelf - na een jaar nog steeds niet bekladderd. "Enigszins tot onze verbazing" werd hierbij vanuit het lerarenteam aangetekend. Ook van de geschilderde spelletjes op het schoolplein is gedurende het hele jaar actief gebruik gemaakt.

Het opruimen van de rommel rond het schoolgebouw, vindt sinds het project nog steeds wekelijks door een klas plaats.

Tot slot wordt door de leerkrachten opgemerkt dat naar aanleiding van het project, vandalisme beter bespreekbaar en sneller herkenbaar is.

Het onderwerp zou dan ook nog regelmatig aangesneden worden. Dit sluit aan bij de algemene conclusie die in het evaluatieverslag van het lerarenteam werd getrokken: dat mentaliteitsverandering in feite dagelijks werk is en een project alleen is daartoe niet voldoende kan zijn. Wel kan het project een aanzet hiertoe betekenen.

5. MOGELIJKE VERBETERINGEN

Door het lerarenteam zijn een aantal punten genoemd hoe het project mogelijk beter opgezet had kunnen worden:

- de planning van de verschillende onderdelen verliep niet optimaal. Het werd betreurd dat er geen sprake was van een overname van elkaars resultaten** en van een gemeenschappelijke afsluiting. Dit had mogelijk ondervangen kunnen worden door een intensievere voorbereiding en door een procesbewaking vanuit de school zelf.

* Qua leerresultaten wordt door de leerkrachten opgemerkt dat toen de leerlingen twee weken na afloop van het project gevraagd werd een tekst over vandalisme te maken, dit niet te best lukte. Een neveneffect van het experiment is, dat leerresultaten zijn geboekt bij onderdelen als driedimensionaal tekenen, grafieken opstellen, kennis van planten, plein-schoonhoudplan maken en inzicht in metriek.

** Gedoeld wordt op de verschillende onderzoekjes naar speelmogelijkheden voor kinderen in de buurt die door sommige klassen zijn gehouden en op uitkomsten van kringgesprekken (zie hoofdstuk 2).

- de activiteiten hadden meer als een buurtgebeuren moeten plaatsvinden, nu zouden ze (te) geïsoleerd vanuit de school zijn opgezet. Wanneer men een dergelijk project nog eens zou opzetten, zou daarom getracht worden de omwonenden van de school er meer bij te betrekken en het project grootscheepser op te zetten. Dit vereist uiteraard een intensievere voorbereiding dan nu heeft plaatsgevonden.

6. CONCLUSIES

Na een tamelijk korte voorbereidingsperiode (circa 12 uur per leerkracht) konden de meeste geplande onderdelen daadwerkelijk worden uitgevoerd. Twee onderdelen uit de oorspronkelijke opzet (het veranderen van de bosjes rond de school en het maken van een levensgroot schaakbord op de zandbak) werden niet volledig gerealiseerd.

In de uitvoering is - afhankelijk per klas - tussen de tien en dertig uur gestoken. De kosten voor de materialen (verf en zand) bedroegen circa f. 300,-- en zijn gedragen door Openbare Werken.

Uit de gesprekken met leerlingen en leerkrachten blijkt dat de genoemde doelstellingen ('verbetering van de leefwereld van het kind' en 'kinderen meer betrekken bij hun omgeving door hen daar zelf aan te laten werken') zijn bereikt. Ook lijkt het project geleid te hebben tot een grotere betrokkenheid van leerlingen (en leerkrachten) bij hun school.

De leerkrachten hadden enige twijfel of van het project ook een vandalisme-verminderend effect is uitgegaan. Vanwege het feit dat er tijdens het schilderen met verf was geknoeid en tijdens een ander onderdeel van het project (een speurtocht door de buurt) door één van de leerlingen met viltstift een streep over een deur was getrokken, stonden de leerkrachten hier nogal sceptisch tegenover.

Uit interviews met de betrokken leerlingen (een half jaar na het experiment) en uit interviews met leerlingen van andere scholen (die geen project hadden gevolgd) bleek wel dat de leerlingen bij dit experiment betrokken waren het afgelopen half jaar verhoudingsgewijs minder vernielingen hadden gepleegd. Het project heeft op langere termijn een doorwerking gehad: van de geschilderde spelletjes op het schoolplein wordt nog steeds intensief gebruik gemaakt, het opruimen van de rommel rond de school vindt nog altijd plaats, terwijl het voorportaal van de school sinds het door de leerlingen beschilderd is, niet meer is besmeurd.

Samengevat kunnen we dit experiment als geslaagd beschouwen.

Mogelijke verbeteringen hadden nog plaats kunnen vinden door een uitgebreide voorbereiding en door de buurtbewoners bij het project te betrekken.

Doelgroep	- ca. 100 kinderen (3e - 6e klas)
Tijd	- ca. 150 uur
Kosten	- ca. f 300,--
Effect	- vandalismeverminderend effect
	- drempelverhogende werking t.a.v. eigen schoolgebouw
	- bruikbare eindprodukten gerealiseerd

B8. JONGEREN MAKEN EEN SPEELVOORZIENING VOOR ANDERE JONGEREN IN DE BUURT

1. OPZET EN BEKNOPT INHOUD

Dit experiment vond vanaf het voorjaar 1982 tot juli 1983 plaats op de Gijsbrecht van Aemstel MTS.

Het plan van de school was om door jongeren (leerlingen van de school) voor jongeren (kinderen uit de buurt) één of meer speeltoestellen te laten maken. De doelstelling van dit experiment was, dat beide groepen jongeren hier wat aan zouden moeten hebben: degenen die het maken, kunnen er wat van leren, en de kinderen uit de buurt krijgen iets nuttigs om te gebruiken.

Ook zou dit experiment een bijdrage kunnen leveren aan de verhoging van de betrokkenheid van beide groepen jongeren bij speelvoorzieningen in de buurt.

Het speeltoestel werd uiteindelijk een schommel, te plaatsen op de speeltuin Saaftingestraat, een speeltuin die volledig door vandalisme was verwoest. Er is op de school aan dit experiment gewerkt door een projectgroep van vier leerlingen.

Door de school zijn de kosten begroot op f 1.163,19.

2. VOORBEREIDING

Het idee voor dit experiment is eind 1981 geopperd door leerkrachten van de Gijsbrecht van Aemstel MTS, tijdens de voorbereidende besprekingen van mogelijke experimenten op scholen.

Het plan was om voor jongeren (kinderen uit de buurt) door jongeren (leerlingen van de school) één of meer speeltoestellen te laten maken. Er werd daarbij speciaal gedacht aan de speeltuin in de Saaftingestraat. Deze speeltuin was door vandalisme verwoest.

Dit voorstel van de Gijsbrecht van Aemstel MTS werd door de onderzoekers allereerst overgebracht aan de Amsterdamse Speeltuin Vereniging (A.S.V.), die deze speeltuin beheert. Daar stond men er - in eerste instantie - negatief tegenover. Het voorstel zou pas overwogen kunnen worden wanneer er middelen waren om de gehele speeltuin op te knappen, de hiervoor benodigde middelen en plannen zouden naar het zich liet aanzien nog zeker drie jaar op zich laten wachten.

Toch werd het voorstel nog niet direct afgeschreven, maar als potentieel experiment opgenomen in het actieplan (11-1-1982) waar de mogelijke experimenten in beschreven stonden.

Het voorstel is daarop door de onderzoekers besproken met een afdeling van de Wijkraad, met vertegenwoordigers van het Bureau Jeugdzaken en Volksontwikkeling en van Openbare Werken. Allen stonden er positief tegenover. Ook zag men mogelijkheden om de speelvoorziening op een andere plaats dan de speeltuin Saaftingestraat te realiseren.

Daarom werden door Jeugdzaken en Volksontwikkeling toch middelen voor dit experiment gereserveerd. Voorlopig een bedrag van f 10.000,-- (hetgeen volgens een vertegenwoordiger van Openbare Werken de kosten van een groot speeltoestel waren).

In februari 1982 werden de plannen uitgewerkt in een vergadering op de MTS, waar leerkrachten van de school, vertegenwoordigers van de afdeling Onderhoud Gemeente Werkplaatsen (O.G.W.) en een consultant van het Bureau Jeugdzaken en Volksontwikkeling (B.J.V.).

Verschillende mogelijkheden voor speeltoestellen passeerden de revue: een fietsdraaimolen (een suggestie van O.G.W.) bleek te moeilijk, uiteindelijk viel de keus op het maken van een schommel.

De vertegenwoordigers van O.G.W. zegden hun medewerking toe ten aanzien van het technische aspect. Zij waren bereid ontwerpen te leveren, ook was het mogelijk om bepaalde werkzaamheden die niet in de school zouden kunnen worden uitgevoerd op de gemeentewerkplaats te laten verrichten. De leerlingen konden hier door het personeel begeleid worden.

De consultant van het B.J.V. legde het accent op het sociale aspect. Hij stelde als voorwaarde dat de leerlingen die het project zouden uitvoeren, daar zelf belangstelling voor moesten hebben en hun medewerking niet 'opgelegd' zouden krijgen. Dit werd door de leraren toegezegd: onder de leerlingen zou de motivatie gepeild worden, vervolgens zou van de meest gemotiveerde jongeren een projectgroep worden samengesteld. De consultant zou van zijn kant in overleg treden met het A.S.V. om een geschikte plek voor de schommel te bepalen. Zo mogelijk op een speeltuin in Osdorp, maar waarschijnlijk op een andere tuin dan de Saaftingestraat. Ook zou hij de mogelijke gebruikers van het speeltoestel in contact brengen met de jongeren die het maakten, opdat de evaluatie van experiment door. De laatste groep zou na gaan in hoeverre de schommel voldeed aan de behoefte van de gebruikers en zou van deze 'evaluatie' van een verslagje maken.

De doelstelling van het experiment werden door de leerkrachten als volgt omschreven:

- het maken van een speelvoorziening door jongeren voor jongeren, waar beide groepen wat aan hebben. De jongeren die het maken, maken iets nuttigs waar ze zelf wat van kunnen leren, de jongeren (kinderen) uit de buurt krijgen iets nuttigs om te gebruiken.
- de hiervan afgeleide doelstelling voor het actie-onderzoek was dat wanneer jongeren een speelvoorziening voor andere jongeren zouden maken, het product niet iets 'anoniems' of 'gemeentelijks' zou zijn en de betrokkenheid van beide groepen jongeren hierbij zou worden vergroot.

De planning van de school was om de leden van de projectgroep voor de zomervakantie samen te stellen uit leerlingen van de tweede klas en het speeltoestel gereed te hebben voor de kerstvakantie van 1982.

Ook werd een definitieve begroting gemaakt van de kosten van het benodigde materiaal. Dit zou f 1.163,19 gaan bedragen, aanzienlijk minder dus dan de oorspronkelijk hiervoor gereserveerde f 10.000,--.

3. UITVOERING

De voor het speeltoestel benodigde materialen zijn door de school aan het eind van het schooljaar '81/'82 besteld. Door het B.J.V. is voor de materialen een subsidie toegekend van f 1.100,--.

Door de klas werd de motivatie voor dit project onder leerlingen van de tweede klas gepeild en een projectgroep van vier leerlingen samengesteld. In het nieuwe schooljaar ('82/'83) ging deze projectgroep - inmiddels 3e klassers - met de constructie van de schommel aan de slag.

De oorspronkelijke planning - om in december 1982 het toestel af te ronden - bleek te optimistisch. Uiteindelijk kwam het aan het einde van het schooljaar - juli 1983 - gereed.

Door de consultant van het Bureau Jeugdzaken en Volksontwikkeling werd gezocht naar een geschikte plek (speeltuin) om het toestel te plaatsen.

Ten aanzien van de door de MTS oorspronkelijk geplande locatie - de speeltuin in de Saaftingestraat - hadden zich interessante ontwikkelingen voorgedaan. Begin 1982 was deze speeltuin nog een ravage. Er stond vrijwel geen toestel meer op zijn plaats, het huisje van de opzichter was in brand gestoken en de meeste stenen waren uit de grond getrokken en lagen kris-kras over de tuin verspreid. Uit de interviews in de eerdere fase van het actie-onderzoek kwam naar voren dat deze vernielingen zowel door lagere scholieren als door oudere jeugd uit de buurt waren geschied. Eind 1982 is door de Dienst Openbare Werken de bestrating van de speeltuin in orde gemaakt, zodat de tuin weer meer op een speeltuin dan een mijnenveld begon te lijken.

Vervolgens kwam er een samenwerkingsproject tot stand tussen de Prof. Johanna Westerdijkschool (die op de speeltuin uitkijkt), buurthuis Osdorp en de Amsterdamse speeltuinvereniging.

Op de Johanna Westerdijkschool zijn door verschillende klassen maquettes gemaakt voor een mogelijke inrichting van de speeltuin (zie ook bijlage 10). In het definitieve ontwerp is een deel van de inrichting van de speeltuin bestemd voor speeltoestellen voor kinderen, een ander deel voor een (multifunctioneel) sportveld voor de wat oudere jeugd. Dit laatste deel bevat een trapveld en een tennisveld; het eerste deel zou (o.a.) de door de MTS gemaakte schommel kunnen bevatten.

Er is overleg gevoerd tussen de leerkracht die het project begeleidde en het A.S.V., op 13 juli 1983 is de schommel 'symbolisch' overgedragen aan de speeltuin. Na september 1983 zou de schommel er met andere nieuwe toestellen daadwerkelijk geplaatst worden.

4. EVALUATIE VAN DE DOELSTELLING

Het tweede gedeelte van de doelstelling van dit experiment (zie paragraaf 3) heeft betrekking op de gebruikers. Volgens de oorspronkelijke opzet zou de evaluatie geschieden door de jongeren die het toestel gemaakt hebben: door na te gaan in hoeverre de schommel voldoet aan de behoefte van de gebruikers en hiervan een verslagje maken. Dit zou 'getrokken' worden door de consultant van het Bureau Jeugdzaken, die beide groepen met elkaar in contact zou brengen. Tot op heden is deze evaluatie echter (nog) niet geschied. De schommel is vlak voor de zomervakantie gereedgekomen en nog niet daadwerkelijk geplaatst. We kunnen dus nog geen uitspraken doen, of deze schommel bij de gebruikers aanslaat.

Tijdens het maken van de schommel hebben de onderzoekers wel gesprekken gevoerd met de leerlingen en met de leerkracht die het project begeleidde. Ook heeft een meting plaatsgevonden van de 'betrokkenheid' van de desbetreffende leerlingen en van een controlegroep. Deze meting is in overleg met de onderzoekers uitgevoerd door een leerkracht van de school.

Het leerdoel ('de jongeren die het speeltoestel maken, kunnen daar zelf wat van leren') zou zowel volgens de leerlingen van de projectgroep, als de leerkracht zijn geslaagd. Door de leerlingen is ook buiten de lessen om aan het project gewerkt.

Onze verwachting was dat leerlingen van de experimentgroep een vernieling aan een schommel relatief erger zouden vinden, dan leerlingen van een controle-groep.

Op een vergelijkbare wijze als bij het lantaarnpaalexperiment (E5) hebben we dit geprobeerd te achterhalen door een enquête die onder leerlingen van de 2e en 3e klas is gehouden. De leerlingen is een lijst van zeven objecten voorgelegd (een schommel, bouwkeet, bank in een park, boom, telefooncel, lantaarnpaal en politieauto). Aan de leerlingen is gevraagd om aan deze objecten een opeenvolgend cijfer toe te kennen, in de mate dat ze erg vinden, indien elk object vernield is. De laatste vraag van de enquête (die door de leerkracht mondeling werd gesteld, nadat de voorgaande vragen door de leerlingen waren beantwoord) was of zij al dan niet aan het 'schommel-project' hadden meegewerkt. Bij het invullen van de 'zeven-objecten vraag' konden de leerlingen dus (nog) geen verband leggen met het 'schommel-project'.

De vier leerlingen die aan dit project hadden meegewerkt kunnen als de experimentgroep beschouwen, de overige leerlingen als controlegroep.*

De uitkomst is weergegeven in tabel 4:

Tabel 4. Het verband tussen het feit of leerlingen al dan niet bij dit experiment betrokken waren en de mate waarin ze het erg vinden indien een schommel vernield is.

	experimentgroep	controlegroep
0 ('niet zo erg')	1 (25%)	40 (40%)
1	-	27 (27%)
2	1 (25%)	11 (11%)
3	-	8 (8%)
4	1 (25%)	5 (5%)
5	-	8 (8%)
6 ('wel erg')	1 (25%)	2 (2%)
Gemiddelde score	3,0	1,4

Toets van Wilcoxon. $Q = 158$

Kritieke waarde bij een significantiegrens van 5% = 119

Het verband is dus statistisch significant.

$n = 105$

Uit tabel 4 blijkt dat de betrokkenheid van de experimentgroep bij deze speelvoorziening duidelijk hoger is dan bij de controlegroep.

In het project werd door jongeren (van een school) uit Osdorp een voorziening gemaakt voor andere jongeren uit Osdorp. Een neveneffect zou daarom kunnen zijn dat het project niet alleen een bijdrage zou leveren aan de betrokkenheid met het betreffende object, maar ook met een grotere betrokkenheid bij de buurt. In een gesprek met leerlingen van de projectgroep - zelf ook woonachtig in Osdorp - kwam echter naar voren dat zij het wel belangrijk

* De controlegroep bestond uit 83 leerlingen van de 2e en 3e klas van de MTS, alsmede uit 18 leerlingen van de MAVO-Osdorp, aan wie dezelfde lijst is voorgelegd.

vonden dat het toestel ergens geplaatst zou worden en dat kinderen er daadwerkelijk van gebruik zouden maken, maar dat het wat hun betreft niet per se in Osdorp zou hoeven te zijn. Dit lijkt een indicatie dat het project niet van betekenis was voor een vergroting van betrokkenheid van de desbetreffende jongeren met de buurt.

5. MOGELIJKE VERBETERINGEN

Ten aanzien van de uitvoering van dit experiment zien wij weinig verbeteringen. Hooguit kunnen we stellen dat het wenselijk zou zijn geweest, indien het eerder was afgerond, opdat dit experiment qua tijd beter in de pas had gelopen met de overige experimenten. Een snellere afronding was wellicht mogelijk geweest, indien de projectgroep uit meer dan vier leerlingen zou hebben bestaan.

Een belangrijke verbetering ligt op het vlak van de evaluatie. Het gebruiksaspect is (nog) niet aan de orde gekomen. Hopelijk kan dit, wanneer het toestel daadwerkelijk geplaatst is, alsnog geschieden. De uitkomst hiervan zal dan in het eindrapport van het actie-onderzoek worden opgenomen.

6. CONCLUSIES

De opzet van dit anti-vandalismeëxperiment - jongeren die een speelvoorziening maken voor andere jongeren uit de buurt - is bijzonder interessant te noemen.

Indien de verantwoordelijkheid van de constructie van het speeltoestel bij jongeren wordt gelegd, en het toestel bovendien aansluit bij de behoeften van de gebruikers, mogen we verwachten dat de betrokkenheid van beide groepen jongeren hierbij groter is, dan bij de toestellen in een 'gemeentelijke' speeltuin, die toch van 'niemand' is. In het algemeen komt in speeltuinen veel vandalisme voor, zeker in de speeltuin waar het toestel geplaatst gaat worden.

De voorbereiding en de uitvoering van dit experiment verliepen redelijk goed, zij het dat het speeltoestel - een schommel - een half jaar later gereed kwam dan oorspronkelijk gepland. Het toestel is nog niet geplaatst.

De kosten van dit experiment bedroegen f 1.100,-- en zijn gedragen door Jeugdzaken en Volksontwikkeling.

Het leerdoel is volgens de begeleidende leerkracht geslaagd. Uit een nameting bleek ook dat de betrokkenheid van de experimentgroep bij deze speelvoorziening groter was dan bij de 'controlegroep'. Omdat de schommel nog niet is geplaatst, kunnen wij nog geen uitspraken doen over het gebruikersaspect.

In het algemeen lijkt een structurele aanpak van dergelijke maatregelen zinnig (samenhang gemeentelijke diensten/technische scholen). Veel meer jongeren zouden zo betrokken kunnen worden bij het maken en plaatsen van veel meer objecten in hun buurt.

Doelgroep:	- 'makers'; 4; 'gebruikers' bereikt: ca. 200 (?)
Tijd :	- ca. 150 uur (begeleiding met name vanuit de school)
Kosten :	- f 1.100,--
Effect :	- verhoging betrokkenheid bij de 'makers'; een (in principe bruikbaar) eindprodukt

B9. VIDEOPROJECT

1. OPZET EN BEKNOPT INHOUD

De organisatie van dit experiment lag in handen van drie studenten sociale pedagogiek aan de Universiteit van Amsterdam, die het project uitvoerden in het kader van hun doctoraalstage*. Het experiment vond plaats met jongeren van jongerencentrum Kwak tussen september 1982 en april 1983.

Door jongeren van Kwak is in samenwerking met de studenten een videofilm gemaakt, waarin de leefsituatie van deze jongeren centraal staat. De jongeren zelf hebben het scenario in grote lijnen opgezet, de scènes uitgewerkt. Ook bedienden zij meestal zelf de apparatuur en speelden zij (uiteraard) in de film mee. De uiteindelijke montage geschiedde door de studenten.

De belangrijkste doelstellingen van het videoproject waren:

- de betreffende jongeren een mogelijkheid te geven zelf hun houding en ideeën ten opzichte van vandalisme naar voren te brengen. Hierdoor kan een zo gelijkwaardig mogelijke positie van onderzoekers en onderzochten ontstaan. Video is hiervoor een medium.
- het verkrijgen van een totaalbeeld van de leefsituatie van de jongeren, waarbij vandalisme in een maatschappelijke context is geplaatst. Een dergelijk inzicht wordt door de uitvoerders als een voorwaarde beschouwd om op een verantwoorde manier de achtergronden van vandalisme en de betekenis die vandalisme voor de betrokken jongeren heeft, naar voren te halen.
- Het eindprodukt (de videoband) dient van een dusdanige kwaliteit te zijn dat zij vertoond kan worden aan andere groepen jongeren.

Ook werd het volgende aandachtspunt genoemd, dat in het kader van het actie-onderzoek als een belangrijke doelstelling kan worden beschouwd.

- inzicht te krijgen welke factoren bij jongeren van invloed zijn (geweest) op vernielgedrag en welke factoren er bestonden om niet te vernielen. Anders dan bij de andere experimenten was het doel van de uitvoerders dus niet om vandalisme bij de jongeren te verminderen, wel om inzicht in de achtergronden van vandalisme te krijgen.

De doelgroep bestond uit bezoekers van jongerencentrum Kwak (een kerngroep van vijf jongeren die aan alle onderdelen intensief meewerkte). Ook werd door andere jongeren van Kwak incidenteel meegewerkt en -gespeeld.

Financiën: voor dit experiment is een subsidie aangevraagd van f 4.450,-- bij het Gemeentelijk Bureau Jeugdzaken/Volksontwikkeling. De subsidie is aangevraagd door 'Kwak' en toegekend.

2. VOORBEREIDING

De voorgeschiedenis van dit experiment gaat terug tot december 1981 toen twee studentes Sociale Pedagogie** om - als een van de vandalisme experimenten - een videoproject samen met jongeren wilden uitvoeren. De eerste contacten met 'Kwak' werden gelegd, maar de studentes zagen toch van de uitvoering van het project af, omdat zij te grote (technische) problemen verwachtten.

* Wij spreken verder van 'de uitvoerders'. Dit verslag van het experiment is ten dele op hun schriftelijke rapportage gebaseerd.

** Ans van Assema en Mariet van IJzendoorn, die hadden meegewerkt aan de 3e en 4e rapportage van het actie-onderzoek.

Via de contactpersoon in de begeleidingscommissie van het actie-onderzoek (van de Universiteit) werd een drietal andere studenten Sociale Pedagogie, die reeds een ruime ervaring met het medium video hadden, bereid gevonden het videoproject uit te voeren.

Zij startten in juni '82 met een literatuur-oriëntatie en met het leggen van contacten met personen die soortgelijke projecten in Nederland hadden uitgevoerd (Groningen*). Om te bepalen met welke jongeren gefilmd zou kunnen worden, werd door de studenten de staf van buurthuis JES en jongerencentrum Kwak gepolst. Bij Kwak toonde men zich met meest positief: er zou al een groep jongeren (vanaf 16 jaar) aanwezig zijn die graag wilde meewerken, van de kant van de staf werd ook alle medewerking aan dit experiment toegezegd. De keuze van de studenten viel daarom op Kwak. Tussen de onderzoekers en de studenten werd na enige besprekingen overeenstemming bereikt over de opzet van dit experiment.

Volgens de gedetailleerde planning van de studenten zou het experiment in de derde week van september 1982 starten en zou het eind januari 1983 worden.

Via Kwak werd in september bij het Gemeentelijk Bureau Jeugdzaken een plan en subsidieaanvraag voor het experiment ingediend. Een definitieve toekenning kwam in de loop van oktober 1982.

Door de uitvoerders wordt een tweetal problemen genoemd die zich in de voorbereidingsfase hebben voorgedaan, waardoor de start met een maand werd vertraagd.

- Er ontstonden problemen met de subsidie daar het Bureau Jeugdzaken traag was met de afhandeling. Pas na lang heen en weer getelefoneer en een bezoek aan het Bureau kwam de subsidie uiteindelijk rond.
- Er deden zich moeilijkheden voor met de staf van jongerencentrum Kwak. Interne problemen bij Kwak brachten met zich mee dat de toegezegde medewerking niet werd verleend. Na veel lobbyen werd uiteindelijk toch medewerking verleend.

De staf van Kwak tekent (als reactie op de concept-tekst van dit verslag) hierbij echter het volgende aan:

" Er was een werker intensief betrokken bij de voorbereiding (en de uitvoering) van het project. Dat zijn betrokkenheid niet dezelfde was als van de uitvoerders en jongeren, mag als normaal beschouwd worden, daar het videoproject niet zijn enige werk was.

Herhaaldelijk is er door ons aangedrongen op een regelmatig contact. Het veelvuldig niet nakomen van deze contacten door de uitvoerders heeft de verdere samenwerking niet bevorderd ".

* Zie 'Inventarisatienota', pagina 34. Daar wordt o.a. videofilm beschreven in Stadskanaal, waar jongeren - deels in samenwerking met de politie - een vandalisatiefilm maakten. De studenten voerden overleg met de makers van deze film.

3. UITVOERING

De uitvoering van het experiment heeft plaatsgevonden tussen oktober 1982 en mei 1983.

In de uitvoering zijn de volgende onderdelen te onderscheiden:

1. Introductie op het jongerencentrum Kwak

De eerste contacten werden gelegd met de stafleden van het jongerencentrum, in overleg met hen is de introductie tot stand gekomen.

Op de eerste avond zijn er een tweetal films vertoond, om een idee te geven wat voor een soort films er gemaakt zouden kunnen worden.

Daarna zijn er informele contacten met de jongeren gelegd. Met de bedoeling de daarop volgende keren een kerngroep te formeren die interesse had in het videoproject.

2. Formeren van de kerngroep en een eerste kennismaking met apparatuur

In de daarop volgende bijeenkomsten (die zeer afwisselend waren wat betreft de opkomst) is begonnen met het leren omgaan met de apparatuur.

Dit gebeurde op twee manieren:

- Het laten filmen en het zelf filmen van bijeenkomsten, waarop gepraat werd over de inhoud van de film, de functie van het jongerencentrum en de dagelijkse bezigheden van de jongeren.
- Het filmen van sketches. Situaties werden uitgespeeld en gefilmd. Daardoor leerden de jongeren omgaan met de apparatuur en werden spelenderwijs ideeën voor de film ontwikkeld.

Na circa vier bijeenkomsten was er sprake van een vrij vaste kerngroep.

Vijf jongeren besloten om zich actief te gaan inzetten voor het project.

3. Opstellen van het draaiboek

De volgende bijeenkomsten werden besteed aan het vaststellen van de inhoud en het karakter van de film.

Besloten werd een speelfilm te maken, gebaseerd op de reële leefwereld van de betrokken jongeren. Naast de actie en het verhaal van de film moest de sfeertekening van deze leefwereld ook een belangrijke plaats innemen.

Het draaiboek zag er in grote lijnen als volgt uit:

- Introductie van de vier hoofdpersonen, welke gedurende een aantal dagen in hun bezigheden werden gevolgd,
- Persoonlijke verwickelingen tussen de personen,
- Samenkomst op het jongerencentrum,
- Het besluit van de hoofdpersonen om een overval te plegen.

4. Uitwerking van het draaiboek en de opnames

Eind december werd begonnen met de eerste opnames.

De opzet van een opname was als volgt:

Samen met de jongeren werd het algemene verhaal van de te filmen scènes omgezet in een gedetailleerd scenario. Er bleef daarnaast voldoende ruimte over voor improvisatie in handeling en tekst. Dit leverde het beste resultaat op en een zo natuurgetrouw mogelijke weergave. Er is getracht naast de betrokken spelers, zoveel mogelijk andere jongeren bij het filmen te betrekken. Gedurende de opnameperiode werd een aantal malen het verhaal bijgesteld.

5. Montage

Tijdens de opnamefase zijn reeds regelmatig proefmontages vertoond.

De definitieve montage is eind mei 1983 afgerond.

6. Premiere

Op 3 juni 1983 ging de videofilm, die de naam 'Fase' meekreeg, in jongerencentrum Kwak in première. Een artikel in het Amsterdams Stadsblad met betrekking tot deze première is opgenomen in bijlage 12.

Door de uitvoerders worden als opmerkelijke dingen tijdens de uitvoering genoemd:

- De motivatie van de betrokken jongeren om aan het videoproject deel te nemen is over het algemeen niet ingegeven door een wil om de eigen denkbeelden uit te dragen. Het omgaan met de apparatuur, het zichzelf in de film zien en het verfilmen van hun eigen situaties en leefwereld waren eerder stimulansen om mee te doen.
Tijdens de loop van het project veranderde de houding en het gedrag van de betrokken jongeren heel duidelijk. Aanvankelijk werd van de studenten uitsluitend de actieve rol verwacht. Bij dreigende problemen werd steeds één van de studenten naar voren geschoven. Tijdens het project kregen de jongeren langzaam maar zeker een meer zelfstandige en actieve rol. Jongeren gingen zelf ergens op af als iets geregeld moest worden: bijvoorbeeld om te informeren of ergens gefilmd kon worden. De jongeren voelden zich ook steeds meer betrokken bij en verantwoordelijk voor het eindproduct. In het eindstadium beseften de jongeren steeds meer dat met deze video meer te doen was dan zomaar een film maken en dat ze in deze film iets van zich zelf kwijt konden. Door tijdgebrek kon dit niet uitgebouwd worden.
- Het zwaartepunt van de problematiek van de betrokken jongeren ligt bij zaken als langdurige werkloosheid, verveling, ontslagen. Voor de uitvoerders was het moeilijk om de gesprekken op het onderwerp vandalisme te brengen. Reacties waren samen te vatten onder "Dat doen wij niet, wij laten ons niet voor zoiets stompzinnigs oppakken". Aangezien het vandalisme bij betrokken jongeren in de leeftijd tussen 18 en 25 niet aansloeg, is het thema van de film meer gericht op problemen, zoals werkloosheid, verveling.
- Vrijwel overal werd medewerking verleend om te filmen. Een aanbevelingsbrief van de stagebegeleider van de universiteit (met zoveel mogelijk titels etc.) openende deuren die daarvoor gesloten leken.
- Toen een team van 'Kwak' een voetbalwedstrijd tegen een team van een ander jongerencentrum speelde, is deze wedstrijd op video vastgelegd. Daarvoor bleek achteraf zeer veel belangstelling: zowel bij degenen die de wedstrijd zelf gespeeld hadden en bij degenen die de wedstrijd niet hadden kunnen zien.*

Als belangrijkste knelpunten tijdens de uitvoering worden genoemd:

- Een probleem was het vervoer. Tijdens de periodes van de opnames (4 maanden) moesten vrijwel dagelijks auto's geleend of gehuurd worden. Het regelen hiervan kostte onevenredig veel tijd.
- Tijdens de opnameperiode was er niet steeds de beschikking over goede apparatuur. Regelmatig moest voor de opnames op drie verschillende punten in Amsterdam apparatuur opgehaald en teruggebracht worden. Ook bestond er een verschil in kwaliteit van de verschillende opnamesets en microfoons.

* Door de uitvoerders wordt aangetekend dat dergelijke mogelijkheden optimaal benut kunnen worden, indien een jongerencentrum over de apparatuur beschikt en een aantal bezoekers er daadwerkelijk mee om kan gaan.

- Bij het begin van het project werd (volgens de uitvoerders) door de staf van Kwak de indruk gewekt dat er al een groep aanwezig was, die actief wilde meewerken. Dat bleek niet het geval, zodat de eerste fase van de uitvoering veel extra werk opleverde.

Mede door deze problemen liep de planning spaak. Uiteindelijk liep de duur van het experiment met vier maanden uit. De definitieve kosten bedragen f. 4450,--

4. EVALUATIE VAN DE DOELSTELLINGEN

De evaluatie van dit experiment is geschied op grond van tussentijdse gesprekken en nagesprekken tussen onderzoekers en uitvoerders, twee schriftelijke rapportages van de uitvoerders en op grond van het bekijken van het eindprodukt (de video).

De onder 1 genoemde doelstellingen waren de volgende:

- de betreffende jongeren een mogelijkheid te geven zelf hun houding en ideeën ten opzichte van vandalisme naar voren te brengen. Hierdoor kan een zo gelijkwaardige positie van onderzoekers en onderzochten ontstaan. Video is ervoor een medium.

Deze doelstelling is volgens de uitvoerders nauwelijks gerealiseerd. Wel kregen de jongeren van Kwak en de studenten naarmate het project vorderde een steeds gelijkwaardiger positie in de videogroep. Daardoor konden ook meer 'open' gesprekken gevoerd worden, waaronder soms over vandalisme. De jongeren (18-25 jaar) bleken in ieder geval wel 'over vandalisme heen-gegroeid'. Het onderwerp sprak hen niet (meer) aan en komt daardoor in de video zelf nauwelijks aan de orde. Wel komen factoren (zoals onvrede, werkloosheid, verveling) aan bod die vandalisme (meestal bij de wat jongere jeugd) in de hand kunnen werken. De jongeren hadden dus wel de mogelijkheid om zelf hun ideeën en houding ten opzichte van vandalisme naar voren te brengen, maar hebben dat in de film niet gedaan. In gesprekken soms wel, al is er volgens de uitvoerders niet diepgaand over gesproken.

- het verkrijgen van een totaalbeeld van de leefsituatie van de jongeren, waarbij vandalisme in een maatschappelijke context is geplaatst. Een dergelijk inzicht wordt door de uitvoerders als een voorwaarde beschouwd om op een verantwoorde manier de achtergronden van vandalisme naar voren te halen en de betekenis die vandalisme voor de betrokken jongeren heeft, naar voren te halen.

Daar de gesprekken tussen de uitvoerders en leden van de kerngroep gevoerd zijn, konden de uitvoerders inderdaad een beeld van de leefstijtuatie van deze jongeren schetsen. Hun rapportage hierover is opgenomen in bijlage 13. Hier komen onderwerpen aan de orde als woon- en werksituatie, vrijetijdsbesteding en interesses. Volgens de uitvoerders is deze doelstelling geslaagd te noemen, zij het dat vandalisme in deze schets niet - zoals in de doelstelling genoemd - in een maatschappelijke context worden geplaatst. Vandalisme wordt in deze schets namelijk in het geheel niet genoemd.

- Inzicht te krijgen welke factoren bij jongeren van invloed zijn (geweest) op vernielgedrag en welke factoren er bestonden om niet (meer) te vernielen.

Dit door de uitvoerders genoemde aandachtspunt was in het kader van het actie-onderzoek als een belangrijke doelstelling te beschouwen. Omdat snel bleek dat vandalisme geen onderdeel van het vrijetijdspatroon van de jongeren van de kerngroep vormde, zouden de uitvoerders nagaan, wat vandalisme voor hen in het verleden betekend had. De uitvoerders zouden hiervan een verslag maken, waarmee de kennis over vandalisme verbreed zou kunnen worden.

Het aandachtspunt is echter niet uit de verf gekomen en het verslag niet geschreven. De uitvoerders stelden achteraf hierover toch te weinig informatie te hebben verkregen, ook bleek niet te kunnen worden aangegeven waarom vandalisme voor de jongeren weinig betekenis had.

- Het eindprodukt dient van een dusdanige kwaliteit te zijn, dat zij vertoond kan worden aan andere groepen jongeren.

In het Amsterdamse Stadsblad (zie bijlage 12) wordt over het eindprodukt geschreven: "De filmbeelden zijn onscherp en de spelers af en toe niet te verstaan, omdat door een technisch mankement de hoge tonen niet zijn geregistreerd. Toch is het na de intro misstijl in de geïmproviseerde filmzaal. Geboeid volgen de kijkers de verrichtingen van het vijftal op het scherm".

Naar de mening van de uitvoerders is de film - ondanks dat tijdens sommige passages de geluidskwaliteit inderdaad slecht is - toch van een dusdanige kwaliteit dat het eindprodukt aan andere groepen jongeren kan worden vertoond. In de film komen situaties voor die voldoende aanknopingspunten zouden bieden voor discussies en als "eye-opener" kunnen fungeren, zoals: zwart werken, langdurige werkloosheid, idealen en droomwensen, onderlinge omgangsvormen en soft-drugsgebruik. Ook de positieve reacties van het publiek bij de première is tevens een indicatie van een "vertoonbaar" eindprodukt.

Deze doelstelling kunnen we dus als geslaagd beschouwen.

We kunnen nog twee positieve neveneffecten van het experiment noemen:

- Onder punt 3 ('Uitvoering') werd reeds gesteld dat tijdens de loop van het project de houding en het gedrag van de betrokken jongeren duidelijk veranderde. Zij kregen naarmate het project vorderde steeds meer een zelfstandige en actieve rol.

Waarschijnlijk is dit te danken aan het feit dat de jongeren in het project een eigen verantwoordelijkheid kregen toebedeeld en zelf de invulling van de film konden bepalen.

- Eén van de hoofdpersonen heeft, dank zij de ervaring die hij met deze film heeft opgedaan in camerawerk, een vrijwilligersbaan aangeboden gekregen bij een klein Amsterdams bedrijf. Dit geschiedde na een tip van een jongerenwerker van Kwak. Een dergelijke baan was zijn droomwens. Hij had iets dergelijks al vaker gezocht zonder daar in geslaagd te zijn. Zijn motivatie om mee te doen aan het videoproject was om ervaring voor zo'n functie op te doen.

5. MOGELIJKE VERBETERINGEN

De mogelijke verbeteringen voor het uitvoeren van dit experiment vloeien voort uit de door de uitvoerders gesignaleerde knelpunten en uit de uitkomst van de evaluatie.

Het vervoer leverde grote problemen op, doordat steeds auto's geleend en gehaald moesten worden. Het kan dus wenselijk zijn om nu bij een dergelijk experiment rekening te houden en in de begroting hiervoor de middelen te reserveren.*

Behalve problemen over de beschikbaarheid van de apparatuur, was de kwaliteit van de apparatuur ook wisselend. De jongeren binnen de doelgroep stellen (volgens de uitvoerders) over het algemeen hoge eisen aan de kwaliteit van het eindprodukt. Indien de resultaten van de opnames kwalitatief slecht zijn (door het technische tekortschieten van de apparatuur) zal volgens de uitvoerders de belangstelling van de jongeren snel afnemen.

De jongeren uit de videogroep hielden zich niet (meer) met vandalisme bezig; uit de vierde rapportage van het actie-onderzoek blijkt inderdaad dat jongeren vanaf 18 jaar nauwelijks meer vernielen. Het zou dus overweging kunnen verdienen om bij een eventuele herhaling van een dergelijk experiment op een jongere doelgroep te mikken (bijvoorbeeld tussen 15 en 17 jaar). Daarmee is meer actuele informatie over vandalisme te verkrijgen.

Uit de evaluatie blijkt dat de doelstellingen die op vandalisme betrekking hadden niet uit de verf zijn gekomen. Dit is slechts ten dele te verklaren doordat de doelgroep, mede gezien hun leeftijd, zich daar niet mee bezighield. Een andere oorzaak dat vandalisme niet aan bod kwam, is dat de uitvoerders "een gelijkwaardige positie met de leden van de kerngroep" centraal hebben gesteld. "Wetenschappelijke nieuwsgierigheid", oftewel doorvragen over onderwerpen die door de jongeren van de kerngroep zelf niet werden aangesneden paste in de optiek van de uitvoerders niet bij deze positie. Toch was deze nieuwsgierigheid ons inziens wel noodzakelijk geweest om de door de uitvoerders zelf geformuleerde doelstellingen te kunnen realiseren.

6. CONCLUSIES

De voorbereiding van dit experiment verliep nogal moeizaam, de uitvoering startte een maand later dan oorspronkelijk gepland.

Bij de uitvoering bleek de planning te optimistisch ingeschat: de videofilm kwam pas in mei 1983 in plaats van januari gereed. Door de studenten en de leden van de kerngroep is er heel hard aan gewerkt. De belangrijkste problemen in deze fase betroffen het vervoer en de apparatuur. Er moesten vrijwel dagelijks auto's geleend worden, de apparatuur was van wisselende kwaliteit en moest op verschillende punten in Amsterdam opgehaald en teruggebracht worden. De definitieve kosten bedroegen f. 4.450,--, (de subsidie is toegekend door Jeugdzaken en Volksontwikkeling).

Een achterliggende gedachte van dit experiment was om jongeren van de kerngroep bij de uitvoering zoveel mogelijk eigen verantwoordelijkheid toe te kennen. Dit is goed geslaagd: het gedrag van de betrokken jongeren veranderde tijdens het video-project duidelijk, naarmate het project vorderde werden zij een steeds zelfstandiger en kregen een actievare rol.

* Vanuit de begeleidingscommissie van het actie-onderzoek wordt opgemerkt dat de gemeente niet al te perfecte voorwaarden hoeft te scheppen. Een dergelijk probleem als het vervoer zou zelfs de functie kunnen hebben, dat de groepscohesie versterkt wordt (iets gemeenschappelijks om op te mopperen). In dit geval bleek het vervoer echter wel een erg groot knelpunt, waarin zeer veel tijd geïnvesteerd moest worden.

Door de uitvoerders is expliciet gesteld dat hun doelstelling van dit experiment niet was om vandalisme te verminderen, maar om inzicht in de achtergronden van vandalisme te verkrijgen.

In dit verband werd genoemd: "de betreffende jongeren een mogelijkheid te geven zelf hun houding en ideeën ten opzichte van vandalisme naar voren te brengen", "het verkrijgen van een totaalbeeld van de leefsituatie van jongeren, waarbij vandalisme in een maatschappelijke context is geplaatst" en als aandachtspunt: "inzicht te krijgen welke factoren bij jongeren van invloed zijn geweest op vernielgedrag en welke factoren er bestonden om niet te vernielen".

Deze doelstellingen zijn echter volledig mislukt. Vandalisme is niet in een maatschappelijke context geplaatst en het verslag dat meer inzicht zou geven op redenen om al dan niet te vernielen, niet geschreven.

Wel is aan de hand van dit experiment een beeld van de leefsituatie geschetst (zie bijlage 13). In vergelijking met de interviews die in een eerdere fase van het actie-onderzoek in jongerencentra* zijn gehouden (waaronder met jongeren van Kwak) levert dit beeld echter niet zo veel nieuwe informatie op.

Een andere doelstelling van dit experiment was dat het eindprodukt van een dusdanige kwaliteit moest zijn, dat zij aan andere groepen jongeren vertoond kon worden.

Ondanks de geluidstechnische mankementen is de videofilm ons inziens boeiend en inhoudelijk van goede kwaliteit. Dit bleek ook uit de reacties op de premiere van de film. Deze doelstelling is derhalve als geslaagd te beschouwen.

Samengevat kunnen we stellen dat de doelstellingen van dit experiment ten dele zijn gerealiseerd. Het gedeelte van de doelstellingen, dat het meeste voor het actie-onderzoek van belang is, is echter niet geslaagd.

Doelgroep: - 5 jongeren (kerngroep);
 andere bezoekers van Kwak zijn zijdelings bij dit project
 betrokken;
Tijd: - ca. 800 uur ('uitvoerders en begeleiding vanuit Kwak')
Kosten: - f 4.450,--
Effect: - jongeren kregen een zelfstandigere en actievere rol
 - bruikbaar eindprodukt (videoband)
 - geen vandalismeverminderend effect (dit werd hier ook niet
 beoogd).
 - inzicht ~~van~~ achtergronden van vandalisme is niet verdiept.

* Zie: deel 3, pagina 77-95 en deel 4, pagina 103-114.

D. NEGATIEVE SANCTIES

De afwikkeling van vandalisme-gevallen en het verhogen van de pakkans.

Het betreft de volgende experimenten:

- D1. Gepakte vandalen door de ouders af laten halen, waarbij de politie een gesprek met de ouders voert.
- D2. Sneller behandelen vandalisme-delicten door Justitie
- D3/D6. Rayonsurveillances speciaal op vandalisme gericht.
- D4. Speciale aandacht voor het verhalen van schade.
- D7. Inzet van kaartcontroleurs tegen vandalisme in het openbaar vervoer.

D1-D4, D6. GERICHTE SURVEILLANCE VAN DE POLITIE EN MAATREGELEN VOOR
DE AFHANDELING VAN VANDALISME-DELICTEN

1. OPZET EN BEKNOPT INHOUD

De voorbereiding van deze experimenten vond plaats tussen september 1981 en februari 1982. Er hebben in deze periode besprekingen plaatsgevonden met de politie (van het Bureau Lodewijk van Deysselstraat, Bureau Jeugdpolitie en het Bureau Organisatie en Efficiency), Officieren van Justitie en vertegenwoordigers van de Dienst Verzekeringszaken van de gemeente Amsterdam. In het actie-plan zijn deze experimenten apart genoemd. Omdat deze experimenten onderling van elkaar afhankelijk zijn en een samenhangend pakket maatregelen vormen, behandelen we ze hier gezamenlijk.*

Rayonsurveillance (D6), speciaal op vandalisme gericht (D3)

Tussen maart en medio september 1982 zou door één bepaalde dienstgroep (soms bijgestaan door een andere dienstgroep) gericht op vandalisme worden gesurveilleerd en wel op tijden en plaatsen waarbinnen Osdorp het meeste vandalisme voorkomt.

De doelstellingen van deze surveillance waren: "het pakken van daders" en "het verhogen van de gepercipiëerde pakkans".

Gepakte vanden door ouders af laten halen, waarbij een gesprek met de ouders plaatsvindt (D1)

Het gesprek zou gevoerd worden door de wachtcommandant. Het doel was "het wijzen van de ouders op hun verantwoordelijkheden voor hun kind(eren) en hen meer bij het gedrag van hun kinderen betrekken".

Sneller behandelen van vandalisme-delicten door Justitie (D2)

Door de politie zou een stempel worden gemaakt, waarmee de procesverbalen die betrekking hadden op vandalisme in Osdorp werden gemerkt. Deze procesverbalen zouden daarop door Justitie met voorrang worden behandeld. Het doel was om "voor de dader een duidelijker relatie aan te brengen tussen de gepleegde vernieling en de gevolgen van de vernieling, door de tijdsduur hiertussen te verkorten".

Door justitie is tevens gesteld dat indien de dader en het slachtoffer overeenstemming bereiken over de schaderegeling, dit een belangrijke overweging zou kunnen zijn om niet te vervolgen.

Speciale aandacht voor het verhalen van schade (D4)

De procedure om toegebrachte schade aan gemeente-eigendom te verhalen kent zoveel hobbels, dat deze procedure in praktijk zelden tot goed einde komt. Om één van de hobbels weg te nemen werd afgesproken dat door gemeentelijke diensten (die vertegenwoordigd zijn in de begeleidingscommissie van het

* Voor de volledigheid merken wij op dat de politie ook betrokken was bij de projecten op scholen. Dit is behandeld in hoofdstuk 2.

actie-onderzoek) een contactpersoon werd aangewezen, die - in het geval dat de dader bekend is - de schade van de vernieling registreert en dit doorgeeft aan de politie en de Dienst Verzekeringszaken.

Wat de schade aan privébezit betreft: door de politie zou in principe dié gegevens aan de benadeelde worden verstrekt, die een snelle afwikkeling van de schade mogelijk maken.

Met dit experiment werd beoogd, voor de dader een duidelijker relatie aan te brengen tussen de gepleegde vernieling en de gevolgen van de vernieling: door de kosten door de dader te laten vergoeden. Ook het slachtoffer wordt hierdoor "schadeloos" gesteld.

Voor de bovengenoemde experimenten waren geen extra middelen gereserveerd.

2. VOORBEREIDING

In de eerste rapportage van het actie-onderzoek zijn verschillende maatregelen besproken die elders in Nederland door de politie tegen vandalisme zijn ondernomen*.

In september 1981 heeft overleg plaatsgevonden tussen de politiefunctionarissen die zitting hadden in de begeleidingscommissie van het actie-onderzoek en de onderzoekers. Mede op grond van uitkomsten van de eerste rapportage zijn mogelijke experimenten besproken die door de politie in Osdorp ondernomen zouden kunnen worden. Dit mondde uit in een aantal voorstellen, die door de politie praktisch zouden worden uitgewerkt. Voor deze uitwerking is nog overleg gevoerd (door een vertegenwoordiger van de politie en één der onderzoekers) met twee Officieren van Justitie en met vertegenwoordigers van de Dienst Verzekeringszaken.

De voorstellen betroffen een samenhangend pakket van maatregelen.

Rayonsurveillance (D6) speciaal op vandalisme gericht (D3)

Rayonsurveillance komt neer op een decentralisatie van het politieapparaat, waarbij een bepaalde dienstgroep de surveillance in een onderdeel van het politiedistrict voor zijn rekening neemt. In Osdorp zou deze surveillance gaan plaatsvinden door een bepaalde dienstgroep (nr. 8) op tijden dat er ruimte bestaat om zich met preventiesurveillance bezig te houden. Deze dienstgroep zou in haar taak worden bijgestaan door een andere dienstgroep (nr. 9b).

In Osdorp komt op sommige tijden en plaatsen verhoudingsgewijs vaak vandalisme voor. Gegevens hierover zijn bekend via het Bureau Organisatie en Efficiency van de politie*. Op grond van deze gegevens zou door de betrokken dienstgroepen binnen Osdorp gericht op vandalisme gesurveilleerd worden.

Bij deze rayongerichte surveillance zijn door de politie de volgende doelstellingen genoemd:

- het "pakken" van daders van vandalisme

De pakkans moet verhoogd worden, zonder dat er een politietoezicht geschapen wordt dat in de nabije toekomst nooit haalbaar zal blijken te zijn.

* Zie: Inventarisatienota, pagina 52-57. Hier zijn o.a. projecten in Nijmegen en Waddinxveen besproken.

- het verhogen van de gepercipieerde pakkans
Hiermee wordt bedoeld dat wanneer jongeren (met name op plaatsen waar veel vandalisme blijkt voor te komen) vaak politie zien, zij het risico om vanwege vandalisme gepakt te worden als te groot zullen beschouwen en daardoor minder vandalisme plegen. De surveillance zou daarom bij jongeren kunnen leiden tot een verhoging van de externe drempel.

Gepakte vanden door ouders af laten halen, waarbij een gesprek met de ouder(s) plaatsvindt. (D1)

Dit betreft ouders van jongeren die in Osdorp vanwege lichtere vormen van vandalisme ("straatschenderij") zijn opgepakt. Het nagesprek zou worden gevoerd door de in dienst zijnde wachtcommandant van het bureau Lodewijk van Deysselstraat. Een mogelijke opzet voor een gesprek met een "vandaal" is opgenomen in de eerste rapportage van het actie-onderzoek.** Daarnaast is hierover een instructie geschreven door de vertegenwoordiger van het Bureau Jeugdpolitie uit de begeleidings-commissie: deze instructie is opgenomen in bijlage 14.

Het doel van dit experiment is door de politie als volgt omschreven:

- Het wijzen van de ouders op hun verantwoordelijkheden voor hun kinderen en hen meer bij het gedrag van hun kinderen betrekken.
De betekenis van de rol van de ouders bij de preventie van vandalisme wordt volgens de politie vaak onderschat. Uit het jaarverslag van het Bureau Jeugdpolitie (1980) komt naar voren dat de gezinssituatie (bij jeugdcriminaliteit in het algemeen) een belangrijke rol speelt. Verhoudingsgewijs zou de meeste jeugdcriminaliteit voorkomen bij kinderen uit onvolledige gezinnen.

Een overweging om de jongeren door de ouders op te laten halen is tevens dat de "minderjarige" zich na aanhouding onder verantwoordelijkheid van de politie bevindt. Indien hij/zij door de ouders wordt opgehaald, wordt voorkomen dat hij/zij zich onttrekt aan de confrontatie met de ouders en verzorgers door niet naar huis te gaan. Bijvoorbeeld uit angst voor straf of (bij grote materiële schade) vanwege de financiële gevolgen.

Door dit experiment wordt voorkomen dat de ouders achteraf de politie het verwijt maken dat zij onvoldoende of te laat over het gebeurde zijn geïnformeerd.

In het nagesprek dat de wachtcommandant met de ouders voert, zou de ouders duidelijk worden gemaakt dat de schade die door hun kind is toegebracht, zal worden verhaald (zie experiment D4).

Indien een vernieling wordt gepleegd en de dader bekend is, kan de benadeelde zich civiel partij stellen om zo de schade op de dader te verhalen. De benadeelde kan zowel een privépersoon zijn (bijvoorbeeld wanneer bij een buurtbewoner een ruit wordt ingegooid), maar ook een gemeentelijke dienst (wanneer bijvoorbeeld bij een openbare school een ruit is ingegegeld). Indien een gemeentelijke dienst het slachtoffer is, zal door de Dienst Verzekeringszaken getracht worden de schade door de dader (of in geval van minderjarigheid van

* De uitkomsten zijn te vinden in de vierde rapportage van het actie-onderzoek "Amsterdammertjes vernielen". Zie tabel 14 en kaart 1.

** Zie: Inventarisatienota, bijlage 3 bij hoofdstuk 4.

de dader: op de wettelijke vertegenwoordiger(s) van de dader) te laten vergoeden. Het door het slachtoffer verhalen van de schade op de dader kunnen we het civielrechtelijke aspect van vandalisme noemen.* Hierop heeft experiment D4 betrekking.

Hiermee hoeft de kous nog niet af te zijn. Vandalisme is meestal een strafbaar feit. Afhankelijk van de aard van de overtreding en de leeftijd van de dader(s) kan er sprake zijn van een misdrijf of van een overtreding, waarbij een justitiële sanctie mogelijk is. Dit kunnen we het strafrechtelijke aspect noemen.

Hierop heeft experiment D2 betrekking.

Het sneller behandelen van vandalisme-delicten door Justitie (D2)

Indien de dader van vernieling bekend is en door de politie proces-verbaal is opgemaakt, kan het nog geruime tijd duren voordat (eventueel) door Justitie vervolging wordt ingesteld. Een periode van een half jaar is geen uitzondering. De kloof tussen de vernieling en de eventuele straf is daardoor voor de betrokkene erg groot. Door de politie werd daarom voorgesteld om als experiment bij de gepakte vanden in Osdorp sneller dan gebruikelijk een eventuele vervolging in te laten stellen.

Hierover heeft (met een vertegenwoordiger van de politie en één der onderzoekers) overleg plaatsgevonden met twee Officieren van Justitie, waarbij de volgende afspraken zijn gemaakt.

Door Justitie zouden de vandalisme-delicten in Osdorp met voorrang worden behandeld. Dit zou analoog geschieden aan de zogenaamde "luilakprocedure".

Door de politie zou een stempel worden gemaakt, gemerkt met de "V" (van vandalisme). Met dit stempel zou elk proces-verbaal in Osdorp, dat betrekking had op vandalisme, worden gemerkt. Justitie zou deze proces-verbalen met voorrang behandelen.

Het doel van deze procedure was om voor de dader een duidelijker relatie aan te brengen tussen de gepleegde vernieling en de gevolgen van de vernieling door de tijdsduur hiertussen te verkorten.

Over het vervolgingsbeleid werd door de Officier van Justitie tevens gesteld dat schaderegeling (het civiele aspect) een belangrijke overweging zou kunnen zijn om de zaak te seponeren (niet te vervolgen). Daarom is door justitie aan de politie verzocht om in het proces-verbaal op te nemen: de omvang van de schade, wie als contactpersoon voor de benadeelde (slachtoffer) optreedt en de houding van de verdachte en van de benadeelde. Indien de zaak geseponneerd zou worden, krijgt de dader geen strafblad, hetgeen voor zijn/haar toekomst van groot belang is.

* Schade hoeft niet per definitie door een financiële vergoeding geregeld te worden. Ook is het mogelijk om (indien de dader ermee akkoord gaat) hem of haar in plaats van schade te laten betalen bijvoorbeeld werkzaamheden in een gemeentewerkplaats te laten verrichten. Hierop had het voorgestelde experiment D9 (dat overigens niet is doorgegaan) betrekking.

Speciale aandacht voor het verhalen van schade (D4)

Door één van de vertegenwoordigers van de politie en één der onderzoekers is overleg gevoerd met vertegenwoordigers van de Dienst Verzekeringszaken hoe in het kader van de experimenten het "schadeverhaal" efficiënter opgezet kan worden.

De werkwijze die tot dusver met betrekking tot het schadeverhaal werd gevolgd, werd door de verschillende betrokkenen gekenschetst als "een rot-zooitje". Dit is wellicht duidelijk te maken door een voorbeeld, waarbij door vandalisme schade aan gemeente-eigendom ontstaat.

Laten we aannemen dat iemand betrapt wordt bij het ingooien van een ruit van een abri, door de politie wordt aangehouden en dat de betrokken zaak door de politie niet "opgelegd" wordt, maar er proces-verbaal wordt opgemaakt. De desbetreffende politiefunctionaris moet bij het opstellen van het proces-verbaal de schade weten en dient daarover contact op te nemen met de betrokken gemeentelijke dienst. In dit voorbeeld is dat vrij duidelijk welke dienst of bedrijf dit moet zijn: het G.V.B.

De politie moet dan een ambtenaar vinden, die hem van de omvang van de schade in kennis kan stellen. Vaak wordt de politiefunctionaris daarvoor binnen een dienst 'van het kastje naar de muur gestuurd'. De politie noteert dan het schadebedrag op het proces-verbaal, waarmee voor de politie (wat de civiel-rechtelijke kant van de zaak betreft) de kous af is.

Vervolgens dient de ambtenaar van het G.V.B. aan de Dienst Verzekeringszaken door te geven dat van het schadegeval de dader bekend is, of ervoor te zorgen dat dit doorgegeven wordt. Dan zal door de Dienst Verzekeringszaken het betreffende proces-verbaal in de politieregisters ingezien moeten worden. Dat zou nog vrij gemakkelijk gaan, indien het procesverbaalnummer bij de Dienst Verzekeringszaken bekend is. Veelal blijkt dat niet te zijn doorgekomen en is alleen duidelijk wat er vernield is en soms de datum waarop de schade werd toegebracht.

Voor de Dienst Verzekeringszaken is dan een speurtocht - soms langs verschillende districts bureaus - noodzakelijk.

Indien het proces-verbaal boven water gehaald wordt, is het mogelijk een civiele procedure tegen de dader te beginnen om te pogen de schade vergoed te krijgen.

Nu is er weinig fantasie voor nodig om te veronderstellen dat deze procedure ergens halverwege kan spaak lopen, temeer daar ons uit verschillende gesprekken bleek dat de procedure slechts bij weinig van de mogelijke betrokkenen (aangesproken medewerkers van gemeentelijke diensten en politiefunctionarissen) bekend is.

De meest in het oog springende hobbels die we op deze lange weg kunnen verwachten zijn:

- het is voor de betrokken politiefunctionaris niet altijd even eenvoudig om het schadebedrag vast te stellen (wie of welke dienst is de beheerder van het vernielde object, wie kan de toegebrachte schade vaststellen). Dit zou een reden kunnen zijn om de zaak voortijdig "af te doen".
- ook wanneer een betrokkene van een dienst benaderd is, is het niet altijd gemakkelijk om de schade vast te stellen. Het is ook niet algemeen bekend dat hierop door de dienst vervolgens melding van gemaakt moet worden bij de dienst Verzekeringszaken. In praktijk wordt de schade doorgaans op de post "onderhoud" afgeschreven.

- indien de schade wel wordt doorgegeven aan de Dienst Verzekeringszaken is soms voor deze dienst een speurtocht nodig om het proces-verbaal boven water te krijgen. Vermoedelijk levert deze speurtocht niet in alle gevallen resultaat op.

Eén van de belangrijkste schakels in deze procedure zijn de betreffende gemeentelijke diensten. Daarom is afgesproken dat door verschillende gemeentelijke diensten contactpersonen voor het schadeverhaal zouden worden aangewezen. Dat is gebeurd via de begeleidingscommissie van het actie- onderzoek. De namen van deze contactpersonen zijn doorgegeven aan het politiebureau Lodewijk van Deysselstraat (waar experimentbuurt Osdorp onder valt) en aan het bureau Jeugdpolitie. Deze contactpersonen zouden zorgdragen dat de schade vastgesteld werd en vervolgens zouden ze het geval doorgeven aan de Dienst Verzekeringszaken. De politie had zo voor de belangrijkste gemeentelijke diensten iemand die in vandalisme-gevallen direct aanspreekbaar was. Wat schade ten gevolge van vandalisme bij particulieren betreft, zou de politie aan particulieren in principe die gegevens verstrekken die een snelle afwikkeling van de schade mogelijk maken.

Door de vertegenwoordiger van de jeugdpolitie in de begeleidingscommissie wordt hierover het volgende gesteld:

"In het algemeen ontbreekt de kennis bij het personeel over de thans bestaande mogelijkheden tot schadeverhaal, middels het door de politie verstrekken van gegevens van verdachten aan benadeelden, zowel aan particulieren als aan gemeente- of rijksinstellingen (.....) Door het Ministerie van Justitie is in mei 1979 een brochure uitgegeven onder kenmerk PMS 165 - 905693F ten behoeve van benadeelden/slachtoffers van een strafbaar feit. In deze brochure is o.m. een modelbrief opgenomen waarin - blijkens de redactie - door de politie gegevens betreffende de personalia van verdachten aan de benadeelden/slachtoffers kunnen worden verstrekt.

In verband met de tot dusver gevolgde gang van zaken te Amsterdam, waarbij slechts op zeer beperkte wijze inlichtingen worden verstrekt (bij aanrijdingen en schade aan gemeente-eigendommen) vond reeds in 1980 overleg plaats met een aantal officieren van justitie van het Parket Amsterdam. Een en ander heeft geresulteerd in een accoordbevinding van de zijde van justitie inzake het op ruimere schaal verstrekken van inlichtingen aan benadeelden/slachtoffers van een misdrijf. Als hoofdregel is bepaald dat de naam en het adres van de verdachte mag worden verstrekt. In bijzondere gevallen, vrees voor wraak van de zijde van de benadeelde etc., is het raadzaam dat van genoemde regel wordt afgeweken."

In praktijk zouden deze gegevens - ook bij schadeverhaal - vrijwel nooit worden doorgegeven. In het gunstigste geval worden de benadeelden verwezen naar de Officier van Justitie. De bestaande richtlijnen zijn binnen het corps dus kennelijk onvoldoende bekend. In het kader van de experimenten was de richtlijn dus om gegevens over de dader (in principe) aan degene te verstrekken die ten gevolge van vandalisme schade had geleden.

We zouden de doelstelling van dit experiment als volgt kunnen samenvatten:

"Voor de dader een duidelijker relatie aan te brengen tussen de gepleegde vernieling en de gevolgen van de vernieling, door de kosten van herstel door de dader te laten vergoeden". Ook het slachtoffer wordt hiermee "schadeloos" gesteld.

Voor de uitvoering van dit pakket experimenten waren geen extra middelen gereserveerd.

Tijdens de voorbereidende besprekingen met politiefunctionarissen van het Bureau Lodewijk van Deysselstraat kwam een punt naar voren dat hun enthousiasme voor de politie-experimenten - zacht gezegd - leek te temperen. In 1980 had vanuit het Ministerie van Justitie in het noord-oostelijk deel van Osdorp ook reeds een politie-experiment plaatsgevonden. Bij dit experiment, (bekend onder de naam "W.O.D.C.-project") was een team politieagenten in een school gedetacheerd geweest, van waaruit een intensief contact met de bevolking had plaatsgevonden. De evaluatie van het W.O.D.C.-project was echter twee jaar na dato nog steeds niet rond.* Naar de mening van verschillende agenten zouden de uitkomsten hiervan eigenlijk eerst duidelijk moeten zijn, voordat een nieuw experiment begonnen wordt.

3. UITVOERING

De uitvoering van dit pakket experimenten is aangekondigd in het artikel in "De Westerpost" van 31 maart 1982. De gerichte politiesurveillance zou in ieder geval duren tot en met juli 1982. In mei werd besloten tot een uitbreiding medio september 1982.

Er deden zich vrij snel twee soorten problemen voor:

- Het aantal uren dat aan de surveillance kon worden besteed, bleek zeer beperkt.
Een deel van het personeel van de betrokken dienstgroep moest voor taken buiten het district ingezet worden (zoals M.E., bewaking consulaat). Ook vanwege andere omstandigheden (zoals het volgen van cursussen, vakantie, ziekte) kon het gebeuren dat de bezetting van de dienstgroep (bestaande uit 15 politiefunctionarissen) tot twee werd teruggebracht. Het resterende personeel moest regelmatig ingezet worden voor het verlenen van "assistentie"**, derhalve bleef voor de "preventie"-surveillance vaak maar weinig ruimte over.
- Begin april 1982 werd door een politiefunctionaris in het district van het Bureau Lodewijk van Deysselstraat - maar buiten Osdorp - een vijftal jongeren betrapt bij een brandstichting aan een school. De jongeren werden aangehouden en de procedure van het schadeverhaal werd gestart (zoals dat afgesproken was bij experiment D4). De draad werd door de desbetreffende dienst echter niet opgepakt. Over het verloop van de procedure citeren we het verslag van de betrokken politiefunctionaris:

"Aan de school is bij deze brandstichting schade ontstaan. De muur raakte beroet van begane grond tot aan de dakrand, enkele stenen brokkelden af door de hitte en een houten dakrand raakte eveneens beroet. Na contact met leeringzaken op het stadhuis bleek, dat het in dergelijke gevallen gebruikelijk is, dat de schade, na herstel door een aannemer, door de gemeente wordt verhaald op de ouders, dan wel hun ouders.

* De uitkomsten zijn in augustus 1983 inmiddels geopenbaard.

** "Assistentie" betreft de inzet op "oproep" van politiepersoneel voor gevallen die kunnen variëren van een knokpartij tot een aanrijding. Deze oproep van de politieauto geschiedt per mobilofoon en hoeft voor de desbetreffende dienstgroep niet per se op Osdorp betrekking te hebben.

In het onderhavige geval is door een hoofdopzichter vastgesteld, dat de schade dusdanig was, dat herstel niet nodig wordt geacht, temeer, daar het hier een plek betreft waar in de toekomst nog wel vaker een "vuurtje zal worden gestookt". Er zal dus geen herstel van schade plaatsvinden. De schade is bij wijze van spreken m.b.v. wat amonia te verhelpen. Op de suggestie mijnerzijds om de boel door de daders schoon te laten maken, werd gereageerd met de stelling, dat een opdracht tot schoon maken wel kan worden gegeven door de rechter, doch dat indezen geen initiatief van gemeentewege kan worden verwacht. Ook ziet men geen heil in het verhalen van de kosten, wanneer schoonmaken door gemeentepersoneel zou plaatsvinden.

Een en ander besproken met (de voor het schadeverhaal aangewezen contactpersoon van) de verantwoordelijke gemeentedienst.

De daders van de brandstichting (5 in getal) zijn allen aangehouden. Vier van hen zijn in verzekering gesteld na aanhouding, terwijl de vijfde werd ontbonden. Ouders zijn in kennis gesteld. Familieleden reageerden over het algemeen positief op het optreden van de politie. Verzocht werd in enkele gevallen een straffe aanpak te volgen. Proces-verbaal is ingezonden naar justitie.

Gemeente heeft zich vooralsnog geen civiele partij gesteld."

Dit werd door de politie als zeer teleurstellend ervaren.

In mei 1982 vond met de vertegenwoordigers van de politie een tussentijds gesprek plaats over de voortgang van het experiment. Er bleken nog geen "vandalen" in Osdorp gepakt.

Ook is tijdens dit gesprek het probleem signaleerd van het beperkt aantal mensen dat aan de op vandalisme gerichte surveillance kon worden besteed. Dit probleem is vervolgens aan de orde gesteld in de begeleidingscommissie van het actie-onderzoek.

Door deze commissie is aan de afdeling "Algemene Zaken" het verzoek gedaan om voor de resterende maanden van het experiment extra politiepersoneel beschikbaar te stellen. De beslissing van de burgemeester (deze brief is opgenomen als bijlage 15) viel echter negatief uit.

De surveillance is tot medio september (op beperkte schaal) voortgezet. Een belangrijk deel van de surveillance concentreerde zich op de koopavond rond het winkelcentrum Osdorpplein, waar vrij veel "overlast" van jongeren voorkwam.

Bij de surveillance bleek geen gebruik te zijn gemaakt van de gegevens die door het Bureau Organisatie en Efficiency ter beschikking waren gesteld over de tijden en plaatsen waar in Osdorp het meeste vandalisme voorkwam.

In deze gebieden en op de genoemde "piekuren" is dus niet gericht gesurveilleerd. Volgens de brigadier van de desbetreffende dienstgroep had het personeel zelf wel het beste zicht waar en wanneer "wat te verwachten viel".

Het aantal uren dat in de experimentfase aan de rayonsurveillance in Osdorp is besteed, is volgens de politie niet - ook niet bij benadering - aan te geven.

Er zouden tijdens de experimentfase geen verdachten van vandalisme-delicten in Osdorp zijn aangehouden. De verdere procedure, waaronder de nagesprekken, is dus niet gevolgd.*

4. EVALUATIE VAN DE DOELSTELLINGEN

In februari 1983 heeft met vijf politiefunctionarissen** een nagesprek plaatsgevonden over experimenten waar de politie bij betrokken was. Behalve de evaluatie van de vooraf geformuleerde doelstellingen, is tijdens dit gesprek ook de voorbereiding, uitvoering en mogelijke verbeteringen van deze experimenten besproken.

De eerste doelstelling van de speciaal op vandalisme gerichte rayon-surveillance was: 'het pakken van daders van vandalisme'. Naar aanleiding van twee gevallen in de experimentfase bleken aanhoudingen verricht. Dat is overigens meer dan dezelfde periode van 1981, toen in Osdorp geen aanhoudingen zijn verricht. Dit is door de politie nagetrokken.

* Achteraf bleek echter dat vanwege twee vandalismegevallen in Osdorp er toch aanhoudingen waren verricht.

Eén geval betrof vernielingen, die op 3 april 1982 's nachts waren gepleegd met een wals en een asfalteermachine. Met de asfalteermachine werd het Ago-opvangcentrum voor gehandicapten binnengereden, de pui vernield en de schade werd begroot op driekwart miljoen gulden. November 1982 werden drie verdachten (tussen 18 en 21 jaar) in deze zaak door de recherche van het Bureau Lodewijk van Deysselstraat aangehouden.

De afgesproken procedure met betrekking tot het 'vandalismestempel' blijkt niet gevolgd. Daarom is het geval niet door justitie met voorrang behandeld. Inmiddels is van twee verdachten de zaak gesponeerd vanwege gebrek aan bewijs. De Dienst Verzekeringszaken blijkt van dit geval niet op de hoogte te zijn.

Een tweede geval betrof het ingooien van ruiten op 28 april 1982 (de nacht) van de Osdorper Scholengemeenschap. Hiervoor zijn drie jongens aangehouden (eveneens tussen 18 en 21 jaar). Ook in dit geval is de procedure van het vandalismestempel niet gevolgd. De zaak is wél onder behandeling van Justitie. Bij de Dienst Verzekeringszaken is dit geval evenmin bekend. De richtlijnen over de afwikkeling van de zaken die in overleg tussen de politie, Justitie en Dienst Verzekeringszaken waren opgesteld, zijn dus niet gevolgd. Aangenomen dat er geen sprake is van onwil, moeten we concluderen dat deze richtlijnen binnen het corps onvoldoende duidelijk waren.

** Vier leden van de uniformdienst van het Bureau Lodewijk van Deysselstraat en de vertegenwoordiger van het Bureau Jeugdpolitie uit de begeleidingscommissie van het actie-onderzoek.

De betrokken politiefunctionarissen beschouwden deze doelstelling als niet of nauwelijks gehaald, temeer daar met uitzondering van de luilaksurveillance tijdens de gerichte surveillance geen 'vandalen' zijn gepakt.*

De tweede doelstelling van de gerichte surveillance was:

'het verhogen van de gepercipieerde pakkans onder jongeren'.

Gelet op de beperkte schaal waarop deze surveillance kon plaatsvinden, is deze doelstelling naar de mening van de betrokken politiefunctionarissen vermoedelijk nauwelijks gerealiseerd.

Hooguit zou van een verhoging van de gepercipieerde pakkans sprake kunnen zijn rond het Osdorpplein, waar het sinds de surveillance rustiger zou zijn geworden.

De experimenten die betrekking hadden op de afhandeling van de 'vandalisme-delicten' (nagesprek ouders, sneller behandeling Justitie, schadeverhaal) zijn niet uitgevoerd, omdat de afgesproken procedure niet is gevolgd.

5. MOGELIJKE VERBETERINGEN

Om te komen tot een meer succesvolle opzet van experiment (D3/D6) - de rayon-surveillance, speciaal op vandalisme gericht, werden door de politie twee mogelijkheden genoemd:

- inzet van meer menskracht.

Net als bij bijvoorbeeld de bewaking van een consulaat is het ook denkbaar dat voor deze surveillance politiemensen worden ingezet.

- een stringenter scheiding tussen 'assistentie-' en 'preventietaken'.

Een deel van het politiepersoneel wordt ingezet voor preventiesurveillance, een ander deel voor zogenaamde 'assistentietaken'.

Wanneer assistentietaken in het gedrang komen (indien sprake is van een onderbezetting) placht het personeel dat de preventiesurveillance zou uitvoeren, voor de 'assistentie' te worden ingezet.

Indien deze 'overheveling' niet meer zou plaats vinden, kan structureel meer aandacht aan de preventiesurveillance worden besteed. Doordat zo de contacten met de burgerij verbeterd worden, kan dit er op langere termijn toe leiden dat de 'assistentie' wordt ontlast.

* We merken op dat de kans om 'een vandaal' tijdens een surveillance op heterdaad te betrappen bijzonder gering is. Een vernieling is doorgaans snel gepleegd, een sprintje vlug ingezet. Tijdens de luilaknacht van 1983 is één der onderzoekers met een surveillanceauto meegeweest. De luilaknacht geniet in Amsterdam een reputatie vanwege de vernielingen die gepleegd worden. Van het district Lodewijk van Deysselstraat werd in 1983 circa 80 man personeel ingezet. Eén dader kon toen vanwege vandalisme (overigens buiten Osdorp) op heterdaad betrappt worden. De constatering van de vernieling geschiedde door een agent in burger, de aanhouding vervolgens via de surveillancewagens. Overigens bleek deze luilaknacht regenschuldig en daardoor vrij 'rustig'.

Andere mogelijkheden voor een verbeterde opzet, die zou kunnen leiden tot een hogere pakkans, zijn:

- de gegevens die door het Bureau Organisatie en Efficiency van de politie ter beschikking zijn gesteld (over de tijd en plaats van vandalismegevallen in Osdorp) als een leidraad bij de surveillance te gebruiken,
- inzet van agenten 'in burger', samen met de surveillanceauto's.
- wellicht was het wenselijk geweest om de campagne van de politie te begeleiden met een intensievere publiciteitscampagne in de buurtbladen dan nu het geval was (één artikel in de Westerpost). Hiermee hadden buurtbewoners extra gemotiveerd kunnen worden vernielingen bij de politie te melden.

Ten aanzien van de afwikkeling van de vandalismezaken zien wij de volgende verbeteringen:

- bij de politie bleek onduidelijkheid te bestaan over de richtlijnen van het schadeverhaal, waardoor het schadeverhaal niet uit de verf kwam. Kennelijk moeten deze richtlijnen dus duidelijker zijn.
- het experimentgebied (Osdorp) is in feite te beperkt om te experimenteren met de afhandeling van vandalismegevallen, omdat dit aantal relatief klein is. Wenselijker zou het daarom zijn om de snellere afhandeling door Justitie en de afwikkeling via Dienst Verzekeringszaken centraal (over de gehele stad) te laten verlopen.
De experimentele procedure rond de afhandeling vormt dan geen uitzondering ('alleen voor gevallen in Osdorp') maar regel. Ook is dan het aantal gevallen groter, wat een meer betrouwbare evaluatie mogelijk zou maken.
- zoals besproken onder punt 2 ('voorbereiding') is de gangbare procedure van het schadeverhaal aan gemeente-eigendom erg moeizaam en zal daardoor in praktijk zelden tot het beoogde resultaat leiden.

Samengevat kwam deze procedure er op neer dat de politie (voor het vaststellen van het schadebedrag) contact zou opnemen met iemand van een gemeentelijke dienst, die daarop geacht werd de Dienst Verzekeringszaken te informeren. Vervolgens zou door de Dienst Verzekeringszaken het proces-verbaal weer opgezocht moeten worden bij de politie.

Uit nagesprekken met een vertegenwoordiger van de Dienst Verzekeringszaken en de politie kwam naar voren dat de procedure die in het kader van de experimenten is voorgesteld (het aanwijzen van een contactpersoon van de belangrijkste diensten) wel een kleine verbetering zal inhouden, maar ook niet ideaal is. In totaal zijn er circa 110 gemeentelijke diensten.

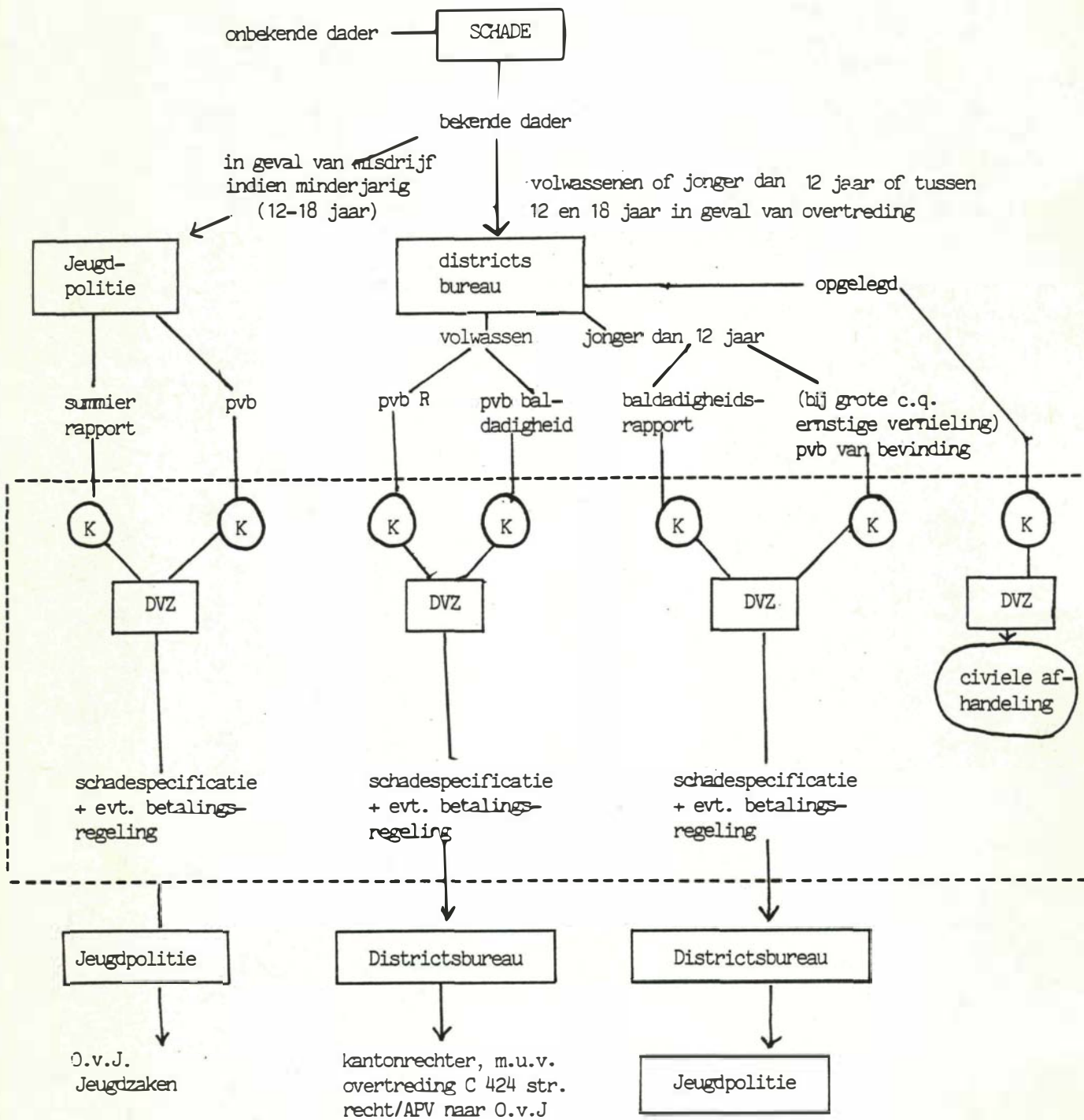
Beter zou het zijn, dat bij de registratie van het schadegeval, (waarbij een verdachte is aangehouden) de politie direct een kennisgeving stuurt aan de Dienst Verzekeringszaken.

Daarop zou niet de politie, maar de Dienst Verzekeringszaken, contact op moeten nemen met de betreffende gemeentelijke dienst (voor het vaststellen van het schadebedrag), waarna de Dienst Verzekeringszaken direct actie kan ondernemen om de schade te verhalen. Deze opzet is aanzienlijk efficiënter. Indien vervolgens de schadespecificatie en de betalingsregeling door de Dienst Verzekeringszaken aan de politie wordt teruggezonden, kan dit door Justitie bij de beoordeling van de zaak worden betrokken (en in geval van schaderegeling mogelijk besluiten de zaak te seponeren, waardoor de dader geen strafblad krijgt).

Deze bovenstaande procedure is weergegeven in schema }.

Een mogelijke opzet van de 'kennisgeving' is opgenomen in bijlage 16.

Schema 3 Mogelijke verbeterde procedure bij het verhaal van schade aan gemeenteeigendom ten gevolge van vandalisme.

PVB = Procesverbaal

DVZ = Dienst Verzekeringszaken

OvJ = Officier van Justitie

K = "Kennisgeving" aan DVZ

N.B.: Dit schema is opgesteld op basis van gegevens die verstrekt zijn door de heer De Grand (Dienst Verzekeringszaken) en door de vertegenwoordigers van de politie uit de begeleidingscommissie van het actie-onderzoek.

6. CONCLUSIES

De basis van experimenten uit deze paragraaf, zou de gerichte surveillance van de politie vormen om de 'pakkans' van vandalen te verhogen.

Dit experiment kende een slechte start. Allereerst bleken de uitkomsten van de evaluatie van het zogenaamde 'WODC-project' (uit het voorjaar van 1980) nog niet bekend. Ten tweede werd in de beginfase van het experiment (binnen het politiedistrict, maar buiten Osdorp) een groep 'vandalen' betrapt en aangehouden, waar de betreffende gemeentelijke dienst geen werk van maakte. Dit zal bij de politie vermoedelijk weinig inspirerend hebben gewerkt.

Door een gebrek aan menskracht vond de surveillance maar op beperkte schaal plaats. Het aantal uren dat aan deze surveillance is besteed, is niet door de politie (ook niet bij benadering) aan te geven. Deze surveillance vond in praktijk niet speciaal plaats op tijden en plekken waar (volgens een opgave van het Bureau Organisatie en Efficiency van de politie) in Osdorp het meeste vandalisme voorkwam.

Er zijn in Osdorp tijdens de experimentfase in twee vandalismegevallen aanhoudingen verricht. Eén geval via de recherche en één geval via de surveillance op luilak. Hoewel dit aantal twee hoger is dan in dezelfde periode van 1981, is de eerste doelstelling van dit experiment - het pakken van daders van vandalisme - volgens de politie nauwelijks geslaagd. Gezien de beperkte schaal waarop het experiment is uitgevoerd, zou ook de tweede doelstelling - verhoging van de gepercipieerde pakkans onder jongeren - nauwelijks tot zijn recht zijn gekomen. Mogelijk zou deze doelstelling wel gerealiseerd zijn in de omgeving van het Osdorpplein, waar (vooral op koopavonden) de meest gerichte surveillance heeft plaatsgevonden.

Samengevat zouden we kunnen stellen dat de doelstellingen van surveillance-experiment niet of nauwelijks gehaald zijn. Wel kunnen van dit experiment het één en ander 'leren'.

Indien de surveillance niet zeer gericht wordt uitgevoerd is de pakkans dusdanig klein, dat de 'kosten' vermoedelijk veel hoger zullen uitvallen dan de 'baten'.

De procedure die betrekking had op de afhandeling van de vandalisme-gevallen (nagesprek ouders, sneller afhandeling Justitie, verhalen van schade) blijkt niet gevolgd, zodat deze experimenten niet zijn uitgevoerd. Dat is spijtig, omdat deze maatregelen zeer zinnig lijken; over het mogelijke effect kunnen we nu dus geen uitspraken doen.

We merken tot slot op, dat verhalen van schade - zeker ten aanzien van gemeente-eigendom - vrijwel nooit uit de verf komt.

De te volgen procedure blijkt bij de betrokkenen (politie en gemeentelijke diensten) vrijwel onbekend en is ook veel te omslachtig. Een aanzet tot een efficiëntere procedure is onder punt 5 ('mogelijke verbeteringen') weergegeven.

Doelgroep	- iedereen die in Osdorp vandalisme pleegt.
Tijd	- ? (kan door politie niet bij benadering worden aangegeven).
Kosten	- geen extra kosten.
Effect	- in twee gevallen aanhoudingen verricht, procedure m.b.t. afhandeling echter niet gevolgd. - vandalismeverminderend effect vermoedelijk nihil.

D7. INZET VAN KAARTCONTROLEURS TEGEN HET VANDALISME IN HET OPENBAAR VERVOER

1. BEKNOPTE INHOUD

Dit experiment werd gehouden door de sectie kaartcontrole van het Gemeente Vervoer Bedrijf.

In het openbaar vervoer in Osdorp (tramlijn 1 en buslijnen 19 en 23) is door groepjes van twee controleurs speciaal op vandalisme gelet.

De controleurs waren in 'burger'. Het experiment vond plaats tussen 23 en 26 november 1982 ('s avonds) en tussen 30 november en 3 december (overdag).

De bedoeling was dat door de controleurs vandalisme geconstateerd zou worden. Zij konden dan zelf de eerste aanhoudingen verrichten of (bij overmacht) assistentie inroepen.

Het experiment werd letterlijk begeleid door een controlewagen van de sectie kaartcontrole. Via deze wagen kon visueel contact onderhouden worden met de desbetreffende tram of bus, daarnaast kon een eventuele oproep van de wagenbestuurder naar de centrale via een portofoon worden opgevangen.

De actie werd voorbereid door een registratieweek, waar door de wagenbestuurders de vernielingen in de trams en bussen na afloop van de rit werden geconstateerd. Daarnaast is door de sectie kaartcontrole een inventarisatie gemaakt van de tijden waarop op bepaalde plaatsen in Osdorp veel jongeren op straat zijn.

Voor het experiment zijn afspraken gemaakt met politiebureau Lodewijk van Deysselstraat, waar het verlenen van een eventuele assistentie is toegezegd.

De doelstellingen van dit experiment waren:

- inzicht te krijgen in het vandalisme in het openbaar vervoer (wanneer vindt het plaats, door wie, hoe) en
- het daadwerkelijk betrappen van vandalen.

Van de realisering van de laatste doelstelling zou een uitstralingseffect kunnen uitgaan. Indien in de buurt bekend zou worden dat enige 'vandalen' gepakt zouden worden, zou dit 'als een lopend vuurtje' bij de jongeren in de buurt bekend kunnen worden, waardoor de drempel om in het openbaar vervoer te vernielen verhoogd zou worden.

De kosten van dit experiment: hiervoor werden door het GVB geen speciale middelen gereserveerd.

2. VOORBEREIDING

De eerste aanzet tot dit experiment kwam tot stand in oktober 1981 in een gesprek over mogelijke experimenten bij het Gemeentelijk Vervoer Bedrijf tussen de onderzoekers en de contactpersonen van het GVB uit de begeleidingscommissie.

Een suggestie van de onderzoekers was toen om bij speciale ritten (tegen de sluitingstijd van cafés of jongerencentra bijvoorbeeld) een conducteur in te zetten die speciaal op vandalisme zou letten. Dit voorstel werd afgewezen, omdat het inzetten van conducteurs in strijd is met de ontwikkelingen (automatisering, stempelautomaten) bij het Vervoerbedrijf.

Op een vergadering van de gehele begeleidingscommissie van het actie-onderzoek in januari '82 werd door verschillende leden de wens uitgesproken dat het GVB toch een experiment zou uitvoeren waarin de verhoging van controle centraal zou staan. In plaats van 'conducteurs' zou dit bijvoorbeeld kunnen geschieden door 'kaartcontroleurs'.

Dit voorstel werd door de contactpersoon van het GVB overgenomen: het GVB zou het experiment nader uitwerken.

Zo geschiedde en dit experiment zou tussen 1 april en 1 juni '82 plaats kunnen vinden door controleurs (niet in uniform) die steekproefgewijs om de 'lastige uren' ingezet zouden worden.

De directie van het GVB zette voor het doorgaan van dit experiment echter nog voorlopig het sein op rood. De 'stuurgroep vandalisme', van het Gemeentevervoerbedrijf zou zich eerst over verschillende anti-vandalisme maatregelen buigen. In oktober 1982 kon het 'kaartcontroleursexperiment' weer op de rails gezet worden.

Vervolgens werden de volgende voorbereidingen getroffen.

- Er werd een registratieweek vandalisme opgezet. Het aantal vernielingen werd bijgehouden voor de lijnen die door Osdorp rijden (tram 1 en bussen 19, 23 en 68). De bedoeling van deze registratie was enig patroon te ontdekken in de vernielingen. Het ging daarbij om de tijden van de dag en de dagen van de week waarop meer of minder vernielingen plaats vinden. Het verslag van deze registratieweek is opgenomen als bijlage 17. De verdere voorbereiding en uitwerking van dit experiment is verder vanuit de sectie kaartcontrole zelfstandig opgezet.
- Er is een inventarisatie gemaakt op welke tijden veel jongeren in Osdorp gebruik maken van het openbaar vervoer. Daarvoor is men de buurt ingetrokken en zich daarbij gericht op de openings- en aanvangstijden van verschillende instanties. Zoals verschillende scholen, buurthuizen, jongerencentra, sportscholen. Waar en wanneer het 'druk' was, is visueel geconstateerd. De bevindingen werden op een kaart ingetekend en ingekleurd.* De voorbereiding nam ongeveer twee mensdagen in beslag.
- Er werden acht kaartcontroleurs geselecteerd, die in teams van twee zouden opereren. De medewerking van de controleurs geschiedde op vrijwillige basis, men werd dus niet verplicht aan het experiment mee te werken. Aan de betrokkenen werd een instructie gegeven.
 - indien een geval van vandalisme geconstateerd werd en men was van mening de situatie meester te kunnen zijn: de betrokkene(n) aanhouden en overbrengen naar het politiebureau.
 - indien een geval van vandalisme geconstateerd zou worden, terwijl er sprake van overmacht zou bestaan (bijvoorbeeld indien het een grote groep jongeren zou betreffen): de 'vandalen' zouden dan door de controleurs in het oog worden gehouden. De bestuurder zou dan met de dienstwagen van het GVB contact op moeten nemen, die dan om politieassistentie kon verzoeken.

Er werd in de voorbereidingsfase door de sectie kaartcontrole van het GVB samengewerkt** met:

- een vertegenwoordiger van het politiebureau Lodewijk van Deysselstraat. De politie werd van de data van het experiment op de hoogte gebracht en zei eventuele assistentie toe.
- de Osdorpse deelraad leverde plattegronden, waarop de tijden en plaatsen waarop veel jongeren in Osdorp zich bevonden, werden opgetekend.

* Deze methode kan zeer origineel en interessant genoemd worden. Vanuit het actie-onderzoek waren echter ook cijfers (via de politieregistratie) over plaats en tijd van meldingen bij de politie bekend. Daarom zou het wenselijk zijn geweest indien een nauwere samenwerking had plaats gevonden tussen een contactpersoon (uit de begeleidingscommissie van het actie-onderzoek van het GVB) en de sectie kaartcontrole, zodat deze cijfers in de analyse konden worden betrokken.

** De sectie kaartcontrole was van namen en telefoonnummers van contactpersonen van het actie-onderzoek op de hoogte door de 'nieuwsbrief', die door de afdeling Voorlichting over de experimenten is uitgebracht.

- de 'afdeling Vervoer' van het GVB werkte mee met de registratieweek. Ook werden afspraken gemaakt om via de trambestuurders assistentie te laten oproepen.

Als opmerkelijke punten in de voorbereidingsfase werden genoemd:

- Op weg naar Osdorp werd in Slotermeer een jongen aangetroffen die met een viltstift een haltehuisje aan het voltekenen was. Hij werd tot zijn verrassing 'opgepakt' en bij het politiebureau afgeleverd.
- Het werd door de betrokkenen teleurstellend genoemd dat te laat met het experiment kon worden begonnen doordat van de directie geen fiat gegeven werd.

3. UITVOERING

Het experiment vond plaats in de week van 23 tot 26 november (tussen ca. 18.00 en 23.00 uur) en in de week van 30 november tot 3 december (tussen ca. 9.30 en 16.00 uur).

Er werden in totaal 8 kaartcontroleurs ingezet. Per dag was er steeds een team van twee controleurs aanwezig, in totaal is er door hen dus circa 200 mensuren in de uitvoering van dit experiment gestoken. De controleurs waren niet in uniform, maar in burger. Dit vergrootte de mogelijkheden om onopvallend te controleren. De controleurs beperkten hun controle tot Osdorp. Dat wil zeggen dat zij steeds voor de 'grens' van Osdorp uitstapten. De meeste controles vonden plaats op lijn 1. Bij de vernielregistratie werden op deze lijn de meeste vernielingen geconstateerd. Ook werd gecontroleerd in de buslijnen 19 en 23. In de buurt was steeds een assistentiewagen van de sectie kaartcontrole aanwezig, die de ritten van de 'gecontroleerde' trams en bussen volgde.

De ritten (instaphaltes, tijd, lijn, passagiers) werden steeds genoteerd. Ook werden de opmerkingen over de controles bijgehouden.

Deze opmerkingen werden als volgt samengevat:

1e week: Erg rustig. Waarschijnlijk is er beter op andere tijdstippen te (avond) controleren. Geen vernielingen geconstateerd. Wel veel rokers en vermoedelijke zwartrijders die zich met de strippenkaart in de hand of binnen het bereik van de stempelautomaten ophouden, wachtend op de kaartcontrole om alsnog te stempelen.

Op de opvolgende avonden met diverse bestuurders gesproken.

Deze bestuurders drukten hun spijt uit dat de controleurs er op de Johan Huizingalaan weer uitgingen, omdat er later nogal wat vernielingen geconstateerd werden bij aankomst op het C.S.

Dit is dus waarschijnlijk gebeurd op het traject tussen de Johan Huizingalaan en het Centraal Station.

2e week: Veel rokers en baldadige (luidruchtige) jongelui. Eén poging noodrem (dag) trekken.* We hadden het idee dat er op het traject na de Johan Huizingalaan meer vernield werd.**

* De dienstauto, waarmee de achtervolging van de noodremtrekker ingezet werd, kwam overigens onzacht met de opstaande rand van een parkeerhaven in contact en hield daar twee 'vierkante' wielen aan over.

** Bij twee ritten werden de volgende opmerkingen gemaakt:

- 10 Jongelui ingestapt bij Meer en Vaart. Enige rokers, 2 klommen op de stempelautomaat, anderen gingen op de banken staan. Kaartcontroleurs zijn bij de Johan Huizingalaan weer uitgestapt (einde Osdorp) en konden verder niets constateren.
- Controleurs werden veel herkend (2 december).

Er werd in beide weken niemand door de controleurs vanwege vandalisme betrapt.

Door de controleurs werd deze controle wel als positief ervaren. Het werd beschouwd als een leuke afwisseling van het dagelijkse werk, waarbij men zelf nu wat minder gespannen was. Het werd interessant genoemd om discussies over zwartrijden te volgen en het gedrag van zwartrijders rustig te observeren. De waarneming zou volgens de controleurs dan ook 'verbreed' zijn.

Van te voren werd gevreesd dat het werk misschien te 'saai' zou zijn. Uiteindelijk viel dat wel mee. Er kon tussen de ritten door met de wagenbestuurders worden koffie gedronken* en gesproken.

De samenwerking met de wagenbestuurders werd van twee kanten als positief beoordeeld. De bestuurders vonden het prettig dat een dergelijk experiment werd gehouden. Wel zouden zij het op prijs hebben gesteld wanneer de controleurs de gehele rit waren meegereden. De wagenbestuurders zijn wellicht ook door het optreden van de kaartcontroleurs geactiveerd. Zelf meldden zij ook vernielingen tussen de Johan Huizingalaan en het Centraal Station. In één geval konden door zo een melding twee jongens (bij het Centraal Station) worden aangehouden.

4. EVALUATIE VAN DE DOELSTELLINGEN

De evaluatie van dit experiment is geschied via een nagesprek met één der betrokken kaartcontroleurs en met toezichthebende functionarissen van de buitendienst van de sectie kaartcontrole, die dit experiment hebben begeleid en opgezet.

Daarnaast kon deze evaluatie plaatsvinden via de geproduceerde schriftelijke stukken (zoals de registratie van vernielingen in trams en de verslagen van de uitvoering). Ook zijn de resultaten van de enquête onder buurtbewoners gebruikt.

De eerste doelstelling was: meer inzicht te verkrijgen in het vandalisme in het openbaar vervoer.

Qua tijden is dit redelijk goed gelukt. Uit het vooronderzoek blijkt dat de meeste vernielingen (in de onderzochte lijnen 1, 23, 19 en 68) plaats vinden tussen 7 en 9 uur 's morgens en tussen 16-18 uur in de namiddag**. Door wie (welke jongeren) en op wat voor manier dat gaat is niet waargenomen: daar is dus niet meer inzicht in verkregen.

De tweede doelstelling was het betrappen van vandalen, waarvan mogelijk een uitstralingseffect uit zou kunnen gaan.

Door de kaartcontroleurs zijn geen vandalen gepakt.

Waarschijnlijk komt dit, omdat de opzet en de uitvoering van het experiment onvoldoende gelegenheid bood om flexibel op te treden. De controle vond

* De controleurs tekenen aan dat zij hiervoor graag een koffiegeld-vergoeding hadden ontvangen.

** Door mevrouw Nieuwenhuis van het G.V.B. wordt aangetekend dat het aantal vernielingen in deze 'piekuren' nog niet zijn gecorrigeerd voor de frequentie van de lijnen. Ook wanneer deze cijfers hiervoor gecorrigeerd worden blijkt het aantal vernielingen in deze uren aanzienlijk hoger. Dat neemt niet weg dat bij de interpretatie van bijlage 17 inderdaad rekening gehouden moet worden met het aantal wagens dat per uur wordt ingezet.

plaats op grond van de roosters van de betrokken kaartcontroleurs. De tijden waarop gecontroleerd werd (tussen 9 en 16 uur en tussen 18 en 23 uur) vielen precies buiten de 'vandalistische piekuren' (7-9 en 16-18 uur). De roosters hadden dus hieraan aangepast moeten worden. Het gekozen vervoersgebied bood de controleurs eveneens onvoldoende speelruimte: uit de gesprekken tussen bestuurders en controleurs bleek dat vernielingen (vermoedelijk ook door Osdorpse jongeren) vanaf de Johan Huizingalaan plaats vonden.

Het beoogde uitstralingseffect van het experiment op jongeren heeft volgens de controleurs dan ook vermoedelijk niet plaats gevonden.* Wel lijkt het experiment de wagenbestuurders geactiveerd te hebben. Dat uitte zich in meer meldingen, op grond waarvan éénmaal (bij het Centraal Station) twee 'vandalen' konden worden aangehouden.

Het experiment had dus mogelijk wel een uitstralingseffect op de wagenbestuurders.

Als neveneffecten van dit experiment zijn genoemd:

- beter contact tussen kaartcontroleurs en wagenbestuurders,
- kaartcontroleurs hebben hun waarneming t.a.v. zwartrijden verbreed,
- in de voorbereidingfase is 'één vandaal' gepakt.

Enquête onder buurtbewoners

Dit experiment blijkt aan de meeste Osdorpers onopgemerkt voorbij te zijn gegaan. Slechts één van de honderd ondervraagden zei iets van dit experiment gemerkt te hebben. Niet zo verbazingwekkend, omdat aan het inzetten van kaartcontroleurs geen ruchtbaarheid is gegeven.

Zoals uit de bespreking van experiment D1 (gerichte surveillance van de politie) reeds bleek, beschouwen buurtbewoners verhoging van controle (via bijvoorbeeld politie en kaartcontroleurs) als één van de meest geschikte middelen om vandalisme tegen te gaan.

Op de vraag of de buurtbewoners verwachten dat door deze controle er minder vernield zal worden, antwoordt 73% positief en 16% negatief (11% weet niet). Op de vraag welk type experiment het meeste effect sorteert, scoort 'de verhoging van controle' het hoogst: dit wordt door 35% van de buurtbewoners genoemd.

5. MOGELIJKE VERBETERINGEN

De belangrijkste suggestie hoe dit experiment beter aangepakt had kunnen worden, of een vergelijkbaar experiment in de toekomst opgezet zou kunnen worden, vloeien direct uit de voorgaande evaluatie voort:

* Enkele jaren geleden vond op lijn 13 in Geuzenveld regelmatig ongeregelde plaatsen plaats. Toen in samenwerking met de politie 3 of 4 aanhoudingen konden worden verricht, vond dit 'uitstralingseffect' wel plaats en deden zich op dit traject nauwelijks meer problemen voor.

- de controle zou zich moeten concentreren rond de 'vandalistische piekuren' (7-9 en 16-18 uur) in het openbaar vervoer,
- het vervoersgebied dient minder beperkt te zijn. In dit experiment had de controle zich bijvoorbeeld beter kunnen uitstrekken tot (tenminste) het Surinameplein.*

Samengevat zouden we kunnen stellen dat de mogelijkheden voor de kaartcontroleurs om op te treden veel meer flexibel zouden moeten kunnen zijn, opdat de gerichte controle effect sorteert. De speelruimte voor de kaartcontroleurs was zowel qua tijden, als qua plaats te beperkt.

We kunnen stellen dat meer mogelijkheden tot flexibel optreden (ook buiten dit experiment) de meest geeignende manier is om de pakkans van vandalen te verhogen. Vanuit de sectie kaartcontrole wordt hiervoor het volgende middel genoemd:

- Het grootste probleem is om vandalisme te constateren. Daarom zou het wenselijk zijn, indien (twee) mensen van de sectie kaartcontrole steeds op afroep beschikbaar zijn. Indien er bij de wagenbestuurders het vermoeden van vandalisme bestaat (bijvoorbeeld wanneer er een groep jongeren instapt, die op de banken gaat staan), zouden zij snel ter plekke moeten kunnen zijn om het eventueel te volgen vandalisme daadwerkelijk te constateren. Door de wagenbestuurders kunnen vrijwel nooit daders worden aangewezen: in de meeste gevallen kunnen zij hooguit achteraf de gepleegde vernielingen registreren. De mensen van de sectie kaartcontrole zouden zich in de stad in een auto moeten bevinden, waardoor zij snel te plekke kunnen zijn.

Dat een dergelijk flexibel optreden meer kans op succes biedt blijkt uit een actie, die op grond van de ervaringen in dit experiment, in de week van 21 tot 25 maart op de buslijnen 36 en 38 is uitgevoerd.

Nu is wel op de 'vandalistische piekuren' (volgens de garage Noord tussen 7.30 en 9.00 uur en rond 12.00 uur) gecontroleerd. Een wagen van de sectie kaartcontrole en een politiewagen waren op afroep beschikbaar. In die ene week kon in een beperkt aantal uren een vijftal aanhoudingen worden verricht. Deze actie verliep dus efficiënt en succesvol.

De namen van de daders zijn doorgegeven aan het Verzekeringsbedrijf Amsterdam, die een civiele procedure zal starten om de schade op de daders te verhalen.

Ook de onderzoekers lijkt deze mogelijkheid tot flexibel optreden een goede mogelijkheid om de pakkans van vandalen in het openbaar vervoer te verhogen en het aantal vernielingen te beperken.

* De meeste vernielingen vonden volgens kaartcontroleurs en wagenbestuurders vermoedelijk plaats op de Lelylaan (het traject tussen Osdorp en het Surinameplein). Op dit traject zou er sprake zijn van de minste sociale controle.

In één geval - toen een groep potentiële vernielers op banken ging staan en aan stempelautomaten ging hangen - werd het door de controleurs als nogal onbevredigend ervaren dat zij er bij de Johan Huizingalaan alweer uit moesten stappen, zodat zij de verwachte vernielingen op de Lelylaan niet meer konden constateren.

Als aanvullende mogelijkheid wordt door de kaartcontroleurs genoemd: het verkrijgen van meer bevoegden om (bij vandalisme) in te kunnen grijpen. Op grond van (artikel 44 van) de nieuwe Algemene Plaatselijke Verordening bestaat hiertoe de mogelijkheid, die vanuit het Gemeente Vervoer Bedrijf kan worden geëffectueerd.

Om nog even terug te gaan naar het experiment zelf: de 'uitstraling' kwam mogelijk alleen over op de wagenbestuurders, maar leek de externe drempel bij jongeren (ten aanzien van vandalisme in het openbaar vervoer) niet verhoogd te hebben.

Daarvoor had dit experiment moeten worden begeleid in kranten (De Westerpost bijvoorbeeld) door aan te kondigen dat een dergelijke controle plaats vindt, zonder daarvoor een periode te noemen. Ook had dit experiment begeleid kunnen worden via een 'preventief' bezoek aan scholen. Dit voorstel werd door de controleurs genoemd.

6. CONCLUSIES

De bij dit experiment genoemde doelen zijn slechts ten dele gehaald. De eerste doelstelling (inzicht krijgen in het vandalisme in het openbaar vervoer) is gehaald, voorzover het de tijden betreft waarop de vernielingen plaats vinden van de lijnen die door Osdorp rijden. De meeste vernielingen vinden daar plaats tussen 7 en 9 uur en tussen 16 en 18 uur. Dat het tussen 9 en 4 en vanaf 18 uur rustig is, wat vandalisme betreft, bleek uit de registratie en kon door de waarnemingen van de controleurs worden bevestigd. In wie nu juist vernield in het openbaar vervoer is door dit experiment geen inzicht verkregen.

Er zijn door de controleurs geen vandalen betrapt, zodat de tweede doelstelling niet geslaagd is. Het 'uitstralingseffect' naar jongeren toe heeft dus niet plaats gevonden. Wel werden de wagenchauffeurs geactiveerd, wat in één aanhouding bij het Centraal Station resulteerde.

De voorbereiding kan heel goed en gedegen genoemd worden. Helaas bleek de uitvoering (waar door de controleurs 200 uren in zijn gestoken) niet afdoende op de bevindingen in de voorbereidingsfase aan te sluiten. Dat blijkt uit het feit dat er op de piekuren juist niet is gecontroleerd. In het algemeen bleek bij de uitvoering, dat de mogelijkheden om op het tegengaan van vernielingen in te spelen, niet flexibel genoeg waren.

Een achterliggende doelstelling van alle experimenten is dat er van geleerd kan worden, hoe een vergelijkbare maatregel in de toekomst beter aangepakt zou kunnen worden. Deze doelstelling is zeker geslaagd. Uit de sterke en zwakke punten in de gevolgde opzet is namelijk goed af te leiden hoe het beter had gekund.

Door de sectie kaartcontrole is inmiddels een efficiëntere opzet uitgewerkt die reeds met succes in de praktijk blijkt toegepast (zie: 'Mogelijke verbeteringen').

Doelgroep	- iedereen die in het openbaar vervoer in Osdorp vandalisme pleegt
Tijd	- ca. 250 uur
Kosten	- geen extra kosten
Effect	- geen vandalen aangehouden
	- vandalismeverminderend effect nihil

E. OBJECTVERSTEVIGING

Het verkleinen van de mogelijkheden voor
vandalisme

De volgende experimenten zijn uitgevoerd:

- E1. Steviger lantaarnpalen
- E5. Leerlingen ontwerpen een nieuwe sluiting op
lantaarnpalen

E1. STEVIGER LANTAARNPALEN

1. OPZET EN BEKNOPT INHOUD

M.i.v. juni 1982 zijn er aan het Hoogeboompad en in het Rembrandtpark door het Gemeente Energie Bedrijf tien 'vandalismebestendige' lantaarnpalen geplaatst.

Het handelt om aluminium lichtmastjes, waar (anders dan bij de gangbare stalen lichtmastjes) geen deurtje inzit, dat door 'vandalen' geopend kan worden om de bedrading los te trekken.

De doelstelling van dit experiment laat zich als volgt omschrijven: 'het terugbrengen van het aantal vernielingen aan lantaarnpalen en de kosten van herstel daarmee te beperken'.

Voor de kosten van dit experiment zijn geen speciale middelen gereserveerd, ze zijn voldaan uit de lopende begroting van het G.E.B.

2. VOORBEREIDING

Door het G.E.B. is allereerst nagegaan op welke plaatsen in Osdorp de meeste lantaarnpalen bleken te sneuvelen. Behalve van de registratie die opgezet is in het kader van de evaluatie van de experimenten, kon gebruik gemaakt worden van de gegevens uit 'Vandalisme in Amsterdam' (waar vernielingen aan lantaarnpalen in 1979 zijn geregistreerd).

Als gebieden in Osdorp met veel vernielde lantaarnpalen kwamen uit de registraties naar voren: Van Zutphenplantsoen, Hoogeboompad, Hoekenes, Van Suchtelen van de Haarestraat, Oeverpad, Botteskerksingel, Langswater, Griendstraat.

Daarnaast bleken er in het Bilderdijkpark veel lantaarnpalen vernield te worden.

In de voorbereidingsfase van de anti-vandalisme experimenten stelde het G.E.B. voor een aantal nieuwe vandalismebestendige palen te plaatsen. In de oorspronkelijke planning zouden de palen maart 1982 geplaatst kunnen worden. Om een zo zuiver mogelijke vergelijking tussen het 'oude' en 'nieuwe' type paal mogelijk te maken, deden de onderzoekers de suggestie om deze palen om en om te plaatsen. Deze suggestie werd door het G.E.B. echter niet overgenomen, omdat de aanleg van de nieuwe palen in dat geval minder efficiënt zou zijn.

3. UITVOERING

De palen werden wat later aan het G.E.B. geleverd dan oorspronkelijk was gepland. In juni 1982 kwamen de palen binnen. Zij werden geplaatst op plekken, die uit de inventarisatie van vernielingen van het G.E.B. 'vandalisme-gevoelig' bleken te zijn: het Hoogeboompad (5 palen) en het Bilderdijkpark (5 palen).*

De aluminiumpalen verschillen van de stalen palen, door het feit dat er geen deurtje inzit, dat geopend kan worden en van waaruit de draden uit de paal kunnen worden getrokken.

Tot op heden (april '83) zijn de palen wat dit betreft 'vandalismevrij' gebleken.

* Het Bilderdijkpark ligt wel in Amsterdam-west, maar buiten Osdorp. Aangezien bij het G.E.B. dit park één van de meest vandalismegevoelige gebieden in Amsterdam blijkt, wilde het G.E.B. de palen juist daar ook uitproberen.

4. EVALUATIE VAN DE DOELSTELLING

De evaluatie is gebaseerd op een gesprek met de heer Prins, (hoofd Openbare Verlichting van het G.E.B. en contactpersoon in de begeleidingscommissie) en op de gegevens over vernielingen aan lantaarnpalen.

Gezien de relatief korte periode dat de palen geplaatst zijn (iets minder dan een jaar), is op dit moment nog te vroeg voor een definitieve kosten-baten analyse. Wel kunnen de eerste voorlopige bevindingen worden gemeld.

De kosten van een 'gewone stalen lantaarnpaal' schommelt tussen de f 170,-- en f 200,-- bij het nieuwe aluminium type liggen deze kosten circa f 30,-- hoger. Aluminium roest echter niet, zodat er geen kosten voor schilderwerk benodigd zijn. Samengevat kan er gesteld worden dat de kosten van een stalen en van een aluminium-armatuur elkaar niet veel ontlopen.

In de betrokken gebieden (Hoogeboompad en Bilderdijkpark) is door het G.E.B. regelmatig 'geschouwd'. Na tien maanden zijn aan de nieuw geplaatste palen geen vernielingen gemeld. De tussentijdse evaluatie valt (wat vandalisme betreft) dus voorlopig gunstig voor de aluminium palen uit. De tijdspanne is echter nog te kort om een gedegen kostenbaten-analyse te verrichten.

Door de vertegenwoordiger van het G.E.B. in de begeleidingscommissie van het actie-onderzoek worden nog een paar aspecten van de nieuwe paal genoemd, die in de beschouwing worden betrokken of de proef met de nieuwe paal eventueel zal worden uitgebreid:

- ten aanzien van het onderhoud:
 - het 'periodieke onderhoud' van de aluminiumpaal is minder arbeidsintensief dan de gangbare metalen palen.
Aluminium roest niet, de paal hoeft dan ook niet geverfd te worden.
 - indien de paal toch van binnen uit stuk zou zijn, wordt, vanwege het ontbreken van het 'deurtje' het uit te voeren reparatie, lastiger en kostbaarder dan bij de gangbare metalen paal.
- ten aanzien van het materiaal:
- de aluminiumpaal zou door de grondcorrosie (elektrolische werking) sneller kunnen verouderen dan een stalen paal.*

5. MOGELIJKE VERBETERINGEN

Bij dit experiment lijken geen duidelijke alternatieven aangegeven kunnen worden hoe het experiment beter opgezet en uitgevoerd had kunnen worden. Gesteld kan worden dat het aantal palen dat geplaatst is relatief gering is. Indien meer palen geplaatst waren, was een meer betrouwbare kosten-baten analyse mogelijk geweest. Het lijkt daarom zinnig om regelmatig te blijven 'schouwen' en over circa twee jaar op grond van een kostenbaten-analyse te besluiten of de paal op grotere schaal zal worden geplaatst. Daarbij moet ook betrokken worden of de stalen palen naast de aluminium palen meer vernield zijn en mogelijk een verplaatsingseffect is opgetreden.]

* Geen vernielingen boven, maar onder de grond dus. De vertegenwoordiger van het G.E.B. in de begeleidingscommissie tekent aan dat de mast in de grond goed geïsoleerd moet worden. Ook zouden de aluminiumpalen niet goed thuishoren op agressieve veengrond, maar eerder op zandgrond. De aluminiumpaal is tegen deze corrosie overigens extra beschermd.

6. CONCLUSIES

De 'vandalisme-vrije' palen zijn na een klein jaar nog niet vernield. Voorlopig lijkt dit experiment geslaagd en de nieuwe palen niet 'uitdagend' te hebben gewerkt.

De tijd is echter nog te kort om definitieve uitspraken over het al dan niet vandalisme-verminderend effect van deze palen te doen. Een kosten-batenanalyse over circa twee jaar zal hier een beter uitsluitsel over moeten geven. Daarbij zal ook rekening gehouden moeten worden met de genoemde positieve en negatieve neveneffecten van het onderhoud en materiaal.

Doelgroep	- n.v.t.
Tijd	- (?)
Kosten	- ca. f 2.300,--
Effect	- palen voorlopig nog niet vernield
	- uitkomst kosten-batenanalyse in 1985.

E5. LEERLINGEN ONTWERPEN EEN NIEUWE SLUITING OP LANTAARNPALEN

1. OPZET EN BEKNOPT INHOUD

Dit experiment vond vanaf het voorjaar 1982 tot februari 1983 plaats op de Gijsbrecht van Aemstel MTS.

Met 'basisgereedschap' is de sluiting op de meeste lantaarnpalen in feite door iedereen te openen. Daardoor blijkt het binnenwerk van de palen frequent te worden vernield. Er is onder leerlingen een prijsvraag uitgeschreven voor het ontwerp van een nieuwe sluiting op een lantaarnpaal.

De doelstellingen van dit experiment waren:

- ontwerpen van een nieuw type sluiting op lantaarnpalen, dat alleen door betrokkenen van het G.E.B. te openen is,
- verhoging van de betrokkenheid van leerlingen bij (gemeentelijke) objecten die vaak vernield worden,*
- aanleren van praktische vaardigheden bij ontwerpen en uitvoeren.

Van het winnende ontwerp is door leerlingen van de school een prototype gemaakt dat aan het G.E.B. is aangeboden.

2. VOORBEREIDING

Tijdens de voorbereidende besprekingen over mogelijke experimenten op scholen, werd eind 1981 op de Gijsbrecht van Aemstel MTS (o.a.) voorgesteld om een andere sluiting op lantaarnpalen door leerlingen te laten ontwerpen. Op de gangbare lantaarnpalen van het Gemeente Energiebedrijf zit een 'deurtje', dat toegang verschaft tot het binnenwerk van de paal. Bij een eventuele storing, is dit deurtje door de monteurs van het G.E.B. vrij gemakkelijk te openen. Het is echter ook eenvoudig te openen door bijvoorbeeld jongeren met een passende ringsleutel op zak. De palen blijken regelmatig het object van vandalisme: nadat het deurtje geopend is, kunnen verschillende vernielingen worden aangericht (zoals het stuktrekken van de bedrading, het losdraaien van smeltveiligheden of het 'meenemen' van het paaldeurtje zelf).

Dat deze vernielingen vaak voorkomen, blijkt uit een opgave van de storingdienst van het G.E.B. In 1981 werden in Osdorp de volgende vernielingen geregistreerd:

stukgetrokken bedrading.....	375 x
smeltveiligheidsdraden losgedraaid of verdwenen.....	363 x
vermiste paaldeuren, vernield aansluitbord, brand in paal.....	303 x

Alleen in Osdorp betreft het in één jaar tijd dus ruim duizend vernielingen, in geheel Amsterdam gaat het jaarlijks om ongeveer 15.000 van dergelijke vernielingen.

Vanuit de school werd voorgesteld om onder de leerlingen een prijsvraag uit te schrijven voor een ontwerp van een nieuwe sluiting die alleen door G.E.B.-functionarissen te openen zijn. Van het winnende ontwerp zou door de leerlingen dan zelf een prototype worden gemaakt.

Het G.E.B. zag wel iets in dit plan en zegde medewerking toe.

* Deze doelstelling impliceert dat de indeling van dit experiment onder 'objectversteving' enigszins arbitrair is.

Het experiment heeft ook deels betrekking op categorie B (het overdragen van verantwoordelijkheden aan jongeren).

De doelstellingen van het project werden (door de leerkracht die het ging begeleiden) als volgt omschreven:

- Het ontwerpen van een nieuw type sluiting op lantaarnpalen, dat alleen door de betrokkenen van het Gemeente Energiebedrijf eenvoudig te openen is.
- Het in contact brengen van jongeren met objecten die vernield worden. Mogelijk zou daardoor tevens de betrokkenheid van jongeren bij (in dit geval) gemeentelijke objecten verhoogd kunnen worden.
- Het aanleren van praktische vaardigheden bij ontwerpen en uitvoeren.

Het aantal benodigde uren en materiaalkosten zijn niet precies begroot. De planning was om dit experiment voor de kerstvakantie van 1982 af te ronden.

3. UITVOERING

De prijsvraag voor het ontwerp van een nieuwe sluiting is door de school in het voorjaar van 1982 uitgeschreven onder leerlingen van de toenmalige derde klas. Om inzicht te verschaffen in het binnenwerk van de (meest gangbare) lantaarnpalen van het Gemeente Energiebedrijf, werd door het G.E.B. een 'proefpaal' aan de school geleverd en tekeningen van het binnenwerk en sluiting.

Op de prijsvraag kwamen tien inzendingen binnen. Eén van deze ontwerpen is door de leerkrachten gekozen om in praktijk op school uit te voeren.

Het ontwerp kwam daarop neer, dat bij het slot van de lantaarnpaal, in plaats van de gebruikelijke schroefveer, een zogenaamde 'schotelveer' gebruikt werd.

Om die schotelveer in te drukken is een stevige kracht nodig (circa 70 kilo). Met een gewone driehoeks- op vierkantssleutel, kan deze kracht niet ontwikkeld worden. Daarom betrof het ontwerp niet alleen een nieuw type slot, maar ook een nieuw type sleutel. Deze sleutel heeft een gebogen armstuk dat zich om de paal vlijt en een hefboom waarmee de benodigde kracht kan worden uitgeoefend.

De praktische uitvoering kon niet meer plaatsvinden door de leerlingen die aan de prijsvraag hadden meegedaan, omdat door het lesprogramma in het nieuwe schooljaar - eindexamen - daar geen ruimte meer voor was. De uitvoering is door vier leerlingen (uit de derde klas) ter hand genomen. De werkzaamheden betroffen het exact uitwerken van het idee en het maken van het prototype, waarbij de verschillende onderdelen precies op maat moesten worden gemaakt. De leerlingen vonden dit project zelf 'leuk'. Behalve omdat het praktische werkzaamheden waren, vooral omdat ze dit project als zinvol beschouwden. Het betrof immers verantwoordelijk werk met een 'serieus' eindproduct. Er is niet alleen tijdens de lessen, maar ook in de vrije tijd gewerkt.

Bij de uitvoering van dit experiment deden zich geen noemenswaardige problemen voor. Alleen bleek bij de bestelling van een bepaalde bout een maatfoutje te zijn gemaakt.

De totale kosten bedroegen circa f 300,-- en zijn gedragen door de Gijsbrecht van Aemstel MTS.

Het experiment werd op 9 februari 1983 afgerond door een overdracht van de paal met de nieuwe sluiting aan het hoofd van de Openbare Verlichting van het G.E.B.

4. EVALUATIE VAN DE DOELSTELLINGEN

De evaluatie van dit experiment is gebaseerd op korte nagesprekken met de leerlingen die het prototype hadden gemaakt, met de leerkracht die het project begeleidde en met het hoofd van de Openbare Verlichting van het G.E.B. (tevens contactpersoon in de begeleidingscommissie van het actie-onderzoek), op een praktische test van het nieuwe slot en op een nameting t.a.v. de betrokkenheid van de desbetreffende leerlingen en een controle-groep.

De eerste doelstelling van dit experiment was: 'het ontwerpen van een nieuw type sluiting op lantaarnpalen, dat alleen door betrokkenen van het Gemeente Energiebedrijf eenvoudig te openen is'.

Dit is door de school als volgt getoetst. Aan het hoofd van de Openbare Verlichting is gevraagd de nieuwe sluiting met de gangbare sleutel te openen. Dat lukte niet. Vervolgens werd de speciaal voor dit nieuw slot ontworpen sleutel overhandigd. Hiermee bleek het slot - zij het met nog enige moeite - wel geopend te kunnen worden.

De conclusie van het Hoofd van de Openbare Verlichting was dat het systeem wellicht nog iets gemakkelijker moet worden gemaakt en niet voor alle paal-soorten toepasbaar zou zijn. Het zou echter zeker de moeite waard zijn om het ontwerp verder te gaan ontwikkelen. Temeer daar het principe vrij eenvoudig is en een aanpassing in de bestaande palen bij de eventuele toepassing op grotere schaal, niet al te ingrijpend lijkt.

Inmiddels blijken verschillende fabrikanten reeds belangstelling te hebben getoond om de nieuwe sluiting en sleutel in produktie te nemen.

De eerste doelstelling is dus gehaald.

De tweede doelstelling van dit experiment werd als volgt omschreven:

- het in contact brengen van jongeren met objecten die vernield worden.

Mogelijk zou daardoor tevens de betrokkenheid van jongeren bij deze gemeen-telijke objecten verhoogd kunnen worden.

We hebben dit laatste geprobeerd te achterhalen door een enquête over van-dalisme onder leerlingen van de 2e en 3e klas van de MTS. Deze enquête is uitgevoerd door de leraar maatschappijleer en is in overleg met de onder-zoekers samengesteld.

Een lijst van zeven objecten (lantaarnpaal, bouwkeet, bank in een park, boom, telefooncel, schommel en politieauto) vormde een onderdeel van de enquête.

De leerlingen zijn gevraagd aan deze objecten een opeenvolgend cijfer toe te kennen, in de mate dat ze het erg vinden indien elk object vernield is.

De laatste vraag van de enquête (die door de leerkracht mondeling werd gesteld, nadat de voorgaande vragen door de leerlingen werden beantwoord) was of zij al of niet aan het lantaarnpaal-project hadden meegewerkt. Bij het invullen van de 'zeven-objecten vraag' konden de leerlingen dus (nog) geen verband leggen met het lantaarnpaal-project.

De leerlingen die aan het lantaarnpaal-project hadden meegewerkt kunnen we als experimentgroep beschouwen, de overige leerlingen als controlegroep. De verwachting was dat leerlingen van de experimentgroep het relatief erger zouden vinden indien een lantaarnpaal vernield is, dan de leerlingen van de controlegroep.

De experimentgroep betrof 4 leerlingen, de controlegroep bestond in totaal uit 101 leerlingen*.

De uitkomst is weergegeven in tabel 5:

Tabel 5. Het verband tussen het feit of leerlingen al dan niet bij dit experiment betrokken waren en de mate waarin ze het erg vinden indien een lantaarnpaal is vernield.

	experimentgroep	controlegroep
0 ('niet zo erg')	-	5 (5%)
1	-	13 (13%)
2	-	24 (24%)
3	2 (50%)	33 (33%)
4	-	17 (17%)
5	-	5 (5%)
6 ('wel erg')	2 (50%)	4 (4%)
Gemiddelde score	4,5	2,8

Toets van Wilcoxon. $Q = 159$

Kritieke waarde bij een significantiegrens van 5% = 119

Het verband is dus statistisch significant.

$n = 105$

Uit tabel 5 blijkt dat deze verwachting wordt bevestigd.

De betrokkenheid van de experimentgroep bij dit gemeentelijke object (de lantaarnpaal) is duidelijk hoger dan bij de controlegroep.

De tweede doelstelling kan daarom ook geslaagd genoemd worden.

We merken wel op dat er niet gesteld mag worden dat de leerlingen die aan dit project hebben meegewerkt, door het experiment geen vandalisme meer zouden plegen. Uit het nagesprek met deze leerlingen kwam namelijk naar voren dat zij - in ieder geval de afgelopen jaren - nooit vernielingen hadden gepleegd. In dit opzicht kon dus moeilijk van een gedragsverandering sprake zijn.

De derde doelstelling van dit experiment betrof het leerdoel: het aanleren van praktische vaardigheden bij ontwerpen en uitvoeren.

Volgens de leerkracht die dit project begeleidde is dit doel geslaagd: de leerlingen zouden erdoor nieuwe vaardigheden hebben bijgeleerd.

Het feit dat de leerlingen er ook in hun vrije tijd aan hebben gewerkt, omdat ze het zelf zinvol vonden, lijkt daarbij een positief aspect.

* Te weten: 83 leerlingen van de Gijsbrecht van Aemstel MTS en 18 leerlingen van de MAVO-Osdorp aan wie door de onderzoekers dezelfde lijst met objecten is voorgelegd.

5. MOGELIJKE VERBETERINGEN

De uitvoering van dit experiment is goed verlopen.

De opzet had - in theorie - op een punt misschien beter gekund. Namelijk door de leerlingen die zich met het ontwerpen hadden beziggehouden, ook de uitvoering ter hand hadden genomen. Op die manier was dit project - nog duidelijker dan nu het geval was - door een bepaalde groep leerlingen 'geadopteerd'.

In praktijk bleek dit niet mogelijk, omdat dit project een tamelijk lange periode in beslag nam (ruim een jaar) en de leerlingen die verschillende ontwerpen hadden gemaakt, ten tijde van de uitvoering voor hun eindexamen zaten. Ook was het niet mogelijk om de leerlingen, die in de derde klas zich met de uitvoering bezighielden, het jaar daarvoor het ontwerp te laten maken, omdat hun benodigde vaardigheden hiervoor toen nog onvoldoende zouden zijn.

6. CONCLUSIES

In de categorie waar dit experiment onder valt - objectversteving - heeft dit experiment een uniek karakter. In de ons bekende literatuur over vandalisme en vandalismpreventie* zijn wij namelijk geen voorbeelden tegengekomen dat jongeren bij dit type maatregelen zijn ingeschakeld, laat staan dat jongeren hiervoor zelf ontwerpen hebben gemaakt.

De voorbereiding van dit experiment (prijsvraag voor het ontwerp van een nieuwe sluiting) en de uitvoering (het maken van een prototype) zijn zonder grote problemen en vrijwel volgens de planning verlopen.

De voornaamste doelstellingen van dit experiment 'het ontwerpen van een nieuw type sluiting op lantaarnpalen, dat alleen door betrokkenen van het G.E.B. eenvoudig te openen is' is gerealiseerd.

Op enkele details zou het systeem wellicht nog verbeterd kunnen worden, daarna lijkt een toepassing van het ontwerp op grotere schaal mogelijk. Verschillende fabrikanten hebben inmiddels belangstelling getoond om de nieuwe sluiting en sleutel in productie te nemen.

Ook heeft het experiment bij de desbetreffende leerlingen tot een verhoging van betrokkenheid geleid. Dit blijkt uit de enquête, die onder leerlingen van de experimentgroep en een controlegroep is gehouden. Tevens heeft het experiment voldaan aan de verwachtingen ten aanzien van het leerdoel.

De kosten voor de gebruikte materialen bedroegen circa f 300,-- en zijn door de school zelf gedragen. Bij een toepassing op grotere schaal kan dit experiment wellicht zeer 'winstgevend' worden.

Samengevat is het experiment dus goed geslaagd.

Doelgroep:	- 14 jongeren (10 'ontwerpers', 4 'uitvoerders')
Tijd :	- ca. 150 uur (begeleiding vanuit de school)
Kosten :	- ca. f 300,--
Effect :	- een bruikbaar eindprodukt (prototype van een betere sluiting, mogelijk toepasbaar op een grotere schaal)
	- verhoging van de betrokkenheid bij de 'makers'.

* Zie bijvoorbeeld: Inventarisatienota, de eerste rapportage van het actie-onderzoek, pagina 45-47.

F. 'INTEGRATIE'

Maatregelen gericht op een verhoging van de integratie tussen verschillende groepen binnen een buurt en publiciteit.

De volgende experimenten zijn in dit kader uitgevoerd:

- F1. Feestweek
- F2. Dienstenmarkt
- F5. Publiciteit (extern)
- F6. Publiciteit (intern)

F1. FEESTWEEK/F2. DIENSTENMARKT

1. OPZET EN BEKNOPT INHOUD

De feestweek vond plaats tussen 8 en 11 september 1982. Behalve de dienstenmarkt (stands en demonstraties van gemeentelijke diensten), waren de belangrijkste onderdelen: een braderie, vrijetijdsmarkt, (presentatie van 30 Osdorpse verenigingen), scholenspel, optreden Osdorpse popgroepen, discoavond, fietscrosswedstrijden. De meeste activiteiten concentreerden zich rond het Osdorpplein en Tussenmeer.

De dienstenmarkt vormde één van de onderdelen van de feestweek, vandaar dat we deze twee experimenten feestweek en dienstenmarkt gezamenlijk hier als één experiment besproken.

De doelgroep betrof alle Osdorpse buurtbewoners. De voornaamste doelstelling was om door middel van concrete activiteiten de gemeenschapszin in Osdorp te versterken.

Andere doelstellingen waren:

- aanbod van alternatieven binnen-de-wet voor jeugd vandalisme.
- belangstelling en medewerking voor de feestweek te verkrijgen van jongeren,
- toenadering tussen jongeren en ouderen, burgers en bestuur,

Het initiatief voor de organisatie van dit experiment is genomen door een stuurgroep bestaande uit: een voorlichtster van het Bureau Voorlichting (uit de begeleidingscommissie van het actie-onderzoek), een voorlichter van de Osdorpse deelraad en een actieve buurtbewoner. De uitvoering van de verschillende onderdelen lag in handen van diverse personen en instanties (zoals winkeliers, voorlichters van gemeentelijke diensten, verenigingen, scholen, De Meervaart).

De feesten werden door circa 21.000 Osdorpers bezocht.

Financiën: voor het sociaal-culturele gedeelte van de feesten is door de afdeling Jeugdzaken en Volksontwikkeling f 8.500,-- gereserveerd.

2. VOORBEREIDING

De voorbereiding van de feestweek in Osdorp had heel wat voeten in de aarde en kende een lange voorgeschiedenis.

Het achterliggende idee van de feestweek was het vergroten van de betrokkenheid van de bewoners bij hun buurt. Uit de interviews met schoolhoofden, jongerenwerkers en jongeren (de 3e rapportage van het actie-onderzoek) kwam naar voren dat deze betrokkenheid van bewoners in Osdorp gering is.

In de 1e rapportage van het actie-onderzoek stelden wij reeds dat met name maatregelen die erop gericht zijn de betrokkenheid (en daarmee de sociale controle) te vergroten, interessant zijn. In de zogenaamde environmentalistische benadering van vandalismpreventie (o.a. Newman 1973) wordt dit getracht te realiseren door te manipuleren met stedenbouwkundige en architectonische factoren*. Ook is het mogelijk sociale factoren te manipuleren die verband houden met het begrip betrokkenheid. Eerder in Nederland is dit geprobeerd door de "Werkgroep tegen het vandalisme" in de Haagse wijk Vrederust door het organiseren van een buurtmanifestatie. Een week lang

* Zie de inventarisatienota, pagina 47-49.

vonden daar activiteiten plaats, zoals een tentoonstelling van de Haagse Tram Maatschappij, een puzzeltocht, een voorstelling van de toneelgroep Maccus ("Voor straf") en exposities in verschillende scholen.

In Osdorp leek in eerste instantie een gunstige voedingsbodem te bestaan om een feestweek te organiseren. Zo werd vanuit verschillende scholen naar voren gebracht dat het wenselijk zou zijn dat - naast de anti-vandalisme projecten op scholen - een gemeenschappelijke activiteit in de buurt zou worden georganiseerd. Daarnaast bestonden er sinds medio 1981 reeds contacten tussen voorlichters van verschillende gemeentelijke diensten en de onderzoekers. De voorlichters waren bereid om in het kader van de experimenten initiatieven te ontplooiën.

Zo stelden zij bijvoorbeeld voor om een 'dienstenmarkt' te organiseren. Een voorwaarde voor hen was dat zo een dienstenmarkt door buurtbewoners gedragen zou worden. Dat zou ideaal kunnen indien deze dienstenmarkt onderdeel zou uitmaken van een 'feestweek', waaraan verschillende instanties uit Osdorp zouden deelnemen.

In december 1982 werd door de onderzoekers contact gelegd met het wijkvertegenwoordigersorgaan van Osdorp. Gevraagd werd of het wijkorgaan, als een vertegenwoordigende instantie van Osdorpse buurtbewoners, een dergelijke buurtmanifestatie wilde 'trekken'. Het wijkorgaan was wel een voorstander van een gemeenschappelijk gebeuren voor ouderen en jongeren in Osdorp, maar niet in staat en bereid om dit te 'trekken'. Ook de scholen die eerder het voorstel geopperd hadden, achtten zich daartoe niet in staat. Het ontbreken van een initiatief voor de feestweek leek zo een onoverkomelijk struikelblok te vormen.

Toch werd het experiment nog niet afgeschreven en als mogelijkheid opgenomen in eerste versie van het actieplan (januari '82). Daarin werden een aantal voorbeelden van mogelijke onderdelen genoemd, zoals: een 'zwabberdag' onder begeleiding van de Stadsreiniging, presentatie van tentoonstellingen over vandalisme op scholen, dienstenmarkt, 'tuigdag' (oorspronkelijk benaming van experiment F3), voetbaltoernooi tussen teams van jongerencentra en gemeentelijke diensten. Door deze concrete voorbeelden leek het experiment nieuw leven ingeblazen te worden. De vertegenwoordigster van het Bureau Voorlichting in de begeleidingscommissie nam contact op met de voorlichter van de zojuist opgerichte deelraad in Osdorp. Zij vonden een actieve buurtbewoner (de sleutelfiguur bij de organisatie van de Osdorpse 5-mei feesten) bereid een deel van de organisatie van de feestweek op zich te nemen. Gedrieën vormden zij een stuurgroep, die initiatieven nam om de feestweek daadwerkelijk gestalte te geven. De leden van de stuurgroep onderhielden steeds nauw contact met de onderzoekers.

Allereerst werden de doelstellingen van dit experiment geformuleerd. De hoofddoelstelling was om door middel van concrete activiteiten de gemeenschapszin in Osdorp te versterken. Door de betrokkenheid van bewoners bij hun buurt te vergroten, zou de vandalismedrempel verhoogd kunnen worden. De verwachting was dat een grotere betrokkenheid bij hun buurt, zou leiden tot een grotere actie-bereidheid wanneer objecten in 'hun' buurt vernield zouden worden. Bij jongere buurtbewoners zou een grotere betrokkenheid bij 'hun' buurt tot gevolg kunnen hebben dat de drempel om te vernielen hoger zou zijn. Samen met de eerder gehouden experimenten zou de feestweek daartoe een nieuwe bijdrage kunnen leveren.

De andere doelstellingen waren:

- aanbod van alternatieven-binnen-de-wet voor jeugd vandalisme,
- belangstelling en medewerking bij de feestweek te verkrijgen van jongeren,
- toenadering tussen jongeren en ouderen, burgers en bestuur,

Deze laatste drie doelstellingen hebben evenals de hoofddoelstelling met name betrekking op een versterking van de integratie binnen de buurt.

De doelgroep van dit experiment betreft in feite alle Osdorpers. Daarbij zou extra aandacht worden besteed aan activiteiten voor jongeren.

In de loop van het voorjaar werd vanuit de stuurgroep contact gezocht met diverse personen en instanties, die een bijdrage aan de uitvoering zouden kunnen leveren. Nu de initiatiefgroep eenmaal bekend was, bleek de animo voor medewerking van verschillende kanten groot.

De winkeliersvereniging toonde zich bereid om een braderie te organiseren. Scholen werden benaderd voor de medewerking aan een scholenspel. Alle Osdorpse verenigingen werden aangeschreven en kwamen in vergadering bijeen om zich via stands en demonstraties te presenteren. Vrije Tijds Centrum 'De Meervaart' bleek van plan Osdorpse popgroepen op te laten treden. Ondertussen kwamen de voorlichters van gemeentelijke diensten regelmatig bijeen om plannen voor de dienstenmarkt uit te werken en te brainstormen over andere initiatieven die in de buurt genomen konden worden.

Als meest geschikte periode werd een week in september beschouwd. De scholen waren dan weer geopend en er was dan voldoende tijd beschikbaar om voorbereidingen te treffen. Ook reed tramlijn 1 in september twintig jaar naar Osdorp en bestonden er bij het Vervoerbedrijf plannen om dit te vieren, bijvoorbeeld door oude trams in Osdorp te laten rijden.

Een concept-plan voor dit experiment werd in juni ingediend bij het Bureau Jeugdzaken en Volksontwikkeling. De begrote kosten (voor het sociaal-culturele gedeelte) bedroegen f 8.500,--.* Het B.J.V. ging in principe met een subsidie van dit experiment akkoord, onder het voorbehoud dat er een nader uitgewerkt plan moest komen dat in overeenstemming was met de reeds akkoord bevonden doelstellingen.

Bij de nadere uitwerking van de opzet van de feestweek werden de volgende onderdelen gepland.

Dienstenmarkt

Politie:

- politieteam geeft een demonstratie motorrijden,
- reactie-test (via apparaat waar vallende stokken opgevangen worden),
- er is een politieauto of motor beschikbaar, waarop eventueel gereden kan worden,
- presentatie via een stand.

GEB:

- presenteert zich via een stand

GVB:

- presenteert zich via een informatiebus,
- oude trams rijden van Dijkgraafplein tot Surinameplein.

* Uiteraard zouden de activiteiten die door de winkeliersvereniging georganiseerd zouden worden, door de winkeliers zelf worden gefinancierd. De activiteiten van de verschillende gemeentelijke diensten zouden worden betaald uit de 'lopende begrotingen' van de diensten.

D.O.W.:

- een vernielde bouwkeet wordt tentoongesteld,
- een kraam met allerlei vernielde objecten en prijslijst,
- een enquête over vandalisme,
- een stuk straat wordt door een stratenmaker betegeld, bewoners kunnen hier aan meedoen.

Stadsreiniging:

- presenteert zich via een stand,
- optreden van de 'ratelaars',
- zwabberactie om zand van jeu de boules weg te vegen.

Brandweer:

- nagegaan zal worden of de Cerberus (antieke brandweerspuit) beschikbaar is,

Braderie

- De winkeliersvereniging zal een braderie op het Osdorpplein en Tussenmeer organiseren (9 en 10 september). Eén van de onderdelen betreft een demonstratie van oude ambachten. Ook wordt een vernielde auto tentoongesteld, waarvan de kosten voor herstel via een prijsvraag geraamd moeten worden.

Vrijetijdsmarkt

- Osdorpse verenigingen zullen zich presenteren op kramen. Op kramen zal informatiemateriaal beschikbaar zijn.
- door verenigingen zullen demonstraties worden gegeven.

Scholenspel

- Voor lagere scholen zal een scholenspel georganiseerd worden. De geplande onderdelen daarvan zijn: touwtrekken, skilopen, decorbalschieten, aardappelloop, stokkenspel, spuitbal.
- Alle scholen krijgen de beschikking over een eigen kraam, waar spullen van leerlingen uitgestald kunnen worden. Ook krijgen de scholen de mogelijkheid om de materialen die door de leerlingen tijdens het vandalisme-project op de scholen zijn gehouden, ten toon stellen.

Optreden_poptroepen_en_discoavond

- De organisatie hiervan zal plaatsvinden door De Meervaart.

Andere_geplande_onderdelen

- Jeu de Bouleswedstrijden. Georganiseerd door de Nederlandse Jeu de Boulesbond.
- Fietscrosswedstrijden. Gepland op de in het kader van experiment A3 aan te leggen baan.

- Wedstrijden tussen team van jongeren en vertegenwoordigers van gemeentelijke diensten. Via de afdeling Sport en Recreatie kunnen velden en prijzen worden geregeld.
- Fanfarekorpsen. Er zullen twee fanfarekorpsen optreden.
- Ruilmarkt. In de Link kunnen grammofoonplaten geruild worden.

Ondersteuning

- Het stadsdeelkantoor zal ter gelegenheid van de feesten geopend zijn. Voor de deelnemers aan het scholenspel bestaat de mogelijkheid om zich daar om te kleden.
- Op het Osdorpplein wordt - om de inwendige mens te ontlasten - een toiletwagen geplaatst.
- In jongerencentrum De Link wordt een coördinatiecentrum ingericht.
- Publiciteit.
In de Westerpost van 8 september volgt een speciale editie over de feestweek. Ook zal in eerdere edities van de Westerpost voor voorpubliciteit gezorgd worden.
Door de winkeliersvereniging worden affiches gemaakt. Over de tekst wordt overlegd met Bureau Voorlichting en De Meervaart.

Het uitgewerkte plan werd door de stuurgroep* op 1 september ingediend bij het Bureau Jeugdzaken en Volksontwikkeling. Het plan werd heel snel binnen enkele dagen goedgekeurd.

De tijd, die door gemeentelijke diensten en de leden van de stuurgroep in de voorbereiding is gestoken kan ruwweg geschat worden op 800 uur.**

Als opmerkelijke zaken tijdens de voorbereiding kunnen de volgende punten genoemd worden.

- Het vormde oorspronkelijk een probleem om de initiatiefnemers voor de dag te vinden. Pas toen de stuurgroep was geformeerd kon de feitelijke voorbereiding op gang komen. Dankzij de energie die de leden van de stuurgroep in de voorbereidingen hebben gestoken en de slagvaardigheid die zij ten toon spreidden, kreeg de uitwerking van de plannen gestalte.
- Eén van de leden van de stuurgroep was in het kader van zijn stage maar tot juni als voorlichter bij de Osdorpse deelraad werkzaam. Na zijn wegvallen werd door de deelraad een beroep gedaan op ondersteuning vanuit het gemeentelijk apparaat. Een bestuursassistente nam de opengevallen plaats in de stuurgroep in. Zij vervulde vanaf juli een cruciale rol in de coördinatie van de activiteiten.

* De stuurgroep vormde geen rechtspersoonlijkheid en kon dus formeel geen subsidie ontvangen. Daarom is het subsidieverzoek, namens de stuurgroep, uitgegaan van het Bureau Voorlichting.

** Door de zes gemeentelijke instanties is elk ongeveer 60 uur (1 1/2 week) in de voorbereiding geïnvesteerd, door de leden van de stuurgroep elk ongeveer 160 uur (vier weken). Daarnaast zijn door de winkeliers, Meervaart enz. natuurlijk de nodige voorbereidingen getroffen.

- Door de stuurgroep werd voorgesteld om de jongerendag samen te laten vallen met de feestweek. Dit kon niet doorgaan omdat de maand september bij de organisatoren van de jongerendag niet geschikt werd geacht (zie experiment F3).
- De samenwerking tussen de leden van de stuurgroep en diverse personen en instanties die bij de uitvoering betrokken waren, liep in de voorbereidingsfase opmerkelijk voorspoedig. Waarschijnlijk is dit te danken aan het feit dat de animo voor deze gemeenschappelijke activiteit groot was en men zich in de genoemde doelstellingen kon vinden.
- Het bepalen van het meest geschikte tijdstip had nog enige voeten in de aarde, omdat niet één tijdstip voor alle medewerkers goed uitkwam. De periode die uiteindelijk gekozen werd (8-11 september) kwam voor De Meervaart bijzonder ongelegen, omdat er dan juist een congres plaats vond. In geval van regen kon de binnenruimte van De Meervaart niet gebruikt worden. Ondanks dat men aan de organisatie van het congres handen vol zou hebben, werd door de vertegenwoordiger van De Meervaart toch alle medewerking aan de feesten toegezegd. Een belangrijke schakel van de feesten - diverse activiteiten voor jongeren - kon daardoor doorgaan.
- De feestweek kende een uitgebreide voorpubliciteit. In de maanden er voorafgaand verscheen er in De Westerpost - een in Osdorp gratis huis-aan-huis verspreide krant - regelmatig publicaties over geplande onderdelen van de feestweek. Op de donderdag 8 september was zelfs een geheel katern aan de septemberfeesten gewijd.

3. UITVOERING

Het experiment vond plaats op 9, 10, 11 en 12 september. De eerste activiteiten op donderdag 9 september werden georganiseerd door het Gemeentevervoerbedrijf. Het betrof het optreden van de Tramharmonie en oude trams die tussen het Dijkgraafplein en het Surinameplein op en neer reden. Deze trams zouden tot en met zaterdag blijven rijden. Vrijdag 10 september startten de activiteiten van de winkeliersvereniging: een braderie op het Osdorpplein en langs Tussenmeer. Zaterdag 11 september vormde het hoogtepunt: behalve de braderie stond rond het Osdorpplein de dienstenmarkt en de vrijetijdsmarkt opgesteld. Op diverse plaatsen in Osdorp vonden manifestaties plaats. 's Avonds werd in De Meervaart een discoavond gehouden. Het programma werd zondag 12 september afgesloten met fietscrosswedstrijden.

De weergoden werkten mee: de feesten vonden plaats onder een stralend blauwe hemel. De opkomst was erg hoog: voor vrijwel alle activiteiten bleek veel belangstelling. De onderzoekers hadden in Osdorp bij lange na nog nooit zoveel mensen op straat gezien. Een indicatie voor het aantal mensen dat aanwezig was, vormt een handtekeningactie van het personeel van het Slotervaartziekenhuis op het Osdorpplein. Deze handtekeningactie was gericht tegen de dreigende sluiting van het ziekenhuis. Op één dag (zaterdag) werden 10.000 handtekeningen verzameld. Het totale bezoekersaantal op de feesten (ten dele afkomstig van de andere westelijke tuinsteden) was uiteraard veel hoger. De sfeer tijdens de feestweek was uitstekend.

* Er was dus inderdaad een goede voedingsbodem.... en dat in een 'grijze' nieuwbouwuurt!

In schema 2 zijn de verschillende onderdelen van de feitelijke uitvoering weergegeven. De uitvoering verliep grotendeels volgens de planning zoals die weergegeven is onder punt 2. (voorbereiding).

Feestprogramma 9-10-11 sept

Donderdag 9 september

19.00-21.00 uur

Optreden van de Tramharmonie

Deze loopt van het Dijkgraafplein over Tussen Meer naar het

Osdorpplein en concerteert daar tot 21.00 uur

GVB informatiebus op het Osdorpplein

ritten met oude tram tussen Dijkgraafplein en

Surinameplein;

vrijdag 10 september

11.00-17.00 uur

Braderie op het Osdorpplein en Tussen Meer

De winkeliersvereniging Osdorp Centrum zal via haar

leden (herkenbaar aan de WOC biljetten) elke 5

minuten een waardebon t.w.v. 25,- op de braderie

uitdelen.

Zaterdag 11 september

10.00-16.00 uur

Braderie op Osdorpplein en Tussen Meer

11.00-17.00 uur

GVB-informatiebus op Osdorpplein

Ritten met oude tram tussen Dijkgraafplein en

Surinameplein

(tarief als op gewone tram)

10.00-16.00 uur

Sportdemonstraties — sport en spel —

scholenswedstrijden — oude ambachten —

luchtkussenspringen — carrousel — info stands —

clowns — muziek enz. enz. demonstraties

gemeentelijke diensten zie elders in deze bijlage.

(zie uitgebreid programma hiernaast)

20.00 uur

Discoavond in de Meervaart

Zaterdag 11 september (uitgebreid)

10.00-12.30 uur vrije tijdsmarkt

10.00-11.00 uur jeu de boules

10.30-11.00 uur ratelaars

11.00 uur fanfarekorpsen

11.00-11.30 uur jeu de bouleswedstrijden

11.00 uur Demonstraties ruitver.

Riekerveld

11.05-11.20 uur demonstratieteam

politie-motorrijden

11.20-12.00 uur scholenspel

11.30-15.30 uur jeu de bouleswedstrijden

12.00 uur aankomst fanfarekorpsen

12.00 uur vertrek fanfarekorps

12.00 uur Demonstraties ruitver.

Riekerveld

12.00-13.00 uur Scholenspel

12.30-13.00 uur Sportdemonstratie

13.00-13.45 uur Funky muziek van de

Osdorpse formatie Umatilla &

Furn

13.00-14.00 uur Scholenspel

1.00 uur Kickboksen Riekerveld

13.00 uur ruitververeniging demonstraties

13.45-14.15 uur sportdemonstratie

14.00-14.20 uur 2 show politie-motorrijders

14.00 uur Fanfarekorps

14.30 uur Prijsuitreiking scholenspel

14.15-15.00 uur Reggae muziek van de

Osdorpse formatie inety

3.00 uur Kickboksen

15.00-15.30 uur Sportdemonstratie

15.30 uur Prijsuitreiking Jeu de

Bouleswedstrijd door

voorzitter v.d. deelraad de

heer Roobek

15.30-16.15 uur Optreden Osdorpse formatie

Se Foda met rockmuziek

16.00 uur Optreden politie-motorrijders

20.00 uur Disco-show

voor de Meervaart

parkeerterrein A.H.

bij de Meervaart

start Saafingestraat

parkeerterrein AH

bij de Opgang.

parkeerterrein AH

voor de Meervaart

parkeerterrein AH

bij de Meervaart

bij Stadsdeelkantoor

bij de Opgang.

parkeerterrein AH

grasveld Meervaart

podium voor de

Meervaart

parkeerterrein AH

bij de Opgang

bij de Opgang

voor de Meervaart

parkeerterrein AH

aankomst bij de Hema

podium parkeerterrein

podium grasveld

bij de Opgang.

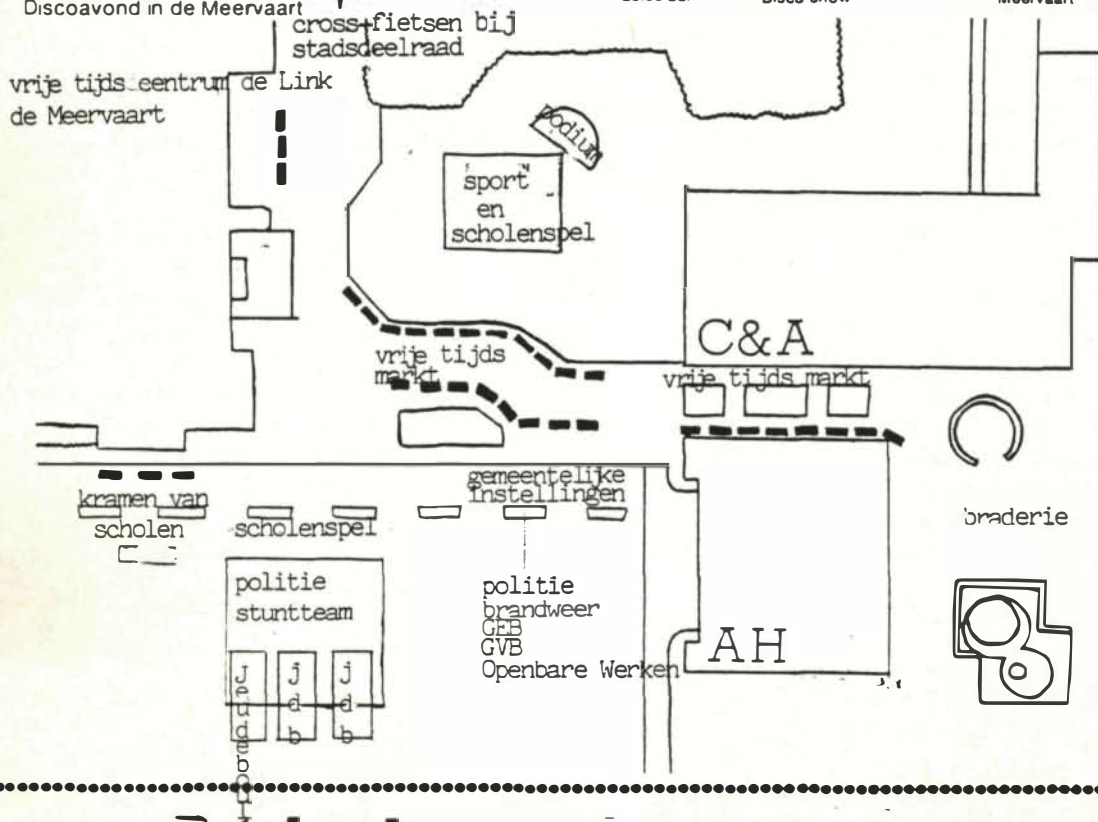
grasveld Meervaart

podium Osdorpplein

podium grasveld

parkeerterrein AH

Meervaart

Dienstenmarkt

De onderdelen hiervan verliepen volgens plan.

Voor de dienstenmarkt bestond veel belangstelling, vooral de motordemonstraties van de politie trokken drommen toeschouwers. Vanuit de dienst Openbare Werken werd een afgebrande bouwkeet ten toon gesteld, naar aanleiding hield men onder bewoners een enquête over vandalisme. De uitkomsten zijn weergegeven in bijlage 18.

Braderie

De door de winkeliersvereniging georganiseerde braderie vormde waarschijnlijk het hart van de feestweek.

Op het Osdorpplein en langs Tussenmeer, een strook van ruim een kilometer, stonden kramen opgesteld. Interessante onderdelen waren onder meer een demonstratie van oude ambachten en voor kinderen een gigantisch luchtkussen waarop gesprongen kon worden.

Vrijetijdswaark

Hier gaven circa dertig verenigingen acte de présence. Het tijdstip van de feestweek (voor de meeste gevallen het begin van het seizoen) vormde een geschikt moment om zich te presenteren.

De demonstraties die gegeven werden betroffen o.a. kickboksen, paardrijden, handbal en korfbal.

Scholenspel

Dit verliep ook volgens plan. Het laatste onderdeel - spuitbal - opgezet in samenwerking met de brandweer sloeg het best aan. Van zes lagere scholen (Heinsius, Ichthus, Kramer, Paulus, Visser 't Hooft en Johanna Westerdijk) namen in totaal circa 100 leerlingen deel.

De presentatie materialen van de vandalisme-projecten die op scholen waren gehouden, ging niet door. Verschillende scholen hadden hier wel hun materialen voor bewaard, maar de mogelijkheid om ze op kramen ten toon te stellen, bleek in de afrondende besprekingen niet aan de scholen doorgegeven.

Optreden popgroepen en discoavond

Deze onderdelen werden georganiseerd door De Meervaart. Overdag traden op een podium voor De Meervaart drie Osdorpse groepen op (Umatilla & Furn, Inety, en Se Foda). 's Avonds vond in de Meervaart zelf een discoavond plaats (optreden van de Chaplin Band en de zangeres Sharon Brown, de dansformatie Rotation, demonstratie van body-builders, kapsalon en make-up hoek, rollerskate-verhuur en een presentatie van videospellen (in het aangrenzende jongerencentrum De Link).

Andere onderdelen

- De jeu de Bouleswedstrijden verliepen probleemloos. De prijzen werden uitgereikt door de voorzitter van de Osdorpse deelraad.
- De fietscrosswedstrijden werden georganiseerd door de 'Stifor'. Zij konden niet plaats vinden op de baan die gepland was in het kader van experiment A3, vanwege de aldaar beschreven moeilijkheden. De wedstrijden vonden nu plaats op een provisorisch aangelegde baan in het Jan van Zutphenplantsoen.
- De voetbalwedstrijden gingen niet door, de organisatie voor de samenstelling van teams was niet rond gekomen.
- Fanfarekorpsen.
Behalve de Tramharmonie, traden de 'John F. Kennedyband' en de drumband 'Catharina' op.
- In De Link vond de geplande platenruilbeurs plaats.

Ondersteuning

Ook dit gedeelte verliep zoals gepland. In het coördinatiecentrum in De Link was steeds één van de leden van de stuurgroep aanwezig. De verschillende organisatoren konden hier met hun vragen terecht. Het stadsdeelkantoor was speciaal geopend om de deelnemers aan het scholenspel die mogelijkheid te geven, zich daar om te kleden. Ook stond - volgens de planning - aan het Osdorpplein een toiletwagen opgesteld.

Bij de uitvoering deed zich één incidentje voor. De winkeliers waren van mening dat een te groot gedeelte van het parkeerterrein op het Osdorpplein in beslag werd genomen door het scholenspel, de jeu de bouleswedstrijden, en de stands van de dienstenmarkt, waardoor er te weinig parkeerruimte voor auto's zou overblijven. Vanuit het coördinatiecentrum konden de gemeederen echter vrij snel worden gesust.

In oktober vond met de betrokken organisatoren een nabespreking plaats, waarbij o.a. het verloop van de uitvoering aan de orde kwam. De reacties waren zonder uitzondering positief.

Van de voorlichters van verschillende gemeentelijke diensten gaven de volgende reacties:

"alles verliep volgens plan, de belangstelling was opmerkelijk groot",

"wij zijn meer dan tevreden, alle onderdelen zijn geslaagd"

"het is prima gelopen er was een uitstekende sfeer".

Winkeliers:

"Het was een uniek gebeuren, niemand kan zich herinneren wanneer er eerder een braderie op Tussenmeer is gehouden".

De Meervaart:

"Verenigingen waren erg blij om zich te kunnen presenteren, alle medewerkers hebben positief gereageerd. De discoavond was reeds een avond van tevoren uitverkocht."

Dat de samenwerking - afgezien van het bovengenoemde incidentje over het gebruik van het parkeerterrein - goed is verlopen, werd door alle betrokkenen benadrukt.

De definitieve kosten van het sociaal-culturele gedeelte van de feesten (zoals de vrije tijdsmarkt, scholenspel) bleken beperkt te kunnen blijven tot f 4.830,59. Dat is circa f 3.700,-- minder dan begroot.

De activiteiten van de verschillende gemeentelijke diensten en bedrijven (dienstenmarkt) zijn voldaan uit lopende begrotingen van de afzonderlijke diensten. Alleen de voorlichter van de Dienst Openbare Werken stelde dat dit op problemen had gestuit ('het is iedere keer schipperen'). Deze, door de diensten gemaakte kosten, blijken niet te achterhalen.

Datzelfde geldt voor de kosten (en baten - omzet) van de winkeliers. De winkeliers noemden de gezamenlijke financiering aan de onderdelen van de dag wel een probleem: zij stelden dat het ruimer van te voren bekend moet zijn, wie de kosten van de verschillende onderdelen zou voldoen.

Op de dienstenmarkt waren circa 25 vertegenwoordigers van gemeentelijke instanties aanwezig. De tijd die door hen in de uitvoering is gestoken kan geschat worden op 200 uur (25 x 8 uur).

4. EVALUATIE VAN DE DOELSTELLINGEN

Dit experiment is geëvalueerd via interviews met 100 buurtbewoners (de buurtbewonersenquête), interviews met 93 jongeren (leerlingen van het lager en voortgezet onderwijs) en via een nagesprek met de organisatoren* van de verschillende onderdelen.

We gaan eerst in op de vraag in welke mate de doelgroep bereikt is, vervolgens in hoeverre de vooraf gestelde doelstellingen gerealiseerd zijn.

De doelgroep is omschreven als 'alle bewoners van Osdorp'. We hebben jongeren en buurtbewoners gevraagd of zij één of meer activiteiten hebben bijgewoond. De uitkomsten zijn weergegeven in tabel 6.

Tabel 6. Bezoekers van de feestweek, onderverdeeld naar leeftijd.

	wel aanwezig	niet aanwezig
tot en met 14 jaar	71 (77 %)	21 (23 %)
15 - 29 jaar	21 (72 %)	8 (28 %)
30 - 45 jaar	22 (71 %)	9 (29 %)
45 - 59 jaar	19 (73 %)	7 (27 %)
60 jaar en ouder	9 (33 %)	18 (67 %)

Uit tabel 6 blijkt dat de bewoners tot 60 jaar door dit experiment opmerkelijk goed bereikt zijn. In de verschillende leeftijdscategorieën was tussen de 70 en 80 procent bij de feesten aanwezig.

* Bij deze nabespreking waren behalve de leden van de stuurgroep, vertegenwoordigers van de winkeliers, De Meervaart, deelraad Osdorp, alsmede voorlichters van politie, G.E.B., G.V.B. en D.O.W. aanwezig.

Op grond van tabel 6 en de gegevens van Osdorpse bewoners per leeftijds-categorie kunnen we afleiden dat de feesten door circa 21.000 Osdorpers (63% van de totale Osdorpse bevolking) bezocht zijn. Via de publiciteit in de Westerpost zullen overigens ook bewoners van de overige Westelijke tuinsteden door de festiviteiten zijn aangetrokken, het totale bezoekers-aantal is dus hoger dan de genoemde 21.000 Osdorpers.

Evenzeer in het oog springt het percentage oudere buurtbewoners dat bij de feesten aanwezig was. Dit percentage bedraagt slechts 33%. Aan de meeste oudere Osdorpers lijken de feesten dus voorbij te zijn gegaan.

Een belangrijk onderdeel van dit experiment was de dienstenmarkt, waar verschillende gemeentelijke diensten zich via kramen en demonstraties bij buurtbewoners hebben gepresenteerd.

We hebben buurtbewoners en jongeren de vraag voorgelegd of zij de dienstenmarkt hadden bezocht. Dat bleek het geval bij 32% van de geïnterviewde buurtbewoners en bij 57% van de geïnterviewde jongeren. Hieruit valt af te leiden dat de stands op de dienstenmarkt door circa 12.000 Osdorpers is bekeken.

De hoofddoelstelling was om door middel van concrete activiteiten de gemeenschapszin in Osdorp te versterken. Door de betrokkenheid van bewoners van hun buurt te vergroten zou de vandalismedrempel verhoogd kunnen worden.

Wij hebben de 100 Osdorpse buurtbewoners gevraagd of zij van mening waren dat de feestweek er een bijdrage toe levert dat bewoners meer bij het leven in de buurt betrokken waren. Dat was volgens 68% van de Osdorpers het geval (12% - niet, 20% weet niet). Vervolgens hebben we de buurtbewoners de vraag voorgelegd of zij van mening waren dat indien bewoners van een buurt meer bij hun buurt betrokken worden, er meer zorg aan de buurt zal worden besteed er er minder vernield zal worden. Dat was volgens 78% van de bewoners het geval (9% - niet, 13% weet niet). 59% van de Osdorpers reageerde op beide vragen positief (bewoners door feesten meer bij buurt betrokken en door betrokkenheid minder vandalisme).

Volgens 59% van de buurtbewoners hadden de feesten dus een vandalisme-verminderend effect.

De meeste organisatoren sloten zich hierbij aan. De vertegenwoordiger van De Meervaart stelde dat de gezamenlijke activiteiten in de feestweek er een bijdrage toe leveren dat de bewoners weer 'trots' worden op hun buurt.

De tweede doelstelling was een aanbod van alternatieven-binnen-de-wet voor jeugdvandalisme te bieden.

De vrijetijdsmarkt zou hier een belangrijke functie kunnen vervullen. Jongeren werden op deze vrije tijdsmarkt in contact gebracht met de dertig Osdorpse verenigingen die zich daar presenteren. Via het lidmaatschap van een vereniging zou door 'opbouwende activiteiten' vandalisme uit verveling kunnen worden tegengegaan.**

* Zie: 'Amsterdam in cijfers' - jaarboek 1982, pag. 60.

** We merken op dat uit het hoofdonderzoek niet naar voren kwam dat er een samenhang bestond tussen het lidmaatschap van een sportvereniging en vandalisme. Wel bleken jongeren die lid waren van een 'culturele vereniging' minder te vernielen. (zie bijv. 'Amsterdamertjes vernielen!?' - pagina 140).

Via de interviews met jongeren zijn we nagegaan in hoeverre de vrije tijdsmarkt aansprak.

Van de 93 geïnterviewde jongeren waren er 39 op de vrijetijdsmarkt geweest (42 %). Daarvan zeiden er 33 geen vereniging gezien te hebben waar ze lid van willen worden. Zes jongeren hadden wel een vereniging gezien waar ze zich bij zouden willen aansluiten. Twee van hen hadden dat inmiddels daadwerkelijk gedaan.

We kunnen dus stellen dat de vrije tijdsmarkt door relatief veel jongeren bezocht en bij een klein deel van hen, het door de verenigingen beoogde resultaat (lidmaatschap) had. Of hiervan ook een vandalisme-verminderend effect zou zijn uitgegaan, moeten we echter in het midden laten.

De derde doelstelling was belangstelling en medewerking te verkrijgen van jongeren.

Uit de grote opkomst onder jongeren kan worden afgeleid dat deze doelstelling geslaagd is. Van de geïnterviewde jongeren was 77% op de feesten aanwezig. Vooral bij manifestaties zoals het scholenspel, de fietscross en diverse demonstraties waren veel jongeren zelf actief. Van de als onderdeel van de braderie georganiseerde activiteiten sloeg vooral een gigantisch luchtkussen waarop geveerd kon worden en de 'Pepsi-proef' erg aan, zo bleek uit de interviews met kinderen.

Bij de (uitverkochte) disco in De Link waren 7 van de 18 geïnterviewde tieners uit het voortgezet onderwijs aanwezig (39 %). Zeker gezien het feit dat geen van deze jongeren op de jongerendag (experiment F3) aanwezig was, kan dit percentage verhoudingsgewijs hoog genoemd worden.

De vierde door de stuurgroep genoemde doelstelling is: toenadering tussen jongeren en ouderen, burgers en bestuur.

De activiteiten voor jongeren (zoals het scholenspel, optreden Osdorpse groepen) vonden tussen en tezamen met de overige activiteiten plaats. Op grond van de hoge opkomst van jongeren en volwassenen en de goede sfeer tijdens de feestweek zouden we kunnen veronderstellen dat er een zekere toenadering heeft plaats gevonden.

Die 'toenadering' geldt echter in veel mindere mate voor de oudere buurtbewoners, waarvan de meesten niet op de feesten aanwezig waren.

De toenadering tussen burgers en bestuur zou gestalte moeten krijgen via de dienstenmarkt (hoewel we dan beter kunnen spreken van toenadering tussen burgers en overheid).

De dienstenmarkt bleek bezocht door 32% van de geïnterviewde buurtbewoners en door 57% van de geïnterviewde jongeren, waaruit we afleiden dat de dienstenmarkt door circa 12.000 Osdorpers is bezocht.

Nu kan het 'bezoek' van de dienstenmarkt actief dan wel passief zijn. Daarom hebben we de buurtbewoners ook gevraagd of zij 'gebruik hebben gemaakt, of in de toekomst gebruik denken te maken van de informatie die op de dienstenmarkt werd verstrekt?'. 11 van de 100 geïnterviewde buurtbewoners beantwoordden deze vraag positief. Als dit cijfer juist en representatief is, betekent dat in totaal circa 3.500 volwassen Osdorpers vonden dat ze zelf baat van de dienstenmarkt hadden.

Aan de jongeren hebben we gevraagd of zij aan één van de onderdelen van de dienstenmarkt actief hebben meegedaan. Dat bleek bij 32 van de 93 jongeren (34%) het geval (jongeren noemden o.a. 'straatje maken' (Openbare Werken) en 'reactie-' en 'ogentest' (politie). Hieruit valt af te leiden dat in totaal ruim 1000 jongeren actief met één van de onderdelen van de diensten hebben meegedaan.

De organisatoren van de dienstenmarkt (voorlichters van verschillende gemeentelijke diensten) bleken vanwege de sfeer en de grote belangstelling over het verloop van de dienstenmarkt te spreken.

Samengevat kunnen we stellen dat de toenadering tussen burgers en overheid in de dienstenmarkt inderdaad gestalte lijkt te hebben gekregen.

Voor het actie-onderzoek is het van belang te weten te komen of door deze toenadering jongeren meer bij gemeentelijke objecten betrokken worden en of deze toenadering ten aanzien van vandalisme een drempelverhogende werking bij jongeren teweegbrengt.

Naar aanleiding van een tweetal presentaties op de dienstenmarkt hebben wij dit getracht te achterhalen.

Eén van de presentaties was een afgebrande bouwkeet die door de Dienst Openbare Werken was opgesteld. Aan deze keet hingen verschillende bordjes, met daarop de schadebedragen die bij Openbare Werken door vernielingen waren toegebracht. De bouwkeet appelleerde dus extra aan vandalisme.

Een tweede presentatie was van de politie (met ondermeer het afnemen van een reactietest, een ogentest en een demonstratie van een motorstunteam).

Circa vier maanden na de feestweek hielden we interviews met Osdorpse lagere scholieren. Wij hebben hen een reeks met kaartjes van vernielde objecten voorgelegd. Deze kaartjes betroffen een bouwkeet en een politieauto, alsmede een boom, bank, telefooncel, lantaarnpaal en schommel.

We hebben de leerlingen gevraagd de kaartjes op volgorde te leggen naar de mate waarin ze het erg vinden wanneer deze objecten vernield zijn.

In een later stadium van het interview kwam het gesprek op de feestweek. Daarbij hebben we de leerlingen gevraagd welke onderdelen van de dienstenmarkt zij zich nog voor de geest konden halen.

Tien van de 72 leerlingen noemden de afgebrande bouwkeet, 32 leerlingen noemden het onderdeel van de politie.

Onze verwachting was dat de leerlingen die de bouwkeet nog konden herinneren het verhoudingsgewijs* erg zouden vinden, indien een bouwkeet vernield is. En dat de leerlingen die bij de politiedemonstraties waren geweest het verhoudingsgewijs* erg zouden vinden, indien een politieauto vernield is.

De uitkomsten zijn weergegeven in tabel 7 en 8.

* Verhoudingsgewijs: ten opzicht van de leerlingen die zich dit onderdeel niet konden herinneren.

Tabel 7. Het verband tussen het feit of lagere scholieren tijdens de dienstenmarkt de bouwkeet hebben gezien en de mate waarin ze het erg vinden dat een bouwkeet vernield is.

	bouwkeet gezien	bouwkeet niet gezien
0 ('niet zo erg')	- (0 %)	7 (11 %)
1	1 (10 %)	10 (16 %)
2	1 (10 %)	11 (18 %)
3	3 (30 %)	12 (20 %)
4	2 (20 %)	10 (16 %)
5	2 (20 %)	10 (16 %)
6 ('wel erg')	1 (10 %)	2 (3 %)
Gemiddelde score	3,6	2,7

Toets van Wilcoxon. $Q = 165$

Kritieke waarde bij een significantiegrens van 5% = 123

Het verband is dus statistisch significant.

$n = 72$

Tabel 8. Het verband tussen het feit of lagere scholieren op de dienstenmarkt al of niet de presentatie van de politie hebben bijgewoond en de mate waarin ze het erg vinden indien een politieauto is vernield.

	presentatie politie wel bijgewoond	presentatie politie niet bijgewoond
0 ('niet zo erg')	2 (6 %)	4 (10 %)
1	2 (6 %)	1 (2,5 %)
2	- (0 %)	1 (2,5 %)
3	5 (16 %)	7 (17,5 %)
4	9 (28 %)	6 (15 %)
5	5 (10 %)	8 (20 %)
6 ('wel erg')	9 (28 %)	13 (32,5 %)
Gemiddelde score	3,9	4,2

Toets van Wilcoxon. $Q = 38$

Kritieke waarde bij een significantiegrens van 5% = 142

Het verband is dus statistisch niet significant.

$n = 72$

Uit tabel 7 blijkt dat leerlingen die de bouwkeet op de dienstenmarkt hebben gezien, het verhoudingsgewijs erger vinden dan leerlingen die de bouwkeet niet hebben gezien.

Het verschil is significant. Op grond hiervan kunnen we concluderen dat van de presentatie van de bouwkeet een drempelverhogende werking is uitgegaan.

Uit tabel 8 blijkt dat leerlingen die de politiepresentatie hebben bijgewoond, een vernieling van een politieauto juist iets minder erg vinden, dan leerlingen die hier niet aanwezig waren. Van significantie is echter geen sprake. Kennelijk had de presentatie van de politie dus geen drempelverhogend effect.

Wellicht kunnen we uit deze bevindingen afleiden dat van een kennismaking in de vorm van een presentatie slechts drempelverhogende werking uitgaat, indien bij de presentatie de negatieve kanten van vandalisme duidelijk worden belicht.

Aan het slot van deze evaluatie geven we nog een signalering van de winkeliersvereniging weer. De winkeliers beklemtoonden dat tijdens de feesten bij hen geen vernielingen waren gepleegd en dat er verder ook geen 'ellende' had plaats gevonden, hoewel dat hen - op grond van het feit dat er tienduizenden mensen op de been waren - niet zou hebben verwonderd. Een dergelijk neveneffect hebben de feesten dus kennelijk niet gehad.

5. MOGELIJKE VERBETERINGEN

Dit experiment is op zich een incidentele gebeurtenis. We hebben aan jongeren en buurtbewoners de vraag voorgelegd of naar hun mening een feestweek al of niet jaarlijks in Osdorp zou moeten plaats vinden.

De kinderen en tieners beantwoorden deze vraag overwegend positief (94%). Uit de enquête onder buurtbewoners kwam een vergelijkbaar beeld naar voren (80% positief, 4% negatief, 16% weet niet/neutraal). Op grond van deze gegevens zouden we kunnen afleiden dat een feestweek in Osdorp eigenlijk geen incidentele maar een weerkerende gebeurtenis zou moeten zijn.

Daarnaast lijkt het voor de hand liggend dat een initiatief daartoe door een of meerdere instanties in de buurt genomen wordt.

En bij voorkeur door een rechtspersoon (bijvoorbeeld een buurthuis, het wijkcentrum, de Meervaart) waarbij subsidietechnische problemen bij voorbaat ondervangen kunnen worden.*

Het is daarbij belangrijk om er naar te streven bejaarde buurtbewoners meer bij het gebeuren te betrekken. In dit experiment kwamen zij onvoldoende aan bod. Daarom lijkt het extra van belang om bij een eventuele herhaling van de feesten, hernieuwd te trachten het wijkcentrum voor medewerking te interesseren.

* Inmiddels blijkt het experiment inderdaad een vervolg te hebben gekregen: eind augustus 1983 is in Osdorp opnieuw een feestweek gehouden. Het initiatief daartoe is genomen door De Meervaart, de winkeliers hebben hun medewerking wederom verleend.

Toen de eerste initiatieven voor de voorbereidingen van dit experiment eenmaal getroffen waren, liep de verdere uitwerking van de plannen, de voorbereiding en de uitvoering over het geheel genomen opmerkelijk gestroomlijnd. Wij zien hierin geen duidelijke verbeteringen.

6. CONCLUSIES

Aangezien het moeilijk bleek om de initiatiefnemers voor de feestweek te vinden, leek dit experiment aanvankelijk in de pre-natale fase te blijven steken. Toen in maart 1982 een stuurgroep zich bereid had getoond, dit experiment te 'trekken', kwamen de voorbereidingen wel goed van de grond. De medewerking die de stuurgroep van diverse (gemeentelijke en Osdorpse) instanties ondervond, bleek opvallend groot.

Dank zij het enthousiasme en de inzet van velen konden vrijwel alle geplande onderdelen ook daadwerkelijk gerealiseerd worden. Waarschijnlijk is dit enthousiasme voor een belangrijk deel te danken aan het feit dat de betrokkenen zich in de doelstellingen van deze gemeenschappelijke activiteit kon vinden.

De uitvoering van de diverse onderdelen verliep voorspoedig.

Ook de sfeer tijdens de feesten was uitstekend, er deden zich evenmin onregeligheden voor.

De feesten werden door circa 21.000 Osdorpers bezocht, de doelgroep werd dus in ruime mate bereikt. Wel bleef het percentage buurtbewoners van 60 jaar en ouder dat op de feestweek aanwezig was, duidelijk achter bij de andere leeftijdscategorieën.

De voornaamste doelstelling - om via concrete activiteiten - de gemeenschapszin te versterken en zo de betrokkenheid van de bewoners bij hun buurt te verhogen - lijkt goed geslaagd. Dat komt onder meer naar voren uit de buurtbewonersenquête.

Ook de andere genoemde doelstellingen zijn grotendeels gerealiseerd.

Daarbij merken we nog op dat van de vernielde bouwkeet - die als onderdeel van de dienstenmarkt door de Dienst Openbare Werken was geplaatst - ten aanzien van vandalisme - een drempelverhogende werking is uitgegaan.

Dit bleek uit de evaluatie onder lagere scholieren.

De definitieve kosten van (het sociaal-culturele gedeelte van) de feesten bedroeg f 4.830, circa f 3.700,-- minder dan begroot.

Uit de evaluatiegesprekken met jongeren en buurtbewoners komt naar voren dat vrijwel iedereen er een voorstander van was, dat de feesten geen éénmalig gebeuren moeten zijn, maar jaarlijks plaats zouden moeten vinden. De onderzoekers onderschrijven deze conclusie geheel.

Samengevat kunnen we stellen dat dit experiment uitstekend geslaagd is.

Doelgroep:	- ca. 21.000 Osdorpse buurtbewoners bereikt, waaronder ca. 3700 jongeren tussen 6 en 17 jaar. (bij de dienstenmarkt bedragen deze aantallen respectievelijk ca. 12.000 en 2.800)
Tijd:	- ca. 1000 uur (door gemeentelijke instanties: voorbereiding ca. 800 uur, uitvoering ca. 200 uur)
Kosten:	- ca. f 5.000,-- (exclusief kosten uit 'lopende begrotingen' van diensten, die niet zijn te achterhalen).
Effect:	- toenadering tussen jongeren, ouderen en gemeentelijke overheid (via dienstenmarkt) - aanzet jaarlijkse terugkerend gebeuren - drempelverhogend van de tentoongestelde vernielde bouwkeet

F3. JONGERENDAG ('Ostival')

1. OPZET EN BEKNOPTE INHOUD

De organisatie van dit experiment lag in handen van de jongerenwerkers uit Osdorp (het jongerenwerk in De Aker, JES, Kwak en De Link). Voor de coördinatie van de voorbereiding en uitvoering is een externe coördinator aangetrokken.

De belangrijkste doelstelling was om een aanzet te geven tot een vermindering van stigmatisering van volwassenen ten opzichte van jongeren en zo de integratie van verschillende groeperingen in de buurt te bevorderen. Anders gezegd: er werd beoogd volwassenen te laten zien dat "jongeren ook wel wat kunnen". Indien volwassenen wat meer begrip voor jongeren zouden krijgen (en andersom) zou dit ertoe kunnen leiden dat volwassenen en jongeren minder angstig en agressief tegenover elkaar komen te staan. En dat jongeren minder zullen vernielen.

Overige genoemde doelstellingen waren:

- a. het betrekken van jongeren bij gemeentelijke instanties,
- b. het kanaliseren van kwaadheid en agressie
- c. integratie van jongerenwerk en scholen
- d. een opleving voor jongeren in het verder saaie Osdorpse gebeuren
- e. integratie van jongerenwerk in de wijk.

Als (Osdorpse) doelgroepen zijn genoemd:

- bezoekers van jongerencentra en ander jongerenwerk
- scholieren
- alle andere, nog niet bereikte jongeren
- de oudere buurtbewoners, zeker voor zover ze uitgesproken meningen hebben over jongerenwerk.

Het Ostival vond plaats op 5 juni 1982 tussen 13.30 en 0.30 uur op een terrein van ca. 120 x 60 meter, naast jongerencentrum Kwak en de Osdorper Scholen Gemeenschap. Aan één zijde van het terrein stond een professioneel uitgevoerd podium voor de muziek opgesteld. Aan een tweede zijde stonden kramen met drie standjes (wereldwinkel, 12 juni (vredes)demonstratie, informatiestand buurthuizen) en een tentje waar hapjes en drankjes te verkrijgen waren. Een oorspronkelijk aangekondigde braderie en ruilmarkt vonden niet plaats. Aan de overzijde van het terrein was een ruimte afgebakend voor een motortrial, bij de O.S.G. werd een voetbalwedstrijd georganiseerd. Deze wedstrijd maakte onderdeel uit van een vierkamp tussen zes jongeren van Kwak en zes politieagenten. De overige onderdelen hiervan waren: de motortrial, estafette per motor en ringsteken. In de loop van de dag traden hier een vijftal groepen op (Bram Vermeulen en de Toekomst, Ymatilla, Kapsones, Ton Lebbink en American Gypsy).

Het publiek bij het Ostival (overwegend tussen de 12 en 20 jaar) varieerde tussen circa 50 mensen overdag en 200 's avonds. Er waren ongeveer vijf mensen van een "ordedienst" aanwezig, waarmee de coördinator via een motor de communicatie onderhield.

Financiën: voor dit experiment is door de afdeling Jeugdzaken/Volksontwikkeling f. 24.000 gereserveerd.

2. VOORBEREIDING

In het najaar van 1981 vonden in het Jeugd Welzijnsproject Osdorp (JWPO) tussen de jongerenwerkers en de onderzoekers de eerste besprekingen over het starten van experimenten plaats.

Als meest wenselijke experiment werd door de jongerenwerkers een jongerenmanifestatie genoemd.*

De jongerenwerkers besloten serieus aan de slag te gaan, zodra het zeker was dat de middelen om de manifestatie te organiseren definitief op de gemeentebegroting waren gereserveerd (in maart '82). Een voorwaarde voor de jongerenwerkers was dat de manifestatie zou uitgaan van het gezamenlijke Osdorpse jongerenwerk. De gemeentelijke subsidie van het samenwerkingsverband van (o.a.) het jongerenwerk - het JWPO - werd echter per 1 januari 1982 gestopt. De coördinator van het JWPO viel daardoor weg. Voor de onderlinge samenwerking tussen de jongerenwerkers betekende dit een ernstige handicap, aangezien alle voorbereidingen voor hun overleg nu boven hun dagelijkse en toch al zware werk moesten komen. Voor de voorbereidingen van de dag werd een ad-hoc comité gevormd, bestaande uit de Osdorpse jongerenwerkers en één der onderzoekers als 'secretaris'.

Deze uit nood geboren oplossing (onderzoekers toch bij de uitvoering betrokken) stond haaks op de uitgangspunten die bij de start van het onderzoek werden geformuleerd.**

Toen het door de jongerenwerkers voorgestelde bedrag (f. 24.000) vanuit de afdeling Jeugdzaken op de begroting werd gereserveerd, kon een coördinator worden aangetrokken die zich met de concrete voorbereidingen zou gaan bezig houden. Dank zij de medewerking van "Ons Huis" kon deze coördinator bij deze koepel*** worden ondergebracht.

Net als bij de overige experimenten zou door de uitvoerders nog een concreet plan gemaakt worden, waar de opzet en invulling van de dag was uitgewerkt. Dat plan zou dan nog door het Bureau Jeugdzaken en Volksontwikkeling (B.J.V.) en de onderzoekers definitief goedgekeurd moeten worden.

Zo lang één der onderzoekers nog in het ad-hoc comité zat, betekende dit voor de onderzoekers een merkwaardigedubbelrol als opsteller en beoordelaar van het plan. Toen als intermediair tussen de jongerenmedewerkers voor de concrete voorbereidingen een coördinator was aangetrokken, trok de onderzoeker zich in maart uit het ad-hoc comité terug. Dit veroorzaakte echter nogal wat wrevel en stuitte op verzet bij de jongerenwerkers, die zich door de onderzoekers in de steek gelaten voelden.

De aangetrokken coördinator fungeerde nu als intermediair tussen de jongerenwerkers. De jongerenwerkers traden op als "stuurgroep".

De coördinator maakte de feitelijke afspraken met de bij het Ostival betrokken instanties. De "stuurgroep" kwam circa eens per week bijeen.

Het definitieve plan van de opzet van de dag kwam een week voor de geplande startdatum (5 juni) rond en werd door het B.J.V. na overleg met de onderzoekers goedgekeurd.

* In de Inventarisatienota (in bijlage 2, pagina 8) stond een vergelijkbaar gebeuren beschreven: Vanuit het straathoekwerk in Eindhoven werd onder de naam "Tuigdag" een jongerenmanifestatie georganiseerd. Wel werd in Osdorp vrij snel besloten om de naam "tuigdag" niet te gebruiken, omdat deze naam juist stigmatiserend zou kunnen werken.

** Zie Rapportage actie-onderzoek deel 2, pagina 22.

*** Een 'koepel' is een stedelijke organisatie voor club- en buurthuiswerk en voor jeugd- en jongerenwerk.

De volgende middelen uit het plan horen bij de reeds onder 1. genoemde doelen:

Hoofddoelstelling

Vermindering van stigmatisering door volwassenen ten opzichte van jongeren en de integratie van verschillende groeperingen in de buurt.

Via: het aan volwassenen laten zien dat jongeren ook iets positiefs kunnen doen. Concrete geplande middelen:

- dans en play-back wedstrijden
- braderie (samenwerking winkeliers)
- ruilmarkt
- jongeren actief bij de organisatie betrekken

Doelstelling A

Het betrekken van jongeren bij gemeentelijke instanties.

Via: een spelvorm tussen jongeren (teams bestaande uit bezoekers van de verschillende jongerencentra en scholen) en teams van vertegenwoordigers van gemeentelijke diensten,

De geplande middelen bij deze spelvorm zouden bestaan uit een voetbaltoernooi, een bromfietscross en een 'kabelbaan'.

Doelstelling B

Het kanaliseren van kwaadheid en agressie.

Via: activiteiten die qua spanning en sensatie enigszins met vandalisme kunnen concurreren.

Geplande middelen:

- demonstraties van judo,
 boksen,
 kickboksen,
 karate,
 jiu-jitsu. (samenwerking sportscholen)
- individuele motortrial.

Doelstelling C

Integratie van jongerenwerk en scholen.

Door een betere bekendheid van het Osdorpse jongerenwerk bij scholieren zouden de jongerencentra eventueel in de toekomst meer jongeren kunnen trekken. Door meer scholieren aan te trekken zou de opvangfunctie van de centra beter vervuld kunnen worden en daarmee indirect 'vandalisme uit verveling' worden tegen gegaan.

Via: het betrekken van scholieren bij het Ostival.

Geplande middelen:

- stands van buurthuizen en jongerencentra,
- het actief betrekken van scholen bij de voorbereiding.

Doelstelling D

Een ervaring voor jongeren in het verder 'saaie' Osdorpse gebeuren.

Geplande middelen: in feite het gehele programma:

- muziekonderdelen,
- dans en play-back demonstraties,
- spelvorm,
- sportdemonstraties,
- ruilmarkt.

Doelstelling E.

Integratie van jongerenwerk in de wijk.

Geplande middelen:

- de stands van buurthuizen en jongerencentra,
- door de organisatie en publiciteit van de dag zelf,
- de spelvorm, met teams van bezoekers uit verschillende centra.

Een belangrijk middel voor het bereiken van de (onder 1 genoemde) doelgroepen en dus van de doelstellingen is de publiciteit.

Gezien de samenstelling van de doelgroep (Osdorpers) werd de publiciteit alleen via de Osdorpse media (buurtbladen, affiches en mond-tot-mond reclame) geregeld.

In de publiciteit liep het een en ander spaak.

- de definitieve aankondiging in de Westerpost verscheen tien dagen van tevoren. Deze laatste aankondiging geschiedde via een fraaie paginagrote advertentie. Helaas ontbrak hierop plaats en aanvangstijdstip. In de Westerpost van drie dagen voor de dag werd geen melding meer over het Ostival gemaakt.
- de affiches werden via jongeren van enkele centra in de buurt verspreid en sierden nog de abri's tot aan het Surinameplein. Op deze affiches stond wel de plaats maar niet het aanvangstijdstip vermeld. De meeste affiches bleken in zeer korte tijd weer verdwenen. Dit werd gemeten aan de matige kwaliteit van de lijm en aan een 'overactief' optreden van de Stadsreining.

De onderlinge samenwerking tussen de jongerenwerkers en coördinator liep over het algemeen goed, al werd door de jongerenwerkers wel gesteld dat de onderlinge afspraken soms wat slapjes werden gehanteerd.

In de samenwerking met overige instanties kunnen een aantal knelpunten worden signaleerd:

- de samenwerking met scholen kwam niet van de grond. Vanuit de scholen hadden (volgens de jongerenwerkers) geen zin of tijd om in de voorbereiding van de dag mee te werken.
- de samenwerking met de winkeliers liep op niets uit.
Een eerste probleem was het verkrijgen van vergunningen voor het organiseren van de braderie en ruilmarkt. Via de begeleidingscommissie van het actie-onderzoek en de deelraad kwam deze vergunning toch vrij snel tot stand. De winkeliersvereniging toonde echter geen belangstelling, omdat er van hen verwacht werd dat zij niet voor hun winkels maar elders op het terrein hun kraampjes moesten inrichten.
- de samenwerking met de organisatoren van de feestweek (zie F1) kwam evenmin tot stand. De organisatoren van de feestweek waren voorstander van het gezamenlijk organiseren van een manifestatie, gezien de voor hen benodigde voorbereidingstijd achten zij een dag in september noodzakelijk. Voor de jongerenwerkers kwam deze maand niet in aanmerking, omdat dan - na de vakantie - het werk in de jongerencentra nog niet op gang zou zijn gekomen.
- de samenwerking met de onderzoekers verliep stroef - zeker nadat wrevel ontstond toen één van de onderzoekers zich uit het ad-hoc voorbereidingscomité terugtrok.
- de samenwerking met de wijkraad kwam niet tot stand. De wijkraad voelde zich gepasseerd en dat was volgens de jongerenwerkers terecht. De wijkraad had een goede steun kunnen zijn bij de organisatie.
- de samenwerking met de stadsdeelraad liep prima: de stadsdeelraad heeft alle medewerking verleend.

- de samenwerking met het Bureau Jeugdzaken en Volksontwikkeling was volgens de jongerenwerkers slecht: "Het BJV heeft veel gezegd en daarna weer ingetrokken". Wat precies toegezegd is, is onduidelijk.

Daarnaast kunnen nog twee knelpunten genoemd worden.

- Een belangrijk aspect was de tijdsdruk. In maart werd bekend dat de middelen voor een jongerendag gereserveerd waren.
De dag werd zelf reeds op 5 juni gepland. Het definitieve plan kwam pas één week voor de geplande startdatum bij het Bureau Jeugdzaken binnen. Wel verscheen eerder een concept-plan (zonder begroting) waarvan over de status onduidelijkheid bestond.
Een complicerende factor was dat de voorbereidingen van de dag door de jongerenwerkers naast hun 'dagelijkse' werk geschiedde. De onzekerheid over de definitieve goedkeuring van het plan en de grote belasting van de jongerenwerkers om de voorbereidingen in relatief korte tijd te realiseren, verklaart ten dele de problemen die in deze fase ontstonden.
Bij een ruwe schatting van de voorbereidingstijd van de jongerenwerkers gezamenlijk, komen we ongeveer uit op 400 uur. Inclusief de tijd van de aangetrokken coordinator (9 weken à 40 uur) is er in totaal dus veel tijd - circa 750 uur - in de voorbereidingen van dit experiment gestoken.
- Een probleem van geheel andere aard was de juridische status van het organiserend comité. Het jongerenwerk in Osdorp is georganiseerd via verschillende koepels. Tot aan januari 1981 bestond er een (formeel) samenwerkingsverband in de vorm van het Jeugd Welzijns Project Osdorp. De jongerenwerkers zagen het 'Ostival' als een gezamenlijk produkt en stonden dan ook op een gezamenlijke organisatie. De gemeente (in dit geval het BJV) kan een subsidie echter alleen toekennen aan een rechtspersoon, wat het JWPO na haar opheffing niet meer kon zijn.
Uiteindelijk kon het subsidietechnische probleem worden opgelost, toen de koepel 'Ons Huis' bereid bleek als subsidieaanvrager te fungeren. Het probleem van de verantwoordelijkheid voor de organisatie ('de jongerenwerkers' als groep of 'Ons Huis' als koepel) was daarmee nog niet uit de wereld omdat 'Ons Huis' formeel geen rekenschap kan vragen van jongerenwerkers die niet bij hun koepel zijn aangesloten. Dit probleem had (zeker door de onderzoekers) eerder moeten worden voorzien.

3. UITVOERING

De manifestatie vond 5 juni 1982 plaats op een zonovergoten zaterdag. Over de uitvoering van de geplande onderdelen kan het volgende gezegd worden.

- het muziekonderdeel liep over het algemeen prima. Zij het dat door een defecte installatie het programma 1 1/2 uur later begon en het optreden van de laatst geplande groep (American Gypsy) enigszins in de knel kwam.
- er waren drie stands: (wereldwinkel, 12-juni demonstratie, informatiestand buurthuizen).
- de braderie ging zoals gezegd niet door, omdat de winkeliers er niets voor voelden om kraampjes ver van hun winkels af te plaatsen.
- de ruilmarkt vond door een gebrek aan belangstelling evenmin plaats.
- de individuele motortrial ging wel door en trok ongeveer 10 jongeren.
- de spelvorm, een wedstrijdonderdeel tussen teams van jongeren en gemeentelijke diensten, ging door.

In de oorspronkelijke opzet zouden teams meedoen van afzonderlijke jongerencentra, scholen en gemeentelijke diensten. Er namen echter slechts twee teams deel, één team van jongerencentrum Kwak en een team van de politie.

Het 'jongerenpastoraat' leverde geen team maar bracht wel verschillende jongeren op de been die hielpen met de opbouw en afbraak van het podium.

'De Link' stelde geen team samen, omdat bij de desbetreffende jongerenwerker

naar eigen zeggen de motivatie daarvoor ontbrak. Het is onduidelijk waarom er geen teams van 'De Aker' en JES waren.

Vanuit de scholen was (volgens de coördinator) geen belangstelling.

De politie, als enige gemeentelijke dienst uitgenodigd, vaardigde een team af.

De Osdorper Scholen Gemeenschap stelde haar voetbalveld ter beschikking.

De onderdelen waren voetbalwedstrijd, motortrial en kabelbaan (een soort waterspatwedstrijd). De jongeren van Kwak wonnen.

- de geplande demonstraties van judo, boksen, kickboksen, karate en jiu-jitsu gingen niet door. De sportscholen zeiden twee dagen van tevoren af. Ook de 'ring' die opgehaald zou worden, kwam niet ter plaatse aan, omdat de auto waarmee deze ring vervoerd zou worden zaterdagochtend de geest gaf.
- de play-back wedstrijden gingen niet door. Er waren wel enige kandidaten, maar geen cassetterecorder aanwezig.
- de danswedstrijden vonden wel plaats. Er namen vier paren deel, waarvan één paar een door een reisbureau ter beschikking gestelde reis naar Parijs won.
- bij de organisatie van de dag werden wel diverse jongeren ingeschakeld. Zij waren met walkie-talkies uitgerust en fungeerden als 'ordedienst'.

Het publiek varieerde tussen de circa 50 mensen (overwegend tussen de 12 en 20 jaar) overdag en 200 's avonds. Omdat het publiek die dag varieerde (sommigen kwamen, sommigen gingen) ligt het totale bezoekersaantal van het Ostival wat hoger. Het kan geschat worden op ongeveer 300 mensen. Het was dus vrij stil, maar de sfeer was over het algemeen prima.

Wat de organisatie op de dag zelf betreft: de jongerenwerkers stellen dat er bij hun nogal wat onduidelijkheid bestond over wat er gebeuren moest. De communicatie heeft niet op alle momenten goed gewerkt.

In de vooravond deed zich een vervelend incident voor: de coördinator viel op het terrein van zijn motor. Hij brak zijn sleutelbeen en moest naar een ziekenhuis afgevoerd worden.

Op 6 juni werd het terrein door de Stadsreiniging schoongemaakt.

De uiteindelijke kosten van het Ostival zijn op dit moment nog niet volledig bekend. De uitgaven bedragen nu f 27.613,89 waar nog enkele honderden guldens bij kunnen komen. Dat betekent dat de oorspronkelijke begroting met een kleine f 4.000,-- is overschreden.

De tijd die door de jongerenwerkers en coördinator in de uitvoering (de dag zelf) is gestoken bedraagt ongeveer 50 uur.

4. EVALUATIE VAN DE DOELSTELLINGEN

De drie belangrijkste evaluatiemiddelen voor dit experiment zijn:

- a. een nagesprek met de organisatoren
- b. nagesprekken met jongeren
- c. oudere buurtbewoners (via de buurtbewonersenquête)

Nagesprek met de organisatoren.

Op 15 juni is door vertegenwoordigers van Kwak, De Link, het jongerenpastoraat, de coördinator en de vertegenwoordiger van 'Ons Huis' uit de begeleidingscommissie van het actie-onderzoek, een eerste evaluatiegesprek gehouden.

Vervolgens is op 1 september 1982 het verloop en doelstellingen van de dag besproken tussen de onderzoekers en de bovengenoemde vertegenwoordigers van het jongerenwerk, de consulent van het B.J.V. en één der onderzoekers. De coördinator kon bij dit tweede gesprek niet aanwezig zijn, terwijl de vertegenwoordigers van De Aker en JES wederom afwezig waren.

Met betrekking tot de (onder punt 1 en 2 genoemde) doelstellingen, kwam het volgende uit het gesprek naar voren:

De doelstellingen zijn over het algemeen niet of nauwelijks gehaald. De belangrijkste redenen hiervoor zijn:

- de in het plan genoemde middelen om de doelstellingen te bereiken, zijn maar in zeer beperkte mate gerealiseerd. Dat heeft te maken met de matige organisatie op de dag zelf en de problemen bij de organisatie die bij de voorbereiding bestonden.
- de doelgroepen zijn onvoldoende bereikt. Ten dele is dit te wijten aan de gevoerde publiciteitscampagne. Ook werd genoemd dat het op 5 juni (te) mooi weer was, waardoor veel Osdorpers waarschijnlijk op het strand vertoefden.* Omdat de braderie niet doorging had de dag op de oudere buurtbewoners weinig aantrekkingskracht.
- er werd door de organisatoren gesteld dat de doelstellingen met opzet 'extra mooi' geformuleerd zijn om de subsidie voor het Ostival zeker te stellen. Dat is een aanvullende reden dat de doelstellingen moeilijk te realiseren waren. Wel is het Ostival mogelijk een aanzet geweest om de in het plan genoemde doelen te bereiken.

Bij de evaluatie van de afzonderlijk genoemde doelstellingen komen deze punten meestal terug.

De voornaamste doelstelling was om een vermindering van stigmatisering van volwassenen ten opzichte van jongeren te bewerkstelligen en zo de integratie van verschillende groeperingen in de buurt te bevorderen.

(Er werd beoogd volwassenen te laten zien dat 'jongeren ook wel wat kunnen'. Indien volwassenen wat meer begrip voor jongeren zouden krijgen - en andersom - zou dit ertoe kunnen leiden dat volwassenen en jongeren minder angstig en agressief tegenover elkaar komen te staan. En dat als gevolg daarvan jongeren minder zouden vernielen.

Waarschijnlijk is dit niet gelukt omdat vooral de oudere buurtbewoners verstek lieten gaan. De jongerenwerkers tekenen wel aan dat niet met zekerheid gezegd kan worden of deze doelstelling al dan niet gehaald is. De enquête onder buurtbewoners (bijlage 1) kan hier meer uitsluitsel over geven.

Wel kan gesteld worden dat een deel van de jongeren actief bij de uitvoering is betrokken (de 'ordedienst' met name). De actieve deelname van jongeren bij de danswedstrijd stelde nogal teleur. Er namen slechts vier paren deel, waarvan de eerste prijs werd gewonnen door vader en dochtertje.

De verschillende groeperingen van jongeren die op de dag aanwezig waren, behoren volgens de jongerenwerkers tot de bezoekersgroepen uit de organiserende centra. Overige groeperingen zijn er niet geweest, behalve de incrowd van de optredende groepen.

Doelstelling A

Het betrekken van jongeren bij de gemeentelijke instanties.

Deze doelstelling is volgens de jongerenwerkers minimaal gehaald omdat er bij de spelvorm geen teams zijn geformeerd voor deelname aan de verschillende activiteiten. Alleen jongerencentrum Kwak had een team. De spelvorm werd niet met commentaar begeleid, waardoor het voor de buitenstaander moeilijk was om te onderscheiden wie van de deelnemers tot de bezoekers van Kwak en wie tot het team van de politie behoorden.

* Op 5 juni werd door de Amsterdamse Sportraad ook op diverse plaatsen in de stad sportmanifestaties georganiseerd.

In hun evaluatie stellen de jongerenwerkers: "Er zijn op de dag wel ouderen langs geweest, maar dat lag niet zozeer aan de activiteit maar aan de hond die uitgelaten moest worden. Men liep langs maar bleef niet kijken naar de verschillende activiteiten."

Doelstelling B

Het kanaliseren van kwaadheid en agressie.

Afgezien van de individuele motortrial gingen de geplande middelen (demonstraties van judo, boksen, kickboksen, karate en jiu-jitsu, alsmede de openlijke vorm van vandalisme) niet door. Daarom kon deze doelstelling nauwelijks gerealiseerd worden.

Doelstelling C

Integratie van jongerenwerk en scholen.

Deze doelstelling is volgens de jongerenwerkers in ieder geval niet gehaald, omdat de scholen geen tijd of zin hadden om in de voorbereiding en op de dag zelf mee te werken.

Doelstelling D

Een opleving voor jongeren in het verder 'saaie' Osdorpse gebeuren.

Gezien de geringe opkomst volgens de jongerenwerkers is deze doelstelling waarschijnlijk niet gehaald.

Doelstelling E

Integratie van jongerenwerk in de wijk.

Tussen de bezoekers van de jongerencentra kwam volgens de jongerenwerkers geen integratie tot stand omdat er geen gezamenlijke activiteiten waren en iedereen in zijn eigen vriendenclubje bleef.

Evaluatie onder jongeren

Oorspronkelijk zou door de jongerenwerkers voor de evaluatie van het Ostival een enquête onder de bezoekers van het eigen jongerencentrum worden gehouden. Helaas werd hier later vanaf gezien: de doelstellingen van het Ostival waren toch niet bereikt en een evaluatie zou weinig zin hebben.

Leerlingen uit het Voortgezet Onderwijs behoorden ook tot de doelgroep van het Ostival. Daarom is door de onderzoekers aan een 18-tal leerlingen tussen de 13 en 19 jaar van de MAVO Osdorp* een reeks vragen voorgelegd m.b.t. het Ostival. Zeventien van de achttien jongeren bleek in het geheel niets van het Ostival gehoord te hebben en waren er dus ook niet geweest. Van die 17 jongeren zeiden er twee regelmatig in Osdorpse buurthuizen of jongerencentra te komen (beiden JES). Ook via andere kanalen waren zij niet via het Ostival op de hoogte gebracht. Eén van de achttien had wel van het Ostival vernomen. Hij had vanuit zijn huis een 'tent' gezien en muziek gehoord, maar wist niet wat het te betekenen had en was niet langs geweest. Op scholen blijkt de publiciteit dus inderdaad slecht gefunctioneerd te hebben. De overige geplande vragen: welke onderdelen kun je je herinneren, welke onderdelen het leukst/minst leuk, veranderde relatie tot oudere buurtbewoners en of het gebeuren jaarlijks georganiseerd zou moeten worden, zijn uiteraard niet meer gesteld.

Bij de nagesprekken met leden van de sleutelclub (experiment A1) is het Ostival nog even aan de orde geweest. Leden van de club waren hier wel aanwezig geweest en bleken vooral de motorcross tegen de politie zeer te hebben gewaardeerd.

* Deze leerlingen zijn ook ondervraagd over de projecten op scholen (zie hoofdstuk 2).

Evaluatie onder buurtbewoners

De evaluatie van het Ostival onder buurtbewoners maakt deel uit van de telefonische enquête die onder 100 buurtbewoners naar aanleiding van de experimenten is gehouden.

Dertig van de geïnterviewde buurtbewoners zegt iets van het Ostival gemerkt te hebben, daarvan zijn er twaalf op de dag zelf langs geweest. Verhoudingsgewijs is dit aanzienlijk minder dan bij de septemberfeesten waar deze percentages respectievelijk op 74% en 59% liggen.

Door vijf buurtbewoners wordt een jongerendag genoemd als één van de meest geschikte experimenten om vandalisme tegen te gaan (bijlage 1, vraag 43). Alleen objectversteving scoort in dit verband lager (4 maal genoemd). Wij hebben de buurtbewoners ook de vraag voorgelegd of zij denken dat het organiseren van een jongerendag er een bijdrage toe kan leveren dat ouderen daardoor het gedrag en interesses van jongeren beter gaan begrijpen *. Volgens 40% van de buurtbewoners is dit inderdaad het geval. 26% van de buurtbewoners is van mening dat jongeren hierdoor ook minder gaan vernielen **, volgens de overige 74% is dit niet het geval.

Een afgeleide doelstelling was dat buurtbewoners meer begrip voor en een betere verstandhouding met jongeren zouden krijgen.

In de totale steekproef zegt 53% van de buurtbewoners wel goed contact met jongeren uit de buurt te hebben (34% zegt weinig contact of weet niet). Van de bezoekers van het Ostival verschillen de cijfers hiermee niet wezenlijk (acht bezoekers zeggen goed met jongeren op te kunnen schieten, twee hebben voornamelijk 'last' van jongeren).

43% van de buurtbewoners kan een jongerencentrum in Osdorp noemen en weet tevens wat daar ongeveer gebeurt ***. Bij de bezoekers van het Ostival ligt dit percentage wat hoger (58%). De houding van de bezoekers van het Ostival ten opzichte van de jongerencentra in Osdorp is positiever dan degenen die niet op het Ostival aanwezig waren ****.

Dit zou kunnen betekenen dat degenen die het Ostival bezocht hebben daardoor een positiever beeld van het werk in jongerencentra hebben gekregen. Het is echter ook mogelijk dat juist degenen die al een positief beeld van het jongerenwerk hadden (mede daardoor) het Ostival hebben bezocht.

Samengevat kunnen we stellen dat het Ostival bij verhoudingsgewijs weinig buurtbewoners bekend was en door een gering deel van hen is bezocht.

Degenen die op de dag aanwezig waren, oordelen iets positiever over de doelstellingen van de dag en over het Osdorpse jongerenwerk dan degenen die niet op de dag aanwezig waren. De houding die zij hebben t.o.v. Osdorpse jongeren verschilt echter niet.

5. MOGELIJKE VERBETERINGEN

Het belangrijkste probleem bij de voorbereidingen van het Ostival is waarschijnlijk de tijdsdruk. De beschikbare tijd voor de voorbereidingen is die periode vanaf het moment dat de jongerenwerkers serieus aan de slag wilden en konden gaan (het moment dat de Gemeenteraad haar definitieve begroting goedkeurde in maart) en het moment dat de dag zelf gepland was (5 juni).

* Deze vraag heeft betrekking op de voornaamste doelstelling van de dag.

** Bij de bezoekers van de dag liggen deze percentages overigens iets hoger (respectievelijk 58% en 32%) dan bij degenen die niet op de dag aanwezig waren (respectievelijk 40% en 24%).

*** Daarbij is 'De Meervaart' (18 x genoemd) ook meegeteld.

**** Dit geldt in het bijzonder ten opzichte van 'Kwak' waar het Ostival plaats vond.

Allereerst kan gesteld worden dat het wenselijk zou zijn, indien de gemeentebegroting aan het begin van het jaar zou worden vastgesteld. De tijdsdruk zou dan in veel mindere mate hebben bestaan. Aangezien dit nu eenmaal niet het geval was, was het volgens de onderzoekers wenselijker geweest het Ostival na de zomervakantie te plannen. En bij voorkeur gelijk met de septemberfeesten (10 september), waar de organisatoren van deze feesten ook al aandrongen. Volgens de jongerenwerkers was deze datum ongeschikt omdat de jongerencentra - tamelijk kort na de vakantie - nog niet goed op toeren draaien. De onderzoekers zijn toch van mening dat 10 september een geschiktere datum was geweest, waarmee de problemen van de tijdsdruk deels hadden kunnen worden ondervangen.

De samenwerking met verschillende Osdorpse instanties verliep stroef of kwam niet goed tot stand. Waarschijnlijk had dit probleem ook grotendeels ondervangen kunnen worden via een samenwerking met de organisatoren van de feestweek. Dit had de ingang tot de verschillende Osdorpse instanties waarschijnlijk vergemakkelijkt. Ook had het Ostival een breder draagvlak gekregen, waardoor de voornaamste doelstelling - een verhoging van de integratie binnen de buurt - beter tot zijn recht had kunnen komen.

Er bestond een dilemma ten aanzien van de verantwoordelijkheid van de organisatie (de jongerenwerkers vanuit hun wens naar buurtgerichte samenwerking als uitvoerders of één van de koepels - Ons Huis - als subsidieaanvrager). Dit dilemma ontstond na de opheffing van het Jeugdwelzijnsproject Osdorp. Op zich is een dergelijk dilemma te ondervangen indien de koepels (de organisatieverbanden van het club- en buurthuiswerk) zich per buurt zouden organiseren in plaats van (zoals nu het geval is) de club- en buurthuizen van elke koepel over de gehele stad gespreid zijn.

Na de subsidiestop voor het Jeugdwelzijnsproject Osdorp viel de verbindingschakel tussen de jongerenwerkers (die noodzakelijk was voor de definitieve aanzet van het Ostival) weg. Eén der onderzoekers nam daarop, totdat een coördinator voor het Ostival was aangetrokken, plaats in het ad-hoc voorbereidingscomité met de jongerenwerkers. Dit was in strijd met de uitgangspunten die door de onderzoekers voor het begin van de experimenten waren geformuleerd (onderzoekers niet bij de feitelijke uitvoering van de experimenten betrokken) en wekte verwachtingen bij de jongerenwerkers. De onderzoekers hadden daarom beter aan de eerder geformuleerde uitgangspunten kunnen vasthouden.

Over de samenwerking tussen de jongerenwerkers en de (extern aangetrokken) coördinator zeggen de jongerenwerkers het volgende: "Er is te weinig feedback naar elkaar geweest. Vanuit de begeleidingsgroep had er meer coördinatie moeten plaats vinden. Voor een eventueel volgende keer, lijkt het zinnig als er twee personen (uit de begeleidingsgroep) worden aangewezen, waarvan er één steeds meedraait met de coördinator."

Dit lijkt ook de onderzoekers een zinnige suggestie.

De publiciteit had nauwkeuriger en intensiever moeten zijn. Zo was het noodzakelijk geweest om in de in de Westerpost verschenen advertentie aanvangstijd en plaats te vermelden. Ook zou het zeer wenselijk zijn geweest om de publiciteit in de Westerpost drie dagen voor het Ostival nog eens te herhalen. Er ontbrak een duidelijk werkplan of 'scenario' voor de voorbereiding en uitvoering. Hiermee hadden mogelijke knelpunten (bijv. rond de publiciteit) beter worden ingeschat.

De problemen die bij de uitvoering van de dag bestonden, zijn terug te voeren op de geschetste problemen bij de voorbereiding.

6. CONCLUSIES

Dit experiment is over het geheel genomen als niet geslaagd te beschouwen.

De doelgroepen zijn slechts zeer ten dele bereikt. Van de kant van de jongeren beperkte zich de deelname aan de spelvorm tot jongeren van Kwak. Ook deed hieraan een team van de politie mee. Scholieren en oudere buurtbewoners waren nauwelijks op de dag aanwezig, zodat de beoogde integratie niet tot stand kwam.

De doelstellingen van het Ostival zijn niet of nauwelijks gerealiseerd. Dat is te verklaren, omdat de meeste middelen (de geplande onderdelen van de dag) in zeer beperkte mate, of in het geheel niet zijn doorgegaan. De problemen die bestonden in de voorbereidingsfase, vooral de tijdsdruk en de samenwerking met diverse Osdorpse instanties, liggen hieraan ten grondslag.

De kosten van dit experiment zijn - in verhouding tot andere experimenten - erg hoog. De begrote kosten bedroegen f 24.000,--. Uiteindelijk is dit bedrag met (iets minder dan) f 4.000,-- overschreden.

Samengevat zijn wij van mening dat een herhaling van dit experiment in de huidige vorm geen aanbeveling verdient.

Voorzover een dergelijke dag toch herhaald zou worden, lijkt ons een andere opzet noodzakelijk:

- hetzij veel kleinschaliger van opzet en dus met beperkter doelstellingen. Bijvoorbeeld via de samenwerking tussen één buurthuis of jongerencentrum en één school. Het samenwerkingsverband is dan overzichtelijk, zodat de voorbereiding en de uitvoering door de betrokkenen relatief gemakkelijk in de hand zijn te houden.
- hetzij een grootschalige opzet, die dan wel vanuit meerdere instanties in de buurt gedragen wordt. Zoals (sport)verenigingen, winkeliers, gemeentelijke diensten en de wijkraad. Met andere woorden: indien een jongerendag is ingebed in een 'feestweek', kan de beoogde integratie werkelijk tot zijn recht komen.

Doelgroep	- ca. 300 Osdorpers bereikt, waarvan ongeveer 250 jongeren.
Tijd	- ca. 800 uur (door de jongerenwerkers en coördinator). Hiervan is ongeveer 750 uur in de voorbereiding en 50 uur in de uitvoering gestoken.
Kosten	- ca f 28.000,--
Effect	- nihil. De beoogde integratie van verschillende groeperingen in de buurt kwam niet tot stand. Buurtbewoners die het Ostival bezochten hebben wel een iets positiever oordeel over het jongerenwerk in Osdorp, dan bewoners die het Ostival niet bezochten. De houding die zij hebben ten opzichte van Osdorpse jongeren, is echter niet positiever (of negatiever).

F5. PUBLICITEIT (EXTERN)

1. OPZET EN BEKNOPT INHOUD

Op 31 maart 1982 verscheen er in het Osdorpse huis-aan-huis blad 'De Westerpost' een artikel van twee pagina's over de te starten experimenten onder de titel 'Vandalisme-krant voor Osdorp'. Het is door een free-lance journaliste geschreven. De krant werd in Osdorp verspreid, en in 500-voud aan scholen verstrekt.

Het doel van het artikel was om de experimenten onder de aandacht van zoveel mogelijk buurtbewoners te brengen en om hen te activeren om een bijdrage te leveren aan het tegengaan van vandalisme in Osdorp.

Het initiatief voor dit experiment ging uit van de voorlichters van het G.E.B., G.V.B., Dienst Openbare Werken, Stadsreiniging, Politie en het Bureau Voorlichting op het stadhuis.

Gezamenlijk droegen zij de kosten van dit experiment, die begroot werden op f. 3.000,--.

2. VOORBEREIDING

Medio 1981 werden er contacten gelegd tussen de onderzoekers en de voorlichters van verschillende gemeentelijke diensten en bedrijven. De voorlichters waren bereid om een bijdrage te leveren aan de experimenten. Met de experimenten werd beoogd via verschillende invalshoeken vandalisme tegen te gaan. Het werd van belang geacht de bewoners van Osdorp duidelijk te maken welke experimenten te verwachten waren en de grote lijnen ervan aan te geven. Mogelijk dat hierdoor buurtbewoners ook geactiveerd konden worden om aan één of meer experimenten hun steentje bij te dragen. Het onder de aandacht brengen van de experimenten leek het best te kunnen gebeuren via een gerichte publiciteit, hetgeen uiteraard de specialiteit van de voorlichters is. Besloten werd om via de Osdorpse editie van de 'Westerpost' een artikel over de experimenten te publiceren.

De primaire doelstelling was om de experimenten onder de aandacht te brengen van zoveel mogelijk buurtbewoners.

Daarnaast was het de bedoeling om buurtbewoners te activeren om een bijdrage te leveren aan het tegengaan van vandalisme in hun buurt.

Wat de begrote kosten van dit experiment betreft:

door de voorlichters van G.E.B., G.V.B., Dienst Openbare Werken, Stadsreiniging, Politie en Bureau Voorlichting werd voor de uitvoering van dit experiment f. 500,-- bijgedragen, in totaal dus f. 3000,--.

3. UITVOERING

Voor het schrijven van het artikel werd een free-lance journaliste in de arm genomen. Zij voerde gesprekken met vertegenwoordigers van buurthuis JES, de Heinsiusschool, Politie, G.E.B., G.V.B., Stadsreiniging, de Stadsdeelraad, de stuurgroep van de feestweek, alsmede met de heer Van der Wall (de toenmalige wethouder van Jeugdzaken/Volksontwikkeling en Onderwijs, onder wiens portefeilles het actie-onderzoek viel) en de onderzoekers. De definitieve tekst van het artikel is opgenomen als bijlage 19. Het artikel kreeg de titel 'Vandalismekrant voor Osdorp' en vulde twee pagina's. Tussen de tekst waren foto's geplaatst van de Publiciteitscommissie van het Wijkorgaan Osdorp, met vernielingen uit de buurt.

De publicatie vond plaats in de editie van De Westerpst van 31 maart 1982. Er werden 500 extra nummers gedrukt, die verspreid werden onder Osdorpse scholen. Zij konden de tekst als illustratie gebruiken voor de projecten die zij opzetten.

De definitieve kosten van dit experiment bedroegen f. 2775,60. Dat is circa f. 200,-- minder dan begroot.

4. EVALUATIE VAN DE DOELSTELLINGEN

De evaluatie van dit experiment is hoofdzakelijk gebaseerd op de telefonische enquête die onder 100 buurtbewoners is gehouden.* 43% van de buurtbewoners kon zich nog herinneren het artikel gelezen te hebben. Dat zou betekenen dat in totaal circa 14.000 Osdorpers het artikel gelezen hebben.

Van degenen die het artikel gelezen hadden zei 26% na negen maanden zich nog te herinneren wat er in stond. Een wat hoger percentage (37%) van degenen die het artikel gelezen hadden, zei naar aanleiding ervan meer aandacht aan vandalisme te zijn gaan besteden. Indien dit cijfer representatief is, betreft het ongeveer 5000 Osdorpers.

Het aantal meldingen van vandalisme door Osdorpse buurtbewoners (bij de politie) is na het uitbrengen van de 'Vandalismekrant' duidelijk toegenomen. Dit komt naar voren in grafiek 1 (hoofdstuk 4.2).

Exemplaren van de krant zijn ten behoeve van de projecten op scholen verspreid. Uit gesprekken met leerkrachten en schoolhoofden bleek dat de kranten als een aardige ondersteuning van de projecten werden beschouwd en soms als lesmateriaal werden gebruikt. In sommige gevallen bleek de krant een goed middel om de discussie met ouders op gang te brengen. Ouders kwamen zelf met de krant aan en legden zo de koppeling met het anti-vandalisme project op school. Dit zouden we een positief neveneffect van het artikel kunnen noemen.

In de 'Commissie Welzijn' van de Osdorpse deelraad zijn in april 1982 de anti-vandalisme experimenten besproken. Enkele leden van deze Commissie waren over het artikel niet erg te spreken, omdat erin een negatief beeld van Osdorp naar voren zou komen. Overigens bestonden er geen bezwaren tegen de tekst, de kritiek richtte zich op de opmaak (foto's van vernielingen).

5. MOGELIJKE VERBETERINGEN

Het artikel had ons inziens had op een tweetal punten mogelijk verbeterd kunnen worden.

Behalve foto's van vernielingen had het artikel ook gelardeerd kunnen worden met andere foto's uit de buurt. Bijvoorbeeld van de sleutelclub, die op het punt stond geopend te worden. Daardoor had de opmaak beter aangesloten bij de tekst.

* Uit overwegingen van organisatorische en financiële aard is er één telefonische enquête gehouden, op het moment dat (vrijwel) alle experimenten waren afgerond. Voor de evaluatie van dit experiment had dit tot consequentie, dat de enquête pas negen maanden na het verschijnen van het artikel is gehouden en niet - zoals bij dit experiment wenselijker zou zijn geweest - één of twee maanden later. We kunnen verwachten dat negen maanden later het artikel de lezer niet meer levendig voor de geest staat. Daarom is de evaluatie van dit experiment dus niet ideaal te noemen. De uitkomsten van de enquête onder buurtbewoners zijn opgenomen in bijlage 1.

De teneur van het artikel was 'Osdorpers, samen de schouders onder het tegengaan van vandalisme'. In de tekst werd een beschrijving gegeven hoe dat zou kunnen gebeuren via de experimenten. Er werd niet concreet aangegeven hoe buurtbewoners zelf een bijdragen konden leveren aan het tegengaan van vandalisme. Het zou daarom aanbeveling verdiend hebben, dat het artikel een lijstje met concrete tips van bijvoorbeeld de politie had bevat. Of een lijstje met contactadressen, waar buurtbewoners aan de uitvoering van bepaalde experimenten wilden meewerken, terecht konden. Daarbij denken we bijvoorbeeld aan de feestweek.

6. CONCLUSIES

De uitkomsten van de enquête onder buurtbewoners geven een tamelijk positief beeld te zien. Negen maanden na het verschijnen van de publicatie zei 43% van de ondervraagden dat ze het artikel nog konden herinneren. Daarom kunnen we stellen dat de hoofddoelstelling - het onder de aandacht brengen van de experimenten van de Osdorpse buurtbewoners - redelijk goed geslaagd is.

Ook het percentage van de bewoners die stellen naar aanleiding van het artikel meer aandacht aan vandalisme te gaan besteden - de tweede doelstelling - kan vrij hoog genoemd worden. Dit betreft 37% van degenen die het artikel gelezen hadden. De actie-bereidheid van buurtbewoners lijkt na het artikel toegenomen: het aantal meldingen van waargenomen vandalisme (bij de politie) blijkt na het artikel gestegen.

De uitvoering van dit experiment verliep opvallend gestroomlijnd. Daarbij was het vooral verheugend dat vanuit zes verschillende gemeentelijke instanties, (door voorlichters) - ook financieel - een bijdrage werd geleverd. De definitieve kosten van dit experiment bedroegen f. 2.775,60; dit is circa f. 200,-- minder dan begroot.

Het artikel had waarschijnlijk nog beter kunnen overkomen bij buurtbewoners, wanneer de opmaak wat positiever was geweest en het artikel een lijstje met contactadressen en een lijstje met concrete tips voor buurtbewoners had bevat.

Doelgroep	- ca. 14.000 Osdorpse buurtbewoners bereikt
Tijd	- ca. 100 uur (journaliste 40 uur, voorlichters 60 uur)
Kosten	- ca. f 2.800,--
Effect	- experimenten zijn onder de aandacht gebracht van (ongeveer de helft van) de buurtbewoners
	- 'actie-bereidheid' onder buurtbewoners gestegen.

F6. PUBLICITEIT (INTERN)

In het actieplan van de experimenten (de 2e versie van 6 maart 1982) is de opzet van dit punt als volgt omschreven:

"Om de communicatie tussen al degenen die betrokken zijn bij de voorbereiding van de experimenten in stand te houden of hen tenminste met enige regelmatige tussenpozen op de hoogte te houden van de ontwikkelingen, komt een populaire versie van het actieplan uit. De populaire versie wordt geschreven door het Bureau Voorlichting op basis van het officiële actieplan. De geplande verschijning is eind maart 1982. Periodiek zullen alle betrokkenen door middel van een nieuwsbrief op de hoogte worden gehouden van de laatste ontwikkelingen".

Tal van personen en instanties leverden hun bijdrage aan de uitvoering van de experimenten, die werden opgezet vanuit heel verschillende invalshoeken. Het doel van de interne publiciteit was om de uitvoerders meer zicht te geven op de samenhang tussen de experimenten. De verwachting was dat hen dit bij de uitvoering zou kunnen stimuleren ('anderen doen ook wat'), hetgeen we een tweede doelstelling kunnen noemen.

Anders dan de hiervoor beschreven experimenten had de interne publiciteit dus niet direct de doelstelling om vandalisme te verminderen; de interne publiciteit had de functie om de experimenten soepeler te laten verlopen.

Het 'voorwerk' voor het schrijven van de populaire versie van het actieplan is geschied door twee medewerkers die in het kader van hun stage werkzaam waren bij het Bureau Voorlichting en de Osdorpse stadsdeelraad. Dit voorwerk kwam neer op het nalopen van de laatste stand van zaken met betrekking tot de experimenten.

De laatste hand aan de populaire versie is gelegd door een vaste medewerker van Bureau Voorlichting en moest geschieden naast de dagelijkse - drukke - werkzaamheden. De populaire versie* verscheen eind juni in een oplage van 250 exemplaren en is verspreid onder alle uitvoerders (scholen, jongerenwerk, vertegenwoordigers van gemeentelijke diensten en bedrijven die bij de uitvoering betrokken waren, alsmede aan de Stadsdeelraad Osdorp). De drukkosten bedroegen f 125,79. Er zijn naderhand geen nieuwsbrieven meer verschenen.

Omdat de aard van dit 'experiment' duidelijk verschilt van de overige experimenten en omdat de populaire versie laat verschenen is - de meeste experimenten waren reeds gestart en een aantal reeds afgerond - hebben we met de uitvoerders over dit experiment geen systematische nagesprekken gevoerd. Bij de evaluatie van de doelstellingen van dit experiment beperken we ons tot de reacties die ons van de uitvoerders hebben bereikt en tot onze indruk van de versie zelf.

De populaire versie was beknopt, vlot geschreven en vrolijk opgemaakt. Daardoor leek deze versie voor de uitvoerders zeer toegankelijk. Als bij de nagesprekken van de overige experimenten deze populaire versie ter sprake kwam, waren de reacties positief. De populaire versie van het actieplan lijkt inderdaad de functie te hebben gehad de uitvoerders zicht op de samenhang tussen de experimenten te geven.

* Deze versie is opgenomen in bijlage 20.

De tweede doelstelling, of de populaire versie voor de uitvoerders stimulerend heeft gewerkt, is niet goed meetbaar. Aangezien op de verschijningsdatum een aantal experimenten (zoals de schoolprojecten) reeds was of werd afgerond, kunnen we stellen dat voor deze experimenten de tweede doelstelling in ieder geval niet kon opgaan.

Vermoedelijk is dus de eerste doelstelling wel en de tweede doelstelling niet gerealiseerd.

Mogelijke verbeteringen laten zich vrij gemakkelijk aanwijzen.

Het zou wenselijk zijn geweest indien de populaire versie op de oorspronkelijk geplande datum was verschenen, zodat het een stimulans had kunnen betekenen voor de uitvoerders van de eerste gestartte experimenten. Het had dan nog gevolgd kunnen worden door tenminste één nieuwsbrief (bijvoorbeeld in juni).

Een interessante suggestie werd nog gedaan door de jongerenwerkers. Zij stelden dat het voor de uitvoerders ook wenselijk zou zijn om door middel van een populaire versie kennis te nemen van de uitkomst van de evaluatie. Gezien de omvang van het nu voor u liggende rapport, zou dit de evaluatie van de experimenten voor de uitvoerders inderdaad toegankelijker maken.

Doelgroep	- ca. 250 uitvoerders van experimenten
Tijd	- ca. 40 uur (Bureau Voorlichting)
Kosten	- f 125,--
Effect	- uitvoerders meer verricht gekregen in de samenhang tussen de experimenten

VOORGESTELDE EXPERIMENTEN DIE NIET ZIJN UITGEVOERD

Om verschillende redenen zijn niet alle experimenten die zijn voorgesteld ook daadwerkelijk uitgevoerd.
Per experiment zijn hiervan de redenen aangegeven.

VOORGESTELDE EXPERIMENTEN DIE NIET ZIJN UITGEVOERD

De experimenten die in het kader van het actie-onderzoek zijn uitgevoerd, hebben we hiervoor besproken. In de voorbereidingsfase zijn door vertegenwoordigers van scholen, jongerenwerk, gemeentelijke diensten en de onderzoekers ook nog andere experimenten voorgesteld.* In niet alle gevallen is de draad echter opgepakt, soms is een experiment ook in de voorbereidingen blijven steken. Voor de volledigheid laten wij de experimenten de revue passeren die wel zijn voorgesteld, maar niet zijn uitgevoerd.

A2. Ruige speelplek/A3. Fietscrossbaan

Voorstellen tot de aanleg van deze voorzieningen zijn gedaan door jongeren (in de interviewfase van het onderzoek) en door de 'WITO' (Werkgroep Inrichting Tuinstad Osdorp - afdeling speelvoorzieningen). Het plan was dat voor de zomervakantie van 1982, of de speelplek, of de crossbaan zou worden gerealiseerd. Door de Dienst Openbare Werken was hiervoor f 10.000,-- gereserveerd.

Uit een enquête, die door de WITO onder scholieren werd gehouden, kwam de fietscrossbaan als de meest gewenste voorziening uit de bus. De Osdorpse deelraad zou bepalen waar de baan zou komen. Na circa een half jaar viel de keuze op een terrein aan de Baden-Powellweg. Door 'Groenvoorzieningen' zou een ontwerp voor een eenvoudige baan worden gemaakt, die volgens de afspraken met D.O.W. niet meer dan f 10.000,-- zou mogen kosten. Uiteindelijk kwam een ontwerp voor een tamelijk luxe baan uit de bus, waarvan de kosten op f 25.000,-- werden geraamd. De kosten voor het maken van het ontwerp bedroegen reeds enige duizenden guldens. Hierna trok D.O.W. zich terug en werd de crossbaan (als experiment) afgeschreven.

In 1983 is tussen de Osdorpse deelraad en de gemeente Amsterdam overleg gevoerd om de baan gezamenlijk te financieren. Inmiddels is door de deelraad een nieuw terrein aangewezen (Jan van Zutphenplantsoen), waar de baan volgens plan eind 1983 zal worden aangelegd. Onder buurtbewoners is echter verzet gerezen tegen deze locatie, omdat zij vrezen dat hun rust verstoord zal worden. Zij zijn een handtekeningenactie begonnen.

A5. Extra inzet 'vliegende brigades'

Deze vakantie-activiteit is niet doorgegaan, omdat de hiervoor benodigde middelen (f 22.000,--) door de afdeling Sport en Recreatie in de begroting voor 1982 niet als prioriteit (maar als posterioriteit) was opgenomen.

B1. Eigen ruimte voor jongeren

Het voorstel om door een groep jongeren zelf een ruimte te laten beheren, werd tijdens de interviewfase verschillende malen door jongeren genoemd. Van verschillende kanten werd gewezen op één geschikte ruimte in Osdorp, een leegstaande kleuterschool in de Reimerswaalstraat. Voordat verdere stappen konden worden ondernomen, was de school reeds door een groep jongeren gekraakt en twee weken later - door een concurrerende groep - in brand gestoken. Daarmee ging dit experiment letterlijk en figuurlijk in rook op.

B2. Jongeren een haltehuisje laten ontwerpen en in elkaar zetten

Dit voorstel was afkomstig van het G.V.B.. De draad is door geen van de scholen met een technische afdeling opgepakt.

* De voorgestelde experimenten waren opgenomen in het 'actieplan'. De nummers voor deze experimenten corresponderen hiermee.

B3. Jongeren ontwerpen en maken banken in de buurt

Dit voorstel is afkomstig van een leerkracht van de Gijsbrecht van Aemstel MTS. Via de Dienst Openbare Werken waren hiervoor materialen en middelen beschikbaar. De leerkracht van de school zou een concept-plan maken, dat vervolgens door de leerlingen zou worden uitgewerkt. De leerkracht stelde echter aan het maken van dit concept-plan niet te zijn toegekomen. Het experiment is derhalve niet uitgevoerd.*

B4. Jongeren schilderen een 'kale muur', eventueel tegen vergoeding

Dit voorstel was afkomstig van de Gemeentelijke Dienst Volkshuisvesting. Ook hier is de draad niet (door een school of jongerencentrum) in de buurt opgepakt.

B5. Jongeren het beheer geven over reparaties aan de eigen school

Dit idee was afkomstig van de Osdorper Scholen Gemeenschap. De school zou overleg voeren met vertegenwoordigers van de afdeling Onderwijs en daarna een voorstel uitwerken. Dat laatste is niet geschied. De motivatie hiertoe bleek na deze gesprekken bij de schoolleiding te ontbreken. Uit een gesprek met het hoofd van de school, is de reden dat die motivatie ontbrak als volgt samen te vatten: "De systematiek van de (gemeentelijke) overheid blijkt erop gericht dat de school(leiding) niet verantwoordelijk kan zijn voor haar eigen budget. Als bij de schoolleiding deze verantwoordelijkheid ontbreekt, is het onmogelijk om een deel van deze verantwoordelijkheid aan de leerlingen over te dragen."

B6. Jongeren het beheer geven en tegen vergoeding reparaties laten verrichten aan het lantaarnpalenpark binnen het schoolcomplex

Ook dit idee was afkomstig van de Osdorper Scholen Gemeenschap; het G.E.B. stond in eerste instantie positief tegenover deze suggestie. Uit het overleg tussen de O.S.G. en het G.E.B. bleek echter dat het experiment voor de leerlingen te gevaarlijk zou zijn, vanwege de hoogspanning op de palen.

C1. Positieve sancties op niet-vernielen (m.b.t. scholen)

In plaats dat op vernielen een straf staat, kan een beloning voor de leerlingen van een school volgen, indien de schade aan de school door vandalisme (ten opzichte van de afgelopen jaren) duidelijk afneemt.

Een dergelijke proef is genomen op een school in de Verenigde Staten (waar erg veel vernielingen werden aangericht). De directie van de school besloot op grond van het bedrag dat jaarlijks aan vernielingen wordt uitgegeven 'een potje' te reserveren. Hieruit zouden de reparaties aan de school worden betaald, het resterende bedrag kwam ten goede aan de leerlingen. Dit werd van te voren bekend gemaakt en de vernielingen aan de scholen namen spectaculair af.

Dit voorbeeld was vermeld in de eerste rapportage van het actie-onderzoek en is door de MAVO Osdorp en de Osdorper Scholen Gemeenschap voorgesteld. Indien de schade zou afnemen, zou een deel van het geld dat daarmee 'verdiend' werd voor de leerlingen worden bestemd, die er een gemeenschappelijke activiteit (bijvoorbeeld een feest) van konden organiseren.

Door het B.O.M. van de afdeling Onderwijs is dit voorstel echter afgewezen. Ten eerste werd het niet wenselijk geacht (andere scholen konden jaloers worden), ten tweede was het 'onwettig', omdat gereserveerde gelden maar voor één vastgesteld doel (in dit geval: voor onderhoud) bestemd mogen worden.

* Uit de enquête onder buurtbewoners (zie bijlage 1) bleek dat de buurtbewoners van dit 'adoptie'-experiment tamelijk hoge verwachtingen koesterden. Daarom is het extra jammer dat dit experiment is niet is doorgegaan.

C2. Positieve sancties op niet vernielen (m.b.t. jongerencentra)

Dit voorstel - analoog aan C1 - is voorgelegd aan vertegenwoordigers van buurt-huizen en jongerencentra in Osdorp.

Door 'De Link' en 'JES' werd het niet zinnig geacht omdat zij op het moment relatief weinig last van vandalisme hadden. Door 'Kwak' werd het afgewezen, omdat het neveneffect zou kunnen optreden dat andere centra juist meer vernield zouden worden.

D5. Extra aandacht voor de slachtoffers van vandalisme door politie

Dit idee (eerder geopperd in het Nederlandse politieblad) is door de politie niet overgenomen, omdat hiervoor de menskracht ontbrak.

D8. Patrouilles van leerkrachten op scholen met luilak

Deze suggestie was afkomstig van de afdeling Onderwijs. Een aantal leerkrachten per school zou verzocht moeten worden om met luilak in hun school aanwezig te zijn. Hiervan zou een preventieve werking uit kunnen gaan. Optreden werd niet verlangd, dat zou een politietaak moeten zijn. Er waren door Onderwijs geen middelen voor gereserveerd. Deze suggestie is door de onderzoekers besproken met verschillende schoolhoofden in Osdorp. Daar stond men erg negatief tegenover dit plan: deze 'bewaking' werd niet tot de taken van het onderwijzend personeel gerekend.

D9. Alternatieve schadevergoeding

Dit voorstel is gedaan door de vertegenwoordigers van het G.V.B. in de begeleidingscommissie van het actie-onderzoek. Jongeren die vernielingen bij het G.V.B. hebben aangericht, zouden de schade niet hoeven te vergoeden, maar in plaats daarvan werkzaamheden in de Gemeentewerkplaats van het G.V.B. kunnen verrichten. Door de bovengenoemde vertegenwoordigers is overleg gevoerd met het Bureau Halt (Rotterdam), Justitie, politie en de Dienst Verzekeringszaken van de gemeente Amsterdam in verband met de opzet, juridische consequenties, toestemming van de directie en verzekeringstechnische kanten van de zaak. Volgens plan zou het één en ander april 1982 moeten kunnen beginnen. Het plan blijkt echter door het G.V.B. op de lange baan geschoven.

Wel heeft bij een leerling van een lagere school in Osdorp die met een steen een ruit van lijn 1 had ingegegeld een vorm van alternatieve schadevergoeding plaats gevonden. De leerling werd door de schade bij het G.V.B. aangemeld. Hij bracht een bezoek aan de werkplaats van G.V.B. en heeft een werkstuk over het Vervoerbedrijf gschreven. De vernieling vormde voor de school tevens de aanleiding om een project over vandalisme te starten.

E2. Onbrandbare afvalbakken

Door de Stadsreiniging zouden op het Osdorperplein een nieuw type - onbrandbare afvalbakken worden geplaatst. Dit zou oorspronkelijk april of mei 1982 gebeuren, waarna een kosten-baten analyse zou worden uitgevoerd. Het nieuwe type kon echter pas in april 1983 geleverd worden: als experiment (in het kader van het actie-onderzoek) was dit te laat.

We merken op dat vanaf maart 1982 in 'De Westerpost' verschillende malen is aangekondigd dat de onbrandbare afvalbakken er elk moment konden komen, cq. reeds zouden staan. De publiciteit had de feitelijk niet geheel juiste strekking dat de afvalbakken toch niet 'in de fik waren te steken'. Het is misschien wel grappig te constateren dat vanaf medio 1982 vooral aan afvalbakken in Osdorp het aantal vernielingen zeer sterk is afgenomen (zie tabel 9). In het laatste half jaar van de registratie, werden er nog maar 2 stuks vernield (tegen 21 in dezelfde periode een half jaar eerder). De publiciteit heeft hierbij wellicht een rol gespeeld.

E3. Experimenteren met glassoorten op scholen

Een suggestie van de onderzoekers was om op grond van nieuw te gebruiken glassoorten op scholen een kosten baten-analyse op te stellen. Door het B.O.M. (afdeling Onderwijs) is dit afgewezen. Bij het gebruik van andere glassoorten zouden de sponningen van de ruiten eruit moeten: dit wordt te duur.

E4. Het gebruik van iets hogere haltepalen

Dit voorstel was afkomstig van de onderzoekers naar aanleiding van een maatregel, die eerder in Rotterdam had plaatsgevonden. Halteborden bleken daar vaak te worden kromgebogen. Toen de palen een halve meter langer werden gemaakt, nam het aantal vernielingen aan de borden sterk af. Door het G.V.B. is dit voorstel afgewezen: hogere haltepalen worden onleesbaar, ook zouden de haltepalen in Amsterdam relatief niet zo vaak vernield worden.

E6. Kleine veranderingen in de bouw van woningen om hier de mogelijkheden tot vandalisme te beperken

Uit de registratie van vernielingen, bleek dat bij een bepaalde flat van een woningbouwvereniging in Osdorp verhoudingsgewijs veel vernielingen voorkwamen. De vertegenwoordiger van de Gemeentelijke Dienst Volkshuisvesting in de begeleidingscommissie heeft samen met de opzichter van de woningbouwvereniging de flat geïnspecteerd om na te gaan of met kleine wijzigingen in de gebouwde omgeving (extra licht bijvoorbeeld) het vandalisme in de flat beperkt zou kunnen worden. Deze inspectie gaf echter geen aanleiding tot dergelijke experimenten.

F4. Voetbaltoernooi tussen teams van verschillende jongerencentra en gemeentelijke diensten

Dit voorstel is gedaan door jongerencentrum 'De Link'. Vanuit de afdeling Sport en Recreatie is toegezegd om bij een dergelijk toernooi prijzen ter beschikking te stellen en de huur van velden te regelen. De draad is in de buurt niet opgepakt: de wedstrijden hebben noch als een onderdeel van de feestweek (F1), noch als een zelfstandig experiment plaatsgevonden. Wel is als onderdeel van de jongerendag (F3) op een terrein van de Osdorper Scholen Gemeenschap een voetbalwedstrijd gespeeld tussen een team van 'Kwak' en een team van de politie.

Een themaweek over vandalisme in jongerencentra

Dit voorstel is besproken met jongerenwerkers van JES, De Link, Kwak en het jongerenpastoraat. Hoewel er vanuit Jeugdzaken en Volksontwikkeling wel middelen voor gereserveerd waren, bleek het enthousiasme bij de jongerenwerkers niet erg groot. Dit experiment is in geen van de jongerencentra uitgevoerd.

HOOFDSTUK 4. TOTAALEFFECT VAN DE EXPERIMENTEN

In de voorgaande twee hoofdstukken is besproken in hoeverre de experimenten aan de vooraf gestelde doelstellingen hebben beantwoord. Ook kon veelal worden vastgesteld of van een afzonderlijk experiment een vandalisneverminderend effect is uitgegaan.

In dit hoofdstuk komt aan de orde in hoeverre de experimenten gezamenlijk een vandalisneverminderende werking hebben gehad. Dit geschiedt op grond van de registratie van vernielingen die vanuit diverse gemeentelijke diensten en bedrijven is opgezet. De uitkomsten zijn opgenomen in 4.1.

We merken op dat het verzamelen van gegevens over vernielingen bij gemeentelijke diensten zelden gebruik is. De vernielregistratie betrof doorgaans noest handwerk. Achter de 'droge' rijen getalletjes die u in deze paragraaf zult aantreffen, gaat dus een hoop werk van gemeentelijke diensten schuil.

In 4.2. gaan we in op cijfers over meldingen van buurtbewoners bij (de politie) van waargenomen vandalisme. Deze cijfers bieden een indicatie voor de mate van controle en actie-bereidheid van buurtbewoners.

Anders dan bij de vernielregistratie bleken deze gegevens in de computer opgeslagen. Via de afdeling Organisatie en Efficiency van de politie waren meldingen van vernielingen naar plaats en tijdstip bij wijze van spreken 'met een druk op de knop' boven water te halen.*

4.1. VERNIELREGISTRATIE

In deze paragraaf bespreken we eerst de centrale vraagstelling van dit hoofdstuk (4.1.1). Vervolgens gaan we in op de opzet (4.1.2) en de uitkomsten van de vernielregistratie (4.2.3).

4.1.1. Centrale vraagstelling

Het doel van de vernielregistratie was inzicht te krijgen in het effect van de experimenten gezamenlijk.** Het gaat daarbij om de volgende vraagstelling:

- Is sinds de start van de experimenten het aantal vernielingen in de experimentbuurt (Osdorp) per maand al dan niet afgenomen en welk verschil is hierbij te constateren ten opzichte van het controlegebied (overig Amsterdam)?

* Helaas is door bezuinigingen (een subsidiestop vanuit 'Den Haag') de registratie van meldingen sinds oktober 1982 gestaakt. Deze interessante gegevens kunnen nu niet meer via de computer opgeroepen worden.

** Een tweede doel van de vernielregistratie was het verkrijgen van een zo goed mogelijk beeld van de hoeveelheid vernielingen aan diverse objecten in de 'onderzoeksbuurt' (Rivierenbuurt) en de 'experimentbuurt' (Osdorp). Dit is in een eerdere fase van het actie-onderzoek aan de orde geweest. De uitkomsten van de vergelijking Osdorp-Rivierenbuurt zijn neergelegd in de vierde rapportage (pag. 55-60).

Voor de beantwoording van deze vraag zijn de volgende gegevens van belang:

- A. - het gemiddeld aantal vernielingen in Osdorp voor de start van de experimenten (t/m april 1982),
- B. - het gemiddeld aantal vernielingen in overig Amsterdam voor de start van de experimenten (t/m april 1982),
- C. - het gemiddeld aantal vernielingen in Osdorp na de start van de experimenten (vanaf mei 1982),
- D. - het gemiddeld aantal vernielingen in overig Amsterdam na de start van de experimenten (vanaf mei 1982).

Daarbij zijn we allereerst geïnteresseerd in de vergelijking tussen A en C. De verwachting is dat het aantal vernielingen in Osdorp per maand is afgenomen.

Deze gegevens over Osdorp hebben echter om twee redenen een beperkte waarde. In de eerste plaats omdat de cijfers van voor en na de experimenten niet op precies dezelfde periode(n) betrekking hebben.

Door voor vandalisme belangrijke 'seizoensinvloeden' (luilak, oud- en nieuw bijvoorbeeld) kan daarom een vertekening in het aantal vernielingen per maand optreden. In de tweede plaats is het mogelijk dat een eventuele daling van het aantal vernielingen in Osdorp mede een gevolg is van een algemene daling in geheel Amsterdam (bijvoorbeeld doordat steviger materialen gebruikt worden, doordat bepaalde objecten na een vernieling niet meer worden geplaatst of doordat vandalisme bij jongeren 'uit de mode' raakt).

Van dit soort problemen en vertekeningen hebben we echter geen last, als we werken met een vergelijking maken tussen de Osdorpse en de Amsterdamse cijfers. Door deze vergelijking kan het relatieve verschil tussen Osdorp en overig Amsterdam worden vastgesteld.

We kunnen stellen dat de experimenten effect hebben gehad, indien het aantal vernielingen in Osdorp na de start van de experimenten sterker is gedaald, of minder is gestegen, dan in overig Amsterdam.

Anders gezegd: indien $\begin{matrix} C & D \\ - & < - \\ A & B \end{matrix} .$

4.1.2. Opzet van de registratie

De volgende instanties hebben (zowel apart voor Osdorp, als voor overig Amsterdam) voor en na de start van de experimenten de aantallen vernielingen geregistreerd.*

* Van vernielingen aan monumenten en aan woningen hebben we alleen de beschikking over cijfers van voor de start van de experimenten. Deze cijfers zijn wel opgenomen in 'Amsterdammertjes vernielen!?', pag. 60-65.

- B.O. (Bouw en Onderhoud van de Dienst Openbare Werken)
Vernielingen aan ruiten van openbare scholen.
In Osdorp betreft het 9 scholen. In het controlegebied gaat het om een selectie van 9 scholen verspreid over geheel Amsterdam en om 9 scholen in de Rivierenbuurt.
- G.E.B. (Gemeentelijk Energiebedrijf)
'Grote' vernielingen aan de openbare verlichting.
- S.R. (Stadsreiniging)
Vernielingen aan afvalbakken, glasbakken en strooimengselkisten.
- D.O.W. (Dienst Openbare Werken)
Vernielingen aan banken, verkeersborden en speelplaatsen.
- P.T.T.
Vernielingen aan telefooncellen.
- G.V.B. (Gemeentevervoerbedrijf)
Vernielingen aanabri's.
- Storingsdienst G.E.B.
'Kleine' vernielingen aan de openbare verlichting (zoals ingegooide lampen en losgetrokken bedrading). Vanwege de geweldige omvang van dit aantal vernielingen heeft deze registratie zich beperkt tot Osdorp.

De periode(s) waarover deze vernielregistratie zich bij de verschillende instanties heeft uitgestrekt en de vernielcijfers zijn vermeld in tabel 9 en 10.

Bij deze uitkomsten willen we nog een kanttekening plaatsen.* De geregistreerde vernielingen zijn een steekproef van het totaal aantal vernielingen aan gemeentelijk bezit in Osdorp en de rest van Amsterdam. Zo is bijvoorbeeld het aantal geregistreerde vernielingen aan ruiten van scholen slechts een fractie van het totaal aantal vernielingen waarvoor 'Onderwijs' de schade vergoedt. Nu zijn geregistreerd: vernielingen aan ruiten van een selectie openbare scholen. Niet meegeteld zijn dus: vernielingen aan ruiten van andere openbare scholen, vernielingen aan andere objecten aan die scholen (deuren b.v.), vernielingen die ontstaan door branden en vernielingen die binnen de school door leerlingen worden veroorzaakt (boeken, kasten e.d.). Ook de aantallen vernielingen aan bijzondere scholen zijn ons niet bekend. Een ander aspect is dat registratie van vernielingen veelal neerkomt op een 'registratie van reparaties'. Als een ruit van eenabri bijvoorbeeld op twee plaatsen doorzeefd is, kunnen met één reparatie dus meerdere vernielingen tegelijk hersteld worden.

Dit betekent dat we aan de hand van de cijfers in tabel 9 en 10 geen uitspraken mogen doen over het absolute aantal vernielingen (in Osdorp en in overig Amsterdam). Dat was ook niet het doel van deze registratie: het doel was om een vergelijking mogelijk te maken tussen Osdorp en overig Amsterdam in de loop van de tijd. Daarvoor zijn de cijfers geschikt.

* Voor een aantal algemene kanttekeningen bij het verzamelde materiaal verwijzen we naar 'Amsterdammertjes vernielen !? - pag. 54-55.

Tabel 9. Registratie van vernielingen in Osdorp.

	B.O.	GEB	SR.	DOW	PTT	GVB	Storingsdienst GEB	Politie cijfers
	1	3	4	5	6	7	8	
1981 jan							178	
feb					47		148	
mrt							173	
apr		1					127	36
mei		2	(10)		39	(28)	105	26
juni		1				(24)	96	31
juli	53	-	-			(12)	55	18
aug	99	-	6	9	32	(11)	90	26
sept	58		4			10	116	27
okt	38	6	4			5	165	37
nov	55	-	2	7	48	10	162	19
dec	19	2	7			12	162	8
1982 jan	68	-	-	-		12	135	14
feb	53	1	-	3	44	24	102	36
mrt	100	2	1	2		3	96	31
apr	125	4	-	-		14	77	43
mei	51	2	2	-	35	7	65	41
juni	79	2	3	-			79	20
juli	64	-	3	-			70	16
aug	67	-	-	3	28	1	90	15
sept	33	-	-	2		5	110	35
okt	40	-	-			1	176	
nov	33	-	1		38	15	115	
dec	31	2	1				112	
1983 jan	52	-	-			7	116	
feb	27	1				8		
mrt	26							
apr	28							

B.O. Bouw en Onderhoud (afd. van D.O.W.).

1 = ruiten van openbare scholen.

G.E.B. Gemeentelijk Energie Bedrijf.

3 = grote vernielingen aan de openbare verlichting.

S.R. Stadsreiniging

4 = vernielingen aan afvalbakken, glasbakken en strooimengselkisten

N.B. De cijfers van mei/juni 1981 betreffen voornamelijk de 'in rook opgegane' plastic papierpotjes en zijn niet in tabel 11 verwerkt.

D.O.W. Dienst Openbare Werken

5 = vernielingen aan banken, verkeersborden en speelplaatsen.

P.T.T. 6 = vernielingen aan telefooncellen.

G.V.B. Gemeentevervoerbedrijf

7 = vernielingen aanabri's

N.B. De gegevens van mei tot augustus 1981 hebben betrekking op een wat groter gebied (rayon 4) en zijn niet in tabel 11 verwerkt.

GEB- 8 = 'kleine' vernielingen aan de openbare verlichting (storingsdienst).

Politie meldingen door buurtbewoners van waargenomen vandalisme.

Tabel 10. Registratie van vernielingen in Amsterdam (exclusief Osdorp).

	B.O.		GEB	SR	DOW	PTT	GVB	Politie cijfers
	1	2	3	4	5	6	7	
1981 jan								
feb						549		
mrt								
april			34					888
mei			26	(636)		557	(148)	1063
juni			30	-	11		(226)	923
juli	92	44	14	182	8		(118)	586
aug	23	169	28	130	37	446	(47)	811
sept	10	57	27	116	25		71	731
okt	17	136	34	110	8		59	760
nov	45	97	13	40	17	611	98	572
dec	24	27	14	59	9		102	482
1982 jan	31	112	17	26			95	743
feb	33	37	34	30	147	569	100	885
mrt	34	55	24	31			94	708
apr	50	101	38	31	1		105	907
mei	46	116	16	38	26	412	139	1190
juni	22	85	37	38	5			744
juli	26	27	22	36	7			666
aug	17	29	32	34	32	376	52	639
sept	35	70	24	40	50		57	628
okt	28	79	8	78				-
nov	8	91	57	100		527	116	-
dec	27	53	50	91				
1983 jan	52	68	44	94			194	
feb	24	29	51				70	
mrt	49	147						
apr	14	29						

B.O. Bouw en Onderhoud (afd. van D.O.W.)

1 = ruiten van openbare scholen (selectie van scholen verspreid over Amsterdam)

2 = ruiten van openbare scholen in de Rivierenbuurt

G.E.B. Gemeentelijk Energie Bedrijf

3 = grote vernielingen aan de openbare verlichting

S.R. Stadsreiniging

4 = vernielingen aan afvalbakken, glasbakken en strooimengselkisten

N.B. De cijfers van mei/juni betreffen voornamelijk de 'in rook opgegane' plastic papierpotjes en zijn niet in tabel 11 verwerkt.

D.O.W. Dienst Openbare Werken

5 = vernielingen aan banken, verkeersborden en speelplaatsen

P.T.T. 6 = vernielingen aan telefooncellen

G.V.B. Gemeentevervoerbedrijf

7 = vernielingen aanabri's

N.B. De gegevens van mei tot augustus 1981 voor 'Osdorp' hadden betrekking op rayon 4 (een wat groter gebied dan Osdorp) en zijn niet in tabel 11 verwerkt.

Politie meldingen door buurtbewoners van waargenomen vandalisme

4.1.3. Uitkomsten

De vraagstelling waar het om draaide was, of:

- Sinds de start van de experimenten het aantal vernielingen in de experimentbuurt (Osdorp) al dan niet is afgenomen, en
- Welk verschil hierbij te constateren valt ten opzichte van het controlegebied (overig Amsterdam).

De antwoorden op deze vragen zijn af te leiden uit tabel 11.

Onder (E) is het antwoord op het eerste gedeelte van de vraagstelling te vinden: het verschil in het aantal vernielingen voor en na de start van de experimenten in Osdorp.

Voor elke afzonderlijke instantie bedraagt het verschil (gemiddeld per maand):

B.O. (schoolruiten).....	-34%
G.E.B. ('grote' vernielingen aan de openbare verlichting).....	-52%
S.R. (afvalbakken, strooimangselkisten, afvalbakken).....	-54%
D.O.W. (banken, speelplaatsjes, verkeersborden).....	-52%
P.T.T. (telefooncellen).....	-20%
G.V.B. (abri's).....	-61%
G.E.B. - storingsdienst ('kleine' vernielingen aan op. verlichting)....	-17%

We zien dat over de hele linie een daling is opgetreden. Van het totaal aantal geregistreeerde vernielingen bedraagt de daling in Osdorp 25% gemiddeld per maand.

(We merken op dat het in de vraagstelling ging om het aantal vernielingen en niet om schadebedragen. Een vijftal instanties leverde ook cijfers over schadebedragen in Osdorp (zie: bijlage 21).

De uitkomsten vertonen een vergelijkbaar patroon als de aantal vernielingen. Na de start van de experimenten is bij alle vijf instanties de schade verminderd. Voor de experimenten bedroeg de gemiddelde schade per maand f 16.463,--, na de start van de experimenten f 11.117,--. Bij deze instanties liep de schade per maand dus met f 5.364,-- terug, wat neerkomt op een daling van 32%).

In tabel 11 is onder (F) het verschil in het aantal geregistreeerde vernielingen in het controlegebied opgenomen (voor en na de experimenten in Osdorp). Het blijkt dat in de maanden vanaf mei '82 het aantal vernielingen meestal in overig Amsterdam ook is gedaald - slechts bij de 'grote' vernielingen aan de openbare verlichting is sprake van een toename.

Het gegeven dat voor de beoordeling van het totaal effect van de experimenten het meest van belang is, is vermeld in tabel 11 onder (G): het relatieve verschil tussen Osdorp en het controlegebied in de afname van het aantal vernielingen.

Het relatieve verschil is bij elke afzonderlijke instantie volgt:

B.O. (schoolruiten).....	- 16%
G.E.B. ('grote' vernielingen aan de openbare verlichting).....	- 85%
S.R. (afvalbakken, strooimangselkisten, afvalbakken).....	- 35%
D.O.W. (banken, speelplaatsjes, verkeersborden).....	- 43%
P.T.T. (telefooncellen).....	- 2%
G.V.B. (abri's).....	- 30%
G.E.B. - storingsdienst (cijfers controlegebied ontbreken).	

We zien dat in Osdorp na de experimenten bij alle afzonderlijke instanties het aantal vernielingen (ook) ten opzichte van het controlegebied is teruggelopen. Deze relatieve afname bedraagt gemiddeld per maand 19%.

Hieruit kunnen we concluderen dat van de experimenten gezamenlijk een duidelijk vandalisme-verminderend effect is uitgegaan.

Tabel 11. Vernielingen in Osdorp en in het controlegebied, vóór en na de start van de experimenten.

			BO	GEB	S.R	DOW	PTT	GVB	TOTAAL per maand	GEB storings- dienst	TOTAAL (inclusief GEB-storings dienst)	POLITIE
A	OSDORP	1	668	19	21	21	222	90		1987		352
	voor de start	2	10	13	10	10	16	8		16		13
	experimenten	3	66,8	1,46	2,4	2,1	13,8	11,2	97,8	124,2	222	27,1
B	CONTROLEGEBIED	1	1194	333	755	263	2869	724		(geen ge- gevens be- schikbaar)		10059
	(overig A'dam)	2	10	13	10	10	16	8				13
	voor de start	3	119,4	25,6	75,5	26,3	179,3	90,5	516,6			773,7
	van de experi- menten											
C	OSDORP	1	531	7	10	5	89	44		933		127
	(na de start	2	12	10	9	5	8	10		9		5
	van de experi- menten)	3	44,3	0,70	1,1	1,0	11,1	4,4	62,6	103,6	166,2	25,4
D	CONTROLEGEBIED											
	(na de start	1	1171	341	549	120	1178	628		(geen ge- gevens be- schikbaar)		3867
	van de	2	12	10	9	5	8	10				5
	experimenten	3	97,6	34,1	61	24	147,2	62,8	426,7			773,4
E	VERSCHIL OSDORP (C:A)-1		-34%	-52%	-54%	-52%	-20%	-61%	-36%	-17%	-25%	-6%
F	VERSCHIL CONTROLEGEBIED (D:B)-1		-18%	+33%	-19%	-9%	-18%	-31%	-17%			0%
G	RELATIEF VERSCHIL OSDORP T.o.v. CONTROLE- GEBIED (E-F)		-16%	-85%	-35%	-43%	-2%	-30%	-19%			-6%
² x	(Chi-kwadraat)		8.67	5.59	2.30	1.50	0.03	14.79	2.18			

TOELICHTING: 1 = totaal aantal vernielingen
2 = aantal maanden waarover geregistreerd
3 = gemiddeld aantal vernielingen per maand

x^2 = chi-kwadraat. Indien $x^2 > 3,84$ kans op toeval 1 : 20

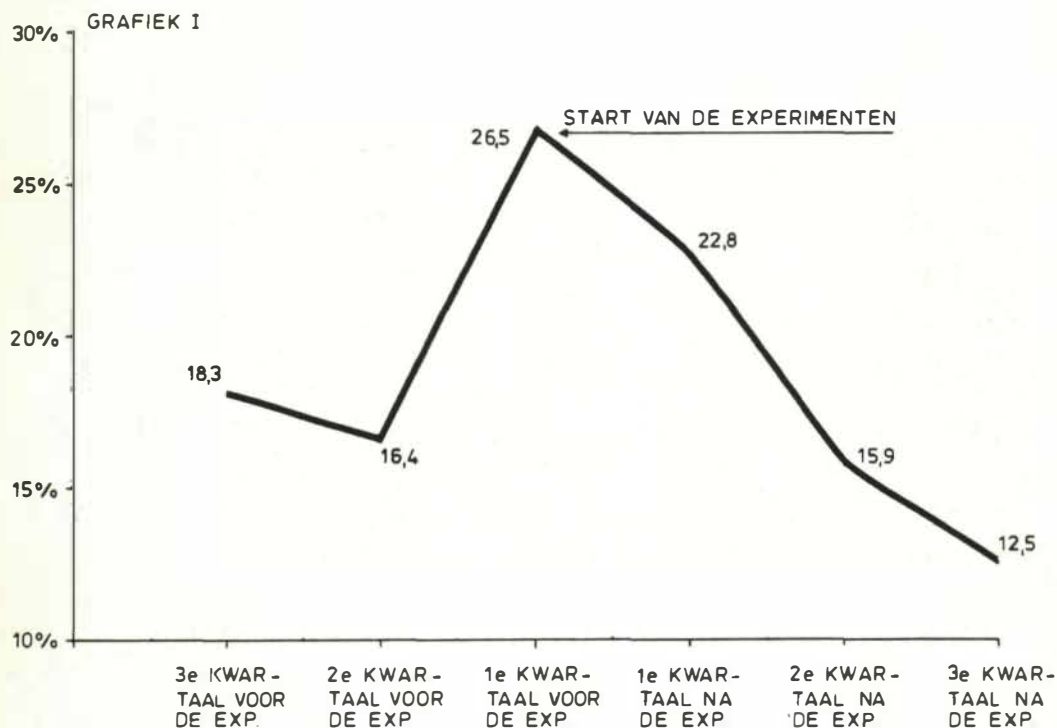
$x^2 > 5,02$ kans op toeval 1 : 40

$x^2 > 6,63$ kans op toeval 1 : 200

B.O. Bouw en onderhoud (afdeling van D.O.W.)-vernielingen aan ruiten van Openbare Scholen
(in Amsterdam een selectie van scholen)
G.E.B. Gemeentelijk Energie Bedrijf - grote vernielingen aan de openbare verlichting
S.R. Stadsteiniging - vernielingen aan afvalbakken, glasbakken en strooimengselkisten
D.O.W. Dienst Openbare Werken - vernielingen aan banken, verkeersborden en speelplaatsen
P.T.T. Vernielingen aan telefooncellen
G.V.B. Gemeentevervoerbedrijf - vernielingen aanabri's
Storingsdienst G.E.B. - 'kleine' vernielingen aan de openbare verlichting
Politie Meldingen door buurtbewoners bij de politie waargenomen vandalisme

Via grafiek 1 is meer zicht te krijgen op de vermindering van het aantal vernielingen in Osdorp in de loop van de tijd. In deze grafiek zijn de vernielcijfers in drie kwartalen voor en in drie kwartalen na de start van de experimenten weergegeven. Over deze perioden hebben we de beschikking over de cijfers van vrijwel alle instanties (vergelijk tabel 9 en 10). De aantallen geregistreeerde vernielingen in Osdorp zijn in de grafiek uitgedrukt als percentage van de aantallen geregistreeerde vernielingen in het controlegebied.

In deze grafiek zien we dat in het eerste kwartaal na de start van de experimenten het vandalisme in Osdorp begint af te nemen. In het tweede en in het derde kwartaal zet deze daling zich steeds verder door. Dit lijkt erop te duiden dat de experimenten niet alleen op korte termijn, maar juist ook op een wat langere termijn, effect sorteren.

Aantal geregistreeerde vernielingen in Osdorp, per kwartaal. Het aantal vernielingen is uitgedrukt als percentage van het aantal geregistreeerde vernielingen in het controlegebied. Weergegeven zijn drie kwartalen vóór en drie kwartalen na de start van de experimenten.

4.2. MELDINGEN VAN BUURTBEWONERS

Via de afdeling Organisatie en Efficiency van de Amsterdamse politie kregen de beschikking over cijfers van meldingen van vandalisme. Het betreft meldingen van buurtbewoners, die vernielingen zagen gebeuren en hiervan de politie op de hoogte brachten.

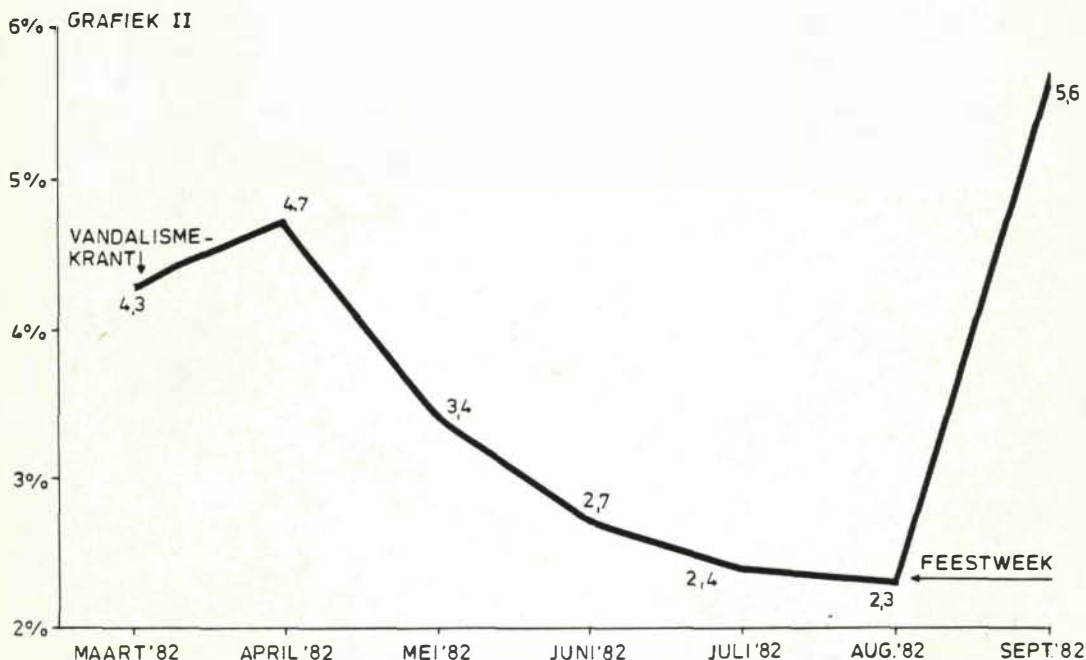
Deze cijfers zijn een indicatie voor de mate van controle en actie-bereidheid van buurtbewoners. (Zie 'Amsterdammertjes, vernielen!?'-pag. 56-57).

De gegevens van meldingen van vernielingen door buurtbewoners in Osdorp zijn opgenomen in tabel 9 en in tabel 11. Sinds de start van de experimenten blijkt het aantal meldingen van vernielingen in Osdorp iets teruggelopen (met 6%). Dit is echter duidelijk minder dan de afname in het aantal geregistreerde vernielingen in Osdorp. Zoals we in paragraaf 4.1.3 zagen, bedroeg deze afname 25%. Er waren dus veel minder vernielingen die door buurtbewoners gemeld konden worden. We kunnen hieruit afleiden dat de actie-bereidheid van buurtbewoners sinds de start van de experimenten verhoudingsgewijs is toegenomen.

In grafiek 1 zijn de aantallen meldingen van buurtbewoners in Osdorp (per maand) afgezet tegen de meldingen in overig Amsterdam. Uit deze grafiek kunnen we afleiden wanneer het aantal meldingen in Osdorp (los van seizoensinvloeden, zoals luilak) relatief hoog of laag was.

In de grafiek zien we tweemaal een duidelijke stijging van meldingen in Osdorp. De eerste stijging treedt op na het uitbrengen van de 'Vandalismekrant voor Osdorp' (experiment F5), de voorbode van de experimenten. De tweede 'piek' vinden we na de feestweek/dienstenmarkt (experiment F1/F2).

Juist na de maatregelen die speciaal op buurtbewoners waren gericht, blijkt het aantal meldingen van buurtbewoners dus gestegen.

Meldingen van vernielingen door buurtbewoners uit Osdorp. Het aantal meldingen is uitgedrukt als percentage van het aantal meldingen in het controlegebied. (overig Amsterdam).

4.3. CONCLUSIES

Sinds de start van de experimenten is het aantal geregistreerde vernielingen in Osdorp duidelijk afgenomen. Bij alle instanties liep het aantal vernielingen terug, gemiddeld bedroeg de afname 25%.*

Ook in verhouding met het controlegebied (overig Amsterdam) liep sinds de start van de experimenten het vandalisme (in Osdorp) terug. Alle afzonderlijke instanties registreerden een daling. De gemiddelde relatieve afname bedroeg 19%.

De daling trad het eerste kwartaal sinds de start van de experimenten op en zette zich in de volgende kwartalen steeds verder door. Kennelijk sorteerden de experimenten dus niet alleen op korte, maar tevens op wat langere termijn effect.

Uit de cijfers van de politie kunnen we afleiden dat de actie-bereidheid van buurtbewoners in Osdorp is gestegen, met name na de experimenten die speciaal op buurtbewoners waren gericht.

Samengevat kunnen we stellen dat van de experimenten gezamenlijk ook op langere termijn een duidelijk vandalisme-verminderend effect is uitgegaan.

* Door een vijftal instanties zijn ook de schadebedragen in Osdorp bijgehouden. Na de start van de experimenten daalde bij deze instanties het schadebedrag per maand gemiddeld met f 5.346,--, een daling van 32%.

HOOFDSTUK 5. ALGEMENE CONCLUSIES.

In de experimentfase werd beoogd om door het opzetten en uitvoeren van experimenten om vandalisme tegen te gaan, inzicht in het effect en het verloop van de experimenten te krijgen.

Allereerst is het hiervoor van belang vast te stellen in hoeverre met de experimenten de doelgroep bereikt is. Hierop gaan we in paragraaf 5.1. in.

Daarnaast is het bij de evaluatie van belang om na te gaan welke middelen nodig zijn om een bepaald effect te bereiken. Op die manier kunnen we van de experimenten leren.

Bij de middelen (de proceskant van de evaluatie) gaat het om de kosten van een experiment, de tijd die voor de voorbereiding en uitvoering benodigd is en om de eventuele belemmeringen die er bestaan (waardoor een experiment niet of niet goed kan worden uitgevoerd). Bij het effect draait het er vooral om een eventuele vandalisme-verminderende werking van een experiment.

In de hoofdstukken 2 en 3 zijn reeds per afzonderlijk experiment de evaluatieresultaten weergegeven. In paragraaf 5.2. zullen we per soort experiment (educatie, recreatie enz.) de uitkomsten van de evaluatie proberen samen te vatten.

We merken hierbij nog op dat het alleen mogelijk was deze uitspraken te doen doordat honderden personen - meestal naast hun dagelijkse werk - bereid waren de experimenten uit te voeren.

In 5.3 wordt aangegeven wat het effect van alle experimenten gezamenlijk is geweest. Dit is vast te stellen aan de hand van de vernielregistratie. Deze registratie van vernielingen in Osdorp is zowel voor, tijdens als na de experimenten uitgevoerd. Ter controle heeft ook een registratie in overig Amsterdam plaatsgevonden. Het een en ander werd in hoofdstuk 4 uitgebreid besproken.

5.1. IN HOEVERRE IS DE DOELGROEP DOOR DE EXPERIMENTEN BEREIKT?

Uit de eerder fase van het actie-onderzoek bleek dat vandalisme vooral gepleegd werd door jongeren tot 17 jaar en dat vanaf 18 jaar het aantal jongeren dat vernielingen pleegt duidelijk afneemt.*

Als onderste leeftijdsgrens is op scholen uitgegaan van kinderen uit de eerste klas (6/7 jaar). De doelgroep van de experimenten kunnen we dus nader omschrijven als Osdorpse jeugd tussen de 6 en 17 jaar. In totaal betreft dat ongeveer 5000 jongeren.**

Via de projecten op scholen zijn ongeveer 1500 jongeren bereikt.

Dat betekent dat via deze experimenten ongeveer 30% van de doelgroep wel en 70% niet is bereikt. De meeste projecten vonden plaats in het lager onderwijs, zodat de jeugd tot 12 jaar via de scholen verhoudingsgewijs

* Zie "Amsterdammertjes vernielen". Van de geïnterviewde jongeren tot en met 17 jaar bleek ongeveer twee op de drie jongens en één op de drie meisjes het afgelopen jaar wat vernield te hebben.

** "Amsterdam in cijfers - jaarboek 1982" geeft per 1-1-1982 de volgende aantallen jongeren in Osdorp: 1374 (tussen 5 en 9 jaar), 2024 (10-14 jaar), 3179 (15-19 jaar). Hieruit valt af te leiden dat het aantal Osdorpse jongeren tussen 6 en 17 jaar circa 5000 zal bedragen.

het best bereikt is. Een betrouwbare schatting van het percentage jongeren dat bij de buurt-experimenten betrokken was, is niet goed te geven. Met enkele experimenten, die tamelijk intensief genoemd kunnen worden (sleutelwerkplaats, ontwerpen slot lantaarnpalen, speeltoestellen) zijn enkele tientallen jongeren direct bereikt. Met andere buurtexperimenten (zoals de leefbaarheidsweek en de jongerendag) zijn meer jongeren bereikt. Van de geïnterviewde jongeren was circa 75% op de leefbaarheidsweek aanwezig. Deze experimenten zullen echter het gedrag van jongeren vermoedelijk minder sterk beïnvloeden.

Samengevat kunnen we stellen dat ongeveer eenderde gedeelte van de doelgroep tamelijk intensief (voornamelijk via de projecten op scholen) met de experimenten in aanraking is geweest. De jeugd tot 12 jaar (lagere scholieren) is over het algemeen beter bereikt dan de wat oudere jeugd. De meeste jongeren van de totale doelgroep zijn wel - op zijn minst zijdelings - bij één of meer buurtexperimenten betrokken.

5.2. EVALUATIERESULTATEN VAN DE VERSCHILLENDE SOORTEN EXPERIMENTEN

5.2.1. Educatie

Op twaalf van de vijftien scholen kwamen de projecten goed van de grond. Het algemene doel van deze projecten was het verhogen van de interne drempel: door het overdragen van de norm dat "vernielen niet hoort". Sommige scholen volgden hiervoor een directe benadering (wijzen op de negatieve gevolgen van vandalisme), andere scholen volgden een brede benadering (leerlingen laten nagaan wat de buurt voor positieve dingen te bieden had). Soms zijn deze benaderingen gecombineerd.

Een half jaar na de projecten zijn met leerlingen die de projecten gevolgd hadden en met een "controlegroep" interviews gehouden. In het lager onderwijs bleken de leerlingen die de projecten gevolgd hadden, het afgelopen half jaar significant minder vernielingen te hebben gepleegd dan de leerlingen van de controlegroep. Zowel bij de directe als bij de brede benadering was van dit vandalisme-verminderend effect sprake. Het meeste effect trad op bij leerlingen die plezier in school hadden. Bij leerlingen met een uitgesproken hekel aan school, bleken de schoolprojecten niet of nauwelijks effect te hebben gesorteerd.

Uit de evaluatie in het voortgezet onderwijs komt naar voren dat de projecten het meeste kans van slagen hebben, wanneer vandalisme op wat speelse wijze aan de orde wordt gesteld ("dom, kinderachtig"). De meest geschikte doelgroep lijkt daarvoor de iets oudere leerlingen (3e klas). De directe benadering heeft in het voortgezet onderwijs minder effect.

Samengevat zouden we kunnen stellen dat het onderwijs een goede ingang vormt om projecten over vandalisme op te zetten. Veel jongeren zijn via deze projecten te bereiken, verhoudingsgewijs is de energie en de financiën die voor het opzetten van deze projecten benodigd zijn beperkt.*

* Per leerkracht werd gemiddeld ongeveer 20 uur in de voorbereiding en uitvoering gestoken. In verhouding tot de andere experimenten is dat niet zo veel. In totaal is de tijd en energie die door de leerkrachten in de schoolprojecten is gestoken natuurlijk wel aanzienlijk, het werd geschat op 1400 uur.

5.2.2. Recreatie

Dit betreft vervelingsverdrijvende activiteiten, met name activiteiten die qua spanning en sensatie enigszins met vandalisme kunnen wedijveren.

De sleutelwerkplaats voor tieners was een activiteit die in deze categorie thuishoort. Uit de evaluatie onder de jongeren kwam naar voren dat de sleutelwerkplaats enige vandalisme-verminderende werking heeft gehad. De kosten van dit experiment zijn - in verhouding tot de schoolprojecten - echter vrij hoog, terwijl er vooral in de voorbereidingsfase door de begeleiders erg veel energie in is gestoken. Twaalf tieners waren lid van de club, in kwantitatief opzicht bleef de doelgroep dus beperkt. We kunnen dus stellen dat er bij dit experiment veel middelen nodig zijn om een bescheiden rendement te bereiken.

We merken echter op, dat het hier om een zogenaamde "moeilijk bereikbare" groep gaat. Qua leeftijd, patroon van vrijetijdsbesteding en houding ten opzichte van school (een "hekel") vertoonden de leden van de club, kenmerken die sterk met het plegen van vandalisme bleken samen te hangen. In kwantitatief opzicht is de doelgroep dus wel erg goed bereikt. De projecten op scholen hadden bij deze jongeren vermoedelijk geen vandalisme-verminderend effect gesorteerd. Daarom lijkt dit type experiment een zinnige aanvulling op de schoolprojecten.

Een ander experiment in de categorie "recreatie" betreft de afstemming van de sluitingsperioden van buurthuizen in jongerencentra tijdens de zomer-vakantie. Het Bureau Jeugdzaken en Volksontwikkeling speelde bij dit experiment een coördinerende rol. Het resultaat was dat de buurthuizen en jongerencentra in de zomer iets langer open waren dan voorheen en dat er sprake was van een wat betere afstemming.

Voor een dergelijk experiment zijn geen extra middelen nodig. Afstemming veronderstelt alleen een verschuiving van sluitingsperioden, opdat jongeren tenminste ergens in hun buurt terecht kunnen. Daarom lijkt een afstemming ook in andere buurten van Amsterdam wenselijk.*

5.2.3. Overdragen van verantwoordelijkheden aan jongeren.

Wanneer jongeren een beter leefklimaat kunnen scheppen, kan dit leiden tot een vermindering van vandalisme uit onvrede. Indien jongeren voor bepaalde objecten verantwoordelijkheid krijgen, kan dit tevens leiden tot een verhoging van hun betrokkenheid bij deze objecten (verhoging van de interne drempel).

Bij de experimenten die in dit kader zijn uitgevoerd (kinderen geven hun eigen leefomgeving vorm, jongeren maken speelvoorziening voor andere jongeren, videoproject) zijn inderdaad verantwoordelijkheden aan jongeren overgedragen. Deze experimenten hebben - waar we dit konden nagaan - een vandalisme-verminderend effect gesorteerd.

De kosten van dit soort experimenten zijn beperkt, zeker als we bedenken dat wanneer de bovenstaande voorzieningen door gemeentelijke diensten worden gerealiseerd, de kosten aanzienlijk hoger uitvallen. Deze experimenten leidden tot een volwaardig en bruikbaar eindprodukt. Het

* Toch is dit niet zo vanzelfsprekend als het ons op de eerste gezicht toescheen. De jongerencentra bleken bijvoorbeeld vaak in een zelfde periode gesloten, omdat de jongerenwerkers op het standpunt stonden dat men niet elkaars doelgroepen zou mogen aantrekken.

lijkt wenselijk om jongeren zoveel mogelijk actief bij hun buurt te betrekken door hen zelf dingen te laten maken - bij voorkeur voorzieningen waar jongeren zelf gebruik van maken. Zowel letterlijk als figuurlijk vormen dit opbouwende activiteiten, ze bieden daardoor een positieve ingang voor vandalismpreventie.

Een belangrijke kanttekening is hier echter op zijn plaats. Dit type experimenten blijkt in praktijk namelijk moeilijk op te zetten. De meeste experimenten die in dit kader waren gepland, zijn niet gerealiseerd.

Het overdragen van verantwoordelijkheden aan jongeren, veronderstelt een eerste stap van de kant van volwassenen. Soms bleek dat, hoewel aan alle randvoorwaarden was voldaan (reservering middelen en toezegging tot medewerking van de gemeente), bij de betreffende volwassenen uiteindelijk toch de motivatie te ontbreken. Wellicht is het voor volwassenen veelal moeilijk om een stukje "macht" af te staan, gevolg is in ieder geval dat jongeren dan "buiten spel" blijven.

Behalve dat de motivatie bij volwassenen aanwezig moet zijn om verantwoordelijkheid over te dragen, moet daartoe ook de mogelijkheid aanwezig zijn. Zo heeft in het openbaar onderwijs de schoolleiding niet of nauwelijks zeggenschap over de inrichting en veranderingen aan het eigen schoolgebouw en dat maakt het dus moeilijk om verantwoordelijkheid hierover aan leerlingen "af te staan".*

5.2.4. Positieve sancties

Deze experimenten zijn niet doorgegaan.

Een maatregel in deze categorie was eerder getroffen op een school in de Verenigde Staten, waar veel vernielingen werden aangericht. De directie van deze school reserveerde aan het begin van het schooljaar een bedrag dat het afgelopen jaar aan het herstel van vernielingen was besteed. Er werd van te voren bekend gemaakt dat dit geld het komend jaar weer aan de reparatie van vernielingen besteed zou worden. Indien het bedrag lager was dan het afgelopen jaar, zou het resterende gedeelte aan de leerlingen ten goede komen. Het vandalisme aan deze school liep sterk terug.

Door twee scholen in Osdorp werd een vergelijkbare maatregel voorgesteld, met de suggestie om het geld wat bespaard werd te bestemmen voor een gemeenschappelijke activiteit van de leerlingen (bij voorbeeld een schoolfeest). Door de afdeling B.O.M. van de afdeling Onderwijs is dit voorstel afgewezen, omdat het tegen de regels was (gereserveerde gelden mogen maar voor één vastgesteld doel worden besteed) en omdat leerlingen van andere scholen jaloers konden worden.

Ons inziens zijn deze argumenten niet geheel steekhoudend: het "onwetige" is te ondervangen door een apart besluit van de gemeenteraad hierover. Of leerlingen van andere scholen inderdaad jaloers zouden worden, zou nog moeten blijken. Daarvoor was dit nu juist een "experiment", waarvan deze neveneffecten konden worden nagegaan.

* We merken op dat het ontbreken van zeggenschap van de schoolleiding over het eigen schoolgebouw reeds in een ander verband zijn tegengekomen ("Amsterdammertjes vernielen?" - pagina 126-127). Het bleek dat aan openbare scholen significant meer vernield werd dan aan bijzondere scholen. Dit was (deels) te verklaren doordat de schoolleiding op openbare scholen niet de mogelijkheid had om flexibel in te spelen op de vernielingen aan hun school.

Inmiddels zijn ook in Zweden vergelijkbare maatregelen toegepast, die (ook) in Amsterdam wellicht vruchtbaar kunnen blijken.*

5.2.5. Negatieve sancties

Experimenten in dit kader betroffen een op vandalisme gerichte surveillance van de politie en de inzet van kaartcontroleurs in het openbaar vervoer. Deze experimenten hadden ten doel de pakkans en daarmee de externe drempel te verhogen. Ook zijn experimenten over de afwikkeling van vandalismezaken gepland.

Er zijn vrijwel geen vandalen aangehouden. Opmerkelijk is dat zowel door de politie als door het G.V.B. wél is nagegaan op welke tijden en plaatsen (bij het G.V.B.: ritten) in Osdorp het meeste vandalisme voorkwam, maar dat bij de uitvoering noch door de politie, noch door de kaartcontroleurs van deze gegevens gebruik is gemaakt.

Van een dergelijke controle vallen de "kosten" veel hoger uit dan de "baten". Een speciaal op vandalisme gerichte surveillance is alleen dan effectief, wanneer er een zeer reële kans op aanhoudingen bestaat. We kunnen daarbij denken aan luilak, bij bepaalde voetbalwedstrijden en (met name bij sommige ritten in het openbaar vervoer) na het uitgaan van scholen.**

Op andere tijden en plaatsen heeft een dergelijke controle/surveillance doorgaans weinig zin. Er kan dan dus beter geen prioriteit aan deze activiteiten worden gegeven.

* "In de zeventiger jaren verdubbelen de kosten van vernieling op de scholen in Stockholm. Op experimentele basis hebben nu 15 scholen extra subsidie ontvangen van de gemeente om aan dit euvel een einde te maken. Doel is meer saamhorigheid, verantwoordelijkheid en participatie in het werk op school. Het geld dat overblijft mogen de leerlingen naar eigen goeddunken besteden voor een collectief doel. Op een grote geïntegreerde secundaire school in een buitenwijk van Stockholm (Farsta Gymnasium) helpen de leerlingen bij het schoonmaken, in het schoolrestaurant, in de schoolbibliotheek en bij de administratie."

(uit: onderwijspersberichten uit alle windhoeken - maart 1982 - Uitgave Documentatie en Informatie Landelijke Pedagogische Centra).

Wat de uitkomsten van deze maatregelen in Zweden waren en of ze voor Amsterdam toepasbaar zijn, wordt door de vertegenwoordiger van Onderwijs uit de begeleidingscommissie nagetrokken. We komen er in het eindrapport op terug.

** In maart 1983 vond door kaartcontroleurs op de buslijnen 36 en 38 (waar na het uitgaan van scholen veel vernielingen werden gemeld) een korte maar intensieve controle op vandalisme plaats. Er zijn een vijftal aanhoudingen verricht. Bij deze controle werd wél actief op de bekende gegevens over vernielingen ingespeeld en bleek dus ook effect te sorteren.

De experimenten die gepland zijn voor de afwikkeling van vandalismezaken, hadden ten doel voor de dader een duidelijker verband te leggen tussen de gepleegde vernielingen en de gevolgen daarvan. Enerzijds zou dit gebeuren door de dader de schade te laten vergoeden ("schadeverhaal") anderzijds door een snellere afwikkeling van de zaak door justitie. Deze experimenten zijn echter niet uitgevoerd. Deels omdat het aantal aanhoudingen gering was, deels omdat de afgesproken procedure niet is gevolgd.

Ook in het algemeen loopt de afhandeling van vandalismezaken niet bepaald vlekkeloos. Het meest in het oog springende punt is daarbij het "schadeverhaal". Het slachtoffer komt namelijk vrijwel nooit te weten dat de dader (eventueel) bij de politie bekend is, zodat de schade zelden vergoed kan worden.

Dit geldt zowel bij schade aan privébezit, als bij schade aan gemeenteeigendom. De procedure die door de gemeente gevolgd wordt om de schade te verhalen is erg omslachtig en blijkt bovendien slechts bij weinig betrokkenen bekend. Daardoor loopt deze procedure meestal ergens halverwege spaak. Dit heeft tot gevolg dat voor de dader het verband tussen de gepleegde vernieling en de consequenties (de kosten van herstel) onduidelijk blijft. Ook schiet de gemeente er hierdoor uiteraard flinke bedragen bij in.

5.2.6. Objectverstevinging

In het algemeen kunnen we stellen dat door het toepassen van steviger materialen de mogelijkheden voor het plegen van vandalisme kunnen worden verkleind. Uit de interviews met jongeren blijkt dat vandalisme veelal een tamelijk impulsieve handeling is. De kans dat "verplaatsingseffecten" optreden, is daarom vermoedelijk niet zo groot.*

Eén van deze experimenten betreft een betere sluiting op een lantaarnpaal. Leerlingen op een technische school hebben deze sluiting ontworpen en als prototype uitgevoerd. Verschillende fabrikanten hebben inmiddels belangstelling getoond om dit type sluiting in productie te nemen.

Een ander experiment betreft het plaatsen van een aantal nieuwe steviger lantaarnpalen op vandalisme-gevoelige locaties in Osorp. Voorlopig is dit experiment goed bevallen: de verstevigde lantaarnpalen zijn nog niet vernield.

Dat betekent echter niet dat bestaande objecten, maar te hooi en te gras verstevigd of vervangen zouden moeten worden. Materiaalverstevinging zou vooraf gegaan moeten worden door een onderzoek ter plaatse en door een kosten-baten analyse ("Hoeveel objecten worden waar vernield?" "Wat kost dat?", "Wat zou een vervanging door steviger en meestal duurder materiaal kosten of opleveren?").

Doorgaans is het besluit om gemeentelijke objecten te vervangen of te verstevigen echter natte-vingerwerk en blijkt een kosten-baten analyse te ontbreken.

* In "Amsterdammertjes vernielen!?" (pagina 147) gaan we uitgebreider in op de relatie tussen "impulsiviteit" en "verplaatsingseffecten".

5.2.7. Integratie

De experimenten in dit kader (jongerendag, feest- of leefbaarheidsweek met als onderdeel een dienstenmarkt) hadden ten doel de buurtgedachte te versterken. Van een verhoging van de betrokkenheid van bewoners bij hun buurt werd een vandalisme-verminderend effect verwacht. Enerzijds omdat jongeren in een buurt waarbij zij zich betrokken voelen minder gauw vernielingen zouden plegen (interne drempel), anderzijds zouden buurtbewoners wanneer zij trots zijn op hun buurt eerder bij vandalisme willen optreden, bijvoorbeeld door het inschakelen van de politie (externe drempel).

Via de leefbaarheidsweek zijn de verschillende doelgroepen goed bereikt, circa 21.000 Osdorpers waren hier aanwezig. De actiebereidheid ten aanzien van vandalisme lijkt door de feestweek toegenomen: na de feestweek is het aantal meldingen van vernielingen bij de politie duidelijk gestegen, terwijl het vandalisme zelf is afgenomen. Uit de evaluatie onder jongeren bleek dat van één van de objecten op de feestweek die aan vandalisme appelleerde (een afgebrande bouwkeet) een drempelverhogende werking was uitgegaan. Ook de overige doelstellingen van de feestweek zijn goed geslaagd.

Op de jongerendag zijn de doelgroepen (waaronder jongeren) minder goed bereikt en de meeste doelstellingen nauwelijks uit de verf gekomen.

Bij de jongerendag vielen de kosten hoog uit.

Bij de beide experimenten is de tijd en energie die door de medewerkers in de voorbereiding en uitvoering is gestoken gigantisch te noemen.

Omdat bij de integratie-experimenten erg veel middelen (qua tijd en geld) benodigd blijken, zijn we enigszins terughoudend om deze maatregelen te propageren. Ze verdienen pas aanbeveling wanneer ze voort kunnen bouwen op eerdere anti-vandalisme maatregelen die in de buurt zijn gehouden en wanneer de uitvoering vanuit diverse geledingen in de buurt ter hand wordt genomen.* Dan vormt een dergelijk experiment een referentiepunt voor de gehele buurt.

Andere experimenten die onder het kopje "integratie" plaatsvonden, lagen op het terrein van de publiciteit. De Osdorpse buurtbewoners werden over de experimenten geïnformeerd via een huis-aan-huis verspreide "Vandalismekrant voor Osdorp" (een katern van de Westerpost).

De uitvoerders werden over de stand van zaken van de experimenten op de hoogte gebracht door een "populaire versie van het actie-plan". De publiciteit vormde een belangrijk 'smeermiddel' om de overige experimenten soepeler te laten verlopen.

* Bij de leefbaarheidsweek was dit inderdaad het geval, waardoor de tijd en energie die in dit experiment gestoken is, over vele medewerkers kon worden gespreid.

5.3. TOTAALEFFECT VAN DE EXPERIMENTEN

Door zeven gemeentelijke instanties is in Osdorp, zowel voor als na de start van de experimenten, het aantal vernielingen "geturfd". Sinds de start van de experimenten, is het totaal aantal geregistreerde vernielingen in Osdorp duidelijk afgenomen. Deze afname bedraagt gemiddeld 25%. Bij alle zeven instanties afzonderlijk is een daling opgetreden.*

Ter controle is (door zes van de zeven instanties) in dezelfde periode het aantal vernielingen in overig Amsterdam bijgehouden. Uit deze vergelijking blijkt bij alles zes instanties de daling van het aantal vernielingen in Osdorp groter te zijn dan in overig Amsterdam. Gemiddeld is de afname in Osdorp 19% groter geweest.

De daling van het aantal vernielingen in Osdorp zette reeds het eerste kwartaal na de start van de experimenten in en zette zich de volgende kwartalen sterk door. Het lijkt er dus op dat de experimenten juist ook op langere termijn effect hadden.

Gezamenlijk hebben de experimenten dus een duidelijk vandalisme-verminderend effect gesorteerd.

Dit gegeven kan bemoedigend genoemd worden als we beseffen dat het ook letterlijk om experimenten ging, dus als een reeks pogingen om iets tegen vandalisme te ondernemen. Dat van deze pogingen reeds een positief effect is uitgegaan, lijkt een stap in de goede richting. Met het opzetten van anti-vandalisme maatregelen is nu routine opgedaan; we hopen dat de uitkomsten van de evaluatie een handvat kunnen zijn voor een verder te ontwikkelen anti-vandalismebeleid in de gemeente Amsterdam.

* Door vijf instanties zijn in Osdorp ook de schadebedragen bijgehouden. Gemiddeld per maand liep de schade bij deze instanties sinds de start van de experimenten terug met f 5.326,--, een daling van 32%.